LOGICÆ
ARTIS
COMPENDIVM.

Editio Quarta.

Autore ROB. SANDERSON,
Coll. *Lincolnienſis* in almâ
Oxonienſi, quondam
Socio.

OXONIÆ,

Excudebat LEONARDUS LICHFIELD,
Impenſis GUIL. DAVIS.
An. Dom. 1640.

ELENCHVS CAPITVM.

PARS PRIMA.

De Simplicibus Terminis.

Cap.		Pag.
1.	*Præcognita de Naturâ Logicæ.*	1.
2.	*De Prædicabilibus in genere.*	5.
3.	*De Genere, Specie, & Individuo.*	8.
4.	*De Differentiâ.*	14.
5.	*De Proprio & Accidente.*	17.
6.	*De tribus definitionibus Antepradicamentalibus.*	20.
7.	*De Reliquis Antepradicamentis.*	24.
8.	*De Prædicamentis in genere.*	29.
9.	*De Prædicamento Substantiæ.*	31.
10.	*De Prædicamento Quantitatis.*	34.
11.	*De Prædicamento Qualitatis.*	37.
12.	*De Prædicamento Relationis.*	42.
13.	*De Prædicamentis Actionis & Passionis.*	46.
14	*De Quatuor ultimis prædicamentis.*	49
15.	*De Oppositis.*	54.
16.	*De reliquis Post-prædicamentis.*	58.
17.	*De Definitione.*	61.
18.	*De Divisione.*	62.
19.	*De Identitate & Diversitate.*	69.

1051324

PARS SECVNDA.
De Propositionibus.

1. *De Propositionis partibus.* 75.
2. *De Suppositione Terminorum.* 82.
3. *De Ampliatione & Restrictione.* 89.
4. *De Divisionibus Propositionis.* 93.
5. *De Oppositione Propositionum Categoricarum de Inesse.* 101.
6. *De Æquipollentia earundem.* 106.
7. *De Conversione earundem.* 109.
8. *De Modalibus.* 111.
9. *De Exponibilibus.* 117.
10. *De Hypotheticis.* 121.

PARS TERTIA.
De Discursu.

1. *De Argumentatione.* 127.
2. *De Partibus Syllogismi.* 130.
3. *De fundamento Formæ Syllogisticæ.* 134.
4. *De tribus Syllogismorum figuris.* 138.
5. *De Reductione Syllogismorum.* 142.
6. *De Inventione medii termini.* 147.
7. *De Syllogismis quibusdam specialibus.* 151.
8. *De Enthymemate, & Sorite.* 153.

9. De Syllogiſmo Hypothetico. 157
10. De Inductione & Exemplo. 160
11. De Fine & Præcognitis Demonſtrationis. 162.
12. De Conditionibus Propoſitionum Demonſtrationis abſolutis. 166.
13. De Conditionibus Propoſitionum relatis. 172
14. De Demõſtrationis variis gradibus. 174
15. De Demonſtratione δίοτι. 180
16. De Demonſtratione potiſſimâ. 183
17. De Syllogiſmo Topico in genere. 188
18. De Locis Topicis in genere. 191.
19. De Locis à Cauſâ, & Effectu. 194.
20. De locis à Subjecto, & Accidente. 197.
21. De locis à Diſſentaneis, & Comparatis. 201.
22. De locis à Conjugatis, & Notatione. 207.
23. De locis à Toto & Parte. 210.
24. De locis à Genere & Specie. 212.
25. De locis à definitione & diviſione. 214.
26. De loco à Teſtimonio. 216.
27. De Fallaciis in Genere. 219,
21. De Fallaciis in dictione. 221
29. De Fallaciis extra dictionem. 226.
30. De Methodis in Genere. 232.
31, De Methodis in ſpecie. 236.

APPEND.

APPENDIX PRIMA.
De Vsu Logicæ.

1. De *Tractatione Simplicis Thematis.* 1
2. De *Tractatione Problematis solitaria.* 19
3. De *Disputatione.* 40
4. De *Genesi Methodicâ.* 67
5. De *Analysi Logicâ.* 75

APPENDIX POSTERIOR.
MISCELLA.

1. *De Quinq; habitibus Mentis.* 89
2. *De Circulo Disciplinarum.* 101
3. *De Colligendis Locis communibus.* 109
4. *De historia Logicæ.* 117

LOGICÆ ARTIS COMPENDIUM.

LIBER PRIMVS, DE *SIMPLICIBVS. Terminis.*

CAP. I.

Præcognita, de Natura Logices.

Parag. 1. *Definitio Logicæ.*

LOgica, quæ & Synecdochicè Dialectica, est *Ars rationis*: sive est, *ars instrumentalis dirigens mentem nostram in cognitionem omnium intelligibilium.* Idcoq; debet esse omnium disciplinarum prima, utpote ad reliquas adquirendas necessaria; quâ ratione Aristoteli, velut instrumentum Philosophiæ, & reliquarum disciplinarum ὄργανον appellatur.

Par. 2. *Finis & officia Logicæ*

Utilitates ejus sunt plurimæ, quas docebit usus: *Finis* vero unicus, Cognitio sc. rerum. *Officia*, quibus velut

mediis finem suum consequitur, cum alia nonnulla, tum præsertim *tria hæc.*

1 *Definitio* } quoties { *Obscura.*
2 *Divisio* } res oc- { *Universa.*
3 *Ratiocinatio* } currunt { *Dubia.*

§ 3. *Obiectum Logicæ.*

Obiectum Logicæ primariò *Mens humana*; unde & Logicæ nomen, velut ἀπὸ τοῦ λόγου, id est, ratione: *secundariò* etiam & *Oratio*, quæ & ipsa λόγος dicta est, quâ sc. sensa mentis nostræ loquendo exprimimus.

§ 4. *Subiectum Logicæ.*

Materia circa quam versatur, est omne illud, sive Ens, sive non Ens, quod vel *Mente* complecti, vel *Oratione* eloqui possumus. Ratio autem formalis considerandi est, *Secunda Intentio.* Logicus enim considerat omnia themata, non secundùm proprias ipsorum naturas, sed in quantum Logica instrumenta (quæ sunt *secundæ notiones*) sunt eis applicabilia. Hinc Logicæ pro diversa ratione multiplex assignari potest *subiectum.*

Sub-

Subjectum Logicæ

- Informationis (sive *obiectũ*) est λόγος, id est,
  - Primario, *Mens humana*, sive Ratio.
  - Secundario, *Oratio.*
- Operationis, (sive *subiectum materiale;*) est *Thema*, seu *Quæstio intelligibilis.* πᾶν νοητόν.
- Tractationis; (sive *subiectum formale,*)
  - Totale & Adæquatum, est *Secunda intentio.*
  - Principale, est *Syllogismus*; vel etiam magis specialiter, *demonstratio*

Logicæ tres sunt partes, pro numero actuum mentis ab ea dirigibilium; quarum *Prima* dirigit primum actum Mentis, sc. *Conceptum simplicem*; & est *de Simplicibus terminis:* quò pertinent introductio Porphyriana, & Liber Categoriarum Aristotelis. § 5 *Partitio Logicæ, & Organi Aristotelici.*

Secunda dirigit secundum actum Mentis, sc. *Compositionem & Divisionem*, & est *de Propositione:* quò spectat lib. de Interpretatione.

Tertia dirigit tertium & ultimum Mentis actum, sc. *Discursum*; & est *de Argumentatione & Methodo*: quò spectant Analyticorum Priorum libri duo,

totidemq; posteriorum, octo Topicorum, Elenchorum demùm duo.

Quæstiones primi Capitis.

1 *De nomine Logicæ & Dialecticæ.* p.
2 *De Genere Logicæ.* p.
3 *De definitione Logicæ.* p.
4 *De fine Logicæ.* p.
5 *De variis Logicæ utilitatibus.* p.
6 *De necessitate Logicæ, eiusq; ordine ad reliquas disciplinas.* p.
7 *De Obiecto Logicæ.* p.
8 *De subiecto Logicæ.* p.
* 9 De primis & secundis intentionibus. p.
10 *De differentia Logicæ à cognatis disciplinis, præsertim Rhetoricæ.* p.
11 *De variis Logicæ divisionibus.* p.
12 *De Logica docente & utente.* p.

CAP.

Cap. 2.

De Prædicabilibus in genere.

§ 1. *Scopus libelli Porphyriani.*

Libellus Porphyrianus *Isagoge* dicitur, sive *Introductio*; quia est quædam quasi porticus & Vestibulum Logicæ Aristotelicæ; ejus præcipuè partis, quæ in libro Categoriarum continetur: quo nomine & ab authore opus susceptum est in gratiam Chrysostomi discipuli sui. Ejus subjectum est Prædicabile.

§ 2. *Definitio Prædicabilis.*

Est autem *Prædicabile* (sive *Universale*) *quod aptum natum est prædicari de pluribus*. Vt *Animal*, *Homo*, *Rationale*, *Risibile*, *Album*. Idem sunt reipsa Prædicabile & Vniversale; sed differunt ratione: nam *Prædicabile* dicitur, quatenùs de multis prædicatur; *Vniversale* verò quatenùs ineſt in multis.

§ 3. *Numerus Prædicabilium.*

Prædicabilia sunt quinque, quæ & quinque voces appellantur; sc. *Genus*; *Species*; *Differentia*; Accidens proprium, quod simpliciter *Proprium*; & Accidens Commune, quod simpliciter *Accidens*

dici solet. Horum Genus & Species in *Quid*; Differentia in *Quale quid*; Proprium & Accidens in *Quale*; sed proprium conversim & necessario; accidens contingenter & non conversim prædicantur.

§ 4. *Vtilitas Prædicabilium.*

Cognitio Prædicabilium, (& consequenter introductio Porphyriana) conducit ad quatuor; sc. ad

1. *Definitionem*; quæ semper est *Speciei*: constatq; si sit propria & essentialis, ex *Genere* & *Differentia*; sin impropria & descriptiva ex genere & *Proprio*, vel cumulo *Accidentium*.

2. *Divisionem*; quæ plerumque est *Generis* in suas *Species* per oppositas *Differentias* aut *Propria*; non raro Subjecti in *Accidentia* aut è contra.

3. *Demonstrationem*; quæ est Syllogismus necessarius, cujus major extremum est *Proprium*, minus extremum *Species*, Medius vero terminus Definitio Speciei essentialis ex *Genere* constans & *Differentia*.

4. *Prædicamenta*; quæ non sunt aliud, quam coordinatio *Generum*, & *Specierum* in directâ, & *Differentiarum* in serie collaterali.

Præ-

Prædicatio omnis aut est

- *Naturalis*, sive *directa*: eaque vel
  - *Æqualis*; cum æquale prædicatur de æquali: ut *Rationale* vel *Risibile* de homine,
  - *Inæqualis*, cum vel superius prædicatur de inferiore (*univocè*) vel accidens commune de suo subjecto (*denominativè*.) ut *Animal* vel *Album de homine*.
- *Non Naturalis* eaque vel
  - *Indirecta*, & *contra naturam*; cum aut inferius de superiore prædicatur; aut subjectum de accidente: ut *Homo* de animali, vel Albo.
  - *Per accidens*, & *præter naturam*; cum è duobus accidentibus eidem communi subjecto inhærentibus, alterum de altero prædicatur; ut *hoc album* de hoc dulci.

Ea solum prædicatio est hujus loci, & propriè Logica, quæ directa est, & naturalis.

Quæstiones secundi Capitis.

1 *De libello Porphyriano.* p.
2 *De definitione Prædicabilis & Universalis.* p.
* 3 Sintne universalia in rerum natura, vel in solo intellectu? p.
* 4 Sintne corporea vel incorporea? p.
* 5 Existantne extra singularia? p.
6 *De numero Prædicabilium.* p.
7 *De quadruplici utilitate Prædicabilium.* p.
8 *De variis Prædicandi generibus.* p.

Cap. 3.

De Genere, Specie, & Individuo.

GEneris, inter alia significata, tres sunt *acceptiones*, quarum ut nobiliorum meminit Porphyrius; duæ *civiles*, tertia *Logica*.

Genus

Prima, est collectio multorum hominum qui ad unum aliquem velut principium relati, cognatione quâdam inter sè sunt affecti; quo sensu *posteri Herculis genus* dicitur *Heraclidarum*. § 1. *Tres acceptiones Generis.*

Genus in acceptione

Secunda est ortûs uniuscujusque Principium sive sit
- Generans, ut Pater & majores; quomodo *Tantalus* dicitur *genus ducere à Iove*.
- Conservans, ut locus & Patria; quomodo *Plato* dicitur *genere Atheniensis*.

Tertia, quæ sola est Logica (sic dictum ob similitudinem quam habet cum genere civili, præsertim in secunda acceptione) est id, cui subjicitur Species; *ut Animal* cui subjicitur *Homo*.

Genus logicum est, quod praedicatur de pluribus differentibus specie in quid: ut *Animal* de homine & bove. Dicuntur autem ea *differre specie*, quæ habent diversas differentias constituentes; ut homo & bos. *praedicari* vero *in quid* ea, quæ aptè respondent quæstioni quâ quid sit res § 2. *Definitio Generis.*

res quæritur. Vt si quæratur quid sit homo, aut bos? aptè respondetur, quod sint Animalia.

§ 3. *Acceptiones & definitiones speciei.*

Species (*civilis*) inter alia sua significata accipitur pro externâ formâ aut pulchritudine corporis: unde hominem pulchrum & formosum, *speciosum* dicimus.

Species Logica considerata respectu

Superiorum, & ut *Subjicibilis*, definitur esse id quod subjicitur generi; atque iterum id cui genus attribuitur in quæstione quid est? intellige utrobiq; *Immediatè*.

Inferiorum, & ut *Praedicabilis*, est *quod praedicatur* (immediatè) *de pluribus differentibus numero* (tantùm) *in quid*: ut *Homo*, de Socrate & Platone.

§ 4. *Generalissima, specialissima, & Subalterna.*

Dicuntur autem ea *differre numero*, quæ diversum numerum efficiunt, ut *Socrates, Plato, &c.*

Genera *generalissima*, sive summa, sunt, quibus non datur superius genus; vel, quæ sunt ita genera ut nunquam possint

possint esse species: ut *Substantia*. Species *Specialissima*, sive infimæ sunt, quibus non datur species inferior; vel quæ ita sunt species, ut nunquam possint esse genera: ut *Homo*. *Subalterna* genera, sive species subalternæ sunt, quæ ad aliud & aliud relata simul & genera sunt & species: at *Animal*, *Vivens*, *Corpus*.

§ 5. *Canones generis & speciei.*

1 Genus omne est latius quâlibet sui specie.

2 Genus habet rationem partis & incompleti, species totius & completi; Genus Materiæ, Species compositi.

3 Genus & Species prædicantur æqualiter de suis inferioribus.

4 Tota natura generis continetur in quâlibet sui Specie, & speciei in quolibet individuo.

5 Genera summa sunt tantùm decem: Species infimæ sunt in aliquo certo, sed nobis incognito, numero.

§ 6 *Individuum.*

Individuum est quod de uno solo prædicatur: ut *Socrates*. Habet & hæc vox alias suas acceptiones; sed hic sumitur pro ente singulari, ita determinato & restricto, ut sit prorsus indivisibile in inferiora.

Individu-

Individuum aliud est

- Certum & determinatum, quod exprimitur vel per
  - Nomen Proprium, ut *Socrates, Bucephalus*: & dicitur individuum *Signatum*, sive Determinatũ.
  - Nomen commune & Pronomen demonstrativum; ut *hic homo, ille Equus*: & dicitur individuum *Demonstrativum*.
  - Circumlocutionem aliquam, quod fit etiam multis modis; ut *Sophroniſci filius pro Socrate; Orator pro Cicerone; &c.* & dicitur Individuum *ex Hypotheſi*, vel Periphraſticum.
- *Vagum*, & Indeterminatum, quod exprimitur per nomen commune, & ſignum particulare: ut, *aliquis homo, quidam equus*.

Individua ſunt numero infinito & vario;

vario; ideoq; nec sub scientiam cadere possunt. Individua ejusdem speciei distinguuntur inter se proprietatibus quibusdam accidentalibus, quarum collectio in duobus nunquam potest esse eadem.

Quæstiones tertii Capitis.

1 *De acceptionibus Generis & speciei.* p.
2 *De primâ definitione Generis.* p.
3 *De secunda definitione Generis.* p.
4 *De definitionibus Speciei subjicibilis.* p.
5 *De 3ª definitione Speciei,* p.
6 *De arbore Porphyrianâ.* p.
7 *De conservatione Generis & Speciei in suis inferioribus.* p.
8 *De Individui definitione.* p.
9 *De Individui diversis modis.* p.
*10 De Principio Individuationis. p.
11 *De numero generum, Specierum, & Individuorum.* p.
12 *De Collatione generis cum reliquis Predicabilibus.* p.
13 *De collatione Speciei.* p.

CAP.

Cap. 4.

De differentia.

§ 1 *Acceptiones Differentiæ.*

Differentia tribus modis dicitur

Communiter; quâ res ab aliis, vel etiam à seipsis, differunt accidente aliquo separabili, ut *Socrates* stans à *Platone* sedente, & *Socrates* senex à *Socrate puero*.

Propriè: quâ res ab aliis differunt accidente aliquo inseparabili: ut *Socrates* à *Platone* per nasi aduncitatem.

Maximè Propriè; quâ res inter se formâ essentiali differunt: ut *Socrates* à *Bucephalo* per rationis facultatem.

Ex his differentia Communis est separabilis, reliquæ inseparabiles; Communis facit *alteratum*, Propria *alterum*, maximè Propria *aliud*. Illæ sunt differentiæ per accidens, hæc est per se; Illæ reci-

recipiunt magis & minùs, hæc non; Illæ ad duo ultima prædicabilia pertinent, hæc sola constituit tertium prædicabile.

§ 2.

Definitiones differentia.

Quinq; sunt apud Porphyrium Differentiæ definitiones.

1 Differentia est, quâ species superat genus: ut per Rationale Homo superat Animal.

2 *Differentia est apta nata prædicari de pluribus differentibus specie* (vel numero tantùm) *in quale quid.* Ea autem dicuntur prædicari in quale quid, quæ aptè respondent quæstioni, quâ, qualis sit res secundum essentiam, quæritur; ut si quæratur qualis sit homo secundum essentiam? aptè respondetur quod Rationalis.

3 Differentia est, quæ vim habet dividendi (id est *separandi & distinguendi*) ea quæ sunt sub eodem genere: ut Rationale dividit hominem à bruto.

4 Differentia est, quâ res inter se differunt.

5 Differentia est, quâ res ita inter se differunt ut ad constituendam rei essentiam plurimùm conferat, sitque ejus pars. Quanquam hæc non tam nova definitio

finitio censenda est, quàm explicatio quædam & absolutio superioris. Ex his quinque definitionibus sola secunda competit differentiæ, quatenus est Prædicabile.

§ 3. *Divisionis differentia.*

Differentia vel est
- *Divisiva generis*, quæ dividit genus in suas species, ut *Rationale Animal.*
- *Constitutiva speciei*, quæ constituit speciem in suo esse, ut *Rationale hominem.*

Hæc divisio est ejusdem rei in diversos tantum modos: eadem enim Differentia perpetuo est & Divisiva, & Constitutiva, diverso respectu.

Differentia constitutiva alia est
- *Generica*, quæ constituit speciem subalternam; ut *sensibile Animal.*
- *Specifica*, quæ constituit speciem infimam; ut *Rationale, Hominem.*

Quæstiones quarti Capitis.

1 *De tribus acceptionibus Differentiæ.*

2 *De primæ definitionis Differentiæ.* p. 2.

3 *De secunda definitione Differentiæ.* p.
4 *De reliquis definitionibus Differentiæ.*
5 *De divisionibus Differentiæ.* p.
6 *De collatione Differentiæ cum reliquis prædicabilibus.*

Cap. 5.

De proprio & Accidente.

PRoprium dicitur quatuor modis. Par. 1. *Quatuor modi proprij.*

Proprium *primo modo* est quod convenit soli, non omni : ut homini *Mederi.*

Proprium *secundo modo* est quod convenit omni, non soli : ut Homini *Bipedem esse.* Et iste modus est omnium maximè improprius.

Proprium *tertio modo est*, quod convenit omni, & soli, sed non semper: ut homini *Canescere in senectute.* Etsi accuratè loquendo non detur aliquod hoc modo proprium: quod enim omni convenit, id & semper conveniat necesse est.

Proprium *quarto modo* (quod solùm constituit quartum prædicabile) est, quod *convenit omni, soli & semper* : ut homini

Risibilitas. In istis descriptionibus ly *Soli* refertur ad speciem; ly *Omni* ad inferiora speciei.

Par. 2. *Canones Proprij quarto modo.*

1 Proprium fluit a principijs essentialibus speciei; *ut risibilitas a rationalitate*. Hinc proprium dicitur ad rei essentiam pertinere: non ut *constituens*, sed ut *consequens* essentiam.

2 Proprium, etsi *realiter* idem, *formaliter* tamen differt à sua specie.

3 Proprium reciprocatur cum specie: & proinde est & inseparabile à suâ specie, & incommunicable alteri.

4 propriũ aliud est.
- *Genericum*, quod fluens à principijs speciei subalternæ cum eâ reciprocatur: ut *Mobile* cum Corpore.
- Specificum, quod fluens à principijs speciei infimæ cum eâ reciprocatur; ut *Risibile* cum Homine.

Par. 3. *Accidentis definitiones.*

Accidentis tres definitiones tradit Porphyrius.

1 Accidens est, quod *adest & abest sine subjecti interitu: ut Albedo*. Est autem subjectum illa substantia cui inhæret Accidens, & quæ illud sustentat; ut *Cygnus*.

2 Acci-

2. Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.

3 Accidens est, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec proprium, semperque in re aliqua subjecta inhæret: unde illud, *Accidentis est inesse.*

Idem accidens numero non potest esse in diversis subiectis; sive simul, sive successivè. Par. 4. *Divisiones accidentis.*

Accidens aliud est { *Separabile*, quod etiam actu potest separari à suo subjecto; *ut frigus* ab aquâ. / *Inseparabile*, quod non nisi intellectu separari potest; ut *humor* ab aquâ.

Accidentia nonnulla certum subjectum aut consignificant, & *Copulata* dicuntur; ut *Simietas*: aut supponūt, & propria dicuntur (primo sc. modo) ut *Grammatica*. Quorum ista propria sunt certæ alicujus *speciei*, illa certæ alicuius *partis*.

Quæstiones quinti Capitis.

1 *De tribus primis modis Proprij.*
2 *De definitione Proprij quarto modo.* p.
3 *De fluxu Proprij à principiis speciei* p.

4 *De reciprocatione proprii & speciei.* p.
5 *De formali diversitate Proprii & suæ speciei.* p.
6 *De variis acceptionibus Accidentis.* p.
7 *De Accidentis definitionibus.* p.
8 *De inhærentia accidentis.* p.
9 *De unitate Subjecti accidentis.* p.
10 *De accidente separabili & inseparabili.* p.
11 *De aliis divisionibus accidentis.* p.
12 *De Collatione Proprii cum reliquis prædicabilibus.* p.
13 *De Collatione accidentis.* p.

Chap. 6.

De tribus definitionibus Anteprædicamentalibus.

§. 1. *Anteprædicamenta in genere.*

Anteprædicamentum, est doctrina præambula immediatè conducens ad doctrinam Prædicamentorum. Sunt autem *Anteprædicamenta* in genere tria, in specie septem: Tres sc. *Definitiones*, duæ *Divisiones*, duæ item *Regulæ*.

Definitiones sunt Æquivocorum, Univocorum & Denominativorum.

Æquivoca

Æquivoca (æquivocata) *sunt, quorum nomen solum est commune, ratio autem substantiæ* (id est, essentialis definitio) *secundùm illud nomen alia atq; alia*, ut *Animalis* nomen commune est *homini vivo & picto*, sed diversa est definitio utriusq;. *Æquivocum æquivocans* est nomen illud commune, quod suis significatis secundùm diversas rationes attribuitur: ut *Gallus* est Æquivocũ æquivocans; *Gallus homo* & *gallus avis* æquivoca æquivocata. Par. 2. *Prima definitio; Æquivocorum.*

Æquivoca alia sunt.

A casu, de quibus nulla dari potest ratio, cur in eodem communi nomine conveniant; ut *Gallus homo & avis*: & hæc sunt propriissimè *Æquivoca*. Par. 3. *Divisio Æquivocorum.*

A consilio, de quibus assignari potest aliqua ratio dependentiæ vel similitudinis, cur conveniant in nomine; ut *homo vivus & pictus*: quæ *æquivoca ad unũ*, aut per Synecdochen *Analoga quandoq; appellantur.* Par. 4. *Canones Æquivocorum.*

¶ Æquivoca ante factam distinctionem nec definiri possunt, nec sub scientiam cadere.

2 Ens respectu decem prædicamentorum est Commune analogum.

3 Analogum per se positum præsumitur stare pro famosiore Analogato.

Par. 5. *Secunda definitio; Vnivocorum.*

Vnivoca (univocata) *sunt quorum & nomen commune est, & ratio substãtiæ secundùm illud nomen eadem*: ut *Animalis* & nomen & definitio communis est *homini* & *Equo*, & *Leoni*. *Vnivocum* (*univocans*) est nomen illud commune quod secundùm eandem rationem multis attribuitur: ut *Animal Homini*, *Bovi*, *Leoni*, Equivocis aliquando opponuntur *multivoca*, Vnivocis *Diversivoca*.

Par. 6. *Definitio tertia; denominativorum.*

Denominativa (*ut vulgo dici solent, rectiùs fortasse* denominata *dicenda*) *sunt, quæ solo* (*casu*) hoc est terminatione vocis) *ab aliquo differentia, habent ab eo nominis appellationem*: ut à iustitia iustus.

In omni denominatione sunt tria, sc.

- *Forma Denominans*; & est Accidens abstractum inhærens Subiecto: ut *Iustitia*.
- *Subjectum denominatum*; & est substantia; cui forma inhæret: ut *Socrates*.
- *Denominativum*; & est Accidens concretum quod de sub-

subjecto prædicatur, & à formâ oritur: ut *Iustum*.

Denominans & Denominativum, ut *justitia & justum*,

Quantum ad
- *Vocem*: Conveniunt *in Principio*. Differunt *in Fine*.
- *Significationem*: Conveniunt *in re significata*. Differunt *in modo significandi*.

Par. 7. *Triplex forma prædicationis.*

Vsus harum definitionum est, ut discernatur triplex forma prædicationis; Æquivocæ sc: Vnivocæ, & Denominativæ.

Prædicari
- *Æquivocè* est prædicari secundum nomen & non secundùm definitionem: quomodo *Ens* prædicatur de decem prædicamentis.
- *Univocè*, est prædicari secundum utrumque, quomodo *superiora* prædicantur de inferioribus eiusdem Prædicamenti.
- *Denominativè*; est Prædicari in concreto ad modum accidentis de subjecto: quo-

modo *Accidentia* in novem ultimis Prædicamentis prædicantur de ſubſtantiis in primo.

Quæſtiones ſexti Capitis.

1 *De Antepradicamentis in genere.* p.
2 *De primâ definitione, Æquivocorum.* p.
3 *De ſecundâ definitione, Univocorum.* p.
4 *De tertiâ definitione, denominativorum.*
5 *An Ens ſit Analogum ad decem prædicamenta?*
6 *De multivocis, & diverſivocis.* p.
7 *De triplici forma Prædicationis.* p.

Cap. 7.

De reliquis Antepradicamentis.

Par. 1. *Prior diviſio; Vocum.*

DVæ ſunt Diviſiones: Eorum quæ dicuntur, hoc eſt *Vocum*, una; altera eorum quæ ſunt, id eſt *Rerum*.

Vocum

Vocum aliæ sunt
- *Complexæ*, quæ dicuntur cum conjunctione; ut *Socrates Currit, Plato legit.*
- *Incomplexæ*, quæ dicuntur sine coniunctione: ut *Socrates Currit, legit.*

Complexio & incomplexio si spectentur *quoad vocẽ*, vox incomplexa erit, quæ est unica tantum dictio; complexa, quæ plures: "Sin *quoad rem* ipsam, & *conceptũ intellectûs* in re fundatum; vox incomplexa erit, cui respondet in intellectu conceptus simplex; complexa, cui cõplexus.

Hinc fit, ut voces sint aliæ
- *Simpliciter incomplexæ*, quando simplici dictioni simplex conceptus respondet: ut *Homo, Animal.*
- *Simpliciter complexæ*; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus complexus; ut, *Homo est Animal.*
- Partim cõplexę partim incomplexæ: & sunt vel
  - *Incomplexæ voce, & complexæ re*; quando simplici dictioni respondet in intellectu conceptus complexus: ut *Pluit.*
  - *Complexæ voce, & incomplexæ re*, quando pluribus

ribus dictionibus respondet in intellectu conceptus simplex: ut *Corpus Animatum.*

Par. 2. *Secunda Divisio Rerum.*

Res aliæ sunt *universales*, aliæ *singulares*: quarum universales dicuntur de Subiecto, Singulares verò non. Aliæ rursus *Substantiæ*, aliæ *Accidentia*: quorum Accidentia insunt in Subiecto. Substantiæ vero non. Ex horum complexione oritur quadrimembris divisio Rerum ista.

Eorum quæ sunt quædam

Dicuntur de subjecto, & non insunt in subiecto: & sunt Substantiæ universales: ut *Animal.*

Insunt in, & non dicuntur de: & sunt Accidentia singularia: ut *hoc Album.*

Et insunt in, & dicuntur de: & sunt accidentia Vniversalia: ut *Album.*

Nec insunt in, nec dicuntur de: & sunt Substantiæ singulares: ut *Socrates.*

Par. 3. *Inesse in, & dici de subiecto.*

Multi sunt modi ineffendi, de quibus versiculi.

Insunt Pars, Totum, Genus, & Species, Calor ignis.

Rox

Rex in regno, Res in fine, locatum, locato.

Sed illud ſolum dicitur ineſſe in ſubiecto (quod ad præſens negotium pertinet) *quod ineſt alicui, non tanquã pars, nec poteſt ſeparatum ab eo cui ineſt ſubſiſtere.*

Subjectum eſt duplex aliud.

Prædicationis, ſive *de quo*: quod ſubiicitur ſuperiori in prædicatione univoca: ut *Socrates homini*: quale intelligigitur in ly *Dici de ſubiecto.*

Inhæſionis ſive *in quo*: quod ſubjicitur Accidenti in prędicatione denominativâ, ut *Socrates albedini*: quale intelligitur in ly *ineſſe in ſubiecto.*

Quando alterum de altero tanquam de ſubiecto prędicatur (*directè & affirmativè*) quicquid prædicatur (*per ſe & directè*) de prædicato, prædicatur etiam de ſubjecto: ut quia *Animal* prædicatur de *homine*, etiam *Corpus* quod de *animali* prædicatur, de *homine* prædicatur. Eſt "autem directa prædicatio, quoties ſu"perius prædicatur de inferiore, aut "æquale de æquali: prædicatio vero *per* "*ſe* quoties prædicatum eſt unum ex quatuor prioribus prædicabilibus, aut ex ex eis

Par. 4. *Regula primo; secundò &c.*

eis conflatum. Vſus Regulæ eſt, tum ut oſtendatur ordo qui eſt inter ſuperiora & inferiora ejuſdem Prædicamenti: tum ut poſſimus quamlibet rem propoſitam expeditiùs certiùſque ad proprium ſuum prædicamentum referre.

Par. 5. *Regula ſecunda.* κατὰ πλάτος.

Diverſorum generum non ſubalternatim poſitorum diverſæ ſunt ſpecies & differentiæ: ut *Animalis*, & *Scientiæ*. Genera dicuntur ſubalternatim poni, quorum unum eſſentialitèr continetur ſub altero; ut *Animal*, & *Corpus*: non ſubalternatim verò, quorum neutrum ſub altero eſſentialitèr continetur: ut *Animal*, & *Scientia*. De his expreſſè datur Regula, non de illis: nihil enim impedit illorum eaſdem eſſe ſpecies & differentias, ut *Animalis*, & *Corporis*. Vſus Regulæ potiſſimùm eſt ad vitandam confuſionem Prædicamentorum, & ad diſtinguendum inter ſe res diverſorum Prædicamentorum.

Quæſtiones ſeptimi capitis.

1 *De diviſione Vocum.* p.
2 *De diviſione Rerum.* p.
3 *De modis ineſſendi.* p.

4 De

4 *De priore Regula.* p.
5 *De posteriore Regula.* p.

Cap. 8.

De Pradicamentis in Genere.

Pradicamentum est generum, specierum, & individuorum, secundùm sub & supra series ordinata. Suntque ea numero totidem, quot genera summa, à quibus singulis singula appellationem suã sunt sortita: sc. *Substantia*, *Quantitas*, *Qualitas*, *Relatio*, *Actio*, *Passio*, *Ubi*, *Quando*, *Situs*, *Habitus*. Singulorum exempla districho comprehenderunt. Par. 1. *Numerus & definitio Pradicamentorum.*

1 2 3 4 5 6
Arbor Sex Servos Fervore Refrigerat
7 8 9 10 (*Vstos.*
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

In aliquâ istarum classium quicquid usquàm rerum est collocatur; modo sit *unum* quid, *reale*, *completum*, *limitataq;* ac *finitæ naturæ*. Exulant ergo his sedibus *Intentiones secundæ*, *Privationes*, & *ficta*, quia non sunt realia: *Concreta*, *Æquivoca*, & *Complexa*; quia non sunt una: *Pars*, quia Par. 2. *Quæ in eis collocentur, & quæ non.*

quia non est completum quid; *Deus* quia non est finitæ, *Transcendens*, quia non est limitatæ naturæ. Hinc versiculi.

Complexum, Consignificans, Privatio fictum.
Pars, Deus, Æquivocum, Transcendens, Ens rationis.
Sunt exclusa decem classibus ista novem,

Ita tamen ut istorum plurima *Analogicè*, vel *reductivè*, vel *per accidens* ad Prædicamenta pertinere aliquando possint.

Quæstiones octavi Capitis.

1 *An Prædicamenta sint Logica considerationis & quomodo?*
2 *De libro Categoriarum Aristotelis.* p.
3 *De nomine & definitione Prædicamenti.*
4 *De numero Prædicamentorum.* p.
5 *An omne Ens sit in Prædicamento?* p.
6 *De Vocibus complexis.* p.
7 *De Vocibus Concretis.* p.
8 *De privationibus.* p.
9 *De Fictis rebus.* p.
10 *De partibus rerum.* p.
11 *De Deo Opt. Max.* p.

12 De *Æquivocis & Analogis.* p.
13 De *Transcendentibus.* p.
14 De *Entibus Rationis.* p.
15 De *individuis & Differentiis.* p.
16 *An idem possit esse in diversis Praedicamentis?*

Cap. 9.

De *Praedicamento Substantiæ.*

Par. 1. *Definitio & divisio substantiæ.*

SVbstantia est *ens per se subsistens:* estq; omni accidēte prior *ordine, natura,* & *cognitione;* eique subsitat, sustentando ipsū Substantia prima est; vel secunda. *Prima,* sive singularis & individua, est, quæ neq; de subjecto aliquo dicitur, neque alicui subjecto inest: ut *Socrates, hic homo.* *Secundæ* sunt primarum species, & specierum genera, usque ad ipsam Substantiam summum Genus, ut *Homo, Animal, &c.*

Par. 2. *Comparatio substantiarum.*

Substantiarum prima est *magis* substantia (hoc est *perfectior*) quàm secunda quia pluribus subsitat: Secundarum verò species, in quantùm vicinior primæ quàm genus, & simplicitèr omnia inferiora superioribus. Positis primis substantiis, ponuntur

nuntur reliqua omnia, cum *secundæ substantiæ*, tum etiam *accidentia*; unde illud vulgatum, *Nato Socrate nascuntur omnia Prædicamenta*: & iis sublatis nihil aliorum potest remanere; non *secundæ substantiæ*, quia illarum est dici de Primis, nec etiam *accidentia*, quia illorum est inesse in primis.

Proprietates substātiæ Aristoteli sunt sex.

Par. 3. *Proprietates substantiæ.*

1 *Substantia non inest in subjecto.* Hoc convenit omni substantiæ: non completæ modò, sed & differentiis etiam ac partibus substantiarum, eique soli.

2 *Substantia prædicatur univocè de iis de quibus prædicatur.* Hoc convenit omnibus & solis secundis substantiis, earumq; differentiis: nam à primâ substantiâ nulla sumitur prædicatio.

3 *Omnis substantia videtur significare hoc aliquid, id est, rem singularem.* Sed reverà hoc soli primæ convenit: quum secundæ potius (propter differentias) *quale quid* significent, seu naturâ universalem.

4 *Substantiæ nihil contrariatur.* Nec enim substantia substantiæ contraria est, (nisi gratiâ qualitatum:) nec accidens Substantiæ.

5 *Sub-*

5 *Subſtantia non ſuſcipit magis & minùs.* Hoc, ut ſuperius convenit omni, non ſoli.

6 *Subſtantia* (quod eſt ei maximè proprium) *eadem numero manens eſt capax contrariorum*, ut aqua caloris & frigoris.

In hoc Prædicamento reponuntur.

1 Omnes *Spiritus incorporei:* ut Angeli, Dæmones, Anima.

2 *Corpora Cœleſtia*: ut Orbes, Stellæ.

3 *Quatuor Elementa*: Ignis, Aer, Aqua, Terra.

4 *Imperfectè miſta:* ut Vapor, Grando, Pluvia, Fulgur.

5 *Metalla*: ut Aurum, Æs, Plumbum.

6 *Mineralia reliqua*: ut Lapides, Gemmæ, Sal, Bitumen.

7 *Plantæ*; Herbæ ſc. Frutices, & Arbores: ut Lactuca, Roſa, Quercus.

8 Plantarum *flores* & *fructus:* ut hyacinthus, lilium, glans, pyrum.

9 *Animalia*: ut Homo, Leo, Aquila, Cancer, Vipera.

Par. 4. *Quæ res hùc pertineant.*

Quæſtiones noni Capitis.

1 *De ordine ſubſtantiæ.*

2 *De Divisione Substantia in primam & secundam.* p.
3 *De comparatione Substantiarum inter se.* p.
4 *An sublatis primis Substantiis reliqua tollantur omnia?*
5 *De primâ proprietate substantiæ.* p.
6 *De secunda proprietate.* p.
7 *De tertia proprietate.* p.
8 *De quartâ proprietate.* p.
9 *De quintâ proprietate.* p.
10 *De sextâ proprietate.* p.
11 *De Tabula Prædicamenti substantiæ, & de rebus eò pertinentibus.* p.

Cap. 10.

De Prædicamento Quantitatis.

§ 1 *Quantitatis definitio & divisio.*

Quantitas est *mensura substantiæ, secùndùm quam quanti dicimur.* Ea *continua* est, aut *discreta.* Continua Quantitas est, cujus partes inter se communi aliquo termino copulantur. Ejus species sunt *Linea, Superficies, Corpus*; & ex veterum sententia, *Locus & Tempus.*

Linea est magnitudo longa sine latitudine

ne & profunditate; cujus communis terminus eſt *Punctum*. *Superficies* eſt magnitudo longa & lata ſine profunditate; cujus communis terminus eſt *Linea*. *Corpus* eſt ipſa trina dimenſio, ſive magnitudo, longa, lata, & profunda; cujus communis terminus eſt *Superficies*. *Temporis* terminus eſt Inſtans, ſive ipſum *Nunc*: *Loci* idem, qui & Corporis, nempe *ſuperficies*.

Diſcreta Quantitas eſt, cujus partes nullo communi termino copulantur. Eſtque *Numerus*, & (ſecundum veteres) *Oratio*. Numerus eſt multitudo ex unitatibus conflata: unitas eſt principium Numeri. Oratio eſt menſura ſyllabæ longæ & brevis.

§ 2. *Quantitatis diviſio alia.*

Quantitatum aliæ conſtant ex partibus habentibus poſitionem inter ſe, aliæ ex non habentibus. In illis ſunt *Linea*, *ſuperficies*, *Corpus*, *Locus*: in iſtis *Numerus*, *Tempus*, & *Oratio*. Vt enim partes alicujus quantitatis habeãt inter ſe poſitionem, duo requiruntur; *Continuitas* ſc. Partium, & earundem *permanentia*. Continuitas deeſt in partibus Numeri, permanentia in partibus Temporis, utraque in partibus orationis.

Proprietates quantitatis ſunt tres.

1 *Quantitati nihil eſt contrarium*. Con-

venit omni non soli.

2 *Quantitas non recipit magis & minùs.* convenit omni, non soli.

3 *secundùm quantitatem res dicuntur æquales vel inæquales.* Et hoc est quantitati maximè proprium, eiq; soli convenit.

Hùc pertinent omnes species.

§ 3. *Quæ res hùc pertineant.*

1 *Linearum*
2 *Superficierum* } Vt { Circulus.
3 *Corporum*; } { Triangulum. Cylindrus.
4 *Numerorum*: ut par, ternarius.
5 *Ponderum*: ut as, uncia, libra.
6 *Mensurarum*: earumq; aut *linearum & superficierum*, ut cubitus, stadium, milliare, jugerum; aut *solidorum*, ut pinta, quarta, modius, dolium.
7 *Nummorum*: ut sestertius, Mina, Talentum.

Quæstiones decimi Capitis.

1 De *ordine Quantitatis, & reliquorum novem prædicamentorum.* p
2 De *definitione Quantitatis* p
3 De *duabus divisionibus Quantitatis.* p
4 De *Linea, Superficie, & Corpore.* p
5 De *numero.* p

6 De

6 De *Loco, Tempore, & Oratione.* p
7 De *prima & secunda proprietate quantitatis.* p
8 De *tertia proprietate quantitatis.* p.
9 De *rebus pertinentibus ad prædicamentum quantitatis* p

Cap. II.

De *prædicamento Qualitatis.*

§ 4. *Definitio qualitatis, & qualis.*

Qvalitas est *forma accidentalis, à qua substantia denominatur qualis*: ut *Albedo*. Quale est, quod à qualitate denominativè dicitur: ut *album*. Qualitatis Prædicamentum omnium copiosissimum est; sed omnis illa varietas ad 4 genera reducitur ab Aristotele, sc. *Habitum & Dispositionem; Naturalem Potentiam, & Impotentiam; Qualitatem Patibilem, & Passionem; Formam, & Figuram.*

§ 2. *Prima species qualitatis.*

Habitus est qualitas acquisita (*vel divinitùs infusa*) per quam subjectum fit habilius ad edendas aliquas operationes, ad quas edendas per naturam minùs est habile: ut *Grammatica*. Hic si firmiùs radicetur in subjecto, ita ut non sit facile mobilis, propriè

Habitus; sin leviùs, & ita ut sit facilè mobilis, *Dispositio* potiùs appellatur. Quæ est quasi habitus quidam inchoatus, habitumque perfectum præcedit, velut gradus ad eum.

Hùc pertinent

§ 3. *Quæ res hùc pertineant.*

1 Omnes *Habitus corporis*: ut sanitas, Robur, Morbus, *Morborumq; species*, ut Febris, Hydrops.

2 *Habitus infusi* mentibus Angelicis vel humanis: ut Fides, Charitas, Donum linguarum.

3 *Disciplinæ* omnes cæteriq; *habitus mentis* acquisiti: sive *Scientiæ* sint, ut Physica, Geometria; sive *Sapientiæ*, ut Metaphysica; sive *Intelligentiæ* principiorum, speculativorum aut practicorum; sive *prudentiæ*, ut Ethica, Politica, Theologia: sive *artes* propriè dictæ, ut Logica, Pictura, Medicina.

4 *Habitus* omnes *morales*: sive *Virtutes* sint, ut Iustitia, Liberalitas; sive his adversa *Vitia*, ut Injustitia, Prodigalitas.

§ 4. *Secunda species qualitatis.*

5 Omnium prædictorum *initia incompleta*.

Potentia naturalis est Qualitas à naturâ insita, per quam subjectum aptum est ad aliquid agendum vel ad resistendum: ut *Risibilitas*

sibilitas, Docilitas. Impotentia verò, per quam subjectum aptum est ad aliquid patiendum; ad agendum verò vel resistendum impotens & ineptum: ut *Sterilitas*, *stupiditas*. potentiæ nomen plerũq; activã potentiam denotat; Impotentiæ passivam.

Huc pertinent omnes

§ 5. *Quæ res hùc pertineant.*

1 *Facultates substantiarum*, ab essentialibus ipsorum formis profluentes: ut facultas volendi, loquendi, ridendi in homine; hinniendi, & currendi in equo.

2 *Vires* herbarum, metallorum, lapidum.

3 *Occultæ qualitates* corporum, & omnia illa stupenda naturæ miracula: ut sympathia, antipathia.

4 *Influentia* (si quæ sint) corporum cœlestium.

5 *Dispositiones* temperamentorum & organorum corporis: ut nativa sanitas, valetudo, robur, &c.

6 *Vires animi*, prout sequuntur temperamentum corporis: ut ingenium, Docilitas, stupiditas, &c.

§ 6. *Tertia species qualitatis.*

Patibilis ea qualitas est quæ efficit passionem in sensibus, ut *Calor*. Quæ si constans sit & permanens in subjecto, *Patibilis qualitas* est propriè; & denominat subjectum

simplicitèr quale: sin à subitâ aliqua animi commotione aut passione ita repentè oriatur, ut mox evanescat, *Passio* appellatur; nec denominat subjectum, nisi *secundùm quid quale*. Vt *Rubedo* & *Pallor* sunt patibiles qualitates, & ab his Socrates dicitur simplicitèr *Rubicundus*, vel *Pallidus*: at *Rubor ex verecundia*, *& à Timore Pallor* passiones sunt, à quibus Socrates *Rubescere* magis aut *Pallere* dicitur, quam rubicundus esse aut pallidus.

Par. 7. *Quæ res hùc pertineant.*

Hùc pertinent omnia sensuum objecta.

1 Visûs; *Lumen & colores*: ut splendor, lux, albedo, rubor.

2 Tactûs; *qualitates tactiles*: cum *primæ*, &c. Calor, frigus, humor, siccitas; tum *secundæ*, ut asperitas, mollities, gravitas, densitas.

3 Gustûs, *Sapores*: ut Dulcedo, amaror, aciditas.

4 Olfactûs; *Odores*: ut fragrantia, Fœtor.

5 Auditûs; *Soni*: ut Tinnitus, echo.

" Quod verò aliqui passiones animi huc " referunt, non id rectè fit: siquidem " illæ potiùs ad passionis prædicamentum " pertinent.

Figura

§. 8. *Quarta ſpecies qualitatis.*

Figura eſt Quantitatum Mathematicarũ in corpore diſpoſitio: ut *Rotunditas*. Forma eſt lineamentorum & coloris in corpore diſpoſitio: ut *Pulchritudo Menſeitas*.

Par. 9. *Quæ res hùc pertineant.*

Hùc pertinent

1 *Mathematicæ figuræ*, ut Rectitudo, Curvitas, Rotunditas.

2 *Pulchritudo* omnis & *Deformitas*, ut Simitas, Venuſtas, Gibboſitas.

3 *Formæ externæ corporum naturalium*: ut Quercûs, Leonis, Hominis.

4 *Forma apparentes cauſatæ ab impreſſionibus Meteorologicis*: ut forma Iridis, Parelii, Draconis volantis.

5 *Forma artificiales* introductæ in materiam ſubjectam ab artifice: ut forma Gladii Serræ, Menſæ, Statuæ.

Proprietates Qualitatis ſunt tres.

Par. 10. *Proprietates qualitatis.*

1 *Qualitas Qualitati contrariatur*: ut calori frigus. Id quod maximè cernitur in tertia ſpecie; in prima etiam aliquando; rariùs in ſecunda & quarta.

2 *Qualitas recipit magis & minùs*. Neq; hoc convenit omnibus qualitatibus. Hæ tamen duæ proprietates (*primariò & propriè*) ſolis conveniunt qualitatibus.

3 *Secundùm Qualitatem res dicuntur ſimiles*

similes vel dissimiles. Et hoc est qualitati maximè & quarto modo proprium.

Quæstiones undecimi Capitis.

1 De *definitione Qualitatis & Qualis*. p
2 De *divisione Qualitatis*. p
3 De *primâ specie Qualitatis & rebus eò pertinentibus*. p
4 De *secundâ specie* p
5 De *tertiâ specie*. p
6 De *quartâ specie*. p
7 De *primâ proprietate Qualitatis* p
8 De *secundâ proprietate*. p
9 De *tertiâ proprietate*. p

Cap. 12.

De *Prædicamento relationis*

§ 1. *Relata secundùm dici.*

VEteres Logici *Relata* definiebant esse ea, quæ alterius esse *dicuntur*, aut alio quopiam modo ad aliud referuntur: ut *Scientia & Scibile*. Quæ definitio non solùm omnia *Accidentia* complectitur, quibus respectus aliquis adhæret, etiamsi aliàs sint absolutæ naturæ, & ad alia Prædicamenta pertineant

pertineant; sed ipsas etiam *substantias*, aut saltem *substantiarum partes*: & solent appellari *Relata secundùm dici*. Istorum nonnulla possunt habere contrarium, & recipere magis & minùs.

§ 2. *Relata secundùm dici.*

Relata propriè dicta, & *secundum esse* (quæ sola sunt hujus prædicamenti) sunt quorum *totum esse* est ad aliud: ut *Pater*, "*Filius*. Omne respectivum fundatur in "aliquo absoluto; sc. vel Quantitate, ut "*Æqualitas*; vel Qualitate, ut *Similitudo*; "*vel* Actione, ut *Paternitas*: Estque propterea omne respectivum quovis absoluto, & naturâ posterius, & dignitate. In omni relatione sunt duo termini, ut *Pater*, & *Filius*; quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur.

In plerisque Relationibus est aliquid

Materiale, estq; subjectum, de quo alterutrum Relatorum in concreto prædicatur: ut *Sophroniscus*, qui est pater; & *Socrates*, qui est Filius.

Formale, estq; ipse respectus qui est inter Subjecta Terminorum: ut *Paternitas* in Sophroniſco, *Filiatio* in Socrate.

Relatorum tres sunt proprietates.

§ 3 *Proprietates Relatorum.*

1 *Relata dicuntur ad convertentiam:* Vt Pater est filii Pater, & filius patris filius.

2 *Relata sunt simùl natura.* Posito proinde alterutro, & alterum ponitur; & sublato tollitur.

3 *Relata sunt simùl cognitione.* Cognito proinde alterutro, cognoscitur alterum; (idque eodem planè modo & mensura cognitionis) & ignorato ignoratur.

§ 4. *Divisio Relatorũ,*

Relata alia sunt

- *Æquiparantia,* sive æqualis comparationis; cùm uterq; terminorum est ejusdem nominis: ut *Æquale, Simile, Frater, Amicus.*
- *Disquiparantiæ,* sive inæqualis comparationis; cum termini non sunt ejusdem nominis: ut *Dominus* & *Servus.*

Relatorum inæqualis comparationis, terminus ille qui significat rem digniorem & per modum prælationis, dicitur *Relatũ superpositionis,* sive majoris comparationis; ut *Dominus, Præceptor, Pater:* ille verò, qui significat rem minùs dignam & per modũ inferioritatis, dicitur *Relatum suppositionis,* sive minoris comparationis; ut *Servus, Discipulus, Filius.*

Ad

§ 5 *Quæ res huc pertineant.*

Ad prædicamentum relationis (omnium Prædicamentorum copiosissimum) pertinent.

1 Omnes *gradus*, cùm *Consanguinitatis*; ut Pater, Filius, Frater: tùm *Affinitatis*; ut Gener, Socer, Noverca.

2 Omnes *Modi convenientia & discrepantiæ*: ut Identitas, Æqualitas, Similitudo, Oppositio.

3 *Dispositionis & Ordinis species*: ut prioritas, Superioritas, Totalitas, Locatio, Tempestivitas, Causalitas, &c.

4 *Nomina Officiorum & dignitatum*: ut Rex, Imperator, Dominus, Episcopus, Præceptor. Et *his respondentia*: ut subditus, exercitus, Servus, Grex, Discipulus.

5 *Conventiones, contractus, & Societates*: ut conjugium, Testamentum, Fœdus, Emptio.

6 *Signa omnia*; sive sint naturalia, sive ex instituto vel divino vel humano: ut Limes, Baptismus, &c.

Quæstiones duodecimi Capitis.

1 *De Relatis secundùm dici.* p.

2 *De Definitione Relatorum secundùm esse.*

3 *De*

3 De fundamento Relationis. p
4 De Subjectis & Terminis Relationis. p
5 De variis relationis & Relatorum divisionibus.
6 *De primâ proprietate Relatorum.* p
7 *De secundâ proprietate.* p
8 *De tertiâ proprietate.* p
9 *De rebus pertinentibus ad prædicamentum Relationis.* p

Cap. 13.

De Prædicamentis Actionis & passionis.

Par. 1. *Definitio Actionis.* Actio est *secundùm quam agens dicitur formaliter agere in passum*: sive est fluxus virium agentis in patiens. Omnis actio est substantiæ; virtus autem in quâ substantia agit est Qualitas: unde res dicitur agere *Effectivè*, à formâ substantiali; *Instrumentaliter*, à Qualitate; *Formaliter* ab Actione.

§ 2. *Divisio Actionis.* Actio alia est
- *Immanens*; quæ non causat aliquam realem mutationem in passo: ut *Intellectio, visio.*
- *Transiens*; quæ realem mutationem in passo efficit: ut *Calefactio, Sectio.*

Proprieta-

Proprietates Actionis sunt tres. § 3.

1 *Actio Actioni contrariatur.* *Proprietates actionis.*

2 *Actiones recipiunt magis & minus.* Neutrum horum per se, sed gratiâ qualitatum, in quarum virtute fit actio; proinde hæc non conveniunt omni actioni.

3 *Actio ex se infert passionem.* Et hoc est maximè proprium actioni.

Huc pertinent omnes, 1 *Productionis* § 4

Quæres hùc pertineant.

species: ut Generatio, Creatio.

2 *Motus & Mutationes activæ*: ut calefactio, Illuminatio, Nutritio.

3 *Operationes* Metallorum, Lapidum, Plantarum: ut Purgatio, Exiccatio.

4 *Operationes omnes animæ*: sive *Vegetantis*, ut Accretio, Expulsio. Retentio; sive *Sentientis*, ut Visio, Tactio; sive *Rationalis*, ut Intellectio, Scriptio, Disputatio.

Et quæ sunt his similia.

Passio est secundùm quam patiens dicitur formaliter pati ab agente: sive est effectus, & illatio, atq; receptio quædam Actionis. Sequitur omnis passio rationem magis patientis quàm agentis: hinc vulgatum, *Quicquid recipitur, recipitur ad modum recipientis*, ut ab eâdem actione Solis, liquescit cera, durescit lutum.

Passio

§ 6 Divisio passionis.

Passio alia est

- *Transmutativa*; quando fit realis aliqua mutatio in passo: & respondet *Actioni transeunti*.
- *Intentionalis*, quæ terminat actionem sine mutatione reali: & respondet *Actioni immanenti*.

Proprietates passionis sunt tres.

§ 7. Proprietates passionis.

1 *Passio passioni contrariatur.*

2 *Passio recipit magis & minus.* Hoc utrumq; intelligendum, sicut in actione est dictum.

3 *Passio immediatè & per se infertur ex actione.* Et hoc est maximè proprium passioni.

§ 8. Quæres huc pertineant.

Hùc pertinent omnes. 1 Species *productionis, motûs, vel mutationis passivæ*: ut Generatio, Calefactio, Nutritio.

2 *Sensus* omnes; (est enim sentire quiddam pati, præsertim si spectetur *impressio specierum*) ut visio.

3 *Appetitus naturales*: ut Fames, Libido.

4 *Affectus animi*: ut Timor, Spes, Verecundia.

5 *Defectus passivi*: ut Eclipsis, Afflictio, Paroxysmus. Et ejus generis reliqua.

Quæstiones

Quæstiones decimitertii Capitis.

1 *De definitionibus Actionis & Passionis.* p.
2 *De variis earum distinctionibus & divisionibus.* p.
3 *De discrimine utriusq; ad invicem.* p.
4 *De subjecto utriusq;.* p.
5 *De prima & secunda proprietate Actionis, & Passionis.* p.
6 *De tertia proprietate utriusq;.* p.
7 * An passio sequatur magis rationem Patientis quàm agentis? p.
8 *De rebus pertinentibus ad Prædicamentum Actionis.* p.
9 *De rebus pertinentibus ad prædicamentum passionis.* p.

Cap. 14.

De quatuor ultimis Prædicamentis.

§ 1. *Communia 4. ultimorum Prædicamentorum.*

IN reliquis quatuor prædicamentis, quæ sunt minùs principalia, continentur entia quædam Concreta, (non tamen *ex Ente & Ente*, quemadmodum concreta reliquorum

quorum Prædicamentorum, quæ sunt proinde Entia per Accidens simpliciter;) sed *ex Ente & modo existendi*, sive respectu circumstantiæ alicujus extrinseco. Ea sunt quatuor; *Vbi*, *Quando*, *Situs*, *Habitus*. Communia istis omnibus sunt, *non habere contrarium*, *nec recipere magis & minus*: licet habitus propter accessum ad definitum terminum, & recessum ab eo, aliquo modo & *improprie* dici possit suscipere magis & minus.

§ 2. *Vbi.* Vbi est *circumscriptio corporis locati à loci circumscriptione procedens*. Vbi non est ipse *Locus*, sed *Esse in loco*, ab eo immediatè dependens: Locus enim subjectivè est in corpore locante, Vbi verò in locato. Ejus proprium est *accomodare locum ad personam, rem, vel factum.*

§ 3. *Quæ res pertineant ad Vbi.* Hùc pertinent nomina (obliquè prolata) 1. *Regionum:* ut Europæus in Græcia. 2. *Vrbium:* Vt Romæ, Londini. 3. *Partium Mundi:* ut in Cœlo, in Aëre in Oriente. 4. *Partium Terræ:* ut in Agro, in Horto. 5. *Partium urbis aut domûs:* ut in Foro, in Vestibulo. 6 Quicquid in universum respondet quæstioni-

quæstionibus *Ubi*, *unde*, vel *quò*: aut quoquo modo connotat *Circumstantiam Loci*.

Quando, est *quod ex adjacentia temporis in re temporali relinquitur*. Quando, non est ipsum *Tempus*, sed *Esse in Tempore*, ab eo immediatè dependens. Ejus proprium est *accomodare tempus ad personam, rem, vel factum*. § 4. *Quando.*

Tempus hic sumitur pro omni duratione; sive illa sit

- Major ipso tempore, quæ est vel
  - *Æternitas*; mensura rei neque initium habentis neque finem: qualis est *Mundus ex opinione Philosophorum*.
  - *Sempiternitas*; mensura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis est *Mundus secundùm rei veritatem*.
  - *Æviternitas*; mensura rei initium habentis in tempore, sed non habituræ finem; qualis est *Anima Humana*.
- Ipsum *tempus proprie dictum*; quæ mensura est rei habentis principium & finem.
- *Instans, sive nunc*; quæ mensura

sura non est alicujus rei nisi sola terminatione.

§ 6. Quæ res pertineant ad Quando.

Hùc pertinent (præsertim obliquè prolatæ) 1 *Ætates hominum* ut in Infantia, in Senectute.

2 *Epocha omnes:* ut Olympias, Lustrum, Seculum.

3 *Annus, & eius partes, partium q; partes:* ut Autumnus, Mensis, Dies, Hora.

4 *Differentiæ omnes temporum* secundùm prius & posterius: ut Heri, Hodiè, Crás, Nudiustertiùs.

5 Quicquid in universum respondet quæstionibus Quando vel Quandiu: aut quoquo modo connotat *Circumstantiam Temporis*.

§ 6. Situs.

Situs seu positio, est *quædam partium & generationis ordinatio*: sive partium in generatione collocatio. Ad situm omnem requiritur *triplex habitudo*, quæ conjuncta constituit situm: sc.

Habitudo
1. Partium alicuius totius *inter se*.
2. Partium alicuius totius *ad ipsum totum*.
3. Partium & totius *ad locum*.

Non tamen omnis ordinatio partium *Situs* est, sed ea sola quam habent in toto *per generationem*

*neratione*m. Eius proprium est (ex omnibus accidentibus quæ dicunt respectum extrinsecum) *proximè assistere subsantiæ.*

Hùc pertinent omnes *Gestus*, positi: oneſque corporis; earumq; species: ut *Recubatio, Statio, Sessio, Ambulatio, &c.* quatenus sc. non ipsas actiones significant, sed partium in toto & loco positionem seu ordinem. § 7. *Quæ res pertinent ad Situm.*

Habitus est *adjacentia corporis & eorum quæ circa corpus sunt*: per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. *Corpus habens* est substantia; *Res habita* ferè est forma artificialis de quarta specie Qualitatis: Applicatio huius ad illud est *Habitus* huius Prædicamenti. Eius proprium est, *semper inesse in multis*; in habente sc. & habito: sed diversa ratione. Est enim in corpore habente, ut *in subiecto*; est in re habita, ut *in causa*. § 8. *Habitus.*

Hùc pertinent omnia

1 *Vestimentorum* genera: sive *Necessitatis* causa induantur, ut Calceatum esse, Tunicatum esse, sive distinctionis, ut Annulatum esse, Trabeatum esse; sive solius *Ornatûs*, ut Loricatum, Ephippiatum, Frænatum esse; &c. § 9. *Quæ res pertinent ad Habitum*

2 *Possessionum*: ut divitem esse, Beneficiatũ, Prædiatum, Nummatum, &c. Et si qua sunt his similia.

Quæstiones Capitis decimiquarti.

1 *De iis quæ communia sunt quatuor ultimis* Prædicamentis. p
2 *De* Prædicamento *Vbi*; *& rebus eò pertinentibus.* p.
3 *De* Prædicamento *Quando.* p.
4 *De* Prædicamento *Sitûs.* p.
5 *De* Prædicamento *Habitûs.* p.

Cap. 15.

De Oppositis.

§ 1. *Postpradicamenta in genere.*

Postpradicamentum est doctrinale supplementum ad vocum aliquot in doctrina Prædicamentorum subinde occurrentium explicationem nonnihil conducens. Sunt autem apud Aristotelem Postprædicamenta quinque; *Oppositio, prioritas, Simultas, Motus, Habere.*

§ 2. *Definitio & Divisio Oppositionis.*

Oppositio est repugnantia duorum terminorum non se permittentium in eodem, respectu ejusdem. *Unum uni tantùm opponitur:* ideoque *Disparata*, quorum utrumvis multis repugnat, non uni tantum, inter

Oppositi

Opposita non numerantur.

Oppositio alia est Entis cum
- *Ente*
  - Dependente; estque *Relativa*, omnium minima.
  - Non dependente; estque *Contraria*.
- *Non Ente*
  - Secundùm quid; estque *Privativa*.
  - Simpliciter; estque *Contradictoria*, omnium maxima.

§ 3. *Oppositio Relativa*

Oppositio *Relativa* est inter terminos relativos, *Relatum* sc. *& suum correlatum*. Relata enim, quamvis dependeãt à se mutuò, quantùm ad *esse simplicitèr*, tamen pugnant inter se quantùm ad *esse in Subjecto*; ut *Pater & Filius*. Horum conditiones petendę sunt ex prędicamento Relationis.

§ 4. *Definitio Contrariorum.*

Oppositio *Contraria* est inter terminos contrarios. Sunt autem ea *Contraria*, quæ posita sub eodem genere maximè inter se distant, & vim habent expellendi se vicissim ex eodem subjecto susceptibili: ut *Calor & Frigus*.

Contraria alia sunt { *Immediata*, inter quæ non intermediat aliquod tertium utriusq; particeps; sive quorum alterum necesse est inesse subjecto capaci: ut *Par & impar*. *Mediata*, inter quæ aliquid mediat; sive, quorum utrumq; abesse potest à Subjecto capaci: ut *Album & Nigrum*.

§ 5. *Canones Contrariorum.*

1 *Vera contrarietas non reperitur nisi in qualitatibus*: sc. per se, nam & in aliis reperitur gratiâ qualitatum. Imò nec propriissimè dicta nisi in qualitatibus mutuò activis & passivis, qualis sunt aliquæ tertiæ tantùm speciei.

2 *Contraria non possunt esse simul in eodem subjecto, Intellige, in gradibus excellentibus*, possunt enim esse simùl in remissis.

3 *Remisso altero contrariorum, intenditur reliquum*: & intenso remittitur. Necesse est enim expleri in omni subjecto capaci totam possibilem latitudinem alterius è duobus contrariis.

§ 6. *Definitio Privativorum.*

Oppositio *privativa* est inter Habitum & privationem. Est autem *Habitus*, præsentia rei alicujus in subjecto idoneo; *Privatio* verò, absentia ejusdem: ut *Visus* est Habitus

Habitus, *Cæcitas* Privatio.

1 *Habitus & Privatio habent fieri circa idem subjectum.* Vnde privatio propriè non dicitur, nisi de subjecto capaci ipsius Habitûs: ut *hominem* rectè cœcum dicimus, *lignum* non item. § 7. *Canones Privativorum.*

2 *Privatio non tribuitur subjecto nisi in tempore determinato.* Vnde catulũ ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum calvum, aut edentulum.

3 *A privatione ad habitum non datur regressus.* Non naturaliter; non à privatione perfectâ: Ea autem est quæ *actum* simul tollit, *& principia proxima* Habitus, nec relinquit in subjecto nisi principia remota; ut *Mors, Cæcitas.*

§ 8. *Definitio Contradictoriorum.*

Oppositio *Contradictoria* est inter terminos contradictorios. Sunt autem ea *Contradictoria*, quæ habent se expressè ut Affirmatio & Negatio; ut *Ens, non Ens*; *Homo non Homo.*

§ 9. *Canones Contradictoriorum.*

1 *Contradictio est mensura omnis oppositionis.* Nam in omni oppositione virtualiter includitur contradictio; & eo major omnis censetur repugnantia, quo magis accedit ad Contradictionem.

2 *Inter contradictoria non datur medium.*

Neque

Neque abnegationis, sive subjecti (unde illud, *Alterum Contradictoriorum verificatur de omni Ente, & non Ente:*) neque participationis, sive formæ.

Quæstiones Capitis Decimiquinti.

1 *De Postpradicamentis in genere.* p.
2 *De speciebus oppositionis.* p.
3 *De Relativè Oppositis.* p.
4 *De Contrariè Oppositis.* p.
4 *De Privativè Oppositis.* p.
6 *De Contradictoriè Oppositis.* p.

Cap. 16.

De Reliquis Postpradicamentis.

PRius aliud alio dicitur quinque modis hoc verficulo comprehensis.

§ 1. *Modi prioris.*

Tempore, Natura, Prius, *Ordine Causa, & Honore.* Tempore prius est, quod est antiquius: ut *Romulus Catone,* & *Pergamus Roma.*

Natura prius est, quod non reciprocatur secundùm existendi consequentiam: ut *duo tribus, animal homine;* & simpliciter omne superius

superius inferiore.

Ordine prius est, quod doctrinâ præcedit aut compositione: ut *litera, syllabis; elementa mistis*; & simpliciter omne imperfectum aut simplex perfecto & composito. *Dignitate prius* est, quod est præstantius: ut *Rex subdito*. Et hic est alienissimus modus.

Causalitate prius est, quod alterius causa est: ut *Rationale risibili, Sol lumine.*

Tot modis dicitur Posterius, quot Prius.

Simul ea dicuntur

Tempore; quorum productio est in eodem instanti: ut *homo & risibile.* Secundariò etiam ea, quæ existunt in aliquo eodem tempore: ut *Cæsar & Pompeius.*

Naturâ; quæ ita convertuntur secundùm existendi consecutionem, ut neutrum sit causa alterius: ut *Duplum & Dimidium*: & omnia omnino relata.

Divisione: quæ idem divisum immediate & æqualiter condividunt: ut *Homo & Bos: rationale & irrationale.*

§. 2. *Modi simul.*

Motus

Par. 3. *Species motûs.*

Motus reperitur in quatuor Prædicamentis: suntq; ejus sex species. In *Substantia* Generatio & corruptio: in *Quantitate* Augmentatio & diminutio: in *qualitate* alteratio: in *Vbi* Motus Localis, seu Latio.

Generatio est Motus à non esse substantiæ ad esse: *Corruptio* contrà, ab esse ad non esse. *Augmentatio*, à minore ad majorem quantitatem: *Diminutio* è contrà, à majore ad minorem. *Alteratio*, à contrariâ ad contrariam qualitatem. *Latio*, à loco ad locum.

Opponitur Motui *Privativè* Quies, & Speciali motui Specialis Quies: *Contrariè* verò alius motus. In *Substantia* quidem, generationi corruptio: in *Quantitate*, auctioni diminutio: in *Qualitate*, calefactioni frigefactio, &c. in *Vbi*, ascensui descensus, &c.

§ 4. *Modi habendi.*

Habere dicimur octo ferè modis: 1°, *ut habitum & affectum:* 2°, *ut quantitatem:* 3°, ut *ea quæ sunt circa corpus:* 4°, ut *quæ sunt in parte:* 5°, ut *partem:* 6°, ut *in vase aut loco:* 7°, ut *possessionem:* 8°, & omnium impropriissimè, ut *uxorem*. Referuntur autem isti modi ad Prædicamenta, Primus *Qualitatis:* secundus *Quantitatis:* tertius & quartus

tus, *Habitus*: quintus *Substantiæ*: sextus *Vbi*: septimus & octavus *Relationis*.

Quæstiones Capitis Decimisexti.

1 *De quinq; modis Prioris.* p.
2 *De tribus modis Simul.* p.
3 *De sex speciebus Motus.* p.
4 *De octo modis Habendi.* p.

Cap. 17.

De Definitione.

EX terminis simplicibus *Primis*, qui in Prædicabilibus & prædicamentis continentur, alii oriuntur: *Orti* proinde dicti, qui non nisi mediantibus primis concipiuntur. [Explicari solent hoc in loco, & ante Terminos Ortos, à plerisque Neotericis scriptoribus Logicis, alii nonnulli simplices *termini extra prædicamentales*: quorum videtur esse aliqua saltem præcognitio apprimè necessaria ad universam definiendi, dividendi, & argumentandi rationem. Cujusmodi sunt *causa, effectum, Totum, pars, subjectum, Objectum,* &c. Par. 1. *Termini orti à primis.*

"&c. Visum est tamen nobis consulti-
"ùs, præsertim compendium scribentibus,
"istis terminis explicandis non immorari:
"quùm neque Aristoteles ejusque inter-
"pretes in aliquo opere logico de iis
"tractationem instituerint, neq; sit ea tra-
"ctatio propriè logica, sed potiùs Metaphy-
"sica, & nos alibi in hoc ipso compendio,
"partim in hoc capite, eòq; quod proxima
"sequitur, partim in tractatu de demon-
"stratione, & in locis topicis, omnes istos
"terminos obiter explicamus; nequid stu-
"diosi desiderent, quod sit ère sua.] Termini Orti sunt *Definitio*, & *Divisio* præcipuè; tum deinde, quæ iis connunctæ sunt, *Identitas*, & *Diversitas*: quarum Identitas cum Definitione, Diversitas cum Divisione coniungitur.

Definitio est definiti (*sive nominis, sive rei*) explicatio. *Nominis Definitio* est quæ vocis significationem aliquomodo aperit: id quod fit duobus potissimùm modis.

§ 4. *Definitio Nominis.*

Vel per { *Dictionem* aliquam notiorem: ut *Machera* est gladius; *Guerra* est bellum.
Etymologiam, sive nominis notationem: ut *Fides* est, quando fit quod

quod dicitur: *Solstitium* est solis statio.

Definitio rei (perfecta & essentialis, quæ absolutè definitio dicitur,) est *oratio explicans quid sit res*; sive, est definiti per termi- Par. 3. *Definitio essentialis*
nos essentiales explicatio: ut *homo est Animal Rationale*. Est autem Definitum perpetuò *species*: Termini vero essentiales *Genus & differentia*, secundariò etiam & *Proprium*, velut immediatè fluens ab essentia.

1 *Definitio verbis* (quàm fieri potest) *propriis, perspicuis, usitatis, & ab omni ambiguitate liberis exprimatur*. Vitiosæ proinde sunt definitiones, in quibus dictiones occurrunt *Metaphoricæ, Obscuræ, Obsoletæ*, aut *Ambiguæ*: si tamen res aliter commodè explicari possit.

2 *Definitio nihil contineat superfluum*, ut Par. 4. *Canones definitionis.*
quam imprimis brevitas commendat. Ita tamen brevitati studendum, ut interea

3 *Definitioni nihil desit* eorum, quæ sunt necessaria ad plenam definiti explicationem, ejusque ab aliis omnibus rebus distinctionem. E duobus enim, minus vitium est *Superfluum*, quam *Diminutum*.

4 *Definitio sit adæquata definito*. Vitiosa ergo est, si qua aut laxior conveniat aliis à defi-

definito, aut angustior non conveniat omnibus sub definito contentis.

par. 5. *Modus inquisigendi rerum definitiones.*

Genus proximum (sive substantia definienda sit, sive Accidens,) ex Tabulâ proprii Prædicamenti petendum est. Substantiarum etiam *Differentiæ* tabula Substantiæ sufficiet; quibus si (ut plerunq; fit) nomina desint, adhibenda sunt eorum loco Propria: ut *equus est animal quadrupes hinnibile*. Accidentiũ vero differentiæ sumendæ plerũq; ex horũ aliquibus aut omnib.; sc. *Efficiente*, "*Fine*, *Subjecto*, *Objecto*. [Est autem *Efficiens*, quod mediâ actione aliquid efficit: "*Finis* cujus gratia aliquid fit: *Subjectum* "cui accidens inhæret: *Objectum*, circa "quod aliquid versatur.] *Accidentia* itaque *propria* definienda sunt per subjectum adæquatum, & causam efficientem: *Potentia* per subjectum, efficientem, & actum proprium qui habet rationem finis: *Habitus* per finem, & Objectum: *Actiones* per subjectum, objectum, efficientem, & finem; *Relationes* per subjectum, Terminum oppositum (qui habet rationem obiecti,) Fundamentũm (quod habet rationem efficientis) & Finem. Et alia accidentia similiter.

par. 6. *Descriptionis modi.*

Definitio imperfecta, (quæ & *Descriptio*)

est

est *definiti per terminos non essentiales explicatio*: sitq; multis modis. 1 *Per causam efficientem* de effectu in abstracto prædicatam; ut, Dolor est solutio continui. 2 *Per differentiam ad aliquod propinquum*; ut, frui est uti cum voluptate. 3 *Per analogiam aut similitudinem translatam*; ut sol est mundi oculus. 4 *Per remotionem contrarii*; ut frigus est absentia Caloris. *Per circumlocutionem, à circumstantiis sumptam*, qualis ferè sunt Poeticæ Locorum, Rerum, aut personarum descriptiones. Sunt & alii modi, qui tamen ad horum aliquos non ineptè reducantur: sicut & horum fortassis aliqui ad Definitionem Nominis.

Descriptionum usus, cum aliàs utilis, tum etiam sæpe est necessarius. Quoties sc. aut *res* explicandę occurrunt, quæ non sunt capaces perfectarũ definitionum; qualia sunt *Transcendentia, Genera generalissima, Entia Rationis, Singularia, &c.* aut *ipsi* inopiâ laboramus, aut verarum *differentiarum*, aut *verborum* quibus eas exprimamus: quorum utrumq; ex eo sæpissimè contingit, quod & rerum *natura* atq; essentiæ sunt nobis plerumq; parùm satis cognitæ; neq; suppetunt usq; *dictiones* exprimendis animi conceptionibus

tionibus satis idoneæ, præsertim in rebus extra usum quotidianum & forensem positis.

Quæstiones Capitis, decimi septimi.

1 *De terminis extrapraedicamentalibus.* p.
2 *De terminis ortis.* p.
3 *De definitione nominis.* p.
4 *De definitione essentiali.* p.
5 *De definitione Substantiarum.* p.
6 *De definitione Accidentium.* p.
7 *De descriptione.* p.

Cap. 18.

De Divisione.

§ 1. *Distinctio vocis ambiguæ.*

Divisio est latioris in angustiora deductio. quæ si fit *Nominis*, *Distinctio*, si *Rei*, *Divisio* magis propriè appellatur. Distinctio est *ambigua vocis in sua significata distributio*: ut canis in piscem, domesticum animal, & cœleste sydus. *Ambiguum omne prius est distinguendum, quàm definiendum*; aut alio quovis modo tractandum. Indistinctio enim parit continuas lites: nec aliter

aliter constabit, quid, aut de quo agatur. Nec tamen semper excutiendæ sunt omnes significationum minutiæ, sed quæ sunt cum subiecto negotio conjunctæ: aut in quibus error contingere potest, si non distinguantur.

Divisio rei perfectæ, est Totius alicuius proprie dicti in partes proprie dictas distributio. § 2. *Divisio perfecta.*

Estque ea triplex: sc.

Totius *Universalis* in partes *subjicibiles*, ut Animalis in hominem & brutum: & hæc propriissimè dicitur *divisio*.

Totius *essentialis* in partes *Constitutivas*, ut Hominis in corpus & animam: & hæc *Resolutio* non incommodè dici potest.

Totius *Integralis* in partes *Integrantes* sive *Quantitativas*, ut Corpus humanum in sua membra: & *hæc partitio* dicitur.

Totum perpetuò dicitur *Divisum*: *Partes* in quas dividitur, *Membra Dividentia*. § 3. *Canones divisionis perfecta.*

1 *Membra absorbeant totum Divisum.*

2 *Divisum esto latius singulis suis membris, adæquatum universis.*

3 *Membra condividentia sint contra-distincta & opposita*: ita ut confundi nequeant, vel coincidere.

4 *Divisio fiat in membra proxima & immediata*, & (quam fieri commodè potest) *pauciſſima*. A proximis porrò ad remotiora & minutiora descendendum per *subdivisiones*. Dichotomiæ sunt laudatissimæ, ubi commodè haberi possunt: non tamen nimiùm superstitiosè & anxiè ubique venandæ; quod faciunt *Ramai*.

§. 4. *Divisio imperfecta.*

Divisio rei Imperfecta, est *Totius impropriì* in partes improprias, vel *Totius per accidens* in partes per accidens distributio. Illo modo dividitur *Species infima* in individua; & *compositum artificiale* in suas partes: Hoc vero *Subjectum* in accidentia, vel è contrà; *Effectus* per suas causas, vel è contrà; *Res* denique *omnes* per obiecta, aut circumstantias suas.

Quæstiones Capitis, decimi octavi.

1 *De distinctione ambigui* p.

2 *De toto & parte.* p.

3 *De*

3 *De divisione perfecta.* p.
4 *De divisione imperfecta.* p.
5 *De subdivisione.* p.

Cap. 19.

De Identitate & diversitate.

§ 1. *Identitas & Diversitas.*

Definitioni conjuncta quodammodo est *Identitas*; Divisioni *Diversitas*. Est autem *Identitas* rerum convenientia, secùndum quam aliqua quoquo modo dicuntur esse una & eadem. *Diversitas* verò rerum distinctio secundùm quam aliqua quoquo modo dicuntur differe. Quot modis dicitur *Idem*, tot modis & *Diversum*: utrumque sc. tribus; *Genere*, *Specie*, & *Numero*.

§ 2. *Generica.*

Genere — *Eadem sunt*, quæ sub aliquo eodem genere continentur. Sive proximo & dicuntur *Eadem genere proximo*; ut homo & Brutum: sive remoto, & dicuntur *Eadem genere* simplicitèr, ut homo & Lapis: sive Analogo, & dicuntur *Eâdem proportione*, ut pes, & Columna.

Differunt, quæ sub diversis

generibus (non subalternatim positis) continentur. Sive ita ut in nullo prorsùs genere eodem conveniant, & dicuntur *Toto genere diversa*, ut Homo, & numerus: sive ita ut in aliquo saltem remoto conveniant, & dicuntur simplicitèr *Genere Diversa*; ut Homo & lapis.

Possunt ergo ea differre *genere proximo*, quæ sunt eadem *genere remoto*: sed nec quæ sunt eadem genere proximo, possunt ullo genere differre; nec ullo genere esse eadem, quæ differunt *toto genere*.

§ 3. *Specie Specifica.*

Eadem sunt, quæ sub eâdem infimâ specie continentur; ut *Socrates & Plato*.

Differunt, quæ aut ipsæ sunt infimæ contradivisæ species, aut sub eis continentur; ut *Homo & Equus*, *Socrates & Bucephalus*.

§ 4. *Numerica.*

Numero eadem sunt, quæ dicunt eandem rem singularem, *Differunt* quæ diversum numerum constituunt. Quorum utrumque tribus modis contingit, sc. *Realitèr formalitèr*

liter, & Ratione.

Realiter eadem sunt, quæ cùm dicant eandem rem singularem, habent tamen diversos conceptus definitivos. § 5. *Realia.*

Atque hæc sunt duplicia: vel

- *Per se*, quando unum non potest esse sine altero absque contradictione: ut *Homo & risibile*: & dicuntur simpliciter *Eadem Realiter*.
- *Per accidens*, quando habent se vel ut subjectum & accidens, ut *Mel & Dulce*: vel ut Accidentia ejusdem subiecti, ut *Flavum & dulce in Melle*: & dicuntur *Eadem Subjecto*.

Differunt vero *realiter*, quorum unum potest esse sine alio absque contradictione: vel sunt in diversis subiectis, aut diversa subiecta.

Formaliter eadem sunt, quæ habent eundem conceptum definitivum. *Differunt* quæ diversos. Vtrumque *adæquatè*, vel *inadæquatè*. Inadæquatè ea simul & *eadem sunt & differunt formaliter*, quorum unum includit conceptum alterius & aliquid amplius: ut *Homo & Animal*, *Adæquatè &*

Formaliter eadem sunt, quæ habent eundem omnino conceptum ex parte rei, ita ut solâ evolutione definitionis differant: ut *Ensis* & *Gladius*, *Homo* & *Animal Rationale*: & quæcunque in universum aut sunt diversa nomina eiusdem significationis, aut se habent ut Definitio & Definitum. *Adæquatè & Formaliter differunt* quæ habent conceptus omnino diversos, ita ut unum nihil includat alterius in primo modo dicendi per se: ut *Homo & Risibile.*

§ 7. *Rationalis.*

Ratione eadem sunt, quæ habent conceptum omnino eundem ex parte intellectus: ut *homo est idem sibi ipsi*, & in universum quæcunque sunt in tertio modo dicendi per se. *Ratione differunt*, quæ solâ operatione intellectus distinguuntur: ut in hac propositione *homo est homo*, termini differunt solûm ex parte nostri intellectûs: hâc ratione scilicet quod primum ly *homo* est *subiectum*, posterius *prædicatum.*

§ 6. *Æqualitas & similitudo.*

Identitati & Diversitati affines sunt *Æqualitas*, & *inæqualitas*: *similitudo* etiam & *Dissimilitudo*. *æqualia* sunt, quorum quantitas est eadem: ut *decem & decem*. *Inæqualia* sunt, quæ differunt secundùm maiorem

maiorem & minorem quantitatem: ut *Quinq; & Decem. Similia* sunt, quæ conveniunt vel in Qualitate: vel in Actione, aut Passione, aut Relatione consequente qualitatem: ut *Æthiops* & *Corvus. Dissimilia*, quæ in aliquo istorum distinguuntur: ut *Cygnus & Corvus.*

Quæstiones Capitis decimononi.

1	*De triplici Identitate & diversitate.*	*p.*
2	*De Identitate Reali.*	*p.*
3	*De Identitate Formali.*	*p.*
4	*De Identitate Rationis.*	*p.*
5	*De Æquali & Inæquali.*	*p.*
6	*De Simili & Dissimili.*	*p.*

Finis libri primi.

COMPENDII LOGICÆ ARTIS LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De Propositionis Partibus,

SEcundum mentis Actum dirigit ea Logicæ Pars, quæ de *Propositionibus* est: quã exequitur Aristoteles in libro *de interpretatione*. Est autem *Interpretatio*, vox res ipsas & animi conceptus de rebus significans ex instituto. Consequuntur enim se 4 ista, idq; hoc ordine; *Res, Conceptus, Voces, Litera*. Quorum *Res*, & *Conceptus* sunt à naturâ; & proinde ubique eadem: *voces* verò, & *Litera* ex institutione humanâ: & proinde non sunt ubique eædem, sed arbitrariæ & pro locorum & temporum varietate aliæ atque aliæ. *Conceptus* sunt signa sive notæ rerum, *Voces* conceptuum, *Litera* vocum. *Interpretatio*, vel est *Simplex*, sive pars orationis: vel *Composita*, sive Oratio. *Partes Orationis*

§ 1. *Interpretationis definitio.*

§ 2. *Nomen & verbum.*

Orationis sunt duæ: Nomen & *Verbum*. *Nomen*, est interpretatio simplex sine tempore: vel pleniùs, est *Vox significativa ad placitũ sine tempore, cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, recta*; ut Homo. *Verbum*, est interpretatio simplex adsignificans tempus: vel pleniùs, est *Vox significativa ad placitum cum tempore, cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, recta*: ut Currit, Est autem *significare cum tempore*, ultra principale significatum connotare etiam aliquod discrimen temporis *præsentis* sc. *præteriti, aut futuri*. Logicis sola nomina recti casûs, *Nomina*: & verba indicativi modi, *Verba* censentur; ut *Socrates Currit*: reliqua *Casus Nominum & Verborum* appellantur, ut, *Socratis, Currere*. *Finita* Nomina & Verba sunt, quæ certum aliquod significãt: & *positivè* semper exprimuntur; ut *Homo, Currit*. *Infinita*, quæ non: & exprimuntur *Negativè*, ut *Non Homo, Non Currit*.

Interpretatio Composita, sive *Oratio, est* Vox significativa ad placitum, cuius partes separatæ aliquid significant: ut, *Homo currit*. [Multæ sunt Orationum species: quarũ "reliquæ, quum inserviãt potius interpretandis

§ 3. *Definitio Propositionis.*

"tandis animi affectibus, quam cognitioni,
"ad *Rhetoricam* magis propriè pertinent,
"vel *poëticam*. Ea sola *Logica* est, quæ ali-
"quid indicat esse aut non esse: quam *Pro-*
"*nunciatum*, aut *Effatum*, aut *Enuncintio-*
"*nem*, aut *Axioma*, aut alio aliquo nomi-
"ne indigetarunt nonnulli; plerique *Propo-*
"*sitionem vocant*.] Est autem Propositio, *Oratio indicativa, verum vel falsum significans sine ambiguitate*. Ejus æternum & adæquatum *κεφάλαιον* est, *Verum vel falsum significare*. Propositio cui ambiguitas inest, (sive ea *Æquivocatio* sit, in voce aliquâ simplici; sive *Amphibolia*, in totâ sintaxi;) ante factam distinctionem, non est *una*, sed *plures*:

§ 4. *Partes orationis syncategorematica.*

Ad efficiendam *Propositionem*, complexio Nominis & Verbi & absolutè est *necessaria* & omninò *sufficit*: ita ut nec sine istis duobus confici possit ulla Propositio, nec præterea quidquam aliud requiratur. Unde ista duo solùm propriè sunt *partes Orationis* Logicæ: & dicuntur *Categoremata*, sive *Termini* aut *Partes Categorematica*; sive sunt termini per se significativi, aptiq; de uno aut pluribus dici. Reperiuntur tamen in Propositionibus non raro præter

Nomen

Nomen & *Verbum*, aliæ etiam voces, quæ *Syncategoremata* appellantur, aut *Termini Syncategorematici*; qui nihil per se significant, nec dicũtur de aliquo, sed tantùm Categorematicis adjumenti nonnihil afferunt ad certum orationis sensum efficiendum. Cujusmodi sunt *signa quantitatum, particula negativa, exclusiva, &c.* His sublatis, nihilominùs integra constabit Propositio: quare non sunt omninò magis dicendæ *partes orationis*, si quidem propriè loqui velimus, quàm *claviculi & pix*, quæ adhibentur tantùm ad lignorum & tabularum cõpagem, dici possunt domûs aut navis partes. Etsi sint istorũ *Syncategorematum* nonnulla permagni sæpenumerò momenti ad veritatem aut falsitatem propositionis immutandam; & quævis in iis vel levissima immutatio, (sive ipsius *termini*, sive *loci* tantùm) etiam ubi videri posset parùm referre, insignem pariat deceptionem.

§ 5. *Termini Propositionis.* Nomen & verbum sunt partes propositionis *Verbales*; signant tamen *Reales*: unde *partes signantes* dicuntur, sicut *Reales* (qui & Termini) *partes Signata*. *Terminus* est, ex quo constituitur, & in quem resolvitur propositio. Sunt autem termini tres; *Subjectum*

jectum, Prædicatum, copula: quorum Subjectum & Prædicatum à Nomine signantur. Copula à Verbo, [Ita ferè institui solent "tyrones in scholis de numero & naturâ "Terminorum. Sed secundùm doctrinam "Aristotelis, atque ipsâm rei veritatem, sta-"tuendi potiùs essent *duo* tantùm Termini "*Subjectum* & *Prædicatum*. Quorum sub-"jectum perpetuò est *Nomen*; Prædica-"tum *Verbum*, aut per se positum, aut No-"mini conjunctum. *Copula* autem *verba-"lis* non est propriè *pars* aut *terminus* to-"tius propositionis; sed *syncategorema* "pertinens ad prædicatum, ut ejus pars. E. "g. in ista propositione *Socrates est iustus* "ly *Socrates* est Nomen, & subjectum pro-"positionis, & totum illud *est iustus* est ver-"bum, & prædicatum propositionis. Et in "ista *Ambulare est moveri*, ly *Ambulare* est "Nomen & Subjectum; ly *est moveri* Ver-bum & Prædicatum. Cæterùm, quoniam "interest persæpè tyronum, (quorum max-"imè in gratiam ista meditamur) dedis-"cenda potiùs discere, quàm insolita: no-"bis sat erit tritam insistere semitam, nec "veniam desperare, communem errantì-"bus errorem.]

Sub-

§ 6. *Definitiones Terminorum.*

Subiectum (quod & Thema dicitur, & Suppositum) est *nomen illud precedens copulam, cui prædicatum attribuitur Prædicatum* (quod & Attributum, & oppositum, & adiectum dicitur) *est nomen illud sequens copulam, quod Subiecto attribuitur. Copula* (sive vinculum verbale) *est verbum substantivum Prædicatum cum Subiecto connectens.* Vt in hâc propositione *Homo est Animal*; ly *Homo* est subjectum, ly *Animal* Prædicatum, ly *Est* Copula.

§ 7. *Canones Terminorum.*

1 *Subiectum & prædicatum æstimanda sunt ex ordine syntaxis, non loci.* Contingit enim multotiès cryptica quædam partium propositionis inversio, quâ fit ut transpositis terminis prædicatum primo loco, novissimo subiectum collocetur: ut in hac *Saluberrima res est abstinentia*, ly *Abstinentia* est subjectum.

2 *Termini non semper omnes exprimuntur in propositione.* Id quod contingit, cum aliquis terminus vel subintelligitur, vel in alio implicitè includitur. Cuiusmodi propositiones *Implicitæ* dicuntur: quæ ut *Explicitæ* fiant, supplendum est quod intelligitur, ut *Mediocria firma*, supple copulam *sunt*; & resolvendum siquid alteri includitur, ut

Socrates

Socrates currit, resolve verbum adjectivum in copulam verbi substantivi & participium *est currens*.

3 *Prædicatum dignior est terminus in propositione*. Prædicatum enim habet rationem *formæ*, sicut Subjectum *Materiæ*: & est ferè magis universale, quàm Subjectum.

4 *Termini propositionis debent esse inter se diversi*: sc. aut reipsa, ut, *Socrates currit*; aut saltem respectu nostræ cognitionis, ut, *Machæra est gladius*. Identicæ enim Prædicationes non promovent cognitionem. Sed *Ploce Rhetorica* non est identica Prædicatio; propter diversificatam ex vi Emphasis significationem.

Quæstiones Capitis primi,

1 *De libro* περὶ ἑρμηνείας *Aristotelis.* p.
2 *De interpretationibus.* p.
3 *De nomine & Verbo.* p.
4 *De propositionis nomine & definitione.* p.
5 *De terminis Categorematicis & Synecategorematicis.* p.
6 *De terminis Propositionis.* p.

Cap. 2.

De Suppositione Terminorum.

§ 1. *Definitio Suppositionis.*

"TErminis Propositionis respectu significationis accidunt *Suppositio, Ampliatio, & Restrictio:* quarum Suppositio ipsam significationem, reliquæ latitudinem potiùs significationis respiciunt. Suppositio est *acceptio termini in Propositione pro eo, quod quomodocunq; significat.* Non est ipsa Sgnificatio, sed determinatio significationis: & à significatione in eo differt, quòd significatio sit *ipsius vocis*; suppositio verò *termini* compositi quodammodo ex *voce* ut materiali, & *significatione* ut formali.

§ 2. *Suppositio materialis & formalis.*

Vnde sequitur Suppositionem aliam esse *Materialem, Formalem* aliam. *Suppositio Materialis* est quando terminus supponit pro suo materiali, sive pro ipsa voce: *Formalis,* quando pro formali, sive pro re significata. Vt in istis, *Homo est dissyllaba dictio, Currit est Verbum*; ly *Currit* suponit materialiter, & accipi-
"tur pro ipsismet vocibus: in ista verò *Homo*

" *Homo est Animal*, ly *Homo* supponit formaliter, & accipitur pro re significata.

Suppositio formalis alia est

Impropria; quando vox accipitur pro eo quod impropriè significat: ut in ista, *Aquilæ captæ sunt*, ly *Aquilæ* supponit impropriè pro signis militaribus. § 3. *Propria & Impropria.*

Propria; quando vox accipitur pro eo quod propriè significat: ut ly *Homo* in ista *Homo est Animal.*

Est autem *Propria* Vocis significatio ea, ad quam significandam vox primò est imposita: *Impropria* verò ea, ad quam significandam vox à propriâ significatione transfertur per tropum.

Suppositio Propria aut *Simplex* est, aut *Personalis*. Vtraque rursus aut *singularis termini, aut communis*. Suppositio simplex est *acceptio termini singularis, vel communis, præcisè pro suo immediato significato.* Terminus singularis tunc cognoscitur *supponere simpliciter*, quando non possunt inferri sua superiora, ut ly *Socrates* in ista *Socrates est individuum*: non enim licet " inferre, ergo *homo*, ergo *animal est individuum* § 4. *Simplex & Personalis.*

"*duum*. Terminus verò communis tunc, quando non possunt inferri sua inferiora; ut ly *Homo* in istâ, *Homo est species*: non enim licet inferre, ergo *aliquis hominum singularium est species*.

§ 5. *Discreta & communis.*

Suppositio Personalis, est *acceptio termini etiam pro suis mediatis significatis*: quæ si sit termini singularis, *Discreta* dicitur; *Communis*, si communis. Terminus singularis tunc suponit *personaliter*, cum possunt inferri sua superiora; ut ly *Socrates* in istâ, *Socrates currit*: licet enim inferre, ergo *homo*, ergo *animal currit*. Terminus verò communis tunc cum possunt inferri sua inferiora; ut ly *Homo* in istâ, *homo currit*: licet enim inferre, ergo *aliquis singularium* hominum currit.

§ 6. *Suppositio Naturalis.*

Suppositio communis vel *Naturalis* est, vel *Accidentalis*.

Suppositio Naturalis (quæ & *Doctrinalis* dicitur, quòd in docendis disciplinis eâ fere utamur,) est acceptio Termini communis, pro omnibus suis inferioribus, de quibus potest prædicari, sine certi temporis respectu: ut in illis, *Homo est animal, cælum est rotundũ*; ly *Homo* & ly *cælum* supponunt naturaliter. Id quod

fit

"fit in omnibus propositionibus quæ sunt æ-
"ternæ veritatis in quibus vulgatum illud,
Copulam absolvi ab omni Nunc & Tunc.

Suppositio Accidentalis est acceptio termini communis pro omnibus suis inferioribus, non simpliciter, sed secundùm exigentiam certi temporis importati per adjectum: ut in ista, *homo currit*, ly *homo* supponit accidentaliter, pro singularibus hominibus tantum qui nunc sunt, non qui fuerunt aut erunt; & *consimiliter* in istis *homo curret, homo cucurrit*, mutatis mutandis. Id quod fit in omnibus propositionibus, quæ non sunt æternæ veritatis; in quibus *copula non absolvitur à Nunc & Tunc.* § 7. *Suppositio Accidentalis.*

Suppositio Communis rursùs quadruplex est; sc. *Distributiva, Copulata sive Collectiva, Determinata & Confusa:* quarum *Distributiva* & *Collectiva* resolvuntur in sua inferiora mediante conjunctione copulativa; *Determinata* verò & *Confusa* mediante conjunctione disiunctiva. *Suppositio Distributiva* est cum terminus communis signo universali affectus supponit pro omnibus suis inferioribus seor-
"sim. Quod fit duobus modis. § 8. *Suppositio distributiva.*

Vel enim distribnitur in

- *Singula generum*; cum terminus supponit pro singulis individuis sub se contentis: ut ly *Homo* in ista, *Omnis homo est animal*, id est, omnis singularis homo.
- *Genera singulorum*; cum terminus supponit non pro singulis individuis, sed pro singulis individuorum generibus seu ordinibus: ut ly *Vinum* in ista, *Omne vinum venditur à Socrate*, id est, Omne genus vini.

§ 9. *Distributiva resolutio.*

Resolvuntur supponentia distributivè subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis seorsim, mediante conjunctione copulativa. Vt ista, *Omnis homo est animal*, resolvitur sic, *Iste homo est animal, & iste homo est animal*, &c. addendo ly *Animal* singulis seorsim: & ista, *Omne vinum venditur à Socrate*; resolvitur sic, *Hoc genus vini venditur, & illud genus vini venditur*, &c.

§ 10. *suppositio collectiva*

Suppositio *Copulata, sive Collectiva*, est cùm terminus communis signo universali

"versali affectus suppohit pro omnibus suis inferioribus collectivè: ut ly *Elementa* in ista, *Omnia Elementa sunt quatuor*. Collectivè autē supponentia resolvuntur, subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis conjunctim, mediante conjunctione copulativa, ut ista, *Omnia Elementa sunt quatuor*; resolvitur sic, *Istud Elementum, & istud, & istud, & istud sunt quatuor* addendo ly *quatuor* universis conjunctim: nam de singulis seorsim falsū esset.

§ 11. *Suppositio Determinata.*

Suppositio determinata, est acceptio termini communis sine signo, vel cum signo particulari pro aliquo omnium suorum inferiorum disiunctivè: ut in istis *Homo currit*, *Aliquis homo currit*, ly *Homo* supponit determinatè pro aliquo singularium hominum. Et resolvuntur hoc modo supponentia, subsumendo singula inferiora pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis seorsim, mediante conjunctione disiunctiva. Vt ista *Homo currit*, resolvitur sic, *vel iste homo currit, vel iste homo currit* &c. addendo ly *currit* singulis seorsim.

§ 12. *Suppositio Confusa.*

"*Suppositio confusa*, est acceptio termini

communis sine signo vel cum signo particulari pro omnibus suis inferioribus disjunctivè: ut in istis, *Navis est necessaria ad transfretandum, Aliqua Navis est, &c.* ly *Navis* supponit pro omni nave confusè. Et resolvuntur confusè supponentia, subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis conjunctim, mediante conjunctione disjunctiva. Vt ista, *Navis est necessaria* &c. resolvitur sic, *Vel ista Navis, vel ista, vel ista, &c. est necessaria*, addendo ly *Necessaria* universis conjunctim: nam de singulis seorsim falsum esset.

§ 13. *De regulis suppositionum.*

Dictiones *syncategorematica*, & præcipuè *quantitatum signa*, terminorum suppositiones multis modis variant: de quibus, ut & resolutione Suppositionum, *Summularij* satis operosè regulas tradiderunt. Sed quas Logicæ studiosus per attentam terminorum in propositione considerationem ex iis quæ jam dicta sunt per se facilè observabit.

Quæstiones Capitis secundi.

1 *De definitione & usu suppositionis.* p. 1 *De*

2 De suppositione materiali & formali p.
3 De propriâ & impropriâ. p.
4 De simplici & personali. p.
5 De discreta & communi. p.
6 De naturali & accidentali. p.
7 De distributiva & collectiva. p.
8 De determinata & confusa. p.

Cap. 16.

De Ampliatione, & restrictione.

§ 1. Definitio ampliationis & restrictionis.

Ampliatio termini est *dilatatio suppositionis ejus ultra suum statum respectu temporis*. Restrictio verò, *ejusdem coarctatio citra suum statum*. Dicitur autem Terminus *habere statum suum* cùm supponit pro suis significatis præcisè secundum exigentiam temporis in principali copulâ; ut in istâ, *Aliquis homo disputat*, ly *homo* habet statum suum, & supponit præcisè, pro homine qui nunc est: *Ampliari* vero cùm suppositio ejus extenditur ad plura; *Restringi*, cùm contrahitur ad pauciora significata, quàm pro exigentia temporis in principali copula.

Sunt

§ 2. *Quinq; temporum differentiæ.*

Sunt autem *Temporis differentiæ*, prout hic ſpectantur, quinque; *Temporis* ſc. *Præſentis, Præteriti, Futuri, Poſſibilis, & Imaginarij.* Secundùm harum differentiarum plures, aut omnes (*diſiunctim*) contingit terminum ampliari: atq; terminus ſic ampliatus debet reſolvi in ſua ſignificata ſecundùm eas, mediante conjunctione diſiunctiva. Eſt ergo *Ampliatio* quadruplex; prout *ſecundùm duas, tres, quatuor vel omnes* temporis differentias contingit terminum ampliari.

§ 3. *Ampliatio ſecundùm duo tempora.*

Ampliatio prima eſt ſecundùm *duas temporis differentias:* quod etiam fit duobus modis. Primo, cùm terminus ampliatur ad *præſentia* & *præterita*; quomodo ly *ſedens* in iſta, *ſedens ſurrexit* ampliatur, ut ſupponat pro eo qui ſedet, aut ſedebat; & ly *domum* in iſta *deſtruo domum*, ſc. quæ eſt vel fuit. Altero, cùm terminus ampliatur ad *præſentia*, & *futura*; quomodo ly *Vivens* in iſta, *Vivens morietur*, ampliatur, ut ſupponat pro eo qui vivit aut vivet: & ly *domum* in iſta *Ædifico domum:* ſc: quæ eſt, vel erit. Verba præteriti temporis ſemper ampliant ſubjectum ad præſentia & præterita; & futuri ad præſentia

&

& futura: Termini *posterioritatis*, aut *definitionis* ampliant terminum cui applicantur ad præsentia & præterita, *inceptionis* vero aut *prioritatis* ad præsentia & futura.

Ampliatio secunda est secundùm *tres differentias temporis*; cum sc. terminus ampliatur ad *præsentia, præterita, & futura*: quomodo ampliatur ly *Natus* in istâ *Omnis natus morietur*, sc. qui est, fuit, vel erit natus. Verba futuri temporis hoc modo semper ampliât subjecta præteriti. § 4. *Ampliatio secundùm tria tempora.*

Ampliatio tertia est secundùm *quatuor differentias temporis*; cùm sc. terminus ampliatur ad *præsentia, præterita, futura, & possibilia*: quomodo ly *Flos* ampliatur in istâ *Flos est corruptibilis*, sc. qui est, fuit, erit, aut potest esse. Verbum *Potest*, & nomina ac adverbia illud includentia, hoc modo semper ampliant subjecta. § 5. *Ampliatio secundùm quatuor tempora.*

Ampliatio quarta, & maxima, est secundùm *omnes differentias temporis*: cum sc. terminus ampliatur ad *præsentia, præterita, futura, possibilia, & imaginaria*; quomodo ly *Opes* sumitur in istâ *Avarus appetit opes*, sc. quæ sunt, fuerunt, erunt, possunt esse, vel imaginari. Verba appetitûs, aut § 6. *Ampliatio secundùm omnes temporis differentias.*

"aut intellectûs, & similia, hoc modo semper ampliant terminum, cui velut objecto applicantur.

§ 7. *Restrictio*

Restrictio, ampliationi contraria est; fitq; *cùm status* seu ampliatio *termini ad pauciora supposita per aliquod additum contrahitur*: sive illud additum sit Relativum pronomen, quæ copula implicationis appellatur, ut in ista *Homo qui est sapiens, cognoscit se*; sive adjectivum nomen, ut in ista *Homo sapiens cognoscit se*; sive substantivum inferius, ut in ista *Poeta Virgilius* scribit; sive casus obliquus, ut in ista *Equus Socratis currit*: in quibus omnibus subjectum restringitur per illa quæ adduntur, ad supponendum pro paucioribus.

§ 8. *Alienatio & diminutio.*

Restrictioni affines sunt

Alienatio; estq; cùm additum facit terminum cui additur supponere impropriè: ut in ista *Homo pictus est in aula*, ly *Homo* alienatur per illud additum ly *Pictus*.

Diminutio: estque cum additum diminuit integram significationem termini

mini cui additur: Vt in ista, *Æthiops est albus dentibus*, ly *Albus* diminuitur per additum ly *dentibus*. Terminus diminutus appellatur *dictum secundùm quid*; non diminutus *dictum simpliciter*.

Quæstones hujus Capitis.

1 *De usu ampliationis & Restrictionis.* p.
2 *De utriusq; definitione.* p.
3 *De modis Ampliationis.* p.
4 *De modis Restrictionis.* p.
4 *De Alienatione & Diminutione.* p.

Cap. 4.

De Divisionibus Propositionis.

§ 1. *Triplex divisio Propositionis.*

TRifariàm *dividitur* propositio (quoad non restringitur ad certam materiam) sc. secundùm *substantiam*, *qualitatem*, & *quantitatem*. Triplici divisioni triplex aptatur quæstio, *Qua*, quæstio Substantiæ; *Qualis*, Qualitatis; *Quanta*, Quantitatis: unde

unde versiculus.

Quæ? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff. Vn. Quanta? Par. In. Sing.

Par. 2. *Divisio Propositionis quo ad substantiam.*

Quoad substantiam Propositio dividitur in *simplicem, sive Categoricam*, & *Compositam*, quæ & Synecdochicè *Hypothetica*. *Simplex sive Categorica* est, quæ constat unico subjecto, unico prædicato, & unicâ verbali copulâ; ut *Homo est Animal*. Ejus materia immediata, sunt simplices termini: forma, unio terminorum per verbum: *Composita (seu hypothetica latè sumpta,)* est quæ constat ex pluribus Categoricis per coniunctionem unitis; ut *si homo sit Animal, tum homo est corpus*. Eius materia immediata sunt Categoricæ Propositiones: forma, unio Categoricarum per coniunctionem.

Par. 3. *Propositio pura, & modalis.*

Propositio Categorica *Pura est*, vel *Modalis*. *Pura, (sive de inesse)* est in qua prædicatum purè affirmatur vel negatur de subiecto; ut *homo est animal*. Purè affirmatur aut negatur, quod simpliciter dicitur inesse, aut non inesse; hoc est, non expresso inessendi aut non inessendi modo: unde & Propositio de inesse appellatur. *Modalis* est, in quâ exprimitur modus dispositionis prædicati

prædicati cum subiecto, ut *Necesse est hominem esse Animal.*

Quoad Qualitatem Propositio Categorica dividitur in *Affirmativam* & *Negativam*: atq; iterum in *Veram* & *Falsam*. Quarum divisionum ista *Rei*, illa *Vocis* qualitatem respicit. Quæstio qualitatis de vocis qualitate intelligenda est, non rei. *Affirmativa* est, in quâ prædicatum de subiecto affirmatur, ut *homo est animal*: Negativa, in qua negatur, ut *homo non est lapis*. Qualitas propositionis æstimanda est penes principalem copulam: quæ si non afficiatur negatione, tota propositio erit affirmativa, *Non animal est non homo*: negativa est, *homo non est lapis*: Notæ enim negationis *Non*, &c. nisi afficiant copulam, propositionem faciant licet (ex altero, vel utroque termino) *infinitam*, non faciunt *negativam*.

Par. 4. *Divisio propositionis quoad Qualitatem vocis.*

Par. 5. *Divisio propositionis quoad Qualitatem rei.*

Propositio vera est, quæ cum re convenit: sive quæ dicit id quod est esse, aut non esse quod non est; ut, *Homo est animal*, *Homo non est lapis*. *Falsa*, quæ cum re dissentit: sive quæ dicit id esse quod non est, aut quod est non esse; ut, *Homo est lapis*, *homo non est animal*.

Vt in propositione cognoscatur Habitudo

do qualitatis ad qualitatem; qualitatis, sc. Rei ad qualitem Vocis; notanda est materia propositionis diversa. *Materiam* dico, non *ex qua*, illa enim sunt termini; sed *Circa quam*, quæ respicit significationem.

Estque ea triplex

Necessaria: cum prædicatum ita convenit subiecto ex natura rei, ut non possit res aliter se habere: ut *Homo est animal.*

Impossibilis: cum prædicatum ita repugnat naturæ subiecti, ut non possit res ita se habere: ut, *Homo est lapis.*

Contingens: cum prædicatum ita se habet indifferenter ad subiectum, ut ei naturaliter nec conveniat nec repugnet: ut, *Homo est doctus.*

Par. 7. *Veritas & falsitas propositionum quantum ad materiam.*

In materia *Necessaria*, propositiones affirmativæ semper sunt veræ, negativæ falsæ: ut ly *homo est animal*, vera est, ly *homo non est animal*, falsa.

In materia *Impossibili*, propositiones affirmativæ semper sunt falsæ, negativæ vera ut:

ut, ly *Homo est lapis*, falsa est; ly *Homo non est lapis*, vera.

In materia *Contingenti*, nec affirmativæ nec negativæ sunt semper veræ aut falsæ: utræque enim vel veræ esse possunt vel falsæ; ut, *Homo est doctus*, *Homo non est doctus*.

Quoad Quantitatem, Propositio Categorica est *Universalis*, *Particularis*, *Indefinita*, vel *singularis*. *Universalis* est, cujus Subjectum est terminus communis cum signo universali. Signa universalia sunt *omnis*, *nullus*, *uterque*, *neuter*, *&c.* ut *Omnis homo est animal*, *Nullus homo est lapis*. Signa universalia, quando faciunt subjectum supponere *distributivè in singula generum* faciunt propositionem perfectè & simplicitèr universalem: secundariò verò & imperfectè universalem, quando faciunt subjectum supponere *distributivè in genera singulorum* vel etiam *collectivè*. § 8. *Propositio Universalis.*

Particularis Propositio est, cujus subjectum est terminus communis cum signo particulari. Signa particularia sunt *Aliquis*, *Quidam*, *Aliquis non*, *&c.* ut, *Aliquis homo est doctus*, *Quidam homo non est doctus*. Aliqua signa particularia faciunt propositiones § 9. *Universalis.*

tiones, etsi non universales, proximas tamen universali; ut, *Plerique divites sunt avari.*

§ 10. *Indefinita.* Propositio *Indefinita* est, cujus subjectum est terminus commmunis sine aliquo signo: ut *homo est animal, homo non est doctus.* Indefinita in materiâ contingenti, æquipollet *particulari*; in necessaria verò vel impossibili, *universali.* Indefinitarum præcipuus usus est in propositionibus quas vocant *de Idea*; quibus non rectè apponitur universale signum, etsi æquipolleant universalibus, ut *Cœlum est rotundum* indefinitè dicimus potiùs, quam *Omne cœlum* universalitèr. Et in iis, quæ ὰεὶ ἐπὶ τὸ πολὺ significant, & sunt universalibus proximæ; ut *Divites sunt avari.* Et in iis etiam in quibus subjectum supponit materialitèr, vel etiam simplicitèr; ut, *homo est nomen, animal est genus:* istæ enim nec universalibus æquipollent, nec particularibus, sed potius singularibus; nam ly *homo*, & ly *Animal*, id est, *hæc vox homo, hic terminus Animal*, sunt singularis.

§ 11. *Singularis.* Propositio *Singularis* est cujus subjectum vel est terminus singularis, vel terminus communis singularizatus. Vt, *Socrates currit,*

currit. Hic homo non est doctus. Subjectum quovis (*determinato*) modo individuum facit singularem propositionem.

Sunt & aliæ *divisiones Propositionum* præter iam dictas, quibus in Rep. Logicâ suus est locus & usus. Quarum præcipuæ sunt istæ. § 12. *Divisiones aliæ.*

1 Propositio vel *Una* vel *Plures*. Propositio *Una* est, in qua unum uni attribuitur, *Unum* autem intelligo, vel *terminum simplicem*, eúmque univocè sumptum: quomodo hæc propositio est una. *Homo est animal*: vel saltem *terminum compositum* ex iis quæ naturaliter coniungi possunt ita ut ex ipsis fiat unum quid; quomodo hæc propositio est una, *Homo est animal rationale mortale.* Propositiones *Plures* sunt, 1, ubi aut subiectum aut prædicatum est terminus æquivocus æquivocè sumptus; ut, *Canis est substantia*: 2, ubi vel subiectum vel prædicatum vel utrumque est multiplex & non unum; ut *Socrates & Plato disputant, Homo vivit & currit*; *Socrates sedet, & Plato currit*: 3, ubi occurrit terminus compositus ex quibus naturaliter non fit unum per se; ut, *Socrates est albus sutor musicus.*

2 Propositio vel est secundi adiacentis,

vel tertii, *secundi adjacentis* est, in quâ copula non est separata à prædicato: id quod fit, quoties verbum vel adiectivum attribuitur subiecto; ut, *Homo est, homo ambulat.* Propositio *tertij adjacentis* est, in quâ copula verbalis est seiuncta à prædicato: ut, *Homo est Animal.*

3 Propositio omnis est vel *Finita*, vel *Infinita. Finita* est, cuius omnes termini sunt finiti: ut *homo currit. Infinita* est, cuius aliquis terminus est infinitus. Propositiones, *tertij adjacentis*, possunt esse ex omni parte infinitæ: *secundi* vero, non nisi ex parte subiecti tantùm. Propositionem contingit *infinitam* esse tribus modis: sc. 1. de subiecto infinito; ut, *non homo currit*: 2. De Prædicato infinito; ut, *homo est non justus*: 3. De utroque termino infinito: ut, *non homo est non risibilis.*

Quæstiones capitis quarti.

1 *De triplici divisione & interrogatione Propositionis.* p.
2 *De propositione Categorica, & Hypothetica.* p.
3 *De propositione Affirmativa, & Negativa.* p.
4 *De*

4 *De Propositionis Veritate & Falsitate.* p.
5 *De materia propositionis.* p.
6 *De Quantitate propositionis.* p.
7 *De Propositione una, & pluribus.* p.
8 *De Propositione secundi & tertij adjacentis.* p.
9 *De Propositione finita & Infinita.* p.
19 *De aliis divisionibus & distinctionibus Propositionis.* p.

Cap. 5.

De Oppositione Propositionum Categoricarum de ineſſe.

§ 1. *Triplex affectio propositionis.*

PRopositionum *Categoricarum de ineſſe* (ſecundum quod inſtituitur unius cum alia eiuſdem ſubiecti & Prædicati collatio) tres ſunt affectiones: *Oppoſitio, Æquipollẽtia,* & *Converſio:* quarum Oppoſitio & Æquipollentia eſt inter duas Categoricas *ejuſdem* ordinationis terminorum: Converſio verò *diverſa.*

§ 2. *Oppoſitionis definitio & ſpecies.*

Oppoſitio eſt repugnantia duarum propoſitionum Categoricarum in quantitate ſola,

sola, vel qualitate sola, vel utraque: eodem manente subiecto & Prædicato. Eius quatuor sunt species: sc. *Contraria, Subcontraria, Contradictoria, Subalterna*: quarum Contraria & Subcontraria pugna est solius *Qualitatis*, Subalterna solius *Quantitatis*, Contradictoria *utriusq;*. In quibus omnibus, quo fiat oppositio legitima, cautè videndum ne non sint in utrâque oppositâ iidem *termini*, idem *ordo terminorum*, eadem *significatio*, & respectu circumstantiarum idem omnino *significandi modus*.

§ 3. *Oppositio contraria.*

Oppositio *Contraria* est duarum propositionum universalium repugnantia in qualitate: ut, *Omnis homo currit, Nullus homo currit*. Possunt contrariæ ambæ esse simùl falsæ (*in materia* sc *contingenti,*) nunquam simul veræ: unde sequitur, illa est vera, *ergo* illa falsa: non è contra.

§ 4. *Oppositio Subcontraria.*

Oppositio *Subcontraria*, est duarum propositionum particularium repugnantia in qualitate: ut *Aliquis homo currit, Aliquis homo non currit*. Possunt subcontrariæ ambæ esse simul veræ (*in materia* sc. *contingenti,*) nunquam simul falsæ: unde sequitur, Ista est falsa, *ergo* illa vera: non è contra.

Oppositio

§ 5. *Oppositio Subalternata.*

Oppositio (omnium minima) *Subalternata* est duarum propositionum affirmantium vel negantium repugnantia in quantitate: ut, *Omnis homo currit*, *Aliquis homo currit*; *Nullus homo currit*, *Aliquis homo non currit*. Istarum universalis dicitur *Subalternans*, particularis *Subalternata*. In veritate, subalternata sequitur Subalternantem, in falsitate, subalternans subalternatam; unde sequitur: subalternans est *vera*, ergo subalternata, & non è contra: atque iterum, subalternata est *falsa*, ergo subalternans, & non è contra.

§ 6. *Oppositio Contradictoria.*

Oppositio (omnium maxima) *Contradictoria*, est duarum propositionum in quantitate simul & qualitate repugnantia: ita ut unius universalis, & alterius particularis altera necessariò sit affirmativa, altera negativa: ut *Omnis homo currit*, *Aliquis homo non currit*; *Nullus homo currit*, *Aliquis homo currit*. Est & secundarium quoddam contradictionis genus, inter binas singulares; (ut, *Socrates currit*, *Socrates non currit*) atque inter binas indefinitas, sive illæ sint de Idea; (ut, *Cœlum est rotundum*, *Cœlum non est rotundum*;) sive de subiecto supponente materialiter, vel

simpliciter, (ut, *Homo est Species, Homo non est Species.*) Quarum omnium lex una communis est: *Impossibile esse contradictorias* in quavis materia *ambas esse simul vel veras, vel falsas.*

Par. 7. *Schema oppositionum & versiculi*

Oppositionis doctrinam hujusmodi ferè schemate oculis subiiciunt.

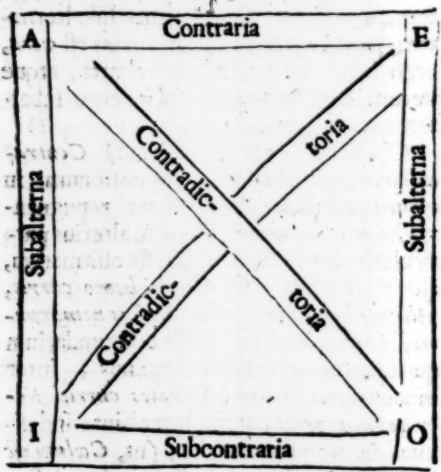

Schemati memoriæ iuvandæ ergo versiculos adiicimus. Androgei

Androgei *contradicunt*, *contraria* Magnes, Fio *subcontraria sunt*, Capiendo *subaltern.* Vtrobique, & in angulis schematis, (ubi *Contraria* ad summum, ad imum *Subcontraria*, ad utrumq; latus *subalterna*, *Contradictoria* ad oppositos angulos collocata sunt;) & in vocabulis versiculorum fictitiis *Androgei*, *Magnes*, *Fio*, *Capiendo*; quatuor vocales *A.E.I.O.* signant quatuor propositionũ differentias ex varia complexione quantitatis & qualitatis ortas: quarum *A* valet *Omnis*, & notat universalem affirmativam; *E Nullus*, & notat universalem negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam: *O Aliquis non*, & notat particularem negativam: iuxta vulgares rythmos.

Asserit A, *negat* E: *sed universaliter amba:*
Asserit I, *negat* O: *sed particulariter amba.*

Quæstionis Capitis quinti.

1 *De Oppositione Propositionum in genere.* p.
2 *De Oppositione Contraria:* p.
3 *De Oppositione Subcontraria:* p.
4 *De Oppositione Subalterna,* p.

CAP.

Cap. 6.

De Æquipollentia earundem.

§ 1. *Definitio Æquipollentia.*

Æquipollentia communiter sumpta est duarum propositionum verbo tenus quoquomodo discrepantium omnimoda in sensu conspiratio. Quomodo propositio de prædicato tropico æquipollet propositioni de Prædicato proprio: ut ista, *Socrates est vulpes*, huic, *Socrates est versutus*: etsi tropicum quàm proprium maiorem ferè habeat Emphasin. Sed in præsenti strictius sumitur Æquipollentia: estque *duarum propositionum oppositarum per adventum negationis reconciliatio in quantitate, & qualitate, tum vocis, tum rei.*

§ 2. *Ejus fundamentum.*

Fundamentum huiusmodi æquipollentiæ est *natura negationis*: cuius apud Latinos (Græcis enim alia longè ratio est Negationis & Æquipollentiæ) ea vis est, ut totum id neget, quodcunque post se reperit, quamvis sit vel altera negatio: unde illud *Duæ negationes faciunt affirmativum unam.* Pro triplici ergo Negationis dispositione triplex erit Æquipollentiæ ratio: cuius universa

niversa doctrina unico hoc versiculo continetur.

Pra, contradict: Post, contrar: Pra, post a, subaltern. In quo versiculo ly *Pra* & *Post* significant Præpositionem vel postpositionem (prout casus exigit) particulæ negativæ *signo* simul & *subiecto*.

Regulæ æquipollentiarum sunt tres.

1 Alterutri *Contradictoriarum* præposita negatio facit eam æquipollere suæ contradictoriæ. Æquipollent ergo ista, *Non Omnis*, *Aliquis non*; *Nonnullus*, *Aliquis*; *Non aliquis*, *Nullus*: *Non aliquis non*, *Omnis*.

2 Alterutri *Contrariarum* postposita negatio facit eam æquipollere suæ contrariæ. Æquipollent ergo ista, *Omnis non*, *Nullus*: *Nullus non*, *Omnis*: etsi idoneorum in lingua Latina authorum frequentior usus effecerit iamdiù, ut ly *Omnis non* (perinde ac ly *Non omnis*) valeat *Aliquis non* haud infrequentiùs quàm *Nullus*. Quod imprimis tyronibus observandum moneo: quos in scholis sæpissimè contingit ad ista minùs attentos facilè decipi, atque miserrimè hærere in pice. § 3. *Æquipollentia-rum Regularum.*

3 Alterutri *subalternarum* præposita simùl

mùl & postposita negatio facit eam æquipollere suæ oppositæ. Æquipollent ergo ista, *Non omnis non, Aliquis: Non aliquis non, Omnis: Non nullus non, Aliquis non.*

"[*Subcontrariæ* reconciliandæ essent omninò quomodò contrariæ, postponendo sc. negationem, si usus linguæ ferret: sed cùm negatio neutri commodè postponi possit subcontrariarum (non *affirmanti*, quòd sic eadem esset cùm suâ oppositâ, non sensu modò, sed & verbis: nec etiam *neganti*, quòd sic admitteretur immediatus concursus duarum negationum) de earum conciliatione nulla datur regula.

Quæstiones Capitis sexti.

1 *De æquipollentia communiter dicta.* p.
2 *De vi negationis.* p.
3 *De Conciliatione contradictoriarum.* p.
4 *De Concilatione contrariarum & Subcontrariarum.* p.
5 *De Conciliatione subalternarum.* p.

CAP.

Cap. 7.

De Conversione earundem.

Conversio est mutatio subiecti in locum Prædicati & è converso, manente eadem qualitate propositionis. In omni conversione legitima requiruntur duo: *Commutatio* sc. terminorum (non quoad voces, sed) quoad ordinem; & *Illatio* convertentis ex conversa. Est autem propositio *Conversa* illa, cujus termini transponuntur; *Convertens* verò ea, quæ ex tali transpositione terminorum infertur. In omni conversione cavendum, ne termini mutilati pro integris inferantur: unde non sequitur, *Aliquis homo videt cæcum*, ergò *aliquis cæcus videt hominem*; sed inferendum est, ergo *aliquod videns cæcum est homo*. § 1. *Definitio conversionis.*

Conversionis tres sunt species; *Simplex*, *Per accidens*, *Per contrapositionem*. Atque his tribus modis omnes propositiones possunt quidem converti; sed non ita, ut fiat debita illatio. Conversio simplex & per cõtrapositionem sunt *æquales*; per accidens est *inæqualis*: Simplex & per accidens sunt *finitæ*; § 2. *Species conversionis.*

nitæ; Per transpositionem est *infinita*. Doctrina legitimæ Conversionis hoc disticho comprehenditur.

§ 3. *Cõversio simplex.*

Feci *simpliciter convertitur*; Eva *per Acci*; Cato *per contra*: *sic fit conversio tota.*

Conversio simplex est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eâdem quantitate. Hoc modo convertuntur *Vniversalis Negativa* in universalem negativam, & *Particularis affirmativa* in particularem affirmativam: notatæ *per* vocales *E. I.* in ly *Feci*. ut *Nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*; *Aliquis homo est tyrannus*, ergo *aliquis tyrannus est homo.*

§ 4. *Cõversio per accidens.*

Conversio per accidens sive *Attenuata*, est mutatio subiecti in locum prædicati, & è contrà, manente eâdē qualitate, sed mutata quantitate: unde & *inæqualis* conversio dicitur. Hoc modo convertitur *omnis propositio universalis* in particularem ejusdem qualitatis: quod notatur per vocales *E. A.* in ly *Eva*. Vt, *Omnis homo est animal* ergo *Aliquod animal est homo*; *Nullus homo est lapis*, ergo *Aliquis lapis non est homo.*

Par. 5. *Coversio per contrapositionem.*

Conversio per contrapositionem est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eadem quantitate & qualitate, sed mutatis

mutatis terminis finitis in infinitos. Hoc modo convertuntur *Vniversalis affirmativa* in universalem affirmativam, & *Particularis negativa* in particularē negativam: notatæ per vocales, A. O. in ly Cato. Vt, *omnis homo est animal*, ergo *Omne non Animal est non homo*; *Aliquis homo non est tyrannus*, ergo *Aliquis non tyrannus non est homo.*

Quæstionis Capitis septimi.

1 *De de definitione conversionis.* p.
2 *De conversione simplici.* p.
3 *De conversione per accidens.* p.
4 *De conversione per contrapositionem.* p.

Cap. 8.

De Modalibus.

Modus est determinatio compositionis in propositione respectu materiæ sive simplicius, est *vox significans quomodo praedicatum ineest subjecto*. Sunt autem modi primarii quatuor, *Necesse*, *Impossibile*, *Contingens*, & *Possibile*. Quòd verò aliqui addunt *Verum* & *Falsum*, *Per se* & *Per accidens* Par. 1. *Modorum Numerus.*

dens, id minùs rectè fit: *Verum* enim & *Falsum* determinant propositionis qualitatem magis, quàm quantitatem ratione materiæ; *Per se* verò & *Per accidens* ad ista reducuntur, *Per se* ad Necessarium, *Per accidens* ad contingens.

Par. 2. *Definitio Propositionis modalis.*

Propositio modalis est quæ aliquo istorum modorum afficitur. In omni propositione modali duo sunt; *Modus*, & *Dictum*. *Dictum* est propositio Categorica de inesse cui modus attribuitur; *Modus* est determinatio ejus ad materiam: proinde dictum habet rationem *subiecti*, Modus *prædicati*. Vt in ista, *Necesse est hominem esse animal*, ly *Homo est animal* Dictum est, & habet rationem subjecti; ly *Necesse* Modus, & (quamvis loci ordine prior) habet rationem prædicati.

Par. 3. *Ratio exprimendi modos.*

Modus enunciari potest vel adiectivè, ut *Necesse est hominem esse animal*: *vel ad* verbialitèr, ut *Homo necessariò esse animal*; vel verbalitèr, ut *Contingit Socratem currere*: potestque collocari vel in principio, ut in primo; vel in medio, ut in secundo exemplo; vel in fine, ut *Hominem esse animal necesse est*, & potest efficere sensum vel *compositum*, cùm partes dicti intelliguntur

in

in eodem tempore; vel *divisim*, cùm in diverso: ut *Possibile est sedentem stare*: quod est falsum in sensu compositò, verum in diviso.

Necessarium est, quod non potest aliter esse; ut *hominem esse animal*: & habet vim universalis affirmativę. *Impossibile est*, quod non potest ita esse; ut *hominem esse lapidem*: & habet vim universalis negativæ. *Contingens est*, quod ita est, sed potest non esse; ut *Socratem Philosophari*: & habet vim particularis affirmativæ. *Possibile est*, quod non ita est, sed potest esse; ut *aquam esse calidam*: & habet vim particularis negativæ. § 4. *Definitiones & vis modorum.*

Quantitas modalium, si attendatur penes *Dictum*, (& est quantitas *materialis*) est omninò ut in Categoricis puris: sin penes *Modum* (& est *formalis*) ea *Universalis* est quæ habet modum universalem *Necesse*, vel *Impossibile*; *particularis* quæ particularem, *Contingens*, vel *Possibile*: ut ista, *Impossibile est aliquem hominem esse lapidem*, particularis est ex parte *Dicti*, ex parte *modi* universalis. § 5. *Quantitas Modalium.*

Qualitas similitèr, si attendatur penes *Dictum*, est ut in Puris: si penes *modum*, ea § 6. *Qualitas Modalium.*

affirmat quæ habet modum affirmantem *Necesse*, vel *Contingens*; ea negat quæ negantem, *Impossibile*, vel *Possibile*: sin penes *totam modalem*, ea negativa est in quâ modus formaliter negatur; affirmativa, in qua non. Vt ista *Impossibile est hominem, non esse animal*, est negativa *ex parte dicti*, negativa etiam *ex parte modi*; sed *secundum se totam* affirmativa.

§ 7. *Veritas & falsitas Modalium.*

Modalis omnis vera est necessaria, falsa omnis impossibilis; nec datur medium. De *Necessario* vera est, cujus materia necessaria est: falsa, cuius materia est impossibilis, vel contingens. De *Impossibili* vera est, cujus materia est Necessaria, vel Contingens. De *Contingenti* vera est, cujus materia est contingens: falsa, cuius materia est necessaria, vel impossibilis; *De Possibili* vera est, cujus materia est necessaria vel contingens; falsa cujus materia est impossibilis.

§ 8. *Oppositio & Æquipollentia Modalium.*

Modalium *Oppositionem* & *Æquipollentiam* fictitiis quibusdam vocabulis expressêre Logici; *Purpurea, Iliace, Amabimus, Edentuli*. Quatuor cujuslibet vocabuli syllabæ quatuor modos ita significant; ut *possibile* primæ, *contingens* secundæ, tertiæ *Impossibile*, *Necessarium* quartæ respondeat:

Quatuor

Quatuor verò vocalium quæ in istis sunt dictionibus, *A* notat utrumque (dictum scilicet & modum) affirmari; *V* utrumq; negari; *E* affirmari modum, negari dictum; *I* negari modum, dictum affirmari: juxta versus. § 9. *Schema Oppositionis & Æquipollentia modalium.*

Destruit V *totum; sed* A *confirmat utrumq;*
Destruit E *dictum; destruit* I *que modum.*

Quibus præmissis, totum negotium sine regularum ambitu ex subjecto schemate conspici potest.

Pur-	*Non possibile non*	*Non possibile*	I-
pu-	*Non contingens non*	*Non contingens*	lsa-
re-	*Impossibile non*	*Impossibile*	a-
a	*Necesse*	*Necesse non*	ce
A-	*Possibile*	*Possibile non*	E-
ma-	*Contingens*	*Contingens non*	den-
bi-	*Non impossibile*	*Non impossibile non*	tu-
mus	*Non necesse non*	*Non necesse*	li

In quo schemate æquipollent quæ unâ aliquâ dictione continentur: opponuntur verò ad *imum, summum, latera, & oppositos angulos* eodem prorsùs modo, quo contingere in puris Categoricis oppositionem ostensum retrò est suo loco. Contrariantur § 10. *Expositio Schematis.*

ergo *Purpurea, Iliace* : Subcontrariantur *Amabimus, Edentuli*: Contradicunt *Purpurea, Edentuli*; atq; iterum *Iliace, Amabimus* : subalternatur *Purpurea, Amabimus*, atq; iterum *Iliace, Edentuli*. Respice (bone lector) purarum oppositiones & æquipollentias; ne actum agatur.

De *Conversione* verò *Modalium* nihil hic præcipio: nec enim libet subtilitatibus parùm necessariis, plusque habituris operæ quàm fructus, creare studiosis molestiam inutilem. Consulat, qui volet, Aristotelem 1. *Prior. cap.* 3.

Quæstiones Capitis octavi.

1 *De Modis & Modalibus in genere,* p.
2 *De Modis & Modalibus in specie.* p.
3 *De Quantitate Modalium.* p.
4 *De Qualitate Vocis Modalium.* p.
5 *De Qualitate Rei Modalium.* p.
6 *De Oppositione Modalium.* p.
7 *De Æquipollentia Modalium.* p.
8 *De Conversione Modalium.* p.

CAP. 9.

Cap. 9.

De exponibilibus.

§ 1. *Propositiones Exponibiles.*

"Sunt præter has, & aliæ etiam *secundariò dictæ Modales*: in quibus dispositio prædicati cùm subjecto suo quodam "modo determinatur syncategorematica aliqua particula, sed minus nobili. Summularii *Exponibiles* propterea vocant, quòd, obscuræ cùm sint, habeant singulæ per alias plures magis perspicuas (quæ eminentèr in eis continentur) exponi. In ijs præcipuè sunt *Exclusiva, Exceptiva, & Reduplicativa*: Reliquas, quod exigui sint usus, memores Compendium esse quod scribimus, facilè negligimus.

§ 2. *Propositio Exclusiva.*

Propositio *Exclusiva* est, in qua reperitur syncategorema exclusivum, (qualia sunt *solùm, tantùm, præcisè, &c.*) Vt *solùm homo est rationalis.*

Prædicati; cùm signum exclusivum tenetur ex parte prædicati, & determinat illud: ut, *Elementa sunt tantùm quatuor*, & dicitur *Propositio*

estq; ea exclusiva vel

positio de excluso extremo.

Subjecti; cùm signum exclusivum tenetur ex parte subjecti, & modificat totam propositionem: ut *Tantum homo est risibilis*, & dicitur absolutè *Propositio exclusiva.*

§ 3. *Expositio Exclusiva.*

Propositio *de excluso extremo* exponitur auferendo signum, & removendo à prædicato quemcunque alium numerum, aut rem, prout casus exigit: ut ista, *Elementa sunt tantum quatuor*, exponitur sic, *Elementa sunt quatuor, & non plura.* Propositio *exclusiva subjecti*, etsi possit aliter, simplissimè tamen exponitur per universalem affirmativam de transpositionis terminis; ut ista *Solus homo est risibilis*, exponitur sic, *Omne risibile est homo*; & consimiliter de reliquis mutatis mutandis.

Par. 4. *Propositio Exceptiva.*

Propositio *Exceptiva* est, in quâ reperitur syncategorema exceptivum, (qualia sunt *nisi, praterquam, prater, excepto, &c.*) Ut *Omne animal, prater hominem, est irrationale.* In omni exceptione legitimâ terminus exceptus debet esse angustior termino excipiente, sive à quo fit exceptio; & sub eo contineri ac etiam debet terminus excipiens.

ens supponere *distributivè*.

Exponitur exceptiva per duas exponentes, quarum *prior* debet esse ejusdem quantitatis & qualitatis de termino excluso in subjecto cum ipsâ exceptiva *altera* diversæ & quantitatis & qualitatis, in quâ subiectum sit terminus exceptus, prædicatum idem quod totius exceptivæ; ut ista *Omne animal, præter hominem, est irrationale*, exponitur per istas *Omne animal aliud ab homine est irrationale, & Aliquis homo non est irrationalis:* & eodem modo reliquæ, mutatis mutandis. § 5. *Expositio Exceptiva.*

Propositio *Reduplativa* est, in quâ reperitur syncategorema Reduplicativum, (qualia sunt *quâ, quatenus, in quantum*, &c.) ut, *Homo, quâ homo est rationalis*; dicitur & *Restrictiva*, vel *Limitativa Propositio*. § 6. *Propositio Reduplicativa.*

Reduplicatio alia est { *Uniformis*, quæ & *simplex*, seu *Specificativa* dicitur; cum fit reduplicatio secundùm idem nomen, ut, *Homo quâ homo est rationalis*, atq; ista reduplicatio non fit nisi in essentiali prædicatione ubi prædicatum convenit subjecto *quatenus ipsum*.

Difformis, sive *composita*; cum fit reduplicatio per diversum nomen: sive id sit generis, & *Generica* dicitur, ut, Homo quà *animal est sensibile*: sive partis, & *Partialis, vel Synecdochica* dicitur, ut *Homo quantum ad animam est immortalis*: sive Accidentis, & *Accidentalis dicitur*, ut, *Socrates quatenùs philosophus disputat.*

§ 7. *Expositio Reduplicativa.*

Exponitur Reduplicativa per *quatuor* exponentes: quarum *prima* principale prædicatum attribuit subiecto, *secunda* reduplicativum attribuit subiecto, *tertia* prædicatum principale universaliter attribuit reduplicativo, *quarta* est causalis inferens principale prædicatum ex reduplicativo: ut sic, *Homo qua animal est sensibilis*, exponitur per istas, *homo est sensibilis, & Homo est animal, & omne animal est sensibile, & Quia aliquid est animal, ipsum est sensibile.* Consimiliter de negativis, & aliis omnibus mutatis mutandis. Ita secundùm *Summulistas*: sed expeditiùs res tota peragetur, nec minùs commodè, exponendo simpliciter

tèr per unam tantum causalem; sic ista, *Homo qua animal est sensibilis*, exponetur sic; *Quia homo est animal, propterea est sensibilis.*

Quæstiones Capitis noni.

1 *De Exponibilibus in genere.* p.
2 *De exclusivis.* p.
3 *De exceptivis.* p.
4 *De Reduplicativis.* p.
5 *De aliis Exponibilibus.* p.

Cap. 10.

De Hypotheticis.

§ 1. *Hypothetica in genere.*

Propositio *Composita*, (sive *Hypothetica latè*) est quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem aliquam unitis. Estque ea duntaxat triplex: *Conditionalis*, (sive hypothetica strictè,) *Copulativa, & disjunctiva. Causalis* enim, & *Rationalis* ad Conditionalem; *Adversativa*, & *Comparativa*, & *significativa loci aut temporis* ad copulativam referuntur.

§ 2. *Conditionalis.*

Propositio *Conditionalis*, (sive *Hypothetica*

tica ſtrictè) eſt, in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem Conditionalem, ut *Si homo ſit rationalis, eſt riſibilis.* Referuntur huc Cauſalis; ut *Quia homo eſt rationalis, eſt riſibilis:* & Rationalis, ut *Homo eſt rationalis, ergo riſibilis:* niſi Rationalis argumentationibus potiùs annumeranda ſit, utpote apertum Enthymema, quàm propoſitionibus. Omnis conditionalis habet vim illativam: unde Categoricarum prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*, poſterior, quæ illatæ *Conſequens* dicitur.

§ 3. *Copulativa.*

Propoſitio *copulativa* eſt, in qua plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem copulativam; ut, *Homo eſt rationalis, & brutum irrationale.* Referunt huc adverſativa; ut, *Socrates, etſi non ſit orator, eſt tamen Philoſophus:* & comparativa; ut, *Socrates tam eſt doctus, quam Plato:* & ſignificativa loci, ut *Vbi Socrates legit, Plato diſputat*; aut temporis, ut, *Dum Socrates legit, Plato diſputat.*

" [Propriè tamen loquendo, & ſecun-
"dum doctrinam Ariſtotelis, *propoſitio co-*
"*pulativa* non debet cenſeri in hac claſſe,
"nec in Hypotheticis numerari. Copulati-

va

"va enim non est *una* propositio, sed *plures* "categoricæ, unitæ quidem specie tenus & "quoad vocem, sed sine ulla σχέσει ipsa- "rum inter se quoad rem ipsam. Nec valet "omninò ad *Syllogismum*, sicut valent con- "ditionalis & disiunctiva; neque enim da- "tur *syllogismus copulativus*, sicut dantur "conditionalis & disiunctivus: sed ejus u- "sus est solum in *inductionibus* & *exem-* "*plis*, ubi ex pluribus propositionibus æ- "qualibus colligitur conclusio.

§ 4. *Disiunctiva.*

Propositio *Disiunctiva* est, in quâ plures Categoricæ uniuntur per conjunctionem disiunctivam; ut, *Aut dies est, aut nox est.*

§ 5. *Veritas & falsitas conditionalis.*

Veritas & falsitas *Conditionalis* non pendet ex veritate aut falsitate partium, vel unius, vel utriusque, sed ex bonitate aut malitia consequentiæ. Proinde *vera* est, in qua consequens sic ab antecedente dependet, ut sit necessaria consecutio, licet alterũ vel utrumq; sit falsum; ut *Si homo est lapis, est insensibilis: falsa*, in quâ non est necessaria consecutio consequentis ex antecedente, licet utrumq; sit verum; ut *si Sol lucet, Socrates currit*. Sed in *Causali* præter necessitatem consequendi, requiritur veritas utriusque

triusq; partis, atq; ulterius etiam ut veritas antecedentis sit causa veritatis consequentis; ut *Quia sol lucet, dies est:* quod supponit utrumque, sc. & lucere solem, & diem esse, ac insuper illud esse causam hujus.

§ 6. *Veritas & falsitas Copulativæ & Disiunctivæ.*

Veritas *Copulativa* pendet ex veritate omnium partium: proinde *vera* est cujus omnes partes sunt veræ; ut *Socrates est homo, & animal, & corpus; falsa*, cujus aliqua pars falsa est, licet reliqua sit vera; ut, *Et dies est & nox.* Veritas *Disiunctivæ* pendet ex veritate alicujus partis. Proinde *vera* est, cujus una aliqua pars est vera, licet reliqua sit falsa; ut, *Aut dies, aut nox est: falsa* cuius omnes partes sunt falsæ; ut, *Socrates vel est asinus, vel lapis.*

§ 7. *Oppositio Hypotheticarum.*

Hypotheticæ *Quantitatem* non habent propriè nec *Qualitatem*, præter quas à suis Categoricis habent; proinde nec eas habent *oppositiones*, nec *æquipollentias* quas Categoricæ. Vnius tantum sunt capaces oppositionis *Contradictoriæ*, quæ fit præposita particulâ negationis toti Hypotheticæ: unde isti, *si Socrates currit, est animal*, contradicit ista, *Non si Socrates currit, est animal.* Pari modo se habet & in Copulativis, ac Disiunctivis.

Quæ-

Quæstiones Capitis decimi.

1 *De Hypothetica latè.* p.
2 *De Hypothetica strictè, sive conditionali.* p.
3 *De Copulativâ.* p.
4 *De Disjunctiva.* p.
5 *De Oppositione Hypotheticarum.* p.

Finis Libri Secundi.

XU

COMPENDII LOGICÆ.

Artis Liber Tertius.

Cap. I.

De Argumentatione.

§ 1. *Discursus duplex.*

Discursus tertius humanæ mentis actus, & perfectissimus est: eum dirigit tertia Logicæ pars quæ tradit instrumenta discursus, *Argumentationem* & *Methodum*, quarum Argumentatio discurrit inferendo, Methodus ordinando.

§ 2. *Definitio Argumentationis.*

Argumentatio est *oratio problemati per illationem faciens fidem. Problema* est propositio quæsita sive quæstio, quæ probanda est: quæ eadem postquam illativè probata est *conclusio* dicitur, & sequitur notam illativam. Quod eandem præcedit totum, dicitur *Antecedens*, & infert *consequens* sive *conclusionem*. Nota illativa est communiter *Ergo*: interdum dictio aliqua ei æquivalens: ut *Igitur*, *Proinde*, &c. & in eâ

eâ consistit Argumentationis nexus omnis: etsi quandoque ad sermonis elegantiam non exprimatur.

§ 3. *Consequentia duplex.*

Consequentia alia est

Materialis: quando consequens infertur ex Antecedente, non propter modum colligendi: sed solâ vi terminorum, qui sunt *materia* argumentationis: ut, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo est rationalis*: Non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo currit.*

Formalis quando consequens infertur ex antecedente propter ipsum modum colligendi, qui est, *Forma* argumentationis: ut, *Omnis rationale est risibile, Omnis homo est rationalis*, ergo *omne homo est risibilis*. Teneret enim similis consequentia in quibuslibet terminis, eodem modo dispositis, quantumlibet alias dissentaneis.

principia

Principia generalia bonæ consequentiæ sunt ista duo. *Ex vero nil nisi verum sequitur:* proinde nec falsum nisi ex falso sequi potest. *Ex falso & falsum sequi potest, & verum:* unde sequitur Consequens verum posse inferri vel à falso, vel à vero antecedente. Hinc versus. § 4. *Principia bonæ consequentiæ.*

Ex falsis falsum, verumq; aliquando sequetur.
Ex veris possunt nil nisi vera sequi.

Argumentatio potest considerari vel *quoad formam* & modum colligendi, quæ generalior est consideratio; vel *quatenus restringitur ad certam materiam,* ut suo loco videbitur. Argumentationis species solent assignari quatuor: *Syllogismus, Inductio, Enthymema, Exemplum:* sed ad duas omninò possunt referri, cum Enthymema non sit nisi *Syllogismus* quidam *imperfectus,* nec Exemplum nisi *imperfecta Inductio.* Quin & minus principales, quæ vocantur Argumentationes, aut nullius sunt usus, aut ad Syllogismum reducuntur: ut *Sorites,* & *Dilemma,* qui sunt syllogismi quidam redundantes; Sorites *Categoricus,* Dilemma *Hypotheticus.* § 5. *Argumentationis species.*

Quæstiones Capitis primi.

1 *De Analyticis Aristotelis.* p.
2 *De definitione Argumentationis.* p.
3 *De bona & mala consequentia.* p.
4 *De speciebus Argumentationis.* p.

Cap. 2.

De Partibus Syllogismi.

§ 1. *Definitio Syllogismi.*

Syllogismus est *oratio, in qua, quibusdam positis & concessis, necesse est aliud sequi præter & propter ea, quæ posita sunt & concessa.* Est is duplex. *Categoricus*, cujus omnes propositiones sunt Categoricæ; & *Hypotheticus*, cujus aliqua saltem est Hypothetica late. Vtriusque potest considerari tum *materiale*, tum *formale*: sed de Hypothetjcis suo loco.

§ 2. *Materia Syllogismi duplex.*

Materia Syllogismi
- *Remota*, sunt *simplices termini*; qui in propositionibus syllogismi subjiciuntur, & prædicantur.
- *Proxima*, sunt *propositiones*; quæ ex ejusmodi terminis conficiuntur.

Vtraque

Vtraque materia, remota & proxima, ternario numero ita continetur: ut cum sint tres *Propositiones*, totidemq; *Termini*, singulæ propositiones duos terminos habeant; & singuli termini bis in totius syllogismi propositionibus reperiantur.

§ 3. *Termini Syllogismi.*

Termini syllogismi sunt tres, *Major*, *Minor* & *Medius*. Medius terminus dicitur Aristoteli simplicitèr *Terminus*, nonnullis *Argumentum*, plerisque & communitèr *Medium* (ratione sc. usus, non situs;) reliqui *Extremitates* sive *Extrema* dicuntur. *Major Terminus*, sive *Majus Extremum* est prædicatum quæstionis. *Minor Terminus*, sive *minus extremum* est subjectum quæstionis: *Medium* sive *Argumentum* est Terminus extra quæstionem, ejus prædicatum cum subjecto uniens.

§ 4. *Propositiones syllogismi.*

Propositiones syllogismi sunt tres; *Major*, *Minor*, & *Conclusio*. *Conclusio* (quæ & *Complexio*) est pars syllogismi consequens illata ab *Antecedente*, (Maiore sc. & Minore propositione, quæ propterea *præmissæ* dicuntur.) Præmissarum *Maior Propositio*, (quæ & κατ' ἐξοχὴν simplicitèr *Propositi* dicitur) est in quâ Medium cum Maioris extremo coniungitur: *Minor Propos-*

tio(quæ & *Assumptio*)in quâ Medium cum minore extremo conjungitur. Vt in istâ, *Omne animal est sensibile, Homo est animal,* ergo *Homo est sensibilis*; ly *Sensibile* est Major Terminus, ly *homo* Minor, ly *Animal* Medius: ly *Omne animal est sensibile*, Major propositio; ly *Homo est Animal*, Minor; ly *homo est sensibilis*, Conclusio.

§ 5. *Ordo propositionum.*

Major propositio ferè *primum* locum obtinet, Minor secundum, Conclusio novissimum in Syllogismo: iste enim est ordo maximè naturalis. Falluntur tamen qui in Scholis propositiones secundum hunc ordinem perpetuo metiuntur: contingit enim non rarò *per crypticam propositionum transpositionem* ut ordo naturalis variè invertatur; quod, cum *quatuor* aliis modis fiat, tum frequentiùs transpositis Maiore & Minore. Iudicandæ proinde sunt *ex terminis* qui nunquam fallunt, non *ex ordine*.

§ 6. *Canones partium Syllogismi.*

1 *In Syllogismo sint tres tantum termini.* Vbi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur significatio vel suppositio alicuius è tribus, vitiosus fit syllogismus.

2 *Medium conclusionem ne ingreditor.* Nec totum sc: nec aliqua eius pars.

3 *Conclusio semper sequitur deteriorem partem*

partem. Est autem debilior, sive deterior Vniversali *Particularis*, & *negativa Affirmativa.*

4 *Ne esto plus minusve in conclusione, quam in præmissis.*

Distribuitur Syllogismus: quoad qualitatem, in *Affirmativum* & *Negativum*: quoad Quantitatem, in *Universalem, particularem, indefinitam*, & *Singularem.* Attenditur autem *Quantitas* & *Qualitas* Syllogismi omnino *penes conclusionem*: ita ut, quomodocunque se habeant præmissæ: ille *Syllogismus* haberi debeat *Affirmativus*, cuius conclusio est affirmativa; & *Universalis*, cuius conclusio est universalis. § 7. *Syllogismi species.*

Quæstiones Capitis secundi.

1 *De Syllogismi nomine & definitione.* p.
2 *De tribus Syllogismi Terminis.* p.
3 *De tribus Syllogismi Propositionibus.* p.
4 *De cryptsi Syllogistica,* p.
5 *De variis Syllogismorum speciebus, & divisionibus.*

Cap. 3.

De fundamento formæ syllogisticæ.

§ 1. *Regula propositionis.*

Fundamentum formæ & dispositionis syllogisticæ situm est in illa veritate, naturæ lumine satis perspectâ: *Quæcunque duo in aliquo tertio conveniunt, eadem & inter se convenire.* Hinc duplex illa nobilissima Regula, quam vocant *dictum de omni & nullo*: quorum *dictum de omni* fundamentum est syllogismorum *Affirmativorum*; *dictum de nullo* Negativorum.

§ 2. *Dictum de omni, & nullo.*

Dictum de omni est huiusmodi: *Quicquid affirmatur universaliter de aliquo subiecto, affirmari necesse est de iis quæ sub eo continentur.* Dictum de nullo huiusmodi: *Quicquid negatur universaliter de aliquo subiecto, negari necesse est de iis quæ sub eo continentur.* Necessitas illationis ab hoc *dicto de omni & nullo* vim suam habet omnem, eamque in omnibus modis & figuris parem: sed evidens est illa necessitas in modis tantum primæ figuræ directis, qui propterea *Perfecti* dicuntur; reliquorum c-

evidentia necesse habet ostendi per reductionem ad istos, & propterea imperfecti habentur.

Ex hoc dicto, velut principio, sequuntur tanquam Corollaria, duæ Syllogismorum Regulæ generales. § 3. *Corollaria.*

1 *Ex utrâq; præmissa particulari nihil sequitur*: repugnat enim dicto de omni & nullo, quo requiritur ut altera saltem præmissarum sit universalis.

2 *Ex utrâq; præmissa negativa nihil sequitur.* Necesse est enim medium terminum cum altero extremorum consentire: quod nisi in affirmativa propositione fieri non potest. Vtramque regulam disticho complectuntur.

Syllogizari non est ex particulari;
Neq; negativis; rectè concludere si vis.

Tradit Aristoteles Syllogismorum sex quasdam virtutes sive *Potestates*, itemque vitia sive *Imbecillitates* totidem. Sunt autem illæ Potestates. § 4. *Syllogismorum virtutes.*

1 *Plura concludendi*: in quâ fundantur modi syllogismorum indirecti.

2 *Ex falsis verum colligendi.*

3 *Probandi per circulum*: cum sc. ex conclusione, & altera præmissarum conversa,

infertur reliqua.

4 *Evertendi per conversionem*: cum sc. ex opposito conclusionis, & altera præmissarum, evertitur reliqua.

5 *Deducendi ad impossibile*; quam explicamus infra cap. 5.

6 *Concludendi ex oppositis*: cum sc. ex præmissis (aut *verbo tenus*, aut *re ipsa*) oppositis conclusio falsa colligitur; quod fit in modis tantum negativis secundæ & tertiæ figuræ.

§ 5. *Syllogismorum vitia.*

Illa vero sex vitia sive *I*mbecillitates syllogismorum, sunt.

1 *Petitio quæsiti*: cum id sumitur ad probationem, quod est in quæstione.

2 *Non propter hoc falsum accidere*: cum in deductione ad impossibile hypothesis sumpta ita se habet, ut vel ea dempta nihilominus accidat impossibile ex reliquis propositionibus.

3 *Falsa ratio*: cum ex propositionibus (syllogismi vel prosyllogismi) falsitas irrepit in conclusionem. Nam semper prima falsitas est causa sequentium.

4 *Impedimentum Catasyllogismi*: quia nisi concedamus duas propositiones in quibus idem terminus reperitur, non potest con-

contra nos concludi syllogisticè.

5 *Impedimentum Elenchi:* quia nisi concedamus propositionem aliquam universalem, aut affirmativam, non potest thesis nostra everti.

6 *Deceptio:* qua contingit, ut aliquid scientes, fallamur tamen; quoties scilicet eandem rem, sed diversis respectibus, & sciamus & ignoremus.

De istis omnibus, cum *Potestatibus*, tum *imbecillitatibus syllogismorum*, consulat qui volet fusè differentem Aristotelem in secundo libro Priorum Analyticorum.

Quæstiones Capitis tertii.

1 *De regula Proportionis.* p.
2 *De Dicto de omni & nullo.* p.
3 *An ex puris particularibus vel negativis aliquid efficiatur?* p.
4 *De syllogismorum Potestatibus.* p.
5 *De syllogismorum imbecillitatibus.* p.

CAP.

Cap. 4.

De syllogismorum Figuris.

§ 1. *Forma syllogismorum duplex.*

DUplici syllogismorum materiæ duplex respondet forma; *Figura sc. & Modus.* Horum *Figura* respicit terminos, materiam remotam; *Modus* Propositiones, materiam proximam.

§ 2. *Tres syllogismorum figuræ.*

Figura est *debita medii termini cum extremis dispositio quoad subiectionem & predicationem.* Estque ea triplex, pro triplici medii dispositione.

Vel enim *Medium*

- *Prædicatur* de uno extremorum, & subjicitur alteri; quæ est dispositio maximè naturalis, & cum necessitate parit etiam evidentiam: ut in *Prima* figura; ubi medium est *Subiectum* in maiore, & *Prædicatum* in minore propositione.
- *Prædicatur* de utroque; ut in *secunda* figura, ubi medium est *prædicatum* in utraque præmissa.

Sub-

Subjicitur utrique, ut in *Tertia* figura, ubi Medium est *Subjectum* in utraque præmissa juxta versum.

sub. Præ, prima: *bis præ*, *secunda*; *tertia*, *bis Sub.*

Modus est *apta propositionum ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.* § 2.

Modus alius est.

Directus, in quo infertur conclusio directè & immediatè sequens à præmissis, & factum cognoscitur, quoties in conclusione *Major terminus* prædicatur de Minore. *Modi definitio.*

Indirectus, in quo infertur conclusio, non quæ ex præmissis immediatè sequitur, sed quæ vi conversionis sequitur ex illa. Id factum cognoscitur, quoties in conclusione *Minor terminus* prædicatur de Majore.

Modi sunt omnino distincti 16. qui multiplicati secundum triplicem figuram faciunt 48. sunq; majori adhuc numero si addantur indirecti. Sed ex illis 16. octo sunt prorsus inutiles, sc. *EE. EO. IE. II. IO. OE. OI.* § 4. *Modorum numerus.*

OI. OO, quòd adversantur *Dicto de Omni & Nullo*, & Regulis superiore cap. parag. 3. datis nisi quod IE. indirectè concludat in *Frisesmo*. Reliqui octo utiles sunt; sc. *AA. AE. AI. AO. EA. EI. IA. OA.* habentque in figuris locum ita, ut quatuor in *prima* totidemque in *secunda*, in *tertia* sex modi disponantur, omnes directi: qui cum quinque primæ figuræ indirectis his versiculis continentur.

1. *Barbara, Celarent, Darij, Ferio*, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesmorum: 2. *Cesare, Camestres, Festino, Baroco*: 3. *Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison*. In quibus vocabulis tres syllabæ totidem signant Propositiones; prima *Majorem*, secunda *Minorem*, ultima *Conclusionem*: & propria cujusque syllabæ vocalis quantitatem & qualitatem propositionis per syllabam significatæ ostendit.

§ 5. *Regulæ figurarum speciales.*

Primæ figuræ *quatuor* sunt modi *directi, quinq; indirecti*; in primis duobus versiculis comprehensi: In hac figurâ *Conclusio est libera, Major Universalis ubiq; Minor Affirmativa*. Secundæ figuræ sunt *quatuor* modi directi, ab initio tertij versus: in hac figura *Minor est libera, Major* ubique *Universalis*

niverſalis, Concluſio negativa: Tertiæ figuræ ſunt *ſex* modi directi; in reliquo tertij & in toto quarto verſu comprehenſi: in hac figura *Major eſt libera, Minor* ubique *Affirmativa, Concluſio particularis.* Sunt & in ſecunda & tertia figura modi *indirecti,* ſed minoris uſus: qui propterea negliguntur à pleriſque. § 6. *Exempla figurarum.*

1ª
- Bar- *Omne rationale eſt riſibile.*
- ba- *Omnis homo eſt rationalis.* ergo
- ra *Omnis homo eſt riſibilis.*

Exemplũ ſyllogiſmi in figura.

2ª
- Ceſ- *Nullus juſtus eſt crudelis.*
- a- *Omnis Tyrannus eſt crudelis.* ergo
- re *Nullus Tyrannus eſt iuſtus.*

3ª
- Da- *Omnis homo eſt rationalis.*
- rap- *Omnis homo eſt riſibilis.* ergo.
- ti *Aliquod riſibile eſt rationale.*

Syllogiſmi & in reliquis modis ad horum rationem formari poſſunt, ſervatâ rectâ diſpoſitione terminorum, & quantitate ac qualitate propoſitionum.

Quæ-

Quæstiones Capitis quarti.

1 *De triplici syllogismorum figura.* p.
2 *De modorum numero.* p.
3 *De prima figura. & eius modis.* p.
4 *De secunda figura & eius modis.* p.
5 *De tertia figura, & eius modis.* p.
6 *De modis figurarum indirectis.* p.

Cap. 5.

De Reductione Syllogismorum.

§ 1. *Definitio Reductionis.*

Reductio est *mutatio syllogismi quoad formam, ut in imperfectis modis necessitas illationis fiat ex inevidenti evidens.* Reducuntur ergo Syllogismi imperfecti ad Perfectos. Perfecti sunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ concluduntur: imperfecti, qui in reliquis modis aut figuris.

§ 2. *Reductio duplex.*

Reductio vel est
- *Ostensiva*; fitque sola propositionum conversione, aut transpositione.
- *Ad impossibile*; estque cum adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur.

Ad

Ad Reductionem obſervandæ ſunt in modorum nominibus *initiales* quatuor literæ B.C.D.F. totidemque *intermediæ S. P. M. C.* *initiales* oſtendunt ad quem modum primæ figuræ quilibet modus ſit reducendus: ad eum ſc. qui eandem habet initialem, ut *Baroco* ad *Barbara*, *Diſamis* ad *Darii*, *&c.* *intermediæ* oſtendunt modum reductionis; ita ut *S.* notet propoſitionem eſſe convertendam ſimpliciter, *P.* convertendam eſſe per Accidens, *M.* propoſitiones eſſe tranſponendas, *C.* modum reducendum eſſe per deductionem ad impoſſibile: juxta verſus. § 3. *Uſus literarum in Reductione.*

Simpliciter verti vult S; P. vero per acci;
M. vult tranſponi; C. per impoſſibile duci.

Illud tamen notandum, *literam intermediam* ad Syllabam vocalis præcedentis pertinere ſemper, non ſequentis.

Exemplum Oſtenſivæ Reductionis ſit modus *Diſamis* tertiæ figuræ: cujus initialis *D.* oſtendit eum reducendum ad *Darii*; *M.* tranſponendas præmiſſas; *S.* in prima & ultima ſyllaba ſimpliciter convertendas Majorem & Concluſionem, hunc in modum. § 4. *Exemplum Reductionis oſtenſivæ.*

Diſ-

Dif- *Aliquis Tyrannus est injustus.*
am. *Omnis Tyrannus est crudelis:* ergo
is. *Aliquis crudelis est iniustus.*

Da- *Omnis Tyrannus est crudelis.*
ri- *Aliquis iniustus est Tyrannus.* ergo
i. *Aliquis iniustus est crudelis.*

§ 5 *Exemplum Reductionis per impossibile.*

Exemplum Reductionis per impossibile fit modus *Baroco* secundæ figuræ: cuius Initialis *B.* ostendit reducendum ad *Barbara*; *C.* reducendum per impossibile. Fit autem talis reductio, *cum ex contradictoria conclusionis cum altera præmissarum infertur contradictoria alterius præmissæ*; minoris sc. in secunda figura, maioris in tertia; juxta versus.

Servat maiorem, mutat q; secunda minorem;
Tertia maiorem mutat, servatq; minorem.

reducitur ergo Baroco hunc in modum.

Ba- *Omne rationale est risibile.*
ro- *Aliquod animal non est est risibile:* ergo
co. *Aliquod animal non est rationale.*

Bar- *Omne rationale est risibile.*
ba- *Omne animal est rationale:* ergo
ra. *Omne animal est risibile.*

Vsus

Vſus talis reductionis eſt, ut qui conceſſis Majore & minore negat ex illis ſequi concluſionem in Modis ſecundæ aut tertiæ figuræ, aut indirectis primæ; per abſurdam concluſionem alteri conceſſarum contradictoriam, ex contradictoria concluſionis illatam, cogatur tandem agnoſcere colligendi neceſſitatem, quam negabat in illis modis. Atque omnis ejuſmodi Argumentatio ducens ad impoſſibile nititur duobus iſtis fundamentis: *Contradictoriarum alteram perpetuo eſſe veram, alteram falſam*; Et, *Ex vero niſi vera ſequi non poſſe.* § 6. *Vſus reductionis per impoſſibile.*

Soli ex omnibus modis *Baroco* & *Bocardo* ſignantur litera C, quod illæ non alio modo reduci poſſint, quam per impoſſibile: non quod illę ſolę ita reducãtur. Nam & imperfecti omnes reducũtur per impoſſibile; quamvis non ſemper ad Modum ſuæ Initialis. Id quod aliqui conati ſunt iſtis vocibus exprimere; *Neſciebatis*, *Odiebam*, *Letare*, *Romanis*, in quibus quatuor vocales denotant quatuor perfectos modos, pro ratione quantitatis & qualitatis concluſionum per illas vocales ſignatarum; ſc. A. *Barbara*, E. *Celarent*, § 7. *Reductio omnium imperfectorum modorum per impoſſibile.*

"rent, I. Darii, O. Ferio. Deinde tot syllabæ tot modos designant, idq; vulgato ordine: ita ut ly Nesciebatis significet quinque indirectos primæ, ly Odiebam quatuor secundæ, ly Letare Romanis sex tertiæ figuræ modos. Ergo in ly Romanis prima syllaba Ro ostendit quartum modum tertiæ figuræ, sc. Datisi, reducendum esse ad Ferio.

§ 8. *Reductio perfectorum Modorum ad perfectissimos.*

Nec imperfecti solum ad perfectos, sed & ex perfectis, particulares & minus perfecti ad universales & perfectissimos, hoc est, Darii & ferio ad Barbara aut Celarent reducuntur per impossibile: licet non immediatè. Reducuntur enim Darii ad Camestres, & Ferio ad Cesare figuræ secundæ modos per impossibile, eo pacto quo reducuntur modi secundæ figuræ ad modos primæ: & tum postea reducuntur ostensivè ad Celarent in primâ.

Quæstiones Capitis Quinti.

1 De definitione & usu reductionis. p.
2 De reductione ostensiva, & ad impossibile.
3 De Reductione indirectorum primæ figuræ.
4 De

4 *De Reductione modorum secundæ figuræ.* p.
5 *De reductione modorum tertiæ figuræ.* p.
6 *De reductione perfectorum primæ figuræ ad perfectissimos.* p.
7 *De resolutione syllogismorum unius figuræ in aliam.* p.

Cap. 6.

De Inventione medii termini.

§ 1. *Usus huius doctrinæ.*

COpia argumentorum ad quodvis problema concludendum pendet ex *inventione aptorum Mediorum:* de quâ quantum ad figuras dari possunt *Regulæ* quædam *generales* Figurarum ac Modorum rationi accommodatæ; *speciales* enim *Regulæ* ex natura Thematum sive Terminorum Problematis ex locis Topicis colligendæ sunt.

§ 2. *Medii inveniendi ratio ad extrema.*

Quicquid potest esse *Medium* in aliquo syllogismo, erit necessario alterius extremorum (quæ in problemate seu Conclusione continentur) aut *Antecedens*, aut *Consequens*, aut *Repugnans*. *Antecedens* alicujus termini est, quod potest ei universaliter

jici: *consequens*, quod potest de eo universalitèr prædicari: *repugnans*, sive extraneum, quod nec ei subjici potest, nec de eo prædicari. Horum autem singula considerari debent ratione habita ad utrumque extremum; *Maiorem* sc: *Terminum* & *Minorem*. Quorum Major *Prædicatum* est Conclusionis, Minor *Subiectum*.

§ 5. *Regulæ inveniendi medium.*

Ad inveniendum ergo Medium probandæ cuivis conclusioni aptum, observentur Regulæ.

1 Si concludenda sit *Universalis affirmativa*; quærendum tale Medium quod sit *Antecedens Maioris* extremi, & *Consequens Minoris*: & fiet syllogismus in *Barbara*.

2 Si *Particularis affirmativa*; quærendum Medium, quod vel sit *Antecedens Maioris, & Consequens Minoris*; & erit syllogismus in *Darii*: vel *Antecedens utriusque* & erit in *Darapti, Disamis*, aut *Datisi*.

3 Si *Universalis Negativa*; quærendum Medium, quod vel sit *Repugnans maioris, & consequens minoris*; & erit syllogismus in *Celarent*, aut *Cesare*: vel *Consequens Maioris & repugnans Minoris*; & erit in *Camestres*.

4 Si

4 Si *Particularis negativa:* quærendum Medium, quod vel sit *Repugnans Maioris & Consequens Minoris*; & erit in *Ferio*, aut *Festino*: vel *Consequens Maioris & repugnans minoris*; & erit in *Baroco*: vel *Repugnans Maioris & Antecedens Minoris*; & erit in *Felapton*, *Bocardo*, vel *Ferison*.

5 Si sumatur Medium quod sit vel *Repugnans utriusq;* Extremi; vel *Consequens utriusq;*; vel *Antecedens Maioris, & repugnans Minoris*, nibil colligitur. Rem omnem subiectum schema delineat. § 4. *Schema de inventione Medii.*

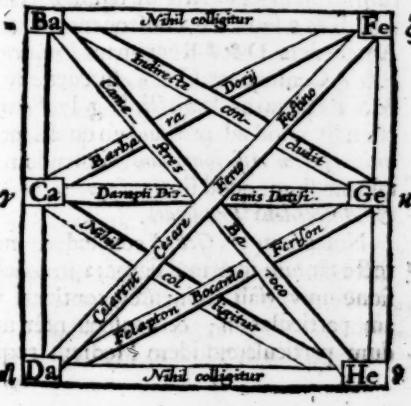

cui explicando versiculos excogitarunt.
Fecana, Cageti, Dasenes, Hebare, Gedaco, Gebali stant: non stant *Feba, Heda, & Hoca.*

§ 5. *Expositio schematis.*

In quibus versiculis tertia cuiusque vocabuli *syllaba* notat *conclusionem*, ejusque syllabæ vocalis conclusionis *quantitatem & qualitatem*; ut supra. *In* Prioribus syllabis duarum vocalium *A* & *E*, A notat *majus extremum* sive prædicatum Quæstionis; *E minus extremum*, sive subiectum: literarum vero B, C, D, F, G, H, tum in versiculis tum in schemate, atque etiam Græcarum ad oram schematis pictarum β, γ, δ, ζ, ϰ, ϑ, B & β significat consequens, C & γ Antecedens, D & δ Repugnans *Prædicati*; F & ζ Consequens, G & ϰ Antecedens, H & ϑ Repugnans *Subiecti*. E. g. ly *Fecana* ostendit, quod ad probandam quæstionem *universalem Affirmativam*, sumendum sit tale medium, quod sit *Consequens subiecti & Antecedens Prædicati*.

§ 6. *Notanda nonnulla in hac materia.*

Notandum 1°, *Gebali* concludere indirectè tantum, in primâ figurâ: 2, in conclusione universali eminentèr contineri suam particularem; & consequentèr modum particularem idem Medium requirere,

rere, quod modus universalis eiusdem figuræ sibi affinis; ut *Fecana* non tantum conclusioni in *Barbara* subservire, sed & in *Darii*: 3°, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* propterea inutiles esse, quod in *Febas* essent duæ affirmativæ in secunda figurâ; in *Hedas* ambæ præmissæ essent negativæ; in *Hecas* esset minor negativa in prima vel tertia figura.

Quæstiones Capitis sexti.

1 *De copia Argumentorum.* p.
2 *De habitudine Medii ad extrema.* p.
3 *De conjugationibus inutilibus.* p.
4 *De medio respectu Problematis A.* p.
5 *De Medio respectu Problematis E.* p.
6 *De Medio respectu Problematis I.* p.
6 *De Medio respectu Problematis O.* p.

Cap. 7.

De Syllogismis quibusdam specialibus.

§ 1. *syllogismi quidam spe-*

SVnt quædam syllogismorum formæ, quæ propter aliquam à superioribus discrepantiam peculiari indigent consideratione; quales sunt *Syllogismus Expositorius*

positorius. Syllogismus ex Obliquis, & Syllogismus Modalis.

§ 2. *Expositorius syllogismus.*

Syllogismus Expositorius est, in quo datur terminus aliquis, & propositio singularis. Eius usus præcipuus est in *tertia figura*: in qua sæpe propositiones particulares exponuntur per singulares; quo illationis necessitas evidentius, & penè ad sensum pateat. Non tamen peculiaris est ejusmodi expositio tertiæ figuræ, (ut nonnullis placuit;) sed habet suum usum & in reliquis. Aptissimè quidem convenit *tertiæ*; quòd in illa Medium ubique subjiciatur, & singularium maximè sit subjici: ut

Socrates est homo.
Socrates est doctus: ergo
Aliquis homo est doctus.

§ 3. *Syllogismus ex obliquis*

Syllogismus ex obliquis est, cum aliquis terminorum, præcipuè vero medius; est obliquus. De quo brevitèr tres regulæ observentur.

1 Extremum in præmissis obliquum, obliquum maneat & in conclusione.

2 Medio existente obliquo in alterâ præmissa, Extremorum illud quod cum eo in illa conjungitur in conclusione rectum esto, reliquum vero obliquum: ut

Omnis hominis equus currit, Socrates est homo: ergo *Socratis equus currit.*

3 Ex negativa de termino obliquo, & affirmativa de recto, conclusio sequitur de obliquo.

Syllogismus Modalis est, in quo propositio aut propositiones modificantur: Estq; si omnes modificentur, *merè Modalis*; sin aliqua sit Modalis, aliqua de inesse, *Mixtus* Syllogismus. In his explicandis penè nimius est *Aristoteles lib. 1. Prior. Analyt.* Is consulendus: quod nunc agitur, compendium est. § 4. *Syllogismus Modalis.*

Quæstiones Capitis septimi.

1 *De Syllogismo Expositorio.* *p.*
2 *De Syllogismo ex Obliquis.* *p.*
3 *De Syllogismo merè Modali.* *p.*
4 *De Syllogismo mixtè Modali.* *p.*

Cap. 8.

De Enthymemate & Sorite.

§ 5. *Enthymematis definitio.*

Syllogismi secundariò dicti sunt aut *Deficientes*, aut *Redundantes*. Deficiens est

est Enthymema. Est autem *Enthymema Logicum*, (nam Rhetoricum alius est rationis) Argumentatio, in qua ex una præmissa infertur conclusio: ut, *Socrates currit*, ergo *est Animal*. Deficit autem Enthymema non reipsa, sed quoad enunciandi modum: nec deest altera præmissa, (ut quam termini sufficiunt) sed reticetur. Vtimur Enthymemate: aut *brevitatis* gratiâ, cum præmissa quam supprimimus est evidens; aut *fugæ & occultationis*, cum est infirma; aut *ornatus* ne impediatur orationis flumen.

§ 2. *Reductio Enthymematis ad syllogismum.*

Enthymema ad Syllogismum reducitur per additionem illius præmissæ quæ deest, *Majoris* sc: vel *Minoris*. Vtra verò harum desit, cognoscitur ex terminis. Deest enim *Major*, si *Subiectum* Consequentis reperiatur in Antecedente; si vero *Prædicatum* Consequentis reperiatur in Antecedente, tum deest *Minor*. Propositio autem quæ supplenda est, ex duobus illis terminis confici debet, qui semel tantum reperiuntur in Enthymemate. Consequutio Enthymematis in Scholis *Argumentum* dici solet;

§ 3. *Prosyllogismus.*

quæ si sit falsa & independens, negamus *Argumentum* sive *Consequentiam*.

Syllogismus Redundans, virtualiter continet

net plures Syllogismos: eosque vel inæqualiter, vel *Æqualiter*. Inæqualiter plures complectitur, qui alicui præmissæ principali *Prosyllogismum* adjungit, qui eam *confirmet*, aut *illustret*: ut

Nullus iniustus est amandus.

Omnis tyrannus (crudelis quum sit) est iniustus: ergo:

Nullus tyrannus est amandus.

§ 4. Resolviturque in plures, si (præter principalem syllogismum) ex prosyllogismo, tanquam *antecedente*, & præmissa cui additur tanquam *consequente* fiat Enthymema; illudq; tandem, quo dictum est modo, reducatur ad perfectum Syllogismum. Incómodè loquuntur in scholis, qui inter disputandum penultimum syllogismum *Prosyllogismum* vocant; cùm potiùs posterior quisque syllogismus inter disputandum fit *Prosyllogismus* prioris, utpote ad aliquam ejus præmissam confirmandam adhibitus: perpetuò enim quod in *Genesi* prius est, id est posterius in *Analysi*; & è converso.

Resolutio Prosyllogismi.

§ 5. *Syllogismus Redundans*, qui virtualiter & æqualiter continet plures, Sorites dicitur. Est autem *Sorites* Argumentatio, in quâ plures propositiones ita concatenantur,

Sorites.

tur, ut prædicatum prioris propositionis perpetuò subsumatur velut subjectum sequentis, donec tandem ultimum prædicatum cum primo subjecto componatur: ut

Omnis homo est Animal.
Omne animal est vivens
Omne corpus est substantia: ergo
Omnis homo est substantia.

§ 6. *Soritis leges & resolutio.*

Sorites vim habet in terminis duntaxat necessariò subordinatis: subordinatione sc. vel *Prædicamentali*, vel *Causali*. Fundatur hoc Argumentandi genus *in prima regula Antepradicamentali*; & eodem modo intelligendum est, quo illa. Resolvitur *Sorites* in tot syllogismos in *Barbara*, quot sunt termini subsumpti ante conclusionem; qui singuli erunt *Media* singulorum syllogismorum: proinde in dicto exemplo sunt virtualiter tres syllogismi; quorum primi medium erit ly *Animal*, secundi ly *Vivens*, tertii ly *Corpus*.

Quæstiones Capitis octavi.

1 *De Enthymemate.* p.
2 *De Prosyllogismo.* p.
3 *De Sorite.* p.

CAP.

Cap. 9.

De Syllogismo Hypothetico.

§ 1. *Syllogismus mere Hypotheticus.*

Syllogismus Hypotheticus, est in quo reperitur propositio aliqua Hypothetica. Estque vel *purè*, vel *ex parte solum* Hypotheticus. *Purè Hypotheticus* est cujus omnes propositiones sunt Hypotheticæ: ut

Si Socrates sit homo, est animal.
Si Socrates sit rationalis, est homo: ergo
Si Socrates sit rationalis, est animal.

Reduciturq; ad Categoricum in *Barbara*, remoto tantum subjecto Antecedentis; sic

Omnis homo est animal.
Omne rationale est homo: ergo
Omne rationale est animal.

§ 2. *Syllogismus Conditionalis.*

Syllogismus ex parte Hypotheticus, est cujus tantum major Propositio est Hypothetica. Estque *Conditionalis*, & *Disjunctivus:* Copulativus enim non datur, nisi negativus; qui ad disjunctivum pertinet. *Conditionalis*, sive *strictè Hypotheticus*, est qui constat ex majore Conditionali.

Ejus

Ejus duplex forma est, sc.

1 A positione antecedentis ad positionem Consequentis: ut, *si est homo, est animal; sed est homo*: ergo *est animal*: non è converso.

2 *Ab* eversione Consequentis ad eversionem *Antecedentis*: ut, *si est homo, est animal; sed non est animal*: ergo *non est homo*: non è converso.

§ 3. *Reductio Conditionalis ad Categoricum.*

Reducuntur *Conditionales* ad *Categoricas*: Conditionales *prioris formæ*, ad modos *primæ figuræ*, in quibus minor est affirmativa; *posterioris* vero ad modos *secundæ*, in quibus Minor est negativa. In utraque Major Conditionalis debet fieri Categorica, conjungendo *Prædicata Antecedentis* & Consequentis, omissis *subjectis* utriusq; : ut in superioribus exemplis Maior sic fit Categorica, *Omnis homo est animal*.

§ 4. *Syllogismus Disjunctivus*

Syllogismus disjunctivus est, qui constat ex Maiore Disjunctivâ. Eius unica tantum est forma simpliciter necessaria, sc. à negatione reliquarum partium ad positionem unius; ut, *Aut dies, aut nox est; dies non est*: ergo *nox est*. *A* positione vero unius ad negationem

negationem reliquarum, ibi duntaxat necessitatem habet, ubi termini disiuncti ita immediatè sunt oppositi, ut necesse sit unum inesse subiecto, reliquum non inesse. Reducitur autem *Disiunctivus* ad *Categoricum*; mutando Maiorem disiunctivam, primo quidem in Conditionalem, tùm vero deinceps in Categoricam.

Hypotheticus Redundans dicitur Dilemma. § 5.

Est autem *Dilemma* Argumentatio, quæ facta disiunctione membrorum, ita adversarium constringit utrinque, ut quamlibet interrogationis partem accipiat, causa tamen cadat. Dicitur & *cornutus syllogismus* quod utrinque adversarium velut cornibus petat, & feriatur, *Uxorẽ si ducas formosam, habebis communem; si deformem, pœnam:* ergo *nulla ducenda.* *Dilemma.*

Dilemma ita comparari debet, ut 1°. *disiunctio sit plena*; 2°. *utraq; pars feriat*; 3°. *non possit retorqueri.* Resolvitur in unum *Syllogismum Hypotheticum*, ab evectione consequentium ad everſionem antecedentis; *& plures Categoricos* ita, ut ex singulis membris minoris cum suis Prosyllogismis fiant singuli Categorici. § 6. *Dilemmatis leges & resolutio.*

Quæ-

Quæstiones Capitis noni.

1 *De syllogismo merè Hypothetico.* p.
2 *De syllogismo Conditionali.* p.
3 *De syllogismo disiunctivo.* p.
4. *De Dilemmate.* p.

Cap. 10.

De Inductione & Exemplo.

§ 1. *Inductio.*

Inductio est argumentatio, quæ ex singularibus *(sive particularibus)* sufficienter enumeratis, colligit universale. Ea *explicita* est, si omnia particularia enumerentur expresse: *implicita*, si aliquibus expresse numeratis, reliqua adjectâ aliquâ clausulâ, ut *& sic de cæteris, &c.* quamvis brevitatis studio non expressa, intelligi tamen significentur: ut, *Iste magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter se habet in reliquis*: ergo *Omnis magnes trahit ferrum*. Estque Inductio alia Affirmativa, alia negativa.

§ 2. *Inductionis vis.*

Inductio est *utilis* admodum, & *potens* argumentandi genus: ut quo probentur prima principia, & Vniversalissima; quorum non

Inductio est Syllogismus inversus.

non dantur causæ, nec universaliora, per quæ possint probari. Nititur autem Inductio hoc principio velut fundamento necessario; *Quod omnibus inferioribus convenit, id toti superiori convenire.* Evertitur Inductio, si fiat exceptio, aut instantia in contrarium.

Exemplum est Argumentatio, in qua ex singulari notiore infertur simile ignotius. Fitq; duobus modis: nam aut suadendæ quæstioni *universali* affertur, aut *singulari*. Vniversali; ut si ostenderes *exemplo Marii & Sylla duos summos principes laceraturos Rempublicam*: Singulari, ut si ostenderes *eodem exemplo Cæsarem & Pompeium laceraturos Rempublicam.* § 3. *Exemplū*

Exemplum potest esse vel *unius* singularis, vel *plurium*; modò omnium non sit. Est Exemplū omnium Argumentationum inefficacissimum: *illustrat* enim magis, quàm *probat*; nec tam *cogit*, quàm *suadet*: ut quod fundamento nitatur tantum probabili, *Similibus* sc. *eadem aut similia convenire.* Evertitur Exemplū facillimè, si dissimilitudinis ratio ostendatur. § 4. *Exempli vis.*

Quæstiones Capitis decimi.

1 *De Inductione.* *p*
2 *De Exemplo.* *p*

Cap. II.

De fine & præcognitis Demonstrationis.

§ 1. *Argumentationis species quoad Materiale.*

Argumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam, (nam de *formali* & incontractâ hactenus egimus) vel *Apodictica* est, quæ & demonstratio; vel *Dialectica*, quæ & Syllogismus Topicus; vel *Sophistica*, quæ & Elenchus, sive Fallacia dicitur.

Differunt ita ex parte
- Medii; quod est in
  - Demonstratione, *Necessarium.*
  - Topico Syllogismo, *Probabile.*
  - Elencho, *Captiosum.*
- Finis; qui est in
  - Demonstratione, *Scientia.*
  - Topico Syllogismo, *Opinio.*
  - Elencho, *Deceptio.*

De

Demonſtratio eſt *Syllogiſmus faciens Scire.* Scire autem unumquodq; dicimur, *cum cauſam cognoſcimus propter quam res eſt*, quòd illius rei cauſa ſit, nec poſſit res aliter ſe habere. Vnde duplex oritur ſcientiæ *Certitudo.* Altera *Obiecti*, vel *Scibilis*, quando rei cauſa proxima apprehenditur: altera *Subiecti*, vel *Scientis*; quando ſciens certus eſt rem non poſſe aliter ſe habere. Per illam diſtinguitur ſcientia ab *Errore*: per hanc & ab *Opinione*, quæ includit in ratione ſui formidinem oppoſiti.

§ 3. *De præcognitis & præcognitionibus.*

Omnis ſcientia eſt concluſionis; oriturq; ex præcedente cognitione præmiſſarum. *Præcognita* autem cujuſque ſcientiæ ſunt tria; *Subiectum*, *Paſſio*, & *Dignitas* ſive principium. Modi autem quibus iſta præcognoſcuntur, *Præcognitiones* appellantur: ſuntque duæ; *Quod ſit*, & *Quid ſit*.

§ 4. *Subiecti præcognitio.*

Subiectum eſt minor extremitas quæ in quæſito ſubjicitur, & de quâ paſſio demonſtranda eſt: ut *Homo*. De eo utrumq; præcognoſcendum eſt, & *Quod ſit*, & *Quid ſit*. *Quod ſit*, quia alias fruſtra quæreretur ſcientia de eo; de non ente enim non eſt ſcientia: *Quid ſit* verò, non *nominis* ſolùm, ſed & *Rei*; cùm *quid ſit rei ſubiecti*, ſit Me-

dium Demonstrationis, & Medium præcognosci necesse est conclusioni, saltem *confuse*. Præcognitio Quòd sit, dicitur *Hypothesis*; Quid sit, *Definitio*.

§ 5. *Præcognitio passionis.*

Passio est accidens proprium, de subjecto demonstrabile; estq; semper Major extremitas quæ in Conclusione prædicatur: ut *Risibile*. Ipsam necesse est Præcognosci *Quid sit*; *Nominis* dico, non *Rei*: nam Subjectum ingreditur ejus quid sit Rei. Non verò præcognoscitur *Quòd sit*; illud enim est ipsummet *Quæsitum*, cujus scientiam investigamus per Demonstrationem.

§ 6. *Præcognitio dignitatis.*

Dignitas sive principium est propositio per se nota, in qua passio cum definitione Subjecti conjungitur, estq; semper Major Propositio Demonstrationis, ut, *Omne animal rationale est risibile*. Ea cognita, *virtualiter* cognoscitur conclusio, ut quæ in eâ virtualiter continetur, quæ tamen non *actu* cognoscitur, donec assumatur Minor: quibus cognitis, (etsi naturâ posteriùs, tamen) *simul tempore* cognoscitur Conclusio. Dignitas præcognosci non potest *Quid sit*, cùm sit propositio complexa, & *Quid sit* sit tantùm incomplexorum: præcognosci tamen debet *Quod* sit, hoc est, quòd sit vera, alias

alias non posset facere fidem conclusioni.

Quæstiones Capitis undecimi.

1 *De Speciebus Argumentationis quatenus ad materiam certam restringitur.* p
2 *Sitne Scientia, & Demonstratio?* p
3 *An aliquid sciatur de novo?* p
4 *De fine & usu Demonstrationis.* p
5 *An omnis doctrina discursiva sit ex præexistente cognitione?* p
6 *De præcognitorum numero.* p
7 *De Præcognitione Subjecti.* p
8 *De Præcognitione passionis.* p
9 De Præcognitione Dignitatis. p
10 *An cognitis Maiore & Minore, simul tempore cognoscatur Conclusio?* p
11 *De prima definitione Demonstrationis.* p
12 *De definitione ipsius scire.* p
13 *De scientiarum subalternatione.* p

Cap. 12.

De Conditionibus Propositionum Demonstrationis absolutis.

§ 1. *Secunda definitio Demonstrationis*

Demonstrationis definitio prior erat *ex finali:* alteram exhibet Aristoteles *ex materiali* talem; Demonstratio est *Syllogismus ex veris, primis & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.* In qua definitione quinq; ponuntur conditiones Propositionum seu præmissarum in Demonstratione: quarum duæ priores *Absolutæ* sunt, & ipsas respiciunt propositiones in se consideratas, *Necessitas* sc: & *Immediatæ*; reliquæ *Relatæ* sunt sive comparatæ, & respiciunt Propositiones in habitudine ad Conclusionem.

§ 2. *Necessitatis gradus.*

Prima conditio *Necessitas* est: oportet enim omnes propositiones in Demonstratione esse necessarias. Sunt autem tres Necessitatis gradus; *de Omni, Per se,* & Vniversale primum, sive *Quatenus ipsum.*

§ 3. *Propositio de Omni.*

De Omni Propositio tunc esse censetur cũ Prædicatum subjecto & omni ineſt & omni tempore: ut, *Homo est Animal.* Diciturq;

de

de Omni posterioristicum, ad discrimen propositionis universalis quantitatis, quæ *de omni prioristicum* dicitur. Differt autem hoc ab illo, quòd ad Prioristicum sufficit *universalitas Subiecti*, ad Posterioristicum præter *Subiecti* requiritur & *Temporis* universalitas: in illo, universalitas attenditur *ex signo universali*; in hoc, *ex naturali habitudine* prædicati ad subjectum, quantumvis absit universale signum.

Par 4. *Per se* Propositio tunc esse censetur, cùm est in aliquo modorum *dicendi per se*, sed præsertim cùm est in *primo* vel *secundo* modo: *Tertius* enim modus est inutilis omninò ad Demonstrationem, & *quartus* modus ad potissimam Demonstrationem, nisi in quantùm est reducibilis ad primum vel secundum. Sunt ergo *quatuor modi dicendi per se*; quibus opponuntur *tres modi dicendi per accidens*. *Propositio per se.*

Par. 5. *Primus modus dicendi per se* est, quando Prædicatum est de definitione subjecti: ut ista, *Homo est animal*. Prædicatum autem est in definitione subjecti, vel actu, ut *Genus proximum*, *Differentia proxima*, & ex eis constans *integra Definitio*; vel implicitè, ut *Genus remotum*, & *differentia remota*. *Primus modus perfectus.*

§ 6. *Secundus modus perse itatis.*

Secundus modus dicendi per se est, quando Subjectum est de definitione prædicati. Id quod fit quoties *propria affectio* (una aut per se, aut per divisionem adæquatam) de proprio Subjecto prædicatur: ut, *Homo est Risibilis, Numerus est par aut impar.* His duobus modis dicendi per se opponitur *primus modus dicendi per accidens*, cùm neuter terminorum est de definitione alterius: quod fit, quoties accidens commune prædicatur de subjecto, aut è contrà; ut, *Corvus est niger.*

§ 7. *Tertius modus perseitatis.*

Tertius modus dicendi per se est, quando existentia prædicatur de substantia; quod fit quoties in propositione quam vocant secundi adjacentis terminus substantialis subiicitur, ut, *Homo est.* Huic opponitur *secundus modus dicendi per accidens*, cũ existentia de accidente prædicatur: ut, *Albedo est.*

§ 8. *Quartus modus perseitatis.*

Quartus modus dicendi per se est, quando causa externa (*Efficiens nimirum, vel finis*) prædicatur de suo effectu, aut vicissim effectus de ipsa: ut, *Iugulatus interiit.* Ei opponitur *tertius modus dicendi per accidens*, cũ causa fortuita de effectu prædicatur, aut contrà: ut, *Socrate ambulante coruscavit.*

Quatenus

Quatenus ipsum, sive *universalis primùm* (qui tertius necessitatis gradus est) Propositio tunc esse censetur, quando Prædicatum ita universaliter subiecto attribuitur, ut primò ei insit, & cum eo reciprocetur; ut, *Homo est visibilis*. Hic gradus necessitatis omnium est perfectissimus, & supponit priores duos. Omnes propositiones secundi modi dicendi per se sunt *quatenus ipsum*: illæ etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de specie. § 9. *Propositio quatenus ipsum.*

In omni Demonstratione omnes propositiones debent esse De *omni*: & conclusio etiam *Per se secundo modo*. In *demonstratione* autem simpliciter *Potissima* requiritur ut omnes propositiones habeant singulos Necessitatis gradus, ut sint & De *omni*, & *per se* & *quatenus ipsum*. § 10. *Quo gradu propositiones debet esse necessaria.*

Secunda absoluta Conditio propositionum in Demonstratione est *Immedietas*. § 11. *Immedietas duplex.*

1 *Subiecti*: quando prædicatum inest subiecto, nullo mediante alio subiecto, cui priùs insit: id quod fit in omni

Estque ea duplex.

ni propositione *Quatenus ipsum*; ut *Homo est risibilis.*

2 *Causæ*; quando prædicatum inest subjecto, nulla mediante causa propter quam ei insit: id quod fit in propositionibus primò & *per se notis*; ut, *Totum est maius sui parte.*

Immedietas *Causæ* perfectior est immedietate *Subiecti*. Propositiones ergo dicuntur *primæ atq; immediatæ*; quarum non datur Medium, aut *inessendi* prædicati in subjecto, aut *demonstrandi* prædicatum de subjecto.

§ 12. *Qualis immedietas requiratur in propositionibus.*

Conclusio in omni Demonstratione debet esse immediata *Immedietate subiecti*, sed nunquam *Immedietate causæ*: quia habet semper demonstrari per medium. Dignitas sive *Maior Propositio* utrâq; immedietate talis sit: Atq; etiam *Minor Propositio* in Demonstratione potissimâ; in ea enim utraq; præmissa debet esse principium per se notum & indemonstrabile, ac proinde primum, & immediatum etiam immedietate causæ.

Qux-

Quæstiones Capitis duodecimi.

1 De secunda Definitione Demonstrationis. p
2 De tribus gradibus necessitatis. p
3 De gradu de omni. p
4 De gradu per se, & quatuor eius modis. p
5 De primo modo dicendi per se. p
6 De secundo modo dicendi per se, p
7 De tertio modo dicendi per se. p
8 De quarto modo dicendi per se. p
9 De utilitate aut inutilitate dictorum modorum ad Demonstrationem. p
10 De gradu quatenus ipsum. p
11 De necessitate requisita in singulis propositionibus Demonstrationis. p
12 De duplici Immedietate. p
13 De Indemonstrabilitate Principiorum. p
14 De variis principiorum divisionibus, & speciebus. p

Cap. 13.

De Conditionibus Propositionum relatis.

§ 1. *Conditiones Propositionũ re spectu conclusionis.*

Reliquæ conditiones in definitione demonstrationis conveniunt Propositionibus, quatenus *præmissæ* sunt, hoc est, cum respectu ad Conclusionem: quas proinde *Relatas* seu Comparatas diximus. Sunt eæ tres; *Prioritas*, *Notioritas*, *Causalitas*; debent enim præmissæ esse Priores, Notiores, & causæ conclusionis.

§ 2. *Prioritas præmissarum.*

Prius dicitur, quod potest esse sine altero, sed non illud sine ipso, ut *Binarius* prior est *Ternario*. Principia ergo sive præmissæ priores sunt conclusione, licèt non *tempore*, (nam conclusio vera est, quam primum præmissæ veræ sunt) *Naturâ* tamen; nam conclusio vera est propter præmissas, non illæ propter hanc. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Essendi* conclusionis.

Par. 3. *Notioritas præmissarum*

Notius dicitur, quod potest à nobis cognosci sine altero, sed non illud sine ipso, ut, *Binarius* notior est *Ternario*. Præmissæ ergo sunt notiores nobis Conclusione, alias enim

non possent efficere in nobis cognitionem Conclusionis: quia *propter quod unumquodque est tale, illud ipsum necesse est sit magis tale.* Licet enim singularia & effectus quorum est *Conclusio*, sint nobis notiora Vniversalibus & Causis, quorum sunt *Præmissæ*; simpliciter & *cognitione confusa: distincta* tamen & accurata *cognitione*, Vniversalia & Causæ sunt etiam *nobis* notiora (& non *naturâ* tantum) Singularibus & Effectibus. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Cognoscendi* Conclusionem.

§ 4. *Causalitas præmissarum*

Ex duabus istis conditionibus, sequitur tertia, quæ est *Causalitas*. Præmissæ enim, si sint & *Priores* quoad naturam, & quoad nos *notiores* Conclusione, *Causa* etiam eius sint necesse est: unde & *Principia* audiunt. Neq; hoc *Cognoscendi* solum, & respectu *consequentiæ* conclusionis, (tales enim sunt præmissæ in omni Syllogismo rectè formato;) sed, quod Demonstrationi peculiare est, *Essendi* etiam, & respectu *inhærentiæ* prædicati in subiecto: nam *Medium*, quod est in præmissis, est causa *Affectionis*, quæ est in Conclusione.

Quæ-

Quæstiones Capitis decimi-tertii.

1 De *Prioritate & Notioritate Præmissarum in demonstratione,* p
2 *An Universalia in prædicando sint nobis notiora particularibus?* p
3 *An Universalia in causando sint nobis Notiora Effectibus?* p

Cap. 14.

De *Demonstrationis variis gradibus.*

§ 1. *Demonstrationes nõ omnes æquè perfecta.*

QVæ hactenus de demonstratione dicta sunt simpliciter, de perfectissimâ duntaxat demonstratione, quam *potissimam* vocant, intelligenda sunt absolutè: aliis verò demonstrationis speciebus, (vel gradibus potiùs) conveniunt solum per Analogiam ad potissimam; idque secundum magis & minus pro diverso gradu perfectionis: quod ut cognoscatur pleniùs, considerandi sunt Demonstrationum gradus; atque ut illi, quæstionum scibilium numerus.

§ 2. *Quæstiones an sit, & quid sit.*

Quæstiones scibiles sunt quatuor; quarum

rum duæ sunt simplices, *An sit*, & *Quid sit*: duæ complexæ, *Quod sit*, & *Propter quid sit*. *An sit* quærit existentiam subjecti, vel prædicati: ut, *An sit Luna? An sit Eclipsis? Quid sit* duplex est: vel nominis, vel rei: Quid sit *Nominis* quærit significationem vocis, ut, *Quid Luna significet?* Quid sit *Rei* quærit definitionem rei per vocem significatæ, ut, *Quid sit Luna?* Hæ quæstiones, cum sint simplices, habent præcognosci ante demonstrationem, non sciri per demonstrationem. Quæstio Demonstrationis est quæstio Conclusionis, & proinde complexa.

§ 3. *Quæstiones quod sit, & cur sit.*

Quæstionum complexarum *Quod sit*, sive *utrum sit*, quærit connexionem prædicati propositionis cum subjecto, ut, *Utrum Luna sit Eclipsabilis? Cur sit*, sive *propter quid sit*, quærit causam connexionis prædicati cum subjecto, ut, *Cur Luna eclipsetur?* Harum quatuor quæstionum tertia se habet ad quartam, ut prima ad secundam: tunc enim quærimus *Quid sint* in simplicibus terminis, cum novimus esse, & tunc quærimus *Cur sint* in propositionibus, cum novimus quod sint.

§ 4. *Demonstratio quod & propter quid.*

Ex duplici ergo ista quæstione, *in* & *in* oritur duplex Demonstratio, prior & im-

imperfectior, (quæ dicitur demonstratio ὅτι, sive *Demonstratio quòd sit*) probat tertiam quæstionem, sc. *Prædicatum illud ineſſe illi ſubiecto:* Posterior & perfectior, (quæ dicitur demonstratio διότι, sive *Demonſtratio propter quid,*) probat quartam quæstionem, sc. *Prædicatum illud propter illam cauſam ineſſe illi ſubiecto.* Vtraque rursus aut *Vniverſalis* est, aut *Particularis.* Atque iterum aut *Affirmativa*, aut *Negativa.*

Par. 5. *Demonſtratio Vniverſalis, & particularis.*

Demonstratio *Vniverſalis* est, in qua demonstratur prædicatum ineſſe ſubiecto, cui primò ineſt & immediate: ut, si demonstretur *Senſibilitas* de *Animali.* *Particularis* est, in qua demonstratur prædicatum ineſſe ſubiecto cui non ineſt primò & immediate: ut, si demonstretur *ſenſibilitas* de *Homine.* Vnde ista conclusio, *omnis homo eſt ſenſibilis* facit Syllogismum universalem quidem *Priori ſticè*, sed *Poſteriori ſticè* non; quia non est *quatenus ipſum, & univerſalis primum.*

Par. 6. *Demonſtratio Affirmativa, & negativa.*

Demonstratio *Affirmativa* est, in quâ Affectio demonstratur ineſſe ſuo primo ſubiecto, vel alicui eius parti: ut, *Senſibilitas* ineſſe *Animali*, vel *Homini*. *Negativa* eſt, in

in qua affectio demonstratur non inesse ei, quod nec est ejus primum subjectum, nec subjecti pars, ut *Sensibilitas* non inesse *Lapidi*.

Demonstratio *Universalis* nobilior est particulari; & *Affirmativa* Negativâ: non tamen absolute, & simpliciter; sed *ceteris paribus*. At Demonstratio *Propter quid* simpliciter potior & nobilior est demonstratione *quod*: unde quælibet Demonstratio *Propter quid*, licet particularis aut negativa, nobilior tamen est quavis Demonstratione *quod*, quantumvis Affirmativa & universali. Est & demonstrationis, præter dictos, gradus quidem alius: *Demonstratio sc. ducens ad impossibile*: omnium infima, & vix digna, quæ Demonstrationibus annumeretur; quę tamen ingentem habet usum, & est propterea à bonis autoribus recepta. § 7. *Comparatio harum omnium inter se.*

Demonstratio quod duobus fit modis; Altero, cum causa demonstratur inesse subjecto per effectum Proximum; ut, *Rationalitas homini* per *Risibilitatem*: & dicitur *Demonstratio ab effectu*. In tali demonstratione *Medium* est effectus proximus, *Prædicatum* Conclusionis, causa ejus: § 8. *Demonstratio ab Effectu.*

Major propositio est in primo, vel saltem quarto modo dicendi per se; *Minor* in secundo si sit Demonstratio (ut ferè est) affirmativa, sive primæ figuræ.

Par. 9. *Demonstratio à Causa remota.*

Altero modo fit *Demonstratio quòd*, cùm effectus demonstratur inesse subjecto per causam remotam non reciprocam, vel potius demonstratur non inesse ei quod non est ejus subjectum per talem causam: & dicitur *Demonstratio à causa remota*. Est autem talis Demonstratio vix alia quàm negativa, & consequenter secundæ figuræ in *Camestres*: nam ejus *Medium* est causa remota non reciproca, quæ in Majori propositione conjungenda est cum Effectu, in Minori removenda à *non subjecto*; non enim potest conjungi cum subjecto in minore, nisi esset reciproca cum eo, ut si probetur *Lapidem non respirare, quia non est animal*. In tali demonstratione Major debet esse de *omni*, & *per se quarto modo*: sed nulla propositio immediata.

Par. 10. *Demonstrationis varia divisiones.*

Ex prædictis liquet, Demonstrationem varias subire posse distributiones, pro varia sui ratione. Est enim *Demonstratio*, spectata quoad

1 *Quantitatem*; alia universalis, alia particularis.
2 *Qualitatem*; alia affirmativa, alia negativa.
3 *Modum procedendi*, alia ostensiva, alia Deductiva ad impossibile vel absurdum.
4 *Ordinem*; alia à priori, alia à posteriori.
5 *Medium*; alia à Causâ, alia ab Effectu.
6 *Finem*; alia (demonstrans) Quod fit, alia cur fit.
7 *Vim*; alia potens, alia potior; alia potissima.

Quæstiones capitis decimi-quarti.

1 *De quatuor quæsitis.* p
2 *De demonstratione Universali & Particulari.* p
3 *De demonstratione Affirmativa & Negativa.* p
4 *De demonstratione Ostensiva & ducente ad impossibile.*
5 *De demonstratione quod, ab effectu.* p
6 *De demonstratione quod, à causa remota non reciproca.* p

7 *De demonstrationis speciebus & divisionibus aliis.*

Cap. 15.

De demonstratione διότι.

§ 1. *Quatuor Causarũ genera.*

Demonstratio Propter quid non omnis est potissima; sed habet suos quosdam gradus: in omni tamen Medium est aliqua causa passionis. Causarum autem genera sunt quatuor.

Est n. omnis causa vel
- Interna; eaq; vel
  - 1 *Materialis*; ex quâ res fit: ut statuæ *Æs*.
  - 2 *Formalis*; per quam res fit: ut statuæ *propria sua figura*.
- Externa; eaq; vel
  - 3 *Efficiens*; à qua res fit: ut statuæ *Polycletus*.
  - 4 *Finalis*; propter quam res fit: ut statuæ, *Memoria viri alicujus illustris*.

§ 2. *Ex quibus causis possit demonstrari*

Demonstrari non potest per omnia causarum genera. Sunt enim è Causis *Materialis & Formalis*, quà tales, simpliciter inutiles demonstrationi: quamvis enim *Materia subjecti* possit esse aliquando, &

in

in potissima *Forma subjecti* semper sit Medium; hoc tamen sit quatenus sunt *Efficientes* Affectionis præcisè: nam causa effectus demonstrandi est Medium; is autem *Affectio* est, non *Subjectum*. Relinquuntur ergo externæ tantum causæ; *Finalis & efficiens*. Demonstrationes *per finalem* causam potissimum contingit fieri in *Artibus & Prudentiis*; in quibus res aguntur aut fiunt propter finem: in *Disciplinis* vero *theoreticis* parciorem habent usum Demonstrationes per finalem; frequentiorem multo *per Efficientem* causam.

Causa Efficiēs vel est.
- *Remota*; quæ effectum non immediate, sed alio mediante effectu, producit: quomodo *elevatio vaporis in nubem* est causa *pluvia*.
- *Proxima*
  - *Intrinseca*; quæ subjecto effectus ineſt: quomodo *Rationalitas* est causa *Risibilitatis*. § 3. *Causa efficientis divisio.*
  - *Extrinseca*; quæ subjecto effectus non ineſt: quomodo

modo *interpositio terræ* est causa *Eclipsis.*

§ 4. *Variimodi Demõstrationũ fiũt.*

Præter has sunt & aliæ Causæ Finalis & Efficientis divisiones: ex quarum varietate variæ oriuntur differentiæ Demonstrationum fiũt.

Vt cum probatur effectus.

1 *Per finalem remotam*: ut Animal habere pulmones, propter conservationem vitæ.

2 *Per finalem proximam*; ut Animal habere pulmones, propter refrigerium cordis.

3 *Per efficientem remotam*, sed cum effectu reciprocam; ut, Animal augeri, propter animam.

4 *Per efficientem proximam extrinsecã*; ut, Lunam ecclipsari, propter interpositionem terræ.

5 *Per efficientem proximam intrinsecam*, sed subjecto essentialem; ut Lunam paulatim illuminari propter figuram sphæricam. Habent hi demonstrationũ sive *modi*, sive *species*, suos usus: constantque ex propositionibus, pro sui quique medii exigentia, aut omnibus aut aliquibus aliquo sal-

saltem gradu necessariis. Sed minutatim singula explicare non licet, ad potissimam properantibus.

Quæstiones capitis decimi-quinti.

1 *De quatuor causarum generibus.* p
2 *De inutilitate Materialis & Formalis Causæ ad Demonstrationem.* p
3 *De demonstratione per causam Finalem.* p
4 *De demonstratione per Efficientem Remotam Reciprocam.* p
5 *De demonstratione per efficientem Proximam extrinsecam.* p
6 *De demonstratione per Affectionem priorem.* p

Cap. 16.

De *demonstratione Potissima.*

§ 1. *Potissima Demonstratio quæsit.*

QVas hactenus exposuimus Demonstrationum differentias, nulla earum *Potissima* illa est, quam quærimus, *Demonstratio*: in qua scilicet una omnes necessitatis & immedietatis gradus perfectè reperiantur.

tur. Ea vero duntaxat talis est, *in qua effectus demonstratur inesse Subjecto primo & Immediato per causam Efficientem proximam subjecto Essentialem:* hoc est, in quâ propria Affectio probatur inesse speciei per essentialem Speciei definitionem; ut in ista,

§ 3. *Leges potissimæ demonstrationis.*

Omne Animal rationale est Risibile.
Omnis Homo est Animal rationale:
ergo
Omnis Homo est Risibilis.

1 *Medium esto causa utriusque extremi;* Formalis sc. *Subjecti* sive speciei, efficiens *Prædicati* sive Passionis. Proinde illæ in quibus Medium non est definitio Subjecti non sunt potissimæ.

2 *Omnes propositiones sint de omni.* Proinde non potest fieri demonstratio potissima nisi in *Barbara.*

3 *Omnes propositiones sint per se primo aut secundo modo.* Conclusio semper secundo; Præmissarum major etiam secundo, Minor primo. Proinde illæ in quibus altera præmissarum est per se tantum quarto modo non sunt potissimæ.

4 *Omnes propositiones sint quatenus ipsum.* Proinde illæ, in quibus vel conclusio

vel

vel aliqua Præmiſſarum non eſt reciproca, non eſt potiſſima.

5 *Utraq; præmiſſarum ſit principium*, Major, ut *hypotheſis*, Minor, ut *definitio*: & conſequenter immediatum immedietate cauſæ, ac indemonſtrabile.

§ 3.

Ex his ſequuntur quædam *Potentiæ* Demonſtrationis: quæ ſunt præcipuè tres iſtæ; *Analyſis*, *Regreſſus*, *Converſio in definitionē*. *Analyſis* eſt Reſolutio effectus in cauſas ſuas primas ad pariendam perfectam ejus ſcientiam. Cùm enim ſit catena quædam & ſubordinatio *Efficientium & effectorum*, quamvis effectus poſterior poſſit quidem demonſtrari per effectum priorem; non tamen in eo acquieſcit mens, ſed ulterius requirit cauſam etiam illius effectus, atq; deinceps, quoad perveniatur ad primam cauſam, cujus non datur cauſa, quæ eſt *Forma ſubjecti*, & in quâ ſola quietatur animus: ut ſi demonſtretur *Augmentatio* de omni vivente per *Nutritionem*; illa rurſus per *facultatem vegetantem*; atq; illa demùm per *Animam*.

De Analyſi Demonſtrationis.

§ 4.

Regreſſus eſt *Reciprocatio cauſæ & effectus per Demonſtrationem*: quâ effectum per cauſam, per quam ipſe priùs demonſtrabatur

De regreſſu demonſtrationis.

trabatur, reciprocè demonstramus. Dicitur hæc Potentia *Regressus*, quia intellectus noster postquam è confusa quadam & experimentali cognitione effectus, tanquam sensui propinquioris, *progressus fuerit* ad similem & confusam causæ cognitionem, atque per multiplicem commentationem, & collationem causæ ad effectum, maturaverit illam cognitionem usq; adeò ut ex confusa fiat distincta: *regrediatur* deinde à cognitione illâ causæ distinctâ, ad similem, & distinctam cognitionem effectus. *Progressus* ergo fit per *Demonstrationem quod* & à posteriori; respicitq; confusam cognitionem *causæ per effectum*: *Regressus* verò per *Demonstrationem propter quid*, & à priori, respicitq; distinctam cognitionem *effectus per causam*, differtq; propterea à vitio illo Demonstrationis, quem *Circulum* appellant, cùm quæritur talis reciproca Demonstratio, quæ sit utrobiq; *Propter quid* & à priori: quem ut impossibilem meritò rejicit Aristoteles.

§ 5. De conversione demonstrationis in definitionem.

Conversio demonstrationis in definitionem est, cùm ex terminis Demonstrationis per eorum transpositionem construitur definitio Accidentis Proprii; est autem Accidentis Proprii.

De

Definitio duplex; vel
- *Partialis*; eaq; aut
  - 1. *Nominalis*; quæ genere & subjecto constat: ut *Eclipsis est defectus luminis in Luna.* (sumendo ly *Nominale*, non ut *Reali* opponitur, sed ut *Causali.*)
  - 2. *Causalis*; quæ ex ejus causa constat: ut, *Eclipsis est interpositio terræ.*
- *Totalis*; quæ nominalem simul & causalem cõplexa, ex genere, subjecto, & causa proxima constat: ut, *Eclipsis est defectus luminis in Luna propter interpositionem terræ.*

Istarum definitionum *Nominalis* est Demonstrationis conclusio; *Causalis* Principium; *Totalis* integra Demonstratio, solo terminorum situ ab ea differens: Definitum enim, est *Majus extremum*, subjectum, *Minus*, causa, *Medium.*

Quæstiones Capitis decimi-sexti.

1 De *Medio potissimo Demonstrationis.*

2 De *primo necessitatis gradu in omnibus propositionibus potissimo Demonstrationis.*

3 De

3 De secundo gradu. p
4 De tertio gradu. p
5 De Immediatate principiorum. p
6 De Analysi demonstrativa. p
7 De Regressu, & Circulo. p
8 De conversione Demonstrationis in definitionem.

CAP. 17.

De Syllogismo Topico in Genere.

§ 1. *Quid Syllogismus Dialecticus; & quid probabile.*

SYllogismus *Topicus*, (qui & *Dialecticus stricte*) est qui ex probabilibus vel quasi probabilibus parit probabilem opinionem conclusionis. *Probabile* verò est; quod 1°, aut omnibus videtur, aut plerisq; aut sapientibus, vel omnibus, vel plerisque vel celeberrimis; ut *Parentes esse honorandos, Sola honesta esse bona:* aut 2°, quod alteri probabili simile est; ut, *unam esse Logicam*, quia una est Grammatica: aut 3°, quod oppositum alicui probabili oppositè proponitur; ut, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi. aut 4°, quod in aliqua disciplinâ receptum est; ut *Contraria contrariis curari*, quia docent Medici.

Syl-

Syllogiſmi Topici partes proximæ ſunt *Problema* & *Propoſitionis*. *Problema*, ſive *Quæſtio*, eſt id de quo differitur probabiliter: eſtq; Syllogiſmi jam facti Concluſio. Vt autem problema aliquod ſit *Dialecticum* duæ requiruntur conditiones, § 2. De problemate.

ſc. quòd ſit
- 1. *Vtile:* idq; vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum, ut *An voluptas ſit bona?* vel ad ſcientiam, & dicitur Phyſicum ut, *An Mundus ſit æternus?* vel ad aliquod inſerviens illis, & dicitur Logicum; ut, *An diviſio ſit ſyllogiſmus?*
- 2. *Dubium:* in quo ſc. diſſentiunt, aut vulgus à ſapientibus ut, *An divitiæ faciant felicem?* aut vulgus inter ſe; ut, *An uſura ſit licita?* aut ſapientes inter ſe: ut *An cor ſit membrum nobiliſſimum?*

Problematis partes ſunt Termini: *Subjectum & Prædicatum*. De *Subjecto* nihil præcipitur. *Dialecticus* enim nulli certo ſubjecto eſt adſtrictus. Prædicata verò ſunt quatuor: *Genus, Definitio, Proprium, & Accidens*. Horum *definitio*, & *proprium* § 3. Quatuor Prædicata Topica

cum

cum subjecto reciprocantur; sed ita ut definitio ostendat quid sit res, proprium verò non: *Genus*, & *Accidens* non reciprocantur; sed Genus est essentiale subjecto, Accidens verò non.

§ 4. *Argumentum quid.*

Propositiones sunt, ex quibus de problemate probabiliter disseritur: suntq; Syllogismi Topici Præmissæ. In iis Terminus unicè spectandus est *Medium*, sive *Argumentum*: reliqui enim, Problematis potiùs sunt, quàm Propositionum. *Argumentum* est, quod ad aliquid arguendum est affectũ. Argumenta ex *Locis* sunt eruenda: unde & hæc doctrina *Topica* appellatur; quòd in Argumentis secundùm locos inveniendis ac judicandis tota versetur.

§ 5. *Instrumenta Inventionis*

Instrumenta inventionis Dialecticæ sunt ista quatuor: *Acceptio propositionum*; *Ambiguæ distinctio*; *discriminis rerum investigatio*; & *Consideratio similitudinis rerum*. De quorum utilitate, & usu, copiosè satis ac perspicuè *Aristoteles* in totâ posteriore parte *lib. 1. Topicorum.*

Quæ-

Quæstiones Capitis decimi-septimi.

1 *De libris Topicorum Aristotelis.* p
2 *De utilitate dialectica.* p
3 *De Syllogismo dialectico, & opinione.* p
4 *De Propositione probabili.* p
5 *De Problemate Dialectico.* p
6 *De quatuor Prædicatis Topicis.* p
7 *De numero & utilitate Instrumentorum Inventionis dialectica.* p
8 *De propositionum Sumptione.* p
9 *De distinctione ambigui* p
10 *De Indagatione discriminis.* p
11 *De Similitudinis consideratione.* p

Cap. 18.

De Locis Topicis.

§ 1. *Locus Maxima & differentia maxima.*

Locus est Argumenti sedes. Estq; Locus duplex *Maxima*, & *differentia Maxima*. *Locus Maxima* est præceptum Logicum, in quo fundatur vis argumenti. *Locus differentia maxima* est notitia præcepti secundùm differentiam simplicis schematis unde ducitur Argumentum. Exem-

pli

pli gratia: si quis probaverit *Socratem esse hominem*, eo argumento quòd sit *Animal Rationale*: Argumentum talis syllogismi dicetur ductum à *loco definitionis*, atq; etiam ejus vim omnem niti hoc *loco*, quod sc. *Cuicunq; definitio atribuitur, eidem & definitum*: hic per locum intelligendo *Maximam*, illic *Differentiam Maximæ*.

§ 2. *Utrinsq; comparatio & usus.*

Cuilibet loco Differentiæ Maximæ, respondet locus maximæ: ut loco *à Definitione* ista, *Cui attribuitur definitio, eidem & definitum*. Locos Differentias Maximarum simpliciter *Locos*, Locos Maximas, simpliter *Maximas* appellabimus. Loci ad *Inventionem*, Maximæ ad *Judicium* pertinent magis. Maximæ non sunt omnes ita perpetuò veræ, quin ut quandoque earum aliquæ admittant exceptiones, quas *Fallentias* dicemus.

§ 3. *Locorum classes secundum alios.*

Locorum ordinem variè varii instituunt. Apage, qui *Rhetoricos* hic obtrudunt. *Dialecticos* Aristoteles universos ad *quatuor prædicata* Topica retulit. Qui explicatiùs & distinctiùs, eorum aliqui locos faciunt (quà internos, quà externos, quà medios) omninò *Viginti quatuor*: quem numerum alii ad *tredecim* contraxerunt, ad *decem* alii alii; aliter.

Haud

§ 4. *Locorum classes, & ordo.*

Haud fortassis incommodè facturi sumus, si ad *septem* complexiones classium sive Notarum locos omnes & Argumenta reduxerimus: & sunt istæ 1. *Causa, & Effectus.* 2. *Subiectum & Accidens.* 3. *Dissentanea & Comparata.* 4. *Coniugata & Notatio.* 5. *Totum & Pars.* 6. *Genus & Species.* 7. *Definitio & Divisio*: quibus octavo loco addi potest Inartificialium argumentorum sedes, *Testimonium*, sive *Authoritas*. Nos hunc ordinem secuturi, singulis Locis suas *Maximas*, & Maximis *Fallentias* subjiciemus.

Quæstiones Capitis decimioctavi.

1 *De locis Maxima & Differentia Maxima.* p
2 *De Locis Rhetoricis hinc excludendis.* p
3 *De Locis Internis, Externis, Mediis.* p
4 *De octo locorum classibus.* p
5 *De usu locorum, & de Argumentis inde eruendis.* p

Cap. 19.

De Locis à causa & Effectu.

§ 1. *Loci præcognitio.*

Causarum genera quatuor diximus suprà. Sunt & aliæ earum divisiones: sed præsenti negotio accommodatissimæ sunt hæ. 1. in *Solitariam, sive totalem*; ut, Aurũ Monetæ, Sol Diei: & *Sociam, sive partialem*; ut Lignum Domûs, Natura eruditionis. 2. in Causam *Actu*, ut Ædificans Domûs: & *Potentia*, ut, Architectus Domûs, 3. in *Remotam*; ut Morbi Convivium, Calicis Sulphur, Pharmaci Sanitas: & *Proximã*; ut Cruditas Morbi, Auram Calicis, Pharmaci Purgatio 4. in *Causam per se*; ut, Sol luminis, Architectus Domûs: & *Causã per Accidens*; ut Sol cæcitatis, Musicus Domûs.

Hujus loci Maximæ sunt istæ.

§ 2. *Maxima prima.*

1 *Posita causa, ponitur effectus, & sublata tollitur*: ut, si Sol lucet, dies est; si non lucet, dies non est. Fallit prior Maximæ pars 1°, in *causa remota*, ut qui bibit vinum, non semper inebriatur: 2°, in *causa impedita*, ut gravia non semper descendunt, quia possunt ab aliquo intermedio sustinente prohiberi:

beri: 3°, in *causa per accidens*; ut ex malis moribus non semper fiunt bonæ leges: nec fodiens agrum semper reperit thesaurum; 4°, in *causa non sufficiente per se*; ut, non semper, ubi industria est, doctrina est; nec semper fertilis ager, qui benè colitur: quia utrobique alia requiruntur. Fallit posterior pars 1°, in *causa per accidens*: ut, potest non fodiens agrum reperire thesaurum: 2°, in *causa quæ aliquando fuit*; ut, manet ædificium mortuo architecto: 3°, *quoties effectus potest à variis causis æquè produci*; ut potest Socrates, etiam veneno non epoto, mori ex alia causa.

II *Posito effectu ponitur causa, & sublato tollitur*: ut, si Luna eclipsetur, terra interponitur; si non, non interponitur. Fallit pars prior 1°, in *effectu per accidens*; ut, potest reperiri thesaurus, etiamsi ager non fodiatur: 2°, in *effectu permanente post causam*; ut manet domus mortuo ædificatore: 3°, in *effectu producibili à diversis causis*; ut, potest esse mors non epoto veneno. Fallit pars posterior 1°, in *effectu per accidens*; ut, fodiens agrum potest non reperire thesaurum: 2°, in *effectu causæ quæ aliquando fuit*, ut, corruere potest ædificium, superstite ædificatore: § 3. *Secunda.*

catore: 3°, in *effectu liberi agentis*, ut, potest esse Medicus, etsi non sanet.

§ 3. *Tertia.*

III *Qualis causa, talis effectus & è contra:* ut, bonæ arboris fructus bonus, & è contrà. Fallit utrumque 1°, in *causis & effectibus æquivocis*, ut pictoris deformis pulchra potest esse tabula: 2°, in *causa materiali* propter aliquod extrinsecum, ut, non quia aqua fluida est, ergo & glacies.

§ 4. *Quarta.*

IV *Propter quod unumquodque est tale, illud est magis tale:* ut, Aer calidus propter ignem arguit ignem calidiorem. Fallit 1°, *ubi utrumq; non est tale*, ut vinum quod efficit hominem ebrium, non est magis ebrium, quia non ebrium: 2°, *ubi illud tale non recipit magis & minus*, ut non est pater magis homo quàm filius, etsi sit causa cur filius sit homo, quia humanitas non recipit magis ac minus: 3°, in *causa non sufficiente per se*, ut, non semper præceptor, etiamsi faciat discipulum doctum, est ipse doctior discipulo, qui indole & industria accedente quandoque evadit doctior præceptore.

§ 5. *Quinta.*

V *Causa naturâ prior est effectu:* ut, ratio risibilitate. Et hæc nunquam fallit: nam & *finalis causa*, in qua sola fallere videtur, etsi medijs posterior sit *actu & executione*, est tamen

tamen prior *in intentione agentis*, quâ etiam solâ ratione est causa. Sciendum tamen pleraſq; istarum Maximarum intelligi præcipuè & simpliciter de *Causis Internis* & Essentialibus, de *Externis* verò aliquâ solùm ex parte, secundùm quid, & per analogiam: & proinde argumenta ijs nixa non semper necessariò & *dictice* concludere, sed (ut plurimum) *probabiliter* tantùm & verisimiliter.

Quæstiones Capitis deciminoni.

1	*De varijs causarum divisionibus.*	p
2	*De prima Maxima.*	p
3	*De Secunda.*	p
4	*De Tertia.*	p
5	*De Quarta.*	p
6	*De Quinta.*	p

Cap. 20.

De locis à subiecto & Accidente.

NOn hic *Subiectum*, pro substantia cui inhæret Accidens, aut *Accidens* pro *Præcognitio loci.* § 1. F

eò quòd ſubſtantiæ inhæret, præcisè & adæquatè ſumuntur: ſed *Subiectum* pro omni eo cui aliquid attribuitur quod non pertinet ad ejus eſſentiam, & *Accidens* pro omni tali attributo accipitur. Vt *Numerus eſt ſubiectum paritatis*, accidens ſc. accidentis, Accidens multifariam diſtribuitur, ſicut & Subjectum. Nam eſt accidens, 1° *Proprium*, & *Commune*: *Separabile*, & *Inſeparabile*: 3°, *Inhærens* ſive internum & *Adhærens* ſive externum: 4°, & potiſſimum, *Antecedens*, ut laſſitudo febris, luna pallida pluviæ, & omnia omninò ſigna prognoſtica; *Concomitans* ſive connexum, ut eclipſis Plenilunium; & *Conſequens*, ut Dies Auroræ, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumſtantiæ* hujus ſunt loci.

Hujus loci maximæ ſunt.

§ 2. *Maxima prima.*

I *Poſito ſubiecto, ponitur Accidens Proprium, & ſublato tollitur, & è contrà:* ut ſi ſit homo, eſt riſibilis, & è contra; & ſi non ſit homo, non eſt riſibilis, nec è contrà. Nunquam fallit iſta, propter Subjecti & proprij Accidentis reciprocationem.

§ 3. *Secunda.*

II *Poſito ſubiecto, ponitur accidens commune, ſed non è contra*: ut, ſi ſit nix eſt alba; non ſi ſit album eſt nix; Fallit prior pars in

Accidente

Accidente separabili, vt, non si sit aqua, necessariò est frigida. Fallit posterior pars 1°, *accidente proprio primo modo*: ut, si sit scientia, est homo: 2°, in *accidente individuo*: ut, si sit hæc albedo, est nix: quia accidens non mutat subjectum.

III *Sublato accidente communi, tollitur subjectum: sed non è contrà*: ut, si non sit album, non est nix; potest tamen esse album, etiamsi nix non sit. Fallit prior pars, in *Accidente Separabili*: posterior in *Accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac subiecto Individuis*, quemadmodum in priori maxima. § 4. *Tertia.*

IV *Positâ re, ponitur loci & temporis circumstantia, & sublatâ circumstantiâ tollitur res*: ut si Milo interfecit Clodium, Milo tunc vixit, & adfuit; Si nec tunc vixit, nec adfuit, non interfecit. Nunquam fallit in circumstantia requisita necessariò. § 5. *Quarta.*

V *Posito antecedente, concomitante, consequente, ponitur (pro cujusq; exigentia) consequens, concomitans, & antecedens*: sc. concomitans in esse, antecedens in esse vel præfuisse, consequens in esse vel futuro esse: *& sublato tollitur*. Vt, sit Eclipsis, est plenilunium; si parit, concepit: si sit Auro- § 6. *Quinta.*

ra, sol orietur. Fallit 1, in *non necessariò cohærentibus*; ut, potest esse non pauper qui est Philosophus, & cometam non sequi bellum: 2°, *in necessariò etiam cohærentibus, si non sit mutua necessitas*: ut, etiamsi si sit Eclipsis sit plenilunium, non tamen si sit plenilunium continuò erit Eclipsis. Sed & ista non necessaria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præsertim si multa conglobata in unum fuerint: Vnde hunc locum plurimi faciunt *Astrologi*, *Physiognomici*, & *Oratores*, maximè in quæstione *Facti*.

Quæstiones Capitis vicesimi.

1 *De Subjecti & Accidentis variis divisionibus.* p.
2 *De Circumstantiis & Objectis.* p.
3 *De Antecedentibus, Concomitantibus, Consequentibus, & Signis.* p.
4 *De maxima prima.* p.
5 *De Secunda.* p.
1 *De Tertia.* p.
7 *De Quarta.* p.
8 *De Quinta.* p.

CAP.

Cap. 21.

De Locis à Dissentaneis & Comparatis.

Par. 1. *Præcognitio loci.*

Dissentanea sunt *Oppositа*, aut *Disparata*; ut *Bos & Equus*. Oppositorum quatuor sunt genera, de quibus part. 1. cap. 15. *Comparata* aut sunt ratione qualitatis; ut *Similia* & *Dissimilia*: aut ratione quantitatis, vel etiam graduum; ut *Paria & Imparia*, & quæcunque possunt dici *Magis, Minùs*, vel *Æquè*. De quibus omnibus variæ sunt Maximæ

Par. 2. *Maxima Relatorum.*

De Relatis hæc. *Posito altero relatorum* (in esse, vel cognosci) *ponitur reliquum, & sublato tollitur*: ut, si sit filius, est pater &c. Fallit 1, in *relatis secundum dici*; posito scibili potest non esse scientia: 2, *si intelligatur in eodem subjecto, & non simpliciter*; nam qui est pater hujus, non modo potest non esse, sed omninò non potest esse filius ejusdem.

Par. 3. *Maxima contrariorum.*

De contrariis istæ.

1 *Posito uno Contrariorum, tollitur alterum*: ut, si aqua sit calida, frigida non est. Fallit in *remissis qualitatibus*; nam aqua quæ

quæ calida est ad sex, est frigida ad duos gradus: quia remissio qualitatis fit semper per admistionem contrarii.

II *Sublato uno contrariorum, ponitur alterum*: ut si aqua non sit sicca, erit humida; Fallit 1, in *contrariis mediatis*; ut mel nec album, nec nigrum est, sed flavum: 2, in *subiecto non capaci*; ut, Anima nec alba est, nec nigra: nec frigida, nec calida.

III *Contrariorum idem est genus, & subiectum*: ut, si albedo est color, & nigredo color erit: si amor sit in concupiscibili, & Odium erit. Hæc nunquam fallit.

IV *Contrariorum contraria est ratio*: ut si dolor sit fugiendus, voluptas est sequenda: & si Frigus congreget heterogenea, Calor secernit. Fallit 1, in *prædicatione generis aut affectionis generica*: ut, quia Albedo est color, aut visibilis, non propterea nigredo non erit: 2, in *ratione subiecti*: ut, quia sanitas convenit animatis, non propterea morbus inanimatis: sed potius è contrà: 3, in *in causis per accidens*; non enim, si Musicus ædificat, ergo destruet Immusicus: 4. in *causis quarum actio determinatur à dispositione materiæ*: non enim emollit lutum frigus: quia indurat calor.

V *Ma-*

V *Maioris boni contrarium eſt maius Malum, & è contra,* ut quia Sanitas melior divitiis, Ægritudo pejor erit Paupertate. Fallit, *ubi bonorum alterum altero includitur, aut ab eo ſupponitur:* ut utilius eſt poſſe philoſophari, quàm ſcire literas, & tamen è duobus utiliùs ignoratur philoſophia.

De Privantibus iſtæ.

Poſito habitu, tollitur privatio, & è contra: vt, ſi videt, cœcus non eſt, ſi cœcus eſt, non videt; Et nunquam fallit. § 4. *Maxima Privativorum.*

II *Sublato habitu, ponitur privatio; & è contra:* ut, Non videt, ergo eſt cœcus: non eſt cœcus, ergo videt. Fallit 1, in *ſubiecto non capaci*; lapis enim non videt, nec tamen cœcus eſt: 2, in *ſubiecto capaci, ante tempus ſuæ capacitatis*; unde catulus ante nonum diem etſi non videat, cœcus tamen non cenſetur.

De contradicentibus unica iſta æternæ veritatis. *Poſito altero contradictoriorum, tollitur reliquum; & ſublato ponitur:* ut, ſi paries ſit albus, non eſt non albus; ſi ſit non albus, non eſt albus. § 5. *Maxima contradictoriorum.*

De diſparatis iſta. *Poſito uno diſparatorum, tolluntur reliqua,* ut, ſi Socrates ſit homo, non erit bos, aut lapis. Fallit, in *accidentibus* § 6. *Maxima Diſparatorum.*

dentibus quando in concreto attribuuntur subiectis; idem enim lac est album & dulce.

§ 7. *Maxima Similium &c.*

De Similibus & dissimilibus. Proportionatis etiam ac Improportionatis ista. *Similibus & Proportionatis Similia conveniunt & proportionalia: Dissimilibus & Improportionatis Dissimilia, & non proportionalia:* ut si Plato sit mortalis, & Socrates erit: si oculus totum corpus, & animam ratio dirigit. Fallit, *nisi intelligatur reduplicativè*, de similibus sc. quà similia, &c. omne enim simile, est etiam dissimile: aliàs simile non esset, sed idem: unde non sequitur corvum rationalem esse, quia Æthiops est rationalis: & similiter de reliquis. Atque hic oportet respondentem, si excipiat adversus argumenta in hac Maxima fundata, ostendere in quo, quæ proponuntur ut similia, sunt dissimilia.

§ 8. *Maxima generales comparata Rei.*

Magis, minùs, & aquè, & de *rebus* inter se comparatis dicuntur: & de *propositionum probabilitate*. De Comparatione Rerum Maximæ sunt, *Generales* quædam, omne genus collationi accomodæ; quædam *speciales*: de magis & minus bono Generales sunt istiusmodi.

I *Quod naturâ est tale, magis tale est quàm quod*

quod per participationem: ut, Sol luminosior aëre. II. *Quod per se magis, quàm quod per accidens*: ut, Dieta salubrior vomitu. 3 *quod remotius à contrario magis, quàm quod propinquius*: ut, frigidius cælum sub polis quàm sub Tropicis. IV, *Quod màgis efficit, magis quàm quod minùs*, ut, Ignis vehementiùs calefaciens, calidior V, *Cui magis inest causa, magis quàm cui minùs*: ut, Iuvenis sene robustior. VI *Cui magis definitio competit, aut media, quam cui minùs*: Quod ad finem magis conducit, utilius. Et multæ aliæ: quæ omnes fallunt, *nisi adhibità limitatione*, Cæteris paribus, &c. Nam termini comparati ferè excedunt invicem, & exceduntur.

§ 9. *Maximæ Speciales comparati Boni.*

Maximæ Speciales de Magis & Minus Bono sunt ejusmodi. I. *In quo sunt plura bona, melius*, ut, felicitas Peripatetica Stoica. II. *Quod pluribus bonum, melius*: ut, Iustitia fortitudine. III. *Quod propter se expetitur, melius*: ut, Pax Bello. IV. *Quod per se bonum, melius*; ut, Bonæ leges malis moribus. V. *Quod stabilius, melius*: ut Virtus Decore. VI *Quod solitariè bonum, melius*, ut, αὐταρκεία divitijs. VII. *Quod ad meliorem finem, melius*: ut, artes liberales quæstuarijs.

ſuarijs. VIII. *Quod nobilioris obiecti melius*; ut, Theologia Medicinâ, IX. *Quod ad perfectionem, quàm quod ad neceſſitatem melius*, ut viſus tactu. X. *Quod fini propius, melius*: ut Meſſis ſemente. XI. *Quod meliori ſimilius, melius*, ut, Æs plumbo: Plurimæque hujus generis apud *Ariſtotelem lib. 3. Topic.* & alios. Quæ ſunt omnes intelligendæ cum limitatione *Cæteris Paribus.*

Maxime comparatæ rationis.

§ 10. Maximæ *comparatæ Rationis*, ſive probabilitatis propoſitionum ſunt iſtæ. I *Eorum quæ æquè ſunt, aut non ſunt talia, ſi unum ſit tale & reliquum, ſi non ſit, nec reliquum*: ut, pariter ſe habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem; ſi ergo honores non reddant beatum, nec divitiæ reddent: ſi cibus ſit neceſſarius ad vitam ſuſtinendam & potus erit neceſſarius. II. *Si quod magis videtur eſſe tale, non ſit, etiam quod minus videtur eſſe non erit*: ut, Non placuit omnibus Homerus: quî placebit Mævius. III. *Si quod minus videtur eſſe, ſit tale; etiam id quod magis.* Vt, Fur ſi ſit ſuſpendio dignus, certè dignior ſacrilegus.

Quæ-

Quæstiones Capitis vicesimi primi.

1 *De Dissentaneis, & Comparatis.* p.
2 *De Maxima disparatorum.* p.
3 *De Maxima Relatorum.* p.
4 *De Maximis contrariorum.* p.
5 *De Maximis contradictoriorum & Privativorum.* p.
6 *De Maximis similium, Dissimilium, Proportionatorum, & Improportionatorum.*
7 *De Maximis Generalibus comparatæ Rei.* p.
8 *De Maximis Specialibus comparatæ Rei secundùm magis & minus bonum.* p.
9 *De Maximis comparatâ Rationis.* p.

Cap. 22.

De locis à Coniugatis & Notatione.

Coniugata sunt Propriè, quæ ob significationis affinitatem, vocis quoque affinitate coniuncta sunt: ut *Iustus, Iustitia, Praecog-Iustè*. Præcipua eorum vis est in *abstracti* & *nitio loci*, con- § 1.

concreti consecutione; secundaria & in reliquis: atque spectanda potius conjugatio est ex rerum, quàm nominum ordine; unde *Somnus & Dormire* sunt Conjugata; *Somnus & Somnolentus* non sunt. *Notatio* est vocis explicatio secundùm Etymologiam: ut, *Consul à consulendo Reipublicæ.*

Conjugatorum maximæ sunt

§ 2. *Maxima Coniugatorum prima.*

I *Cui unum coniugatorum convenit, & alterum; cui non unum, nec alterum:* ut, si Socrates est justus, ergo agit justè. Fallit 1. in *his quæ sunt conjugata tantùm quoad vocem*; non enim si Socrates bibit vinum, statim erit vinolentus: 2, *quando arguitur ab una actione aut paucis ad habitum*, propterea non sequitur Socratem, si agit justa, esse justum: 3, *quando arguitur à potentia ad actum*; ut est Socrates risibilis, quamvis non rideat.

§ 3. *Secunda.*

II *Quorum unum convenit alteri, eorum Coniugatum unius convenit Coniugato alterius: & negativè similiter*; ut, si albedo sit color & album erit coloratum: & si frugalis non sit avarus, nec frugalitas erit avaritia: Fallit. 1, *cùm coniugata sunt talia solùm quoad vocem*: ut non sequitur vinum esse malum, quod vinolentia sit mala. 2, *arguendo affirmativè*

affirmativè à concretis ad abstracta, ubi prædicatio non est per se; ut non propterea albedo est dulcedo, quia album (ut lac) est dulce: 3. *arguendo negativè ab abstractis ad concreta*: ut quia nulla albedo est dulcedo, non propterea nullum album erit dulce.

Notationis Maximæ sunt.

1 *Quod convenit aut non convenit notationi, notato convenire aut non convenire par est*: ut, Sapientiæ studium si præferendum arti militari, certè & philosophia præferenda erit. 2. *De quo dicitur notatum, & notatio; & de quo negatur notatio, & notatum*: ut, si solstitium sit, Sol stat: &, si non sit sacræ rei ablatio, Sacrilegium non est. Locus à Notatione plus habet amœnitatis quam vitium: proinde ejus Maximæ sæpissimè fallunt; ut 1°, *si notationes sint frivolæ aut vitiosæ*; ut, non sequitur Magistrum esse doctiorem discipulo, quia ter magis scit: 2°, *si verè notatio in argumentatione accipiatur, modo non vero*; unde non sequitur Socratem tueri pupillum, quia est Tutor; dicitur enim tutor à tueri, do quidem, quod tueri debeat, non quod actu tueatur: 3°, *si mutatio contingat in notato, non in notatione*; ut non sequitur con- § 4. *Maximæ Notationis & Notati.*

vivus, quia discumbunt ad cœnam, propterea fusos in lectis cœnare, quia mos jam exolevit, qui tunc obtinuit, cum hæc significatio huic voci imposita fuit: *multisq; aliis modis*, quos attentior quisq; per se facilè obtervabit.

Quæstiones capitis vicesimi secundi.

1 De *Conjugatis*. p
2 De *Notatione & Notato*. p
3 De *Maximis Conjugatorum*. p
4 De *Maximis Notationis & Notati*. p

Cap. 23.

Locis à Toto & Parte.

§ 1. *Præcognitio loci.*

Omm & Partes Relata sunt. *Totum* est, quod partium omnium unione absolvitur, ut *Homo*. *Partes*, quæ in Toto uniuntur, ut *Caput*, *Pectus*, *Crura*. *Totius essentialis* partes sunt essentiales; *Materia*, & *Forma*. *Totius Integri* partes sunt Integrantes, quæ situ ita differunt, ut possit pars à parte separari; ut *Domus* partes sunt *Fundamentum*, *Parietes*, *Tectum*. Integri

Homo-

Homogeneum in partes *Homogeneas* seu *Similares* distribuitur: quarum sc. quælibet habet nomen & definitionem Totius: ut *Aquæ* quælibet pars est *Aqua*. Integrũ *Heterogeneum* in partes *Heterogeneas* sive *Dissimilares* distribuitur: quæ sc. diversas habent à Toto & inter se appellationem simul & naturam: ut *Hominis* partes sunt *Caput, Manus, pes &c.* Partes spectari possunt, vel singulæ seperatim, vel conjunctim universæ.

Totius & Partis Maximæ sunt.

§ 2. *Maximæ Totius & partis.*

1 *Posito toto, ponuntur partes*: ut si sit domus, erit fundamentum.

2 *Sublatis partibus, tollitur totum*: ut si Fundamentum non sit, certè Domus non erit. Fallit utraque 1, in *partibus æquivocis & improprie dictis*; ut non sequitur si pilleo ungues non sint, nec hominem esse: 2, in *toto mutilato parte aliqua non simpliciter necessaria*, ut potest esse homo, quamvis amputato digito, vel manu.

3 *Sublato toto, partes tolluntur*: ut, si domus non sit, nec fundamentum erit.

4 *Positis partibus, ponitur totum*: ut, si sint fundamentum, parietes, tectum, erit domus. Fallit utraque in *partibus divisim*

acceptis: ut potest esse fundamentum, ita tamen ut domus non sit.

Quæstiones capitis vicesimi tertii.

1 De Toto & Partibus essentialibus. p
2 De Toto & partibus Homogeneis. p
3 De Toto & partibus Heterogeneis. p
4 De Maximis totius & partis. p

Cap. 24.

De Locis à Genere & Specie.

§. 1. *Præcognitio loci.*

TOpicè Genus & Species non accipiuntur per omnia, ut in prædicabilibus. *Genus* enim hic est omne prædicatum essentiale, sive sit *Genus propriè dictum*, de specie aut individuo prædicatum; ut Animal de homine aut Socrate: sive *Species* de individuo; ut, Homo de Socrate. sive *Differentia Generica aut Specifica* de inferioribus Speciei quam constituit; ut, Sensibile de Homine, Rationale de Socrate. *Species* pariter hîc non sola illa propriè dicta, quæ generi immediate subjicitur, sed & *differentia Specifica*, & ipsum etiã *individuum*,

in universum quicquid superiori subjicitur, in quantum subjicitur, *Speciei* appellatione continetur.

Generis & Speciei Maximæ sunt. § 2.

1 *Sublato genere, tollitur species*: ut, si non sit animal, nec est homo, nec brutum, nec rationale, &c. *Maxima* 1ª & 2ª.

2 *Posita specie, ponitur genus*: ut, si sit homo, ait rationale, erit animal. Nunquam fallunt.

3 *Quod convenit aut non convenit generi; convenit etiam, aut non convenit speciei*: ut si animal sit sensibile, & homo; si non sit incorporeum, nec Homo. Fallit 1°, in *suppositione materiali, vel simplici*: neq; enim homo est genus, quia Animal est; neque non est species, quia Animal non est: 2, *in iis quæ generi conveniunt aut non conveniunt ex parte tantum, & non universaliter*: ut, Homo neque est irrationalis, quia aliquod animal est; neq; non est rationalis, quia aliquod animal non est. § 3. *Tertia.*

4 *Quod convenit aut non convenit speciei, convenit, aut non convenit generi*. Explica: *si alteri speciei, generi ex parte*; unde fiunt syllogismi in tertia figura: ut, si homo sit rationalis, aut non sit quadru-

pes, certè aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. *Quod si speciebus omnibus, toti generi*: unde fiunt Inductiones: ut si homo, & equus &c. sint sensibiles, aut non sint immortales; certè omne Animal erit sensibile, & nullum erit immortale.

Quæstiones capitis vicesimi quarti.

1 *De Genere & Specie.* P
2 *De Maxima prima & secunda.* P
3 *De Maxima tertia,* P
4 *De Maxima quarta.* P

Cap. 25.

De *Locis à definitione & divisione.*

§ 1. *Præcognitio loci.*

Definitio *Topicè*, non *essentialem* tantum *definitionem*, sed & quamlibet perfectam rei *descriptionem*, adeoque & omne prædicatum convertibile, sicut *differentiam* constitutivam, & quarto modo *proprium*, complectitur. *Divisio* verò ita sumitur, sicut in primo libro dictum est cap. 18.

Defi-

Definitionis Maxima unica hæc eſt. *Poſita aut ſublata definitione, ponitur aut tollitur definitum, & è contra*, ut, ſi ſit animal rationale, eſt homo, & è contra; ſi non ſit homo, non eſt animal rationale, nec è contra. Fallit, *in iis quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus ſunt definitio aut definitum*: non enim ſi animal rationale ſit complexa vox, & homo erit; alias perpetuò vera eſt: fundatur enim in mutua eorum reciprocatione. § 2. *Maxima definitionis.*

Diviſionis enim unica eſt maxima hæc. *Membrorum cõdividentium uno aut altero ſublato, ponitur reliquum: & poſito, tollitur*: ut, ſi hoc animal non ſit brutum, erit homo: ſi ſit homo, non erit brutum. Hoc perpetuò obtinet in omni bona diviſione: fundatur enim in primo & tertio ejus Canonibus aſſignatis ſupra lib. 1. cap. 18. Par. 3. § 3. *Maxima diviſionis*

Quæſtiones capitis viceſimi quinti.

1 *De Definitione & diviſione.* *p.*
2 *De Maxima definitionis.* *p.*
3 *De Maxima Diviſionis.* *p.*

CAP.

Cap. 26.

De Loco à Testimonio.

§ 1. *Præcognitio loci.*

INartificialia argumenta restant, quæ vel experti artis obvia sunt. Pugnant hæc *authoritate*, non *ratione*: & ducuntur à Testimonio.

Testimonium aliud est
- *Divinũ*, propter
  - *Revelationem*; ut Scripturæ, Somnia, Visiones, &c.
  - *Operationem*; ut Dei judicia, Miracula, Experimenta Divinæ justitiæ, Potentiæ, aut providentiæ, quò & naturæ totius vox refertur.
- *Humanũ*
  - *Propriũ*; & est sensuum testimonium.
  - *Publicum*; ut Consuetudo, tabulæ publicæ, Leges, Monumenta, lapides, &c.

Commune

Commune { *Privatum*; ut Chirographa, Confessiones, Testamentum, Iusiurandum, Pactum, Sententiæ Authorum, &c.

Testimonium aliud alio firmius est, de quo plurimæ dari possunt maximæ; nos è multis præcipuas aliquot exhibemus. Par. 2. *Maxima prima.*

I *Testimonium non valet negativè*: non enim sequitur non ita esse, propterea quòd nullibi dixit Aristoteles. Fallit 1, in *his quæ non sunt statuenda sine certa authoritate*; ut, quia Scripturæ factæ non dicunt, ergo non est dogma fidei; nec capitale est temerè jurare, quia nulla lex dicit esse capitale: 2, in *his de quibus author debuit aut promisit perfectè disserere*; ut, Aristoteles lib. 5, Metaphys. ubi tamen instituit enumerare singulas species Quantitatis, non meminit loci, Locus proinde Quantitas non est.

II *Divino testimonio certa fides adhibenda est*: ut Christus est Messias, quia Scripturæ docent. Nunquam fallit. Par. 3. *Secunda.*

III *Sensuum Testimonio certa fides adhibenda* *Tertia.*

benda est: ut ignis calidus est, quia sensus docet. Fallit, *quoties reddi ratio potest, cur sensus fallatur*; ut baculus non propterea curvus est, quia in aqua talis videtur.

§ 4. Quarta. IV *Peritis credendum in sua arte*: ut Partus perfectus nascitur mense septimo, hoc enim asserit Hippocrates. Fallit 1°, *ubi peritiores aut aquè periti diversum sentiunt*, ut, non dantur Ideæ, Platone quamvis asserente; quia refragatur Aristoteles: 2°, *ubi sensus, aut ratio contradicit*; ut, Nix alba non est, etsi dixerit Anaxagoras; nec Galaxia de natura elementari, etsi dixerit Aristoteles; quia sensus illic, hic ratio repugnat.

§ 5. Quinta. V *Plurimorum testimonium præfertur testimonio paucorum*: ut, verisimilius est dari elementum ignis, quod pleriq; putant; quàm non dari, quæ paucorum est opinio. Fallit 1°, *ubi pauciores sunt prudentiores*; ut virtus præferenda est divitiis, quòd sic prudentiores censeant: 2. *ubi pauciorum sententia firmioribus rationibus probatur*; ut, Logica Ars est potiùs quàm scientia, etsi pauciores id censeant, quia rationibus firmissimis constat ita esse.

§ 6. Sexta. VI. *Antiquorum testimonium præferendum est testimonio recentiorum*. Quod intelligen-

telligendum in eis præsertim quæ ad *pietatem* spectant & *mores*: nam in his quæ *artis* sunt *aut ingenii*, haud dubiè superantur Neotericis priſci; quò facilius est inventis addere, quàm nova invenire.

Quæſtiones Capitis vicesimi sexti.

1 *De Argumentis inartificialibus.* p
2 *De Maxima prima.* p
3 *De Maxima ſecunda & tertia.* p
4 *De Maxima quarta.* p
5 *De Maxima quinta.* p
6 *De Maxima ſexta.* p
7 *De reliquis maximis.* p

Cap. 27.

De Fallaciis in genere.

§ 1. *Quid Elenchus, ſive Fallacia.*

Syllogiſmus captioſus, qui probabilitatem mentitur, quâ habet Dialecticus; *Syllogiſmus Sophiſticus*, vel *Elenchus*, vel *Fallacia* indifferenter appellatur. *sophiſta* veteribus dicti, qui gloriam ex diſputatione aucupabantur; atque id quinque potiſſimùm mediis, quæ propterea *Meta sophiſtarum*

ſtarum dicuntur: cogendo ſc. reſpondentem ad *Redargutionem*, *Falſum*, *inopinabile*, *Solœciſmum*, aut *Nugationem*.

Par. 2. *Quinque Sophiſtarum Meta.*

Redargutio, eſt præconceſſi negatio, aut prænegati conceſſio; quando reſpondens cogitur ſibi cõtradicere. *Falſum*, eſt propoſitionis manifeſtè falſæ per reſpondentem admiſſio. *Inopinabile*, eſt propoſitionis à communi hominum opinione alienæ admiſſio. *Solœciſmus*, eſt vitium orationis peccantis adverſus Grammaticorum Regulas. *Nugatio*, eſt ejuſdem inutilis & inanis repetitio.

Par. 3. *Fallaciarum numerus.*

Fallaciæ poſſunt diſponi ſecundum locorum Dialecticorum ſeriem, quorum mẽtiuntur probabilitatem: ſed non incommodè Ariſtoteles omnes ad generales quaſdã notas retulit, numero tredecim: iſtis verſiculis comprehenſas:

Æquivocat, Amphi, Componit, Dividit, Acc. Fig.

Acci. Quid, Ignorans, Non cauſa, Con. Petit, Interr.

Quorum prior verſiculus *ſex* Fallacias *in Dictione* complectitur; poſterior *ſeptem* reliquas, quæ *extra Dictionem* ſunt.

Quæ-

Quæstiones Capitis vicesimi septimi.

1 *De Elenchi definitione & Nomine.* p
2 *De necessario usu doctrinæ Fallaciarum in arte Logica, & de libris Elenchorum Aristotelis.* p
3 *De Sophistis veteribus.* p
4 *De quinq; Modis Sophistarum.* p
5 *De Fallaciarum numero.* p
6 *De dispositione sophistica, sive de arte interrogandi.* p
7 *De Solutione fallaciarum, sive de arte respondendi.* p

Cap. 28.

De Fallaciis in Dictione.

FAllacia omnis in Dictione oritur ex dictionis aliqua Multiplicitate. Par. 1. *Multiplex* est autem *Multiplex* aliud

1. *Actuale*, quando dictio invariata multa significat: ut in *Æquivocatione*, & *Amphibolia*.

2. *Potentiale*, quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa significat: ut in *Compositione*, *Divisione*,

fione, & Accentu.

3. *Phantasticum*, quando dictio unum reipsa significans videtur tamen multa significare: ut in *Figura dictionis*.

§ 2. *Fallacia Æquivocationis.*

Fallacia *Æquivocationis*, sive *Homonymiæ*, est, quando vox aliqua simplex aliter atq; aliter accipitur in argumentatione. Contingit id tribus modis: 1. *cum dictio multa Principaliter significat*: ut, si probetur aliquod cœleste sidus esse animal vel latrare, quia est canis: 2, *cum dictio unum propriè significans, per Analogiam aut Metaphoram ad alia transfertur*; ut, si probetur aquam pedes habere, quia currit; aut pratum os, quia ridet; aut urinam valere, quia sana est: 3, *quando ambiguitas attenditur penes accidentia partium orationis secundum Grammaticam*; ut, si probetur sedentem stare, quia surgebat. In hac fallacia sunt quatuor termini: & solvitur distinguendo vocem ambiguam secundum varia ejus significata.

§ 3. *Fallacia Amphibolia.*

Fallacia *Amphibolia* (sive *Amphibologia*) est, quando oratio aliqua ambigua est propter constructionem. Contingit id tribus modis: 1, *manente eadem constructione*

ne, ſub diverſa tamen habitudine; ut, ſi probetur hunc librum poſſideri ab *Ariſtotele*, quia eſt liber *Ariſtotelis*: 2, *mutato conſtructionis ordine*; ut, ſi probetur columnã ſentire, quam Socrates tangit: quia quicquid Socrates tangit, illud ſentit: 3, *cum oratio præter propriam ſignificationem, tranſumptam etiam & tropicam habet*; ut, ſi probetur, qui indocilem docere vult terram ſcindere, quia littus arat: quo ferè pertinent & cæteræ locutiones proverbiales. In hac etiam ſunt quatuor termini: & ſolvitur oſtendendo orationis ambiguitatem.

§ 4.

Fallaciæ compoſitionis & diviſionis.

Fallacia *Compoſitionis*, eſt cum conjunctim accipiuntur, quæ erant accipienda diviſim. Huic ex adverſo reſpondet Fallacia *Diviſionis*, cum ſeorſim & diviſim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia *à benè diviſis ad malè conjunctas*: iſta *à benè conjunctis ad malè diviſa*. Contingit utrumq; quatuor modis: 1, *cum dictum in Modali poteſt ſupponere pro ſe toto, vel pro parte ſui*, ut, ſi probetur poſſibile eſſe ut niger ſit albus, quia poſſibile eſt album eſſe nigrum: 2, *ratione conjunctionis copulativa vel disjunctivæ*; ut, ſi probetur Quinq; eſſe Par & Impar, quia Duo

&

& Tria sunt par & impar: 3, *cum dictio aliqua diversis in oratione conjungi potest*; ut, si probetur Socratem semper futurum, quia, Qui vivit semper erit: 4, *cum voces unitæ in præmissis, in conclusione dividuntur, aut è contrà*; ut, si probetur canem esse patrem Socratis, quia est pater, & est Socratis; aut Socratem esse, quia est mortuus. In his sunt quatuor termini: & solvuntur separando sensum divisum à composito; & ostendendo uter sit verus & genuinus, uter non.

Par. 5. *Fallacia accentus.*

Fallacia *Accentus* sive *Prosodiæ* est, cùm propter aliquam in pronuntiatione similitudinem fit deceptio. Contingit id quatuor modis: 1, *ratione quantitatis aut toni diversi*; ut, si probetur poma fugienda esse, quia mala: aut judicem suspendendum, quia debet pendere: 2, *ratione diversæ scripturæ, cum, vel sine diphthongo, aut aspiratione*; ut, si probetur judicem corruptum esse, quia vendit Equum; aut porcorum stabulum esse in fano, quia ibi Ara est: 3, *ratione coalitionis diversarum vocum in unam, aut unius è contra in plures distractionis*; ut si probetur Rempublicam conculcari, quia via quæ res est publica conculcatur; aut senatum reprehendendum, qui in curia est, quia

quia incuria reprehendenda: 4°. *ratione modi pronunciandi*; ut, cum illa quæ dicuntur per concessionem, aut ironiam, aut interrogationem, aut quid simile, accipiuntur ut simpliciter & categoricè dicta. In hâc similiter sunt quatuor termini: & solvitur ostendendo diversam, acoentûs, aut scripturæ rationem. § 6.

Fallacia *Figuræ dictionis* est, cum propter similitudinem aliquam dictionum, id uni competere videtur, quod alteri. Idque vel *grammaticè*; ut si probetur *Poetam* esse generis fœminini, quia *Musa* est: vel *Logicè*; ut, si probetur videre esse agere, quia docere est: vel alio quocunq; modo. Hæc fallacia minutior est, quam ut facile decipiat: & contenta negari, operosam solutionem non expectat. *Fallacia figuræ dictionis.*

Quæstiones Capitis vicesimi octavi.

1 *De Fallaciarum indictione sufficientia secundum triplex multiplex.* P
2 *De Fallacia Æquivocationis, & eius solutione.* P
3 *De Fallacia Amphibolia, & eius solutione.* P

4 De Fallaciis Compositionis & Divisionis; earumq; solutione. p
5 De Fallaciâ Accentus. p
6 De Fallaciâ Figuræ Dictionis. p

Cap. 29.

De Fallaciis extra dictionem.

§ 1. *Fallaciæ extra dictionem.*

FAllaciæ *extra dictionem* sunt; in quibus contingit deceptio, non tam ex Multiplici aliquo latente in vocibus ipsis, quã ex ignoratione Rerum; & sunt *septem*: quæ sequuntur suo ordine.

§ 2. *Fallacia Accidentis.*

Fallacia *Accidentis* est, cùm alteri connexorum attribuitur, quod alteri convenit tantum per accidens. *Accidens* enim hic appellatur, quicquid aut non est de essentiâ rei cui attribuitur; aut si sit, est tamen ei alienum in quantum ea confertur cum aliqua tertia. Contingit hæc fallacia tribus modis: 1°, *cum proceditur ab accidente ad subiectum, aut è contrà*; ut, si probetur Socratem crudas carnes comedisse, quòd illas comederit, quas emisset: 2°, *cum mutatur genus suppositionis, materialis in formalem, simplex in personalem, &c. aut è contrà*: ut, si

si probetur syllabam rodere caseum; quia mus est syllaba; aut Socratem, quia homo est, esse speciem. 3°, *cum proceditur à superiore ad inferius, & è contrà*, in eis quæ cõveniunt alterutri secundùm rationem superioris & inferioris; ut, si probetur Rationale converti cum Animali, quia cum Homine convertitur. Si qui ab aliis assignentur modi, reduci ad hos possunt; sicut & istorum fortasse nonnulli, ad alias fallacias: nihil enim impedit, eundem nonnunquam Elenchum ad diversas fallacias referri posse. Solvitur fallacia Accidentis distinguendo id, quod alicui convenit *per se*, ab eo quod *per accidens*.

§ 3.

Fallacia à secundum quid ad simpliciter.

Fallacia *à dicto secundum quid ad dictum simpliciter* est, cùm illud, quod verum est tantùm secundùm quid, accipitur ut simpliciter, & absolutè verum. *Simpliciter* autem dici, est sine aliquo addito dici: *secundum* quid verò, cum aliquo addito. Contingit hæc fallacia tribus modis: 1°, *cum determinatio addita destruit terminum cui additur*: ut, si probetur esse hominem, quia est mortuus vel pictus homo; cujusmodi dicitur *contradictio in adiecto*: 2°, *cum determinatio addita significat partem*; ut, si probetur

betur Æthiopem esse album, quia est albus dentes: 3°, *cùm determinatio addita significat notabilem aliquam circumstantiam loci, temporis, personæ, &c.* ut, si probetur arma deposita domino non reddenda, quia non domino furioso. Solvitur distinguendo id quod est simplicitèr, ab eo quod est quadantenùs & secundùm quid.

§ 4. *Fallacia Ignorationis Elenchi.*

Fallacia *ab ignoratione Elenchi*, est cùm ea pro veris contradictoriis accipiuntur, quæ non sunt talia. *Elenchus* est syllogismus probans contradictoriam propositionis negatæ: qui ut sit legitimus requiruntur *quatuor* conditiones veræ contradictionis; ut sc. sit. 1°, *eiusdem eodem modo*: 2°, *secundùm idem*: 3°, *id idem*: 4°, *eodem tempore*. In hujus fallaciæ conclusione contradictoria eidem attribuuntur; sed quæ ob defectum alicujus requisitæ conditionis non sunt vera contradictoria. Contingit q': 1°, *cùm collatio non est eiusdem eodem modo*; ut, si probetur cadaver Socratis esse & non esse hominem, quia est mortuus, non est vivus homo: 2°, *cùm nō est eiusdem secundū idem*; ut, si probetur Æthiopem esse album & nō album, quia est albus dentes, cutem non albus: 3°, *cum non est ad idem*; ut, si probe-

tur

tur Socratem esse divitem, & non divitem, quia in comparatione ad Irum dives est, non est ad Crœsum: 4°, *cum non est eodem tempore*; ut si probetur Socratem venturum & non venturum, quia venturus est cras, nō venturus hodiè. Ad *ignorationem Elenchi* omnis Fallacia potest aliquo modo reduci; quemadmodum ad *Contradictionem* omnis oppositio. Solvitur ostendendo defectum Contradictionis in aliqua dictarum quatuor conditionum.

§ 5. *Fallacia non causæ pro causa*

Fallacia *à non causa ut causa*, est cùm aut causa *non vera* sumitur pro causa vera; aut causa *non talis* pro causa tali: ut, *insufficiens* pro sufficiente, *per accidens* pro per se, *remota* pro proxima, &c. Istis enim duobus modis contingit: 1°, *à causa non vera ut causa vera*: ut, si probetur bellum intestinū esse propter cometam: 2°, *à causa non tali, ut causa tali*; ut, si probetur vini usum tollendum, quia facit ebrios. Hæc fallacia usum habet perutilem in syllogismis ducentibus ad Impossibile. Solvitur negando causam falsam & adducendo germanam.

§ 6. *Fallacia consequentis.*

Fallacia *Consequentis*, est cum exantecedente infertur ut consequens, quod tamen

non est consequens. Contingit id, quoties contra regulas conversionum, aut Syllogismorum conditionalium peccatur; quas videre est retrò, *Lib. 2. c. 7. Par. 4. & Lib. 3. c. 9. Par. 2.* Solvitur ostendendo infirmitatem consequentiæ, vel ex regulis; vel ex aliis consequentiis ejusdem formæ, & tamen infirmis.

§ 7. *Fallacia petitionis principii.*

Fallacia *petitionis principii* est, cùm id sumitur tanquam principium ad probationem, quod non est concessum. Contingit multis modis: 1°, *cum supponitur idipsum quod quæritur sub iisdem terminis*, quæ dicitur *Petitio Statim*; ut, si probetur hominem esse, quia homo est: 2°, *cum sub diversis, sed synonymis*; ut, si probetur gladium acutum esse, quia ensis est: 3°, *cum quæstio probatur per aquè ignotum*; ut, si probetur hominem esse risibilem, quia equus hinnibilis: 4°, *cum per ignotius*: ut si probetur terram sensim illuminari à sole, quia movetur circa Solem: 5°, *cum propositiones mutuò & circulariter se probant*; ut, si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis.

Fallacia

Fallacia *secundum plures interrogationes ut unam* est, cùm plures quæstiones ita proponuntur conjunctim, ut una tantùm quæstio videri possit: Contingit id duobus modis: 1, *cum quæritur idem prædicatum de diversis subiectis*; ut, suntne mel & fel dulcia? 2, *cum de subiecto eodem diversa prædicata quæruntur*; ut, estne homo animal & lapis? Solvitur respondendo non una responsione ad omnes interrogationis partes simul, sed distinctè ad singulas. § 8. *Fallacia secundùm plures interrogationes.*

Quæstiones Capitis vicesimi-noni.

1 *De Fallaciis extra dictionem in genere* p
2 *De Fallacia Accidentis.* p
3 *De Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter.* p
4 *De Fallacia ignorationis Elenchi.* p
5 *De Reductione omnium fallaciarum ad ignorationem Elenchi.* p
6 *De Fallacia à non causa, ut causa.* p
7 *De Fallacia Consequentis.* p
8 *De Fallacia Petitionis Principii.* p
9 *De Fallacia secundum plures interrogationes ut unam.* p

Cap. 30.

De Ordine & Methodo in Genere.

§ 1. *Methodi vox, & definitio.*

Considerată Argumentatione, reliquum est alterum discursus Instrumentum, *Ordo* seu *Methodus*. Qui accuratiùs ista distinguunt, *Ordinem* volunt esse integræ alicujus disciplinæ, *Methodum* etiam particularium conclusionũ, atque *Ordinem* disponere, *Methodum* etiam inferre: Nos utrumque habemus pro eodem. Est autem ordo, seu Methodus, *ratio ita disponendi partes alicuius Disciplinæ vel Tractationis ut facillimè à nobis integra discatur.*

§ 2. *Methodus inventionis.*

Methodus alia est *Inventionis*, alia *Doctrinæ*: diversâ enim prorsus via ad disciplinarum præcepta indaganda, & ad indagata docenda, incedimus. *Inventio* prior est; *Doctrina* nobilior. Vtraque à *notioribus nobis* ad ignotiora nobis procedit; sed alio tamen & alio modo: nam præcepta indagamus *ascendendo*; hoc est, progrediendo à sensibilibus & singularibus, quæ sunt *notiora nobis simpliciter*, ad intelligibilia

bilia & universalia, quæ sunt *notiora naturâ*: sed præcepta tradimus *descendendo*; hoc est, progrediendo ab universalibus & intelligibilibus, quæ sunt *notiora natura, & nobis etiam distinctè*, ad minùs universalia & sensui propinquiora, velut *ignotiora*.

§ 3. *Methodi inventionis media*

Methodi *Inventionis* quatuor sunt *Media*; & velut gradus per quos ascendimus. Primus *Sensus est*; cujus adminiculo colligimus aliquam singularis rei notitiam: Secundus *Observatio*, sive *Historia*; quâ colligimus, & mente collocamus, quæ sensu aliquoties hausimus: Tertius *Experientia*; quâ collectas plures observationes ad certum usum applicamus: Quartus & ultimus *Inductio*: quâ collectas plures Experientias ad universalem conclusionem constituendam adhibemus.

§ 4. *Methodus Doctrinæ duplex.*

Methodus doctrinæ alia est:

1. *Compositiva*, quæ à notione *Subiecti* incipiens principia ejus & affectiones & species investigat: hæc tradendis disciplinis *Theoreticis* inservit.
2. *Resolutiva*, quæ à notione *Finis* incipiens, ejus subjectum & Media investigat: hæc

hæc disciplinis *Practicis*, hoc est, Prudentiis aut Artibus tradendis inseruit.

Par. 5. *Lex brevitatis.* Leges utriq; Methodo communes sunt; I. Lex brevitatis. *Nihil in disciplina deest, aut redundet.* Mutilatio enim est, non compendium, siqua Pars necessaria desit; Redundantia verò & Tautologia in præceptis nauseam pariunt: in *præceptis* dico, non in exemplis, aut commentariis; *exempla* enim si sint frequentiora, & *commentarii* si pleniores, ita non damnamus, ut probemus magis.

§ 6. *Lex harmoniæ.* II Lex Harmoniæ. *Doctrinæ singulæ partes inter se consentiant.* Pessimè docet, qui quod hic ponit, alibi per incogitantiam evertit.

§ 7. *Lex unitatis.* III Lex unitatis. Sive Homogeniæ. *Nihil in doctrina præcipiatur, quod non sit subiecto aut fini homogeneum.* Dico *subiecto*, propter scientias; *Fini*, propter artes & prudentias. Damnat Aristoteles meritò transitum à genere ad genus.

Par. 8. *Lex generalitatis.* IV Lex Generalitatis, sive Antecessionis & consecutionis. *Præcedat in docendo id, sine quo alterum intelligi nequit, sed ipsum sine*

sine altero. Lumen enim accipiant oportet, & robur, sequentia à præcedentibus; non hæc ab illis.

V Lex connexionis. *Singulæ partes doctrinæ aptis transitionibus cõnectantur.* Creb. enim interruptionibus turbantur intellectus & memoria: aptâ verò colligatione & utrunq; juvabitur, & methodi ratio manifesta fiet. Operæ facturus precium qui docet, Methodi connexionem & rationem universam *tabula* aliqua, sive *diagraphe* cõpendiariâ discipulis repræsentabit. § 9. *Lex connexionis.*

Quæstiones Capitis trigesimi.

1 De *Ordinis & Methodi distinctione.* p
2 *De utriusq; definitione.* p
3 *De Methodo inventionis.* p
4 *De quatuor Mediis inventionis.* p
5 De *Methodo* Doctrinæ: *an sequatur rerum naturam magis, vel nostræ cognitionis facultatem.* p
6 De *Lege brevitatis.* p
7 *De Lege Harmoniæ.* p
8 De *Lege Vnitatis.* p
9 De *Lege Generalitatis.* p
10 De *Lege Connexionis.* p

CAP.

Cap. 31.

De *Methodis in specie.*

§ 1. *Methodi Compositivæ partes.*

Methodum *Syntheticam*, sive *Compositam* Scientiarum, quæ contemplativæ sunt, propriam dixi: mus. Partes ejus tres sunt: *Subiectum*, Subjecti *Affectiones*, & Affectionum *Principia*, quæ sunt omnia suo modo Præcognita, quemadmodum ostensum supra est cap. 10. hujus libri. Nec est quod *Species* quartam partem addamus, tum quod possit esse Subjectum alicujus scientiæ, quod non habet species: tum quod species subjecti totalis sunt etiam subjecta suo modo, sc. partialia.

§ 2. *Lex unitatis.*

De hâc Methodo sunt speciales leges.

I Lex unitatis. *Unitas scientiæ pendet à subiecti unitate.* Subjecti sc: vel Materialis, vel saltem formalis. *Materiale* subjectum est res considerata, *Formale* est ratio secundùm quam consideratur. Illud unum potest esse & idem multarum disciplinarum, ut, *Arithmetica* & *Musica* considerant *Numerum:* Hoc uniuscuiusque Proprium,

prium, ut, Arithmetica numerum consideret, *quà numerum*, Musica eundem, *quà sonorum*.

II Lex Generalitatis *Magis universalia præcedant minus universalia*. Prius ergo agendum de subjecto in genere, quã de speciebus eius: ut, in *Physica* prius agendum est de *corpore naturali in communi*, quam de *Cœlo*, aut *Elementis*, aut *Animalibus*. Amplia legem & ad universalia in causando: agendum enim priùs de *Principiis*, quàm de *Affectionibus* Subjecti. § 3. *Lex Generalitatis.*

Vnde in Scientiis Methodi ratio hæc est. primò agendum de *Subiecti notione* paucis tantum, ut aliquo modo præcognoscatur: secundo loco de ejus *Principiis*: tum de *communibus* ejus *affectionibus*: de *Speciebus* deinceps, descendendo à *simplicioribus* ad magis *compositas*, dum ad *infimas* perveniatur. Hãc Methodo accuratè utitur Aristoteles in tradenda disciplina *Physica*. § 4. *Methodi ratio in disciplinis contẽplativis.*

Methodi *Analyticæ* sive *Resolutivæ*, quæ Prudentiis & Artibus inservit, partes sunt tres, *Finis*, *Subiectum*, & *Media*: Finis enim introducendus est in subiectum per Media quædam. § 5. *Methodi Resolutivæ partes*

Eius

§ 6. Ejus ſpeciales ſunt Leges.

Lex unitatis. I Lex unitatis, *Vnitas diſciplinæ operatricis pendet ab unitate finis.* Quod enim ſubjectum eſt in contemplativis, id finis eſt in operativis.

§ 7. *Lex generalitatis.* II Lex Generalitatis, *Magis univerſalia præcedant minùs univerſalia*: intellige de univerſalibus & in cauſando, & in prædicando: atque in cauſando rurſum, & reſpectu *cauſæ finalis*, quia præcognitio Finis præcedere debet Mediorum inveſtigationem; & reſpectu *Cauſæ efficientis*, quia notitia principiorum debet præcedere notitiam Mediorum.

§ 8. *Methodi ratio in diſciplinis operatricibus.* Vnde in operatricibus methodi ratio hæc eſt. Primò agendum de *notione finis*, ut de præcognoſcendo: mox de *Subiecto*, in quod finis introducendus eſt: tertio loco de *Principiis Mediorum*: quarto de *Mediis* ipſis, iiſq; primò *in genere*; poſtea *ſpecialiùs*, dum ad infima perveniatur. Vt in *Ethica* prudentia, primò agitur de *Felicitate*, ut de Fine, tum de *Hominis intellectu, voluntate, affectibus*, ut ſubjecto felicitatis: inde de *Electione, Fuga, Conſuetudine*, &c. quæ ſunt principia virtutum, de *virtutibus* demum ipſis, ut Mediis ad Felicitatem, in genere, & in ſpecie. Quæ-

Quæstiones capitis triceſimi-primi.

1 *An ſit unica omnium Diſciplinarum Methodus?* p
2 *De Methodo Compoſitiva.* p
3 *De Lege unitatis in illa.* p
4 *De Lege Generalitatis in illâ.* p
5 *De Methodo Reſolutiva.* p
6 *De Lege unitatis in illâ.* p
7 *De Lege Generalitatis in illâ.* p
8 *An ſit præter iſtas alia Methodi ſpecies?*

FINIS.

1
2
3
4
5
6
7

APPENDIX PRIMA
DE USU LOGICÆ.

CAP. 1.

De Tractatione Simplicis Thematis: sive de Genesi Thematica.

§ 1. *Distributio & ordo dicendorum.*

DIsciplinarum *instrumentalium*, in quarum numero est Logica, vis omnis in usu sita est: *Usum* proinde *Logicæ* reliquum est ut paucis ostendamus. Is autem duplex: vel enim ipsi aliquid secundum artis *Logicæ* præcepta commentamur; vel ab aliis commentata artificiosè resolvimus. Illa θέσις dicitur, sive *Tractatio*: hæc ἀνάλυσις, sive *Resolutio*. *Tractatio* omnis vel est *simplicis Thematis*, quod explicandum; vel *Problematis*, quod argumentis discutiendum; vel *integræ Disciplinæ*, quæ Methodicè disponenda proponitur: Genesin *Thematicam*, *Problema*

blematicam Methodicam non incommodè dixeris.

§ 2. *Expensio Thematis simplicis.*

Thema simplex est *quidquid concipi exprimive potest citra affirmationem, & negationem.* Themata autem simplicia, ut non sunt omnia unius rationis, ita nec uno omnia modo tractanda. Expendat itaq; oportet animo priùs thema aliquod tractaturus, quàm ad operandum accedat, ipsius conditionem: sitne Ens *Reale* an *Rationis*; *Universale*, an *Singulare*; *Substantiale*, an *Accidentale*; *Totale*, an *Partiale*; *Absolutum*, an *Relatum*; *Abstractum*, an *Concretum*; *Vnum*, an *Aggregatum*, &c. Sed non persequor ista sigillatim. Consultius fuerit, tantùm præcepta quædam magis communia exhibuisse, quæ tractandis Thematibus plerisq;, præsertim perfectioribus, inserviant; eorumq; praxin unico exemplo ostendisse.

§ 3. *Explicatio Nominis.*

Thematis expensi Tractatio in *Explicatione* consistit tùm *Nominis*, tùm *Rei*. Ordiendum autem à *Nomine*: cujus explicandæ sunt ὁμωνυμία, συνωνυμία, & παρωνυμία. Ὁμωνυμία explicatur aperiendo, si qua sit, vocis ambiguitatem, varias ejus significationes, & acceptiones in medium

afferendo

afferendo; unamq; ex omnibus deligendo eâ de quâ præsens instituitur tractatio. *Συνωνυμία* explicatur recensendo varias ejus appellationes, & in eâdem, & in aliis linguis. *Παρωνυμία* explicatur declarando vocis notationem, & originem; atque etiam Conjugata. Ad explicationem Nominis *Lexica* magno erunt adjumento; cum *Generalia* variarum linguarum, præsertim quæ Etyma vocum notant, & linguarum Harmoniam: tùm quarundam Disciplinarum *Propria*, qualia sunt Dictionaria *Theologica, Iuridica, Medica, Philosophica.* Cæterùm prædicta non sunt omnia, & semper, & ubiq; adhibenda in Nominibus explicandis: Sed delectu opus est, & judicio, ut ea solùm adhibeantur, quæ ipsi Rei explicandæ opportuna videbuntur.

§ 4. *Explicatio Rei.*

Res explicantur *Attributione*, & *Distributione*: illa fit, cùm Themati subjecto alia attribuuntur; hæc, cùm ipsum Thema in suas partes distribuitur. Attribuuntur autem Themati quædam *Essentialia*; quædã *non Essentialia.* Essentialia hîc intellige, non solùm quæ propriè constituunt Essentiam, *Genus*, & *Differentiam:* Sed illa universa quæ ad constituendam plenam &

perfectam Rei Definitionem quoquo modo pertinere suprà dictum est, *lib.* 1. *Compend. c.* 17. *Par.* 5. Qualia sunt in substantiis *Propria* Accidentia, in Accidentibus propria *Subjecta* & *Objecta*, in utrisque *Causæ efficientes*, & *Finales*: quæq; aliquibus illorum proportione respondent. (ut *Materia* in Artificialibus habet rationem *Subjecti*; *Correlatum* habet rationem *Objecti* in Respectivis, & *Fundamentum* Causæ *Efficientis*, in Potentiis *Actus* proprius habet rationem *Finis*, &c.) Quæ præter ista sunt, omnia sunt non Essentialia, *Essentialia* merito primum in Tractatione locum vendicant: *Non essentialibus* convenit novissimus: inter hæc & illa *Distributio* medio loco conjuncta dissimè collocabitur.

§ 5. *Per Attributa Essentialia.*

Inter essentialia *Genus*, quia communissimum, primum: idq; assignandum est semper, quàm fieri potest Propinquum; præmissis tamen ficubi opus erit, & remotioribus. Genus sequitur *Differentia*, cujus aut defectum supplebunt, aut naturam plenius declarabunt Accidentia *Propria*: & hoc maximè in substantiis, additis etiam *Causis Efficientibus* Principalibus, Impulsivis, & Instrumentalibus: & *Fine* tùm proximo

proximo, tùm etiam remotis. At quoties Thema Accidentale tractandum venit, *Generi* subnectenda erunt, præter jam dicta, *Subjectum* ejus proprium, & adæquatum *Objectum*. Ista autem dico omnia, vel aliqua, plura, vel pauciora; prout casus exiget, & conditio ipsius Thematis. Ex quibus demùm integra conficianda est *Definitio Rei Essentialis*, quæ claudat hanc Tractationis partem. Placuisse video permultis diversam omninò ab istâ pergendi rationem: quos integram Definitionem primo statim loco potuisse juvat, mox eam per singula membra resolvisse. Quibus assentior in texendis Disciplinarum Compendiis; atq; aliàs etiam quoties insigni brevitate opus est. Ast ubi Thema aliquod laxiùs tractandum proponitur, suaderem studiosis, præsertim minùs exercitatis, ut illâ potiùs incedant via, quam jam ostendi: quòd naturæ convenientius sit à primis & simplicibus Terminis, ad ortos & compositos colligendo procedere: quàm è contrà, resolvendo.

Investigatâ Definitione, ac propositâ, Thema mox distribuendum est in suas *Species* aut *partes*, sive eas habeat proprias & nem. § 6. *Per Distributio-*

& per se, sive improprias, aut per accidens. Sed partes vel nominâsse tantùm ut plurimum sufficiet; aut saltem explicuisse quam paucissimis, quantum scilicet necesse est ad pleniorem ipsius Thematis intelligentiam: neutiquam verò sunt justâ tractatione, & susiùs declarandæ. A divisione ad Attributa transeundum *non Essentialia*; quæ sunt aut *Effecta*, aut *Comparata*.

§ 7. *Per effecta.*

Effecta plerunque latè admodùm patent, & copiosam suppeditant tractandi materiam Sed *Effecta Thematis*, si qua sint, aut minùs nobilia, aut nimiùm communia, poterit quisq; pro suo arbitrio, vel tacitus omittere, vel nominata præterire. Nobiliora verò, & magis propria convenietad certas velut classes, maximè si multa sint, revocare; quò distinctiùs, & enucleatiùs explicentur. Sed quia sæpius contingit ut *Effecta* cum *Propriis* Accidentibus, aut *Fine*, aut aliis attributis, vel re ipsa coincidant, vel saltem (propter cognationem quam cum illis habent) coincidere videantur; dispiciat oportet cum judicio Thema aliquod tractaturus, quò quæq; commodissimè referri possint, debeantve; an ad *Effecta*, an verò ad *proprietates*, aut *finem*

nem, aut aliud aliquod Thematis Attributum: ne cogatur idem bis aut pluries in unius Thematis tractatione repetere. Porrò hic Effectorum locus est afferendis exemplis maximè opportunus.

Post Effecta sequentur *Comparata*, quæ vel Cognata sunt, vel Oppositæ: quorum *Cognata* comparantur cum Themate, ut cum eo convenientia; *Oppositæ*, ut pugnantia. Thema explicatur per comparationem *Cognatorum*, cùm ea quæ ipsi aliquâ ratione sunt eadem, aut similia, afferuntur, ostenditurq; in quo sita sit *identitatis* aut *similitudinis* inter ea ratio, itemq; *diversitatis & dissimilitudinis*. Ratio identitatis & similitudinis inter cognata declaratur, cum ostenditur in quo eodem aut simili conveniant, vel *Genere*, ut Comitas, & Vrbanitas: vel *Causa efficiente*, ut Augmentatio & Nutritio: vel *Materiâ*, ut Ros & Pruina: vel *Fine*, ut scribere & loqui: vel *Subjecto*, ut Fides, & Charitas: vel *Effectu*, ut magnes, & Succinum: vel *Proportione*, ut Sol & Oculus: vel alio quoquam cognationis vinculo. Quinetiam, quandoquidem est aliquod perpetuò inter Cognata discrimen, (aliàs *Cognata* non essent ampli-

§ 8. *Per cognata.*

ùs, sed *Eadem:*) convenientiâ explicatâ aperienda est consequenter eorum discrepantia & dissimilitudo: sive *Genere* differant, ut Sol, & Oculus: sive *Causa Efficiente*: ut Ros & Pruina: sive *Materia*, ut Os & Cartilago: sive *Fine*, ut Physica & Medicina: sive *Subjecto*, ut Lux & Lumen: sive *Objecto*; ut Comitas, & Vrbanitas: sive *Circumstantia* aliqua *Loci, Ordinis*, aut *temporis*, ut Crepusculum, & Aurora: sive *Mole*, ut Collis, & Mons: sive *Gradu*, ut Liberalitas, & Magnificentia: sive alio quocunque demùm modo.

§ 9. *Per Oppositа.*

Adhibenda sunt ultimo loco *Oppositа*; ubi Thema explicandum est per collationem ad ea, quæ cum ipso pugnant: *Oppositа* enim *juxtа sè positа magìs elucescunt*. Oppositorum autem quatuor sunt genera: de quibus *lib.* 1 *Compend. cap.* 15. Relata, contraria, Privativa, & contradictoria. Sed *Contradictoriorum* Thematis notabilè lucem ei præstare non potest, propterea quòd vagum sit nimis, & infinitum: *Correlatum* verò Thematis, quod ad ejus definitionem pertineat, inter *Attributa Essentialia* potius censetur. Sola ergo *Privativa*, & *Contraria* opposita hic locum & usum

usum habent; ut quæ sola apta sunt hoc modo declarare, atq; illustrare sua opposita. Quibus expositis, & cum Themate collatis, non est quod ulteriùs desideretur in simplicis Thematis tractatione. Totius negotii praxin unico exemplo aliqualitèr exhibeo. Esto ergo Thema tractandum.

INVIDIA. § 10.

Expensa imprimis in animo Thematis conditione, invenio ipsum esse *Accidens Universale*, *Absolutum*, & *Abstractum*. Mox tractationem ordior. Vbi considero *Invidiæ*.

Exemplũ tractationis Thematicæ.

NOMEN; ejusq;

1° Ὄνομα. Sumitur enim *Passivè*, & *Activè*, notante *Cicerone lib. 4. Tusc. quæst.* Activè rursus, vel in bonam partem pro *honesta æmulatione*: vel in malam partem, pro *vitiosa tristitiâ* de bono alterius: quâ ultima significatione II impræsentiarum accipitur.

2° Συνωνυμία. Appellatur enim hoc vitium Latinis: 1 *Invidia*, quam appellationem pleræq; linguæ vulgares secutæ sunt. 2. *Livor*. Græcis verò, 1. φθόνος, 2 βασκανία. 3 ζῆλος, &c.

3° Παρωνυμία, ibiq;.

1 Etÿ-

Etyma vocum in variis linguis; ut, 1° *Invidia* ab *In* particula intensivâ, & *video*; quòd invidus oculos continuò fixos habeat in alienam felicitatem. 2°, *Livor* à colore livido, qui plerumq; in invidis cernitur. 3° φθόνος, velut ἀπὸ τῦ φθίνω quod invidus, vel semet animi ægritudine quodammodo interficiat; vel necem optet ejus cui invidet.

2. *Conjugata*: qualia sunt. 1°, *Adjectiva*; Invidiosus, invidus: sed *Invidus* activè solùm significat; *Invidiosus* & activè & passivè, frequentiùs tamen passivè. 2°, *Substantivum*; Invidentia: quâ voce Cicero potius utendum judicat, quam invidiâ, quod liberior sit ab ambiguitate, cum *Invidia* utroq; modo dicatur, *Invidentia* non nisi Activè. 3°, *Verba, adverbia*, &c. Sed ista fortasse plus satis.

II. ATTRIBUTA ESSENTIALIA: ubi 1° *Genus*, 1. *Remotiora* nonnulla; sc. passio, Passio animi, Dolor, sive Ægritudo. 2. *Proximum*: Dolor vitiosus.

2°. *Differentia*: sumpta

1°. A *Subjecto*; qui sunt homines pleriq; omnes: pauciſſimi enim ab hoc affectu liberi, non tamen simpliciter omnes,

sed

sed ii ferè qui mali sunt animi, & impotentes cupiditatum suarum.

2 Ab *Objecto:* quod est duplex, *Quod*, & *Cui*. Objectum *Quod*, est *Bonum* cujuscunq; generis: verum, apparens, honestum, utile, jucundum, animi, corporis, fortunæ, famæ: ne ipsa quidem virtute excepta. Objectum *Cui* est in universum quivis *Homo alter*, superior, par, inferior: (invidemus enim *superiori*, quia ei non æquamur; *pari* quia nobis æquatur; *inferiori*, ne nobis æquetur) Sed tamen intra certam quandam proportionem loci, temporis, & conditionis aliquâ ex parte *Æqualis:* nemo enim invidet aut olim defunctis, aut longiùs remotis, aut immenso intervallo superioribus, inferioribúsve; secundum illa, *Pascitur in vivis livor* ζηλὸς δὲ τε γείτονα γείτων, καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. *Extra omnem invidiæ aleam, &c.*

3. A *Causa efficiente.* 1. *Principali, & interna in eo qui invidet*, quæ superbia est, & inordinatus amor sui: quia enim quis ex vitio φιλαυτίας propriæ excellentiæ nimium indulget, propterea ringitur quoties æstimat eam alienæ felicitatis

objecto

objectui minui, & obscurari. 2. *Impulsiva, & Externa*, quæ multiplex esse potest & varia: sive 1°, *in eo cui invidetur*: ut si inimicus; si rivalis; si indignus; si felicitatis suæ facto, aut verbis prodigus ostentator; aut quid simile, sive 2°. *in tertia aliqua persona*: ut Despectio, Adulatio, Susurrationes &c. quæ sunt omnia permagni momenti ad invidiam concitandam.

3° *Integra Definitio*, eaq; 1. *Brevior*; Invidia est tristitia mala de bono alieno. 2. *Plenior*; Invidia est vitiosa animi ægritudo, quâ quis præ nimio sui amore contristatur de bono, quo alterum frui videt aut prævidet fruiturum, in quantum æstimatur diminuere propriam excellentiam.

III, DISTRIBUTIONEM. Vbi breviter expedio tres *Invidiæ* species; postremam quamq; pessimam: quarum 1ª est, cum quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono (in *specie* vel *gradu*) quo ipse potiri non potest pariter. 2ª est, cum quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono, quo ipse fruitur, sed cupit frui solus. Vtramq; hanc *Invidiæ* speciem Iucundus brevi sesqui

qui versu, & expressit eleganter, & egregiis exemplis illustravit *Cæsaris, & Pompeii* lib. 1. Phars. *Nec quenquam jam servo potest Cæsarve priorem, Pompeiusve parem.* 3ª est, cum quis proprium bonum corrumpit, aut ejus usum sibi etiam negat, ne forte alteri bono esse possit: quo sensu *Plinius*, aliiq; per translationem similitudinis. *Cervum, stellionem*, & alia quædam animalia invidiâ notarunt. Laborare hâc pessima ærugine non paucos eruditorum, nimio notius est, quàm ut hic ostendatur.

EFFECTA, quæ sunt partim *Interna*, respectu ejus qui invidet; partim *Externa*, respectu ejus cui invidetur. Invidia enim 1. mentem perpetuò cruciat, & omnem vitam reddit inquietam. 2. Corpus etiam vultumq; non deformat modò, sed etiam velut tabe quâdam consumit. Tutissimum malum, quæ & culpa est eadem, & pœna; nec minus flagellum quam vitium. 3. reddit hominem bonis maliſq; pariter invisum; odiosum universis. 4. impellit ad quævis flagitia perpetranda. Obtrectationes, dolos, calumniæ, jurgia, seditiones, homicidia (quæ non mala denique;) ex radice pullulant invidiæ? Eum verò cui invidetur

IV.

Invidia

Invidia plurimis periculis exponit. Declinabit itaq; vir sapiens quantum in ipso est invidiam: id quod faciet primùm, si gaudeat in sinu suo, & bonis quæ habet tacitus frui malit, quam ea vanè prædicando limos oculos & animos irritare; deinde, si curet ita se gerere, ut felicitate, quam occultare non potest, non omninò indignus videri possit.

V. COGNATA: quæ sunt inter alia.

1°, *Odium*; quo quis aliquem animo aversatur, eiq; malè vult. Convenit cum *Invidia*, 1°, *Subjecto*, etsi non reciprocè: semper enim qui invidet alteri, ei fum odit, etsi non è contrà. 2, *Causa efficiente interna*; quæ est utrobiq; elati animi superbia, & cæcus amor sui.

2° Ἐπιχαιρεκακία, cùm quis gaudet de malo alieno. Convenit cum *Invidia*, 1. *Subjecto proprio* & reciprocè: nam qui de bono alterius contristatur, lætatur de malo; & contra. 2. *Causa efficiente*; ut suprà.

Differunt tamen ab Invidiâ

1° *Odium*. 1. *Subjecto*: potest enim esse odium in quo non est Invidia. 2. *Objecto Quod*: quod in invidia non nisi bonum

Bonum est; at in odio potest esse Malum. 3. *Objecto cui*: quod latius est Odio, quam Invidiæ. Invidemus enim hominibus tantum, non Deo, nec nobis ipsis, sed aliis: at odisse possumus, & alios homines & nos ipsos, & alias creaturas, & ipsum Deum. Invidemus iis tantùm qui sunt nobis aliquâ saltem proportione æquales: at odisse quis potest & diù defunctos, & longè dissitos, & immenso intervallo superiores aut inferiores.

2° Ἐπιχαιρεκακία ab *Invidia*, 1. *Genere*: nam Invidiæ Genus Dolor est; ἐπιχαιρεκακία lætitia. 2. *Objecto* Quod ἐπιχαιρεκακία enim de malo est; Invidia de Bono.

OPPOSITA, quæ sunt potissimùm VI.
ista, 1. *Sympathia*, sive *Benevolus affectus*, cum quis sic comparatus est, ut alteri bene velit, bonumq; ejus serió, & ex animo gratum habeat: atq; iste affectus Invidiæ ex diametro adversatur. 2. *Honesta Æmulatio*, cum quis dolet se ab aliis bono aliquo superâri aut æquari, quos par erat ipsum superasse: non quod ægrè ferat profectum alienum; sed quod desideret suum. *Invidia*

hominum

hominum malorum est; *Æmulatio* bonorũ. Proficiscitur ab animi hæc, addatur *magnitudine*, illa, *Elatione*. Illâ incenditur animus, ne benè sit alteri: hâc, ut bene sit sibi.

§ 11. *Imitationis ratio, & ornatus.*

Hanc tractandi rationem si in aliis Thematibus imitari velit studiosus juvenis, faciet cum fructu suo. Sed non erit nimium *superstitiosus*, nec curabit ista omnia & singula præcisè ubiq; adhibere, nec enim res feret: sed istis addat, dematve licet, aut etiam immutet nonnulla quivis pro suo judicio, & subjecti Thematis exigentia. Vtile etiam fuerit (etsi Logicus, quà talis, hoc non præcipiat,) inter tractandum *sententias* bonorum authorum, velut gemmas locis idoneis inserũisse. Sed 1°, si sint *breves*: 2° si instituto *accommodæ*: 3°, si quid habeant acuminis, aut elegantiæ non vulgaris: nam quæ aut prolixæ sunt aut studiosius quæsitæ, aut languidæ & & è trivio, perpetuò sunt ingratæ. Ornabis etiam tractationem, si aptis *Formulis* utare, ubi opus est: quarum copiam sub suis titulis libello seorsum descriptam in promptu habere perutile fuerit. Quales sunt formulæ explicandi vocum *Ambiguitates*, & *Etyma*, Rerum *causæ Efficientes*, *Impulsivæ*

In-

Instrumentales; *Finem*, *Materiam*, *Subjectum*, *Objectum*, *Integras definitiones*, *Distributionem*, *Effecta*; Cognatorum *convenientiam*, & *differentiam*; Oppositionem *Privativam*, & *Contrariam*, &c.

Quo autem suppetat juventuti ad manum uberior copia omnis generis Thematum, quibus tractandis semet exerceat; experiaturq; quid præstare valeat, & quantum in re Logicâ profecerit, visum est coronidis loco sylvulam materiæ tractandæ subjicere. Esto ergo exemplum Thematis. § 12. *Materia practicãdi.*

1° *Substantialis*. 1 Vniversalis; *Canis*, *Metallum*. 2. Singularis: *Cicero*, *Bucephalus*. 3. Partialis; *Manus*, *Oculus*, *Cerebrum*. 4. Aggregati; *Oceanus*, *Galaxia*.

2° *Accidentalis*, 1. Absoluti; *Lumen*, *Nutritio*, *Metus*. 2. Relati; *Conjugium*, *Locus*. 3. Singularis; *Conjuratio Catilinæ*, *Acumen Aristotelis*. 4 Concreti; *Princeps*, *Orator*. 4. Aggregati: *Philosophia*.

3° *Non-Realis*. 1 Secundæ Notionis: *Metaphora*, *Syllogismus*, *Æquator*. 2. Privativi; *Cæcitas*, *Mors*. 3. Figmenti; *Sisyphus*, *Chimæra*, *Phænix*.

Subtituli Capitis primi.

1 De Genesi & Analysi. p
2 De genesi triplici. p
3 De notione, & expensione Thematis simplicis. p
4 De Explicatione nominis. p
5 De Explicatione Rei per Attributa essentialia. p
6 De Distributione. p
7 De Consideratione effectorum. p
8 De consideratione Cognatorum. p
9 De consideratione oppositorum. p

De tractatione:
- Substantiæ:
  - 10 Universalis. p
  - 11 Singularis. p
  - 12 Partialis. p
  - 13 Aggregata. p
- Accidentis:
  - 14 Absoluti. p
  - 15 Relati. p
  - 16 Singularis. p
  - 17 Concreti. p
  - 18 Aggregati. p
- 19 Secunda Notionis. p
- 20 Entis privativi. p
- 21 Entis ficti. p

Cap. 2.

De Tractatione Problematis solitaria.

Genesis Problematica est Tractatio Problematis per argumentorum collationem, ut veritas eluceſcat. Est autem *Problema* propositio in disceptationem vocata: cujus conditiones vide fusiùs *lib. 3. Compend. cap. 17. Par. 2.* Ejus partes eædem sunt, quæ & Propositionis; sc. *Subjectum*, & *Prædicatum*, licet non semper expresse proponatur per modum Propositionis. Proponitur enim Problema, vel *Integrè*, vel *Diminutè*. Integrè proponitur, quoties certò constat de utroque termino, & ambigitur tantùm utra pars contradictionis sit vera: exprimiturq; vel *positivè*, cum altera pars definitè statuitur; ut *Logica est Ars, Forma non est Principium individuationis*, & *Thesis* dicitur: vel *interrogativè*, cum utraq; pars ex æquo dubia relinquitur, ut *An Logica sit Ars? An Forma sit principium Individuationis?* & *Quæstio* dicitur. *Diminutè* proponitur, quoties expresso tantum altero termino-

§ 1. *Notio & expensio Problematis.*

rum ambigitur de reliquo: exprimiturque variè, sed ferè ad modum Thematis aut Quæstionis simplicis, ut *de Genere logicæ, De Principio Individuationis*; aliquando tamen plenius & per disjunctionem, ut *sitne Logicæ Genus Ars, vel Scientia, vel habitus instrumentalis ab utraq; diversus? An Materia sit principium Individuationis, vel potiùs Forma, aut Accidens, aut quid aliud?* Nos distinctionis ergô, Problema Integrum, *Categoricum* dicemus; Diminutum, *Disjunctivum*.

§ 2. *Tractationis Problematicæ partes.*

Tractatio utriusq; generis Problematum, aut *Solitaria* est; aut *Socia*. Solitariè tractatur problema, cum quis sine adversarii instantia quæstionem aliquam per se examinat. Cujusmodi Tractationis tres sunt præcipuæ partes; Προθεωρικὴ, Κατασκευὴ, Ἀναστικὴ, *Præparatio Quæstionis, probatio veritatis, & Dilutio objectorum*, Quibus etiam ex abundanti & præmitti potest, quasi *Proœmii* vice, Περιεργαστικὴ de gravitate controversiæ, atq; dubii occasione: & subnecti; quasi *Epilogi* loco, Ἐπισκευὴ, repetitionem complectens summariam totius defensionis cum corollariis inde emergentibus.

In

In Præfatione imprimis ostendetur gravitas Quæstionis, prout res ipsa Postulabit. Quod sc. problema tractandum non sit nullius, vel levis momenti: sed vel de rebus apertè gravissimis; vel de iis quæ etsi prima specie leviores videri possint, sunt tamen eæ, sine quibus graviores nequeunt dextrè intelligi aut explicari. Mox, si fieri potest, occasio dubii detegetur, & origo erroris: quæ nimirum res ansam huic disputationi primæ præbuerint; errorique & initium dederint, & incrementum. Illud *attentionem* pariet; Hoc *benevolentiam* sententiæ nostræ: sed videndum, ut ista *Logicè* fiant, hoc est nudè & apertè secundùm rei veritatem; non invidiosè & hyperbolicè, ut *Oratores* solent. Quin & omitti potest omnis Præfatio: ubi aut minùs necessaria est, aut problema breviùs tractandum. § 3. *Præfatio.*

Habitâ brevi præfatione, Problema non statim probandum est, (nisi ubi termini satis perspicui sunt, & res ipsa parùm controversa:) sed præparandum priùs, *Evolutione tituli*; & *Conjectione Quæstionis*. *Evolutio Tituli* est explicatio Terminorum Quæstionis; tum *Subjecti*, tum etiam *Prædicati* § 4. *Evolutio Tituli.*

dicati: cujus utriusq; brevis aliqua præcognitio habenda est, ut felicior sit progressus in reliquâ tractatione. Vtile erit quidem, animo, aut etiam in scriptis seorsim, plenam tractationem utriusq; Termini secundum rationem in superiore capite traditam priùs instituere, quàm ad tractandum integrum problema accedatur: sed ex istis paucula tantùm sunt apertè ponenda in Tractatione ipsius Problematis; quæ sc. videri possint magis necessaria ad intelligendum sensum quæstionis; qualia plerunq; sunt 1°, *Vocum variæ Acceptiones*, præcipuè quæ nobiliores, & præsenti instituto accommodatiores. 2° *Rerum Definitiones*. 3°, *Earum distinctiones à cognatis*. Ponenda autem sunt ista præcognita, primò ex parte *Subjecti*, 2° ex parte *Prædicati*: atq; ex parte quidem prædicati tanto diligentius, quanto prædicatum est terminus principalior in propositione.

§ 5. *Conjectio quæstionis*.

Conjectio Quæstionis, sive Explicatio status Controversiæ, est ostensio quid sit ultrò citrò q; concessum, & quid propriè controversum. Est enim in omni controversia aliquid *commune*, in quo partes consenti-

sentiunt; & aliquid *dubium*, in quo non: illud *ἀδιάφορον* dicitur; hoc *ζητούμενον*, sive *πρόβλημα*: Illius expositio nobis *Acceptio dati*, hujus *Constitutio quæsiti*, satis idoneè dicitur. *Accipimus datum*, cùm quædam fundamentalia sumimus, vel supponimus, de quibus inter nos convenit & adversarios; adjunctâ, si opus sit, brevi eorundem declaratione aut probatione per unum aut alterum principale argumentum. *Constituimus quæsitum*, cùm ostendimus perspicuè in quo *summa litis*, sive (ut loquuntur) ipsum *Punctum Controversiæ* situ est; id si dextrè fiat, totum penè negotium confectum est: mirum enim dictu, quantum lucis hinc afferatur Probationi, & Refutationi. Si controversiarum in omni genere Scriptores, hoc ritè & accuratè ubiq; præstarent, mille controversiæ in Philosophicis, atq; aliis, jacerent dudùm consopitæ, de quibus hodiè acerrimis animis disputatur. Huc pertinet *Variarum Opinionum recensio*: quæ debet esse *Candida*, ne cujusquam sententiam finistra interpretatione pervertamus; *Succincta*, ne prolixitas sit tædio; & tamen *Plena*, ne dum brevitati studemus, videamur parùm sincerè

alterius sententiam explicuisse.

§ 6. *Declaratio & probatio veritatis.*

Factâ hujusmodi præparatione, κατασκευὴ sequitur, quæ in sententia, quam defendendam suscepimus, declarandâ, & astruenda cernitur. In *Problemate Categorico* præstiterit unica thesi affirmante vel negante sententiam nostram brevitèr proponere; eamq; aliquot rationibus confirmare: nisi sit acriùs controversum, & multis limitationibus indiget. Tunc enim plures *Theses* utiliùs proponentur cũ suis quæq; *probationibus*. In *Problemate* vero *Disjunctivo*, ubi ferè opinionum major est varietas, & plures difficultates, necessarium erit defensionem nostram pluribus propositionibus complecti, quas *Theses*, *Conclusiones*, vel *Assertiones* vocant: in incipiendo more Aristotelico ab illis, in quibus removentur aliorum sententiæ; & pergendo ad illas, in quibus propria exponitur. Porrò post singulas Conclusiones *Argumenta* quibus eæ confirmentur ponenda sunt; petita partim à *ratione*, partim ab *authoritate*: Rationum autem copiam, & delectum habebimus, si *Subiecti* Conclusionis primo, deinde *Prædicati* naturam & attributa mente percurramus: vel

secundum

secundùm rationem tractandi simplex Thema *cap.* 1. hujus appendicis, vel per ordinem locorum Topicorum *lib.* 3. *Comp. cap.* 19. & deinceps. Non sufficiet tamen Argumenta ficnudè propoluisse: fortiter premenda sunt, & defendenda; adversariorumq; evasiones, subterfugia, & cavillationes quibus eorum vim, & ictum declinare aut eludere satagunt, examinandæ atque evertendæ.

§ 7. *Objectiones.*

Confirmationem sequitur *Apocrisis, Confutatio*, sive *Dilutio Objectorum*. Nec multùm interest, quo loco Objectiones disponantur; sive ab ipso statim initio omnes ante Tituli Evolutionem, & Constitutionem Statûs Quæstionis; quod fecêre *Thomas, Scotus*, & *Scholasticorum* turba; sive omnes ultimo loco, & post Confirmationem nostræ sententiæ; sive, quod suaderem magis, post singulas *Opiniones*, aut certè post Singulas *Conclusiones* certæ objectionum classes, quæ pro tali opinione aut contrà talem Conclusionem militare videntur. *Solutiones* pariter, aut singulis Objectionibus subjici possunt singulæ, aut universis universæ; pro cujusque arbitrio. Nec enim morari debent quemquam istæ

curæ

curæ: illa potior est, quâ demum ratione argumenta objecta dextrè, & artificiosè solvantur.

§ 8. *Solutio ad Conclusionem*

Id quò fiat appositè, & cum judicio; consideranda sunt in objectione tria hæc, atq; hoc ordine: *Conclusio, Forma, Materia.* Si enim afferatur objectio, in cujus nec *Formâ* nec *Materiâ* vitium sit, rejicienda tamen est tota, si non directè contradicat alicui *Conclusioni* defensionis nostræ: sæpe enim contingit vitium ἑτεροζητήσεως, ut ea multis & operosè confirmentur, quæ sunt extra quæstionem; negligatur è contrà id, quod maximè probandum erat. Cæterùm ejusmodi *Objectiones* operosâ non indigent *solutione*: satis erit eas, ut alienas à quæstione, rejecisse; atq; ostendisse paucis, quod ex iis colligitur non pugnare cum Thesi nostra. Hùc spectant illæ Formulæ, ἀπροσδιόνυσον *hoc, & ad rem nihil. Deseritur quæstio. Conceditur totum; nec video quid incommodi sequatur. Hoc nõ impugnat Thesin meam,* &c. Quandoque Objectio allata contra Thesin aliquam, tàm non evertit eam, ut confirmet magis. quod quoties fit, non *rejicienda* est tantùm, ut impertinens; sed etiam *retorquenda*

da. Quò ſpectant formulæ, *Hoc facit pro me. In hoc adverſarius meus partes agit. Prævaricari hoc eſt, non objicere. Dum hoc urget, miror ipſum non advertere, ſe propria vineta cædere,* &c.

Si objectionis Concluſio ſit ad rem, & directè contradicat alicui Theſi noſtræ; *Forma Argumentationis* proximo loco excutienda eſt: atq; examinanda Objectio ſecundùm leges Syllogiſmorum Generales, & Speciales; num ſit ritè diſpoſita, vel non. Si facto examine conſtet *legem aliquam Syllogiſticam* violari; (ut ſi ſint quatuor termini; ſi medium ingrediatur concluſionem, ſi propoſitiones ſint purè particulares, ſi purè affirmantes in ſecundâ figura, ſi arguatur à negatione antecedentis ad negationem conſequentis in Hypotheticis, ſi in inductione ſit inſufficiens enumeratio particularium, aut quid ſimile) ſolvetur Objectio negando ejus formam, & detegendo particulare vitium, in quo peccat. Vt ſi dicamus, *In hoc Syllogiſmo ſunt quatuor termini*; *Manca eſt hæc Inductio*, &c. Et hoc in rigore ſatis eſt: Sed expediet etiam vitium in Formâ ulteriùs oſtendiſſe, allato uno aut altero argumento,

§ 9. *ſolutio ad Formam.*

mento, eiusdem omninò formæ, quod tamen manifestè sit vitiosum, & absurdum. Cuius Formulæ sunt, *Perinde hoc sequitur, ac si quis probare velit, &c. Si sic argumentari liceat, non minùs ego probaverim, &c.* & allæ consimiles.

§ 10. *Solutio ad Materiam.*

Quòd si nec *Conclusio* sit aliena, nec *Forma* vitiosa; considerandæ est *Materia* Obiectionis ex *Præmissis:* & secundùm eius rationem instituenda erit responsio ad Obiectionem. Si qua Præmissarum sit *manifestè falsa*, aut *non sufficienter probata*; solvetur Obiectio simplici eius *Negatione*, adiectâ (si videbitur) ratione aliqua cur eam negemus. Quòd si eiusmodi sit Obiectio ut nihil commodè negari possit, *Terminos* (qui sunt *Materia Præmissarum*) expendere oportet; ut ex iis eruatur responsio. Termini autem sunt, aut *Extremi*, aut *Medius*. Expendendi autem primùm *Extremi*: in quorum altero si lateat ambiguitas, (ut plerumq; fit) distinguendus est Terminus sic ambiguus; & respondendum ad Præmissam, in quâ ille Terminus reperitur: ostendendo Terminum illum aliter accipi *in* dictâ *præmissa*, aliter in *Conclusione*. Si non sit ambiguitas in Extremis, tunc

Medius

Medius Terminus est expendendus : & *secundùm se*; & *ratione habitâ ad locum ex* quo ducitur. Secundùm se consideratum Medium, si sit *ambiguum*; respondendum est, ut priùs, per distinctionem: ostendendo, Medium non eodem modo sumi in Maiore, & Minore; & in uno sensu veram esse *Maiorem*, *Minorem* falsam, in altero *Maiorem* falsam, *Minorem* veram. Sin ambiguitas non appareat in Medio; recurrendum ad *Locum Topicum*, unde Medium videtur ductum: ut ex *Maximis* locorum, & Maximarum *Fallentiis* judicari possit, recténe ductum sit argumentum ex illo loco, vel non. Hic per magno erit adiumẽto (bone Lector) Locorum Topicorum *Maximas*, & earum *Fallentias*, usu tibi familiares reddidisse, atq; Exemplis, quæ singulis subiecta reperies, *Lib. 3. Compend. cap. 19. & deinceps*, alia plura addidisse: ut sic tibi copia Exemplorum ad manum suppetat, quæ velut paria ei objicias, qui tibi afferet Argumentum ex loco aliquo Topico perperàm ductum. Si constabit Objectionem niti aliquâ *Maximâ*, non rectè intellectâ: respondebitur, ostendendo cancellos & limites illius Maximæ, quo sensu

sù intelligenda sit, & quibus in casibus fallat; adeoq; præsentem Objectionem ad aliquem dictorum casuum pertinere: quod etiam allatis aliis exemplis in pari casu illustrabitur.

§ 11. *Collectio Corollariorum.*

Expedita hactenùs *Confirmatione nostræ sententiæ, & Dilutione Objectorum*, potuerimus cum brevi aliquâ repetitione *Thesis*, aut *Thesium*, quas defendimus, totam Problematis tractationem finire. Nisi quod alicubi ἐπεκτικῶς propemodum necessaria est: cùm sc. ex constitutione sententiæ nostræ, quædam *Observationes* emergunt; quæ aut ad praxin, aut ad illustrandam aliam aliquam veritatem, aut ad evertendas alias adversarii assertiones videri possint nō infimi momenti. Πλεονάσματα vocant, & *Consectaria*, & *Corollaria*: quæ per subsumptionē, aut ex nostra conclusione inferuntur immediatè; aut ad sic illatā consequuntur. Corollaria autem ista non necesse est novis adductis rationibus ulteriùs confirmare; (satis enim jam antè confirmata præsumuntur in Probatione Principalium Conclusionum:) sed sufficiet ea proposuisse tantùm brevitèr, & adnotâsse ut ex Principalibus Conclusionibus per

neces-

necessariam, & evidentem consecutionem deducta.

Exemplo rem declaratam oportuit in studiosorum gratiam: sed præ studio brevitatis non tam justum exemplum, quam exempli rudem aliquam ideam, & velut sceleton exhibeo; idq; in tractatione Problematis Disjunctivi. Quod fit § 12. *Exemplū Tractationis Problematicæ.*

DE GENERE LOGICÆ.

Partes hujus Tractationis erunt

Προλεγόμενα. ubi ostenditur.

1°, *Gravitas Quæstionis* Ob diversam Methodi rationem in disciplinis Theoreticis, & in Practicis. I.

2° *Occasio discrepantium Opinionum.* 1. Promiscuus usus terminorum Ἐπιστήμης & Τέχνης, scientiæ & Artis apud bonos authores. 2. Infelix Barbariei sæculi Scholastici, & ignoratio usus Logicæ.

Παράρτημα. ubi

1° *Evolutio Tituli.* 1. Logica hic tota ista Disciplina, sed *Docens*, non *Utens*; 2 Ejus Genus quæritur, non *Remotum*, sed *Proximum*. II.

2°, *Conjectio Quæstionis.* ibique

1, *Acceptio Dati.* Ista enim largiuntur omnes Logicam 1°, esse habitum intelle-

tellectualem de primâ ſpecie Qualitatis. 2°, nec ſapientiam eſſe, nec Prudentiam, nec intellectum Principiorum. 3°, & ſcientiam dici poſſe, & Artem, in largâ vocum acceptione. 4°, eſſe inſtrumentum Philoſophiæ, & omnium Diſciplinarum.

2. *Conſtitutio Quæſiti.* Sed illud ambigitur, quodnam ſit ejus Genus Proprium, & Proximum: ſitne illud Ars; an Scientia; an verò Habitus ab utrâq; diverſus? ubi occurrunt 3. opiniones.

1ª, *Avicenna*, & *Latinorum Scoti, Thomæ, Alberti* &c. quòd ſit Scientia propriè dicta.

2ª, Quorundam è veteribus, & omnium ferè *Neotericorum:* quòd ſit Ars propriè dicta.

3ª, *Græcorum*, quos ſequitur *Zabarella:* quòd nec Scientia ſit, nec Ars, ſed habitus inſtrumentalis ab utrâq; diverſus *Kalandá*. Vbi pro veritate declaranda pono quaſdam *Concluſiones:* & ſunt iſtæ.

1ª, *Logica Genus non eſt habitus Inſtrumentalis, à Scientiâ, & Arte ſpecificè diſtinctus.* Probatur

1°, A ſufficientia quinq; habituum Mentis

tis apud Aristot. lib. 6. Ethic. cap. 3. & alibi.

Respondet Zabarella lib. 1. de Nat. Log. cap. 11. Aristotelem ibi non intendisse nominare, nisi tantùm principales habitus; sub quibus tamen inclusivè intelligit Logicam, & Grammaticam, ut eorum instrumenta: & ponit exemplum de discedente Patavio Romam, ut videre est plenius apud ipsum loco citato.

Sed contra. 1. patet ex Textu Aristotelem ibi voluisse enumerare omnes species habitus in quibus est veritas, quare habitus, quos *Zabarella* instrumentales vocat, aut non continent veritatem, aut sub aliquâ dictarum specierum continentur. 2. Grammatica est apertè una ex illis quinque; sc. Ars. 3. Exemplum quod ponit non est ad rem; quia non est simile.

2°. Ab insufficientia fundamenti illius opinionis, quod non est aliud quàm quòd Logica habeat rationem Instrumenti: sed ratio Instrumenti, cùm sit respectus relativus, non habet diversificare species: ergo

2ª. *Genus Logicæ non est scientia propriè dicta*, Probatur.

1°, *à Subjecto.* Quod in Scientiis debet esse Ens Reale & Necessarium: cùm Logica versetur circa *secundas Intentiones*, quæ non sunt ante operationem nostri intellectûs; & eâ cessante, cessant: ergo.

2°, *à Fine.* Qui in Scientiis, est contemplatio proprii subjecti: modò Logica in illa non acquiescit, sed ordinatur ad cognitionem subjectorum in aliis Disciplinis; cùm sit earum instrumentum ex 4. suppositò: ergo.

3°, *à Testimonio Aristot. lib. 1. Topic. cap. 9.* ubi distinguit de Problemate Ethico, Physico & Logico; & consequentèr separat Logicam à Prudentiis & Scientiis. vide *lib. 3. Compend.* nostri *cap. 17. Parag. 2.*

3°, *Genus Logica est Ars propriè dicta.* Probatur

1°, *Per Inductionem.* Logica est habitus mentis, ex 1. suppositò: sed non est aliquis trium, ex 2. suppositò; nec scientia, ex 2. Conclusione: relinquitur ergo quòd sit Ars.

2°, *à Subjecto.* Quod in Artibus est aliquid effectibile à nobis propter finem: sed

sed hoc competit secundis Intentionibus in Logica: ergo.

3°, *à Fine*. Logica docet effectionem Instrumentorum Logicorum: ergo.

4°, *à Testimonio* tum *Aristotelis*, qui Logicam πρόχειρον vocat lib. 2. Elench. cap. ult. & alibi; tùm aliorum qui citantur à *Keckerm. tract. 1. Præcog. Log. cap. 2. parag. 3.*

Arguitur. Vbi solvendæ objectiones.

1. *Obj. Contra 1. Conclusionem.* Logica est Instrumentum: ergo & habitus Instrumentalis. IV.

Sol. Hoc non probat quæsitum. Instrumentum enim prædicatur de Logicâ, ut *Relatum* in concreto de suo Subjecto; non ut *Genus* de specie.

2. *Ob. contra 2. Concl.* Logica est habitus per demonstrationem acquisitus; ergo est scientia. Consequentia patet, ex definitione Scientiæ.

Sol. Scientiæ vox ambigua est. Sumitur enim vel *largè*, pro omni habitu certo conclusionum, quomodo omnes Artes & Prudentiæ possunt dici Scientiæ, & sic intelligitur in definitione allatâ, per quam distinguitur ab *Opinione*

& *Intellectu Principiorum*: vel *strictè*, proùt est una ex quinque speciebus habitûs contradivisa Arti & prudentiæ; & sic requiruntur aliæ conditiones ad Scientiam, sc. quòd sit de Subjecto Necessario, & quod acquiescat in contemplatione ejus.

3 *Obj.* Logicus est sciens: ergo Logica est scientia. Sequitur Argumentum à Conjugatis.

Sol. Non sequitur arguendo à *concretis* ad abstracta, ubi prædicatio non est per se. vide *Lib.* 3. *Compend. cap.* 22. *parag.* 3. & sic est in hoc casu.

4. *Obj.* In Logica est subjectum proprium, sunt passiones, sunt Principia; & ista sunt omnia quæ requiruntur ad scientiam: ergo.

Sol. Negatur minor. Nam ad Scientiam propriè dictam requiruntur alia, ut dictum est modò in responsione ad tertiam.

5 *Obj, contra.* 3 *Concl.* Logica non videtur contineri sub eodem Genere cum arte fabrili, & Architectura; sed illæ sunt Artes: ergo.

Sol. Non continetur sub eodem genere

nere *proximo* (nam illæ sunt Artes manuales, hæc mentalis;) sed benè sub eodem *remoto*.

6. *Obj.* Ars versatur circa materiam externam & crassam; non sic Logica: ergo, *Sol.* Major, si sit universalis, non est vera: nam Effectio quæ est propria Artis operatio, non minùs est in Materia interna, quam externa.

Emendâ ubi V.

1°, Brevis *Repetitio*. Ex dictis ergo constat Logicam nec Scientiam esse, nec habitum nescio quem Instrumentalem; sed propriè, & γνῶσιν Artem.

2°, *Collectio mediorum*. Quod cum ita sit, hinc intelligitur

1. Logicam non aliâ Methodo tradendam quam *Analytica*: id quod fecisse constat Aristotelem ex solo titulo Priorum, & Posteriorum Analyticorum.

2. Inutilitèr eos operam dare Logicæ, qui nudâ cognitione contenti, usum ejus negligunt: secundùm tritum illud; *Merus Logicus, Merus Asinus.* § 13. *Imitationis ratio, & Ornatus.*

Hanc ferè rationem in aliis Problematibus sequi proderit; sed plenius: præsertim ubi variæ sunt & multùm dissidentes

inter se sententiæ. At in *Problemate Categorico* sæpè sufficiet angustiore viâ incedere: ubi quæstio facilius conjici, & totum negotium unâ thesi concludi poterit. Illud etiam admonendum, rationem tractandi Problema aliquantum variari, pro natura ipsorum Problematum: ut si sint *Theoretica*, vel *Practica*; *Universalia*, vel *Particularia*; *de præterito*, *præsenti*, vel *futuro*; atque multifariàm aliàs. Sed isti respectus non faciunt varietatem ita notabilem, ut necesse sit de singulorum ratione aliquid seorsim præcipere: ratio jam exhibita sino modo & mutatis mutandis, conveniet universis; quod cujusque judicio relinquendum sensui. Ornatui inservient *Formulæ* debitis locis adhibitæ: quales sunt Formulæ *de rei gravitate*, *de origine erroris*, *explicandi Subiectum*, *& Prædicatum*, *accipiendi Datum*, *constituendi quæsitum*, *proponendi Opiniones*, *ponendi Conclusiones*, *afferendi Objectiones*, *rejiciendi eas*, *respondendi ad Formam*, *retorquendi*, *paria referendi*, *negandi*, *reddendi rationem negationis*, *distinguendi*, *&c.*

§ 14. *Geneſis Problematica angustior.*

Est & alia tractandi Problematis ratio adhuc angustior multò, quæ potest duobus

bus modis institui. *Uno*; si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum. 2. Nostra Thesis sine ambitu verborum Categoricè ponatur, & uno aut altero principali argumento probetur. 3. Objectiones aliquot è præcipuis brevitèr solvantur. *Altero*; si 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum, ut suprà. 2. Argumenta utriusque partis seorsim proponantur. 3. Sequatur decisio quæstionis, per admissionem rationum unius partis, & solutionem rationum alterius. Quin etiam omitti potest utrobique præcognitio terminorum, ubi sensus quæstionis aut obvius est, aut non multùm obscurus.

Sylvam materiæ tractandæ non opus est hîc, ut in superiore capite, subnectere: abundè satis Problematum quævis Disciplina suppeditabit, in quibus studiosi se exerceant.

Subtituli Capitis secundi.

1 *De Genesi Problematicâ.* p.
2 *De Notione & Expensione Problematis tractandi.* p.
3 *De Præfatione.* p.

4 *De Evolutione Tituli.* p.
5 *De Acceptione Dati.* p.
6 *De Constitutione Quæsiti.* p.
7 *De Recensione Opinionum.* p.
8 *De Declaratione & Probatione nostræ sententiæ.* p.
9 *De Objectionibus, & earum solutione in genere.* p.
10 *De Solutione ad Conclusionem.* p.
11 *De Solutione ad Formam.* p.
12 *De Solutione ad Materiam.* p.
13 *De Collectione Corollariorum.* p.

Cap. 3.

De Tractatione Problematis Socialis: sive, de Disputatione.

§ 2. *Disputantium numerus, & virtutes.*

OMnis Tractatio Problematis per argumentorum collationem, etiam solitaria, *Disputatio* est; sed ea vox de solâ *Sociali*, quæ fit, instante, & premente adversario, per Synecdochen excellentiæ plerunque intelligitur. Quâ exercitatione nescio an sit alia æquè utilis iuvenibus: tùm ad perspicientiam veri, & illam de

qua

quâ Aristoteles *lib.* 1. *Poster. cap. ult.* animi διάθεσιν tum etiam ad vim ἐριστικὴν, & sensa animi aptè, & expeditè proferenda. Disputatio omnis instar pugnæ est, estque ad minimum duorum; *Opponentis* & *Respondentis*: Solennior tamen erit, si tertius etiam accesserit, velut Arbiter pugnæ, *Moderator*. Disputaturis & cum laude, & fructu, tres virtutes sunt apprimè necessariæ: *Ingenuitas*, *Modestia*, *Candor*. *Ingenuitas* in eo consistit, ut quis animo accedat ad disputandum puro, & libero ab omni præjudicio: præjudicium enim tollit judicium, & frustrà disputatur cum eis qui non convincuntur etiam cùm convincuntur. *Modestia* in eo, ut sit aliquis voce & gestu sedato; non clamores cieat & strepitus; permittat adversario verborum vices. *Candor* in eo, ut quis pudori & famæ adversarij prudentèr consulat; labeculas ejus & lapsus prætereat sæpius, quàm notet; de forma & verbis non moveat litem, ubi de ipsis rebus constat: nisi fortè adversarij junctâ ignorationi impudentia debeat auditoribus ludibrium.

§ 2.

Materia disputanda.

Non sunt omnia Problemata indifferenter in disceptationem vocanda. Vitentur.

tur itaque inter disputandum quæstiones I. quæ fidei officiant aut bonis moribus, Vt *An Deus sit colendus? An Parentes sint amandi?* De istiusmodi enim Principijs qui dubitari velle videntur, fuste, non ratione sunt refutandi. *II.* quæ sensuum judicio sunt planè manifestæ: ut *An ignis sit calidus? An detur motus? III.* quæ rationem superant, & captum humanæ mentis: ut *de loco animæ separatæ; De materia & mole cœli Empyrei. IIII.* quæ vanæ, ineptæ & nugatoriæ sunt: ut *An nihil & Chimæra sint fratres? An vulpes saltans in vacuo excitet pulverem.*

§ 3. *Propositio materiæ disputandæ.*

Disputatio similis prælio: sed in prælijs acies disponi priùs solent utrinque, quàm manus conferantur; & in disputationibus ipsum *conflictum* præcedat oportet *Apparatus*. Apparatus autem pro more locorum varius est. In transmarinis Academijs, præsertim Germaniæ, materia disputanda fere proponitur Thematicè sub ratione *Loci Communis*, aut *Simplicis Thematis*, ut *de Syllogismo; de Elementis; de Principe*: quâ artificiosè, & per theses quasdam explicata à Respondente secundùm formam tractandi Thema simplex supra traditam

cap.

cap. 1. *huius Appendicis* in Opponentis arbitrio est, quamlibet Respondentis Thesin, argumentis oppugnare. Ast in celeberrimis Angliæ Academijs proponitur materia discutienda semper *Problematicè*, sub ratione sc. vel *Thesis*, ut *Metalla sunt invicem transmutabilia*; vel *quæstionis*, ut *An Metalla sunt invicem transmutabilia?* Quæ propositá quandoque ab *Opponente*, quandoque à *Moderatore*, postulatur respondentis eâ de re sententia: quam ille mox explicat in sua *Suppositione*. Nostrum hunc morem jure præferendum censeo: tum quia disputatio apud nos strictior est, quæ illis vaga nimis; tum quia Problema certi subjecti & prædicati justo aliquo temporis spatio potest aliquo modo plenè discuti, cum vix possit expectari, ut Thema pleniùs examinetur tantillo tempore per omnia sua Attributa. Vtiliùs fortassis facturi & nos & illi; si & nos quandoque ad illorum morem disputationes institueremus, & illi frequentiùs ad nostrum.

Proposita quæstione, Respondentis est sententiam suam declarare: cuius declarationem in nostris scholis *Suppositionem* dicimus § 4. *Suppositio*

dicimus Vocabulo ſanè per quàm idoneo (etſi aliqui illud ſuggillârint immeritò tali ſcommate, Quid opus eſt *Sub?*) Non enim tam *ponitur* Reſpondentis ſententia ut indubiè vera, quia ſic non rectè caderet ſub diſputationem: quàm *ſupponitur* à Reſpondente pro verâ, donec Opponens evicerit contrarium. *Suppoſitio* aut *Rigida*, & *Peremptoria eſt*; aut *rationalis*, & *Satisfactoria*. Suppoſitio *Rigida* ſive *Peremptoria* eſt, cùm Reſpondens nec terminos Quæſtionis aperit, nec rationes affert defenſionis ſuæ, ſed propoſitâ quæſtione, nudè & ſimplicitèr id indicat ſolum, utram partem Contradictionis defendere velit, Affirmativam, vel Negativam: qui mos eſt Oxoniæ in publicis ſcholis in ordinarijs diſputationibus Scholarium & Baccalaureorum. Suppoſitio *Rationalis* ſive *Satisfactoria* eſt, in quâ Reſpondens animi ſui ſententiam, quò plenius intelligatur ab Opponente, & Terminorum diſtinctione, limitatione que Propoſitionum aperit, & rationum momentis ſtatuminat: qui mos eſt Oxoniæ in privatis Collegijs, & etiam publicè in Scholis in diſputationibus ſolennioribus. Illa præceptis non indiget: de hâc obſerventur iſta.

Sup-

1. *Suppositio formetur stilo & methodo Scholasticis*; hoc est Logicis, non Rhetoricis. Apagè hic Rhetorum cincinnos, & calamistros. *Veritas* enim quæritur, non *Elegantia*: nec expectatur *Declamatio*, sed *Suppositio*. Odiosæ sunt verborum phaleræ & ambitus aurium; ubi instruendæ sunt mentes auditorum, non affectus movendi.

2. *Suppositio formetur verbis* (quàm fieri potest) *propriis, perspicuis, & ab omni ambiguitate liberis*. Aliàs respondens auditores confundet magis, quàm instruet; & quæstioni tenebras potiùs offundet, quàm afferet lucem.

3. *Objectionum solutio ne fiat in Suppositione*. In reliquis, suppositio formanda est ad rationem Tractationis Problematis solitariæ in superiore capite expositam: sed ἀναζυδὴ omittenda, servandaque in ipsum congressum disputationum. Alias & *Opponenti* injuria fiet, cujus Objectiones præripientur à Respondente; & *Auditoribus*, quibus, apponetur recocta Crambe.

§ 5. *Oppositio.*

Habitâ suppositione, Opponens, præsertim in solennibus disputationibus, solet aliquando priusquàm disputare occæperit

perit, paucula velut Perorando præfari. Oratiunculam illam *Oppositionem* dicimus. Interdum est oppositio propemodùm necessaria; quoties sc. Respondens aliquod falsum aut inopinabile tueri videtur: tunc enim opponens gravi aliquâ Oratione ejus pertinaciam castigabit, & solidis rationibus refutabit sententiam; idque magis *Logicè*, quam *Rhetoricè*. Aſt aliàs si adhibeatur, non id fit aliquâ rei necessitate; sed ἐκ παρέργου ut auditorum expectationi aut loci consuetudini fiat satis. In qua non curabit opponens rationes solidas adhibuisse, sed magis rationum umbras; & quæ plus habeant facetiarum quàm virium, ingenii quam acuminis: *Rhetoricè* magis, quam *Logicè*. Poterit tamen si voluerit argumenta quæ mox obiecturus est disponere, & futuræ disputationis fundamenta jacere in oppositione. Sed difficile est hic aliquid præcipere, ubi liberum est Opponenti quâ videbitur via insistere. Caveat tamen duo hæc: 1°, ne respondentis, alteriusve cuiusquam personam aut famam petulantèr habeat. 2°, ne in re seria iocis nimium ineptiat. Si quis omni omissa huiusmodi oppositione (nisi ubi solennitas

exercitij

exercitii eam quodammodo, flagi are videatur) disputationi se protinùs accingere voluerit; faciet cum laude fortassis, certè cum venia plurimorum.

In ipso conflictu, quo quisque quod sui est muneris, id ritè præstet: videndum quæ sint *Opponentis* partes; quæ *Respondentis*; quæ etiam *Moderatoris*. Opponentis est *Objicere, Urgere, Replicare. Obiicit*, cum argumento, eiusque prosyllogismis thesin Respondentis, impugnat: *Urget*; cum requirit à Respondente, ut argumento legitimè satisfaciat: *Replicat*; cùm responsioni allatæ non acquiescit, sed porro it contra. In Objiciendo tria hæc spectare debet Opponens; 1. *Conclusionem* probandam; 2. *Medium* probandi; 3. *Formam* probationis. § 9. *Officia opponentis.*

Officium opponentis *circa conclusionem*, est probè perspectam habere tùm Respondentis Thesin, tum propositionem ab eo quandocunque negatam: ut illam evertere, hanc confirmare possit. Primi syllogismi Conclusio nisi directè contradicat Thesi Respondentis, tota disputatio erit altera, propter *Ignorantionem Elenchi*, quo non est aliud vitium inter disputandum § 1. *Inferre negatam.*

dum turpius. Pariter aliena erit, si in progressu disputationis inferri unquam contigerit propositionem aliam ab eâ, quam respondens novissimè negaverat. Sciat ergo Opponens *propositionem negatam* ei semper incumbere probandam: quam oportet integram inferre in conclusionem proximi syllogismi, sine ulla mutatione, præsertim in sensu: quin & ipsissima etiam verba retinenda sunt, quoties commodè fieri potest, quò clarior sit progressus. Quod si alicubi propter ambiguitatem, obscuritatem, prolixitatem, aliamve causam mutatio verborum sit facienda; neutiquam tamen id tentandum est absque consensu respondentis.

§ 8. *Invenire Medium*

Postquam constiterit de conclusione probandâ, proxima Opponentis cura erit, *Argumenta* quibus ea probetur adducere. Suaderem studioso, donec assiduâ exercitatione aliquam disputandi facultatem sibi comparaverit, non accedere ad disputandum, imparatum à copia argumentorum, etiam in scriptis. Haurire poteris argumenta ex libris eorum, qui de illâ materia scholasticè scripserunt, & destinatò. Si non occurrunt argumenta in libris, tecum

in

in mente tacitus percurre *Attributa* terminorum propositionis probandæ, *Subiecti* primò, deinde *Prædicati*: ex quibus tuopte ingenio argumenta facilè extundes, si tibi saltem illa non exciderint, quæ *de Medii Termini Inventione* generaliter præcipiuntur *lib. 3. compend. cap. 6.* Distinctiones insuper & Limitationes, quæ solent adhiberi pro declaratione status Quæstionis, Argumenta suppeditabunt: quandoquidem enim vana est omnis *Distinctio*, & *Limitatio* in aliquâ quæstione, quæ non propterea adhibetur, ut occurratur tacitæ alicui objectioni contra illam Quæstionem; ex ejusmodi distinctionibus & limitationibus Objectiones fic elicies, si applicare velis illam partem earum quæ non congruit cum sensu respondentis, alicui termino cui congruet. E. g. si objiciendum esset contra Porphyrianam speciei infimæ definitionem, hanc sc. *Species est quæ Prædicatur de pluribus differẽtibus numero in quid*; in explicatione illius definitionis, *lib. 1. Compend.* nostri; cap. 3. Par. 3. invenio duos ejus terminos limitari: ly *Quæ prædicatur* cũ hac limitatione *Immediatè*; & ly *Differentibus numero* cum

hâc limitatione *Tantum*. Prior limitatio ſuggerit mihi dari aliquid, quod non eſt ſpecies, quod tamen prædicarur de pluribus differentibus numero tantùm in quid, ſed mediatè, ut *Animal de Socrate, & Platone:* Poſterior dari aliquid, quod non eſt ſpecies, quod tantum prædicatur, idque immediatè de pluribus differentibus numero in quid, ſed non numero tantùm; ut *Animal De Homine & Equo.* Hinc colligo duas Objectiones contra dictam definitionem; priorem, quòd *Animal* prædicatur in quid de *Socrate & Platone*, qui differunt numero: poſteriorem, quòd *Animal* prædicatur in quid etiam immediatè de *Homine & Equo*, quos differre certum eſt numero, cùm & ſpecie differant, & tamen Animal non eſt infima ſpecies: ergo videtur dicta definitio convenire aliis à definito: & proinde eſſe vitioſa. Fuſiùs iſta fortaſſis expoſui quàm par erat: ſed quod factum eſt in Tyronum gratiam, æquus lector facilè condonabit. Argumentorum copiam ubi paraveris, delige ex iis unum aut alterum ſed quæ plùs videntur habere difficultatum & virium, atque illis fortitèr preme Reſpondentem, prætermiſſis le-

vio-

vioribus: nisi volueris præmissa Fallaciâ, aut tenui aliquo argumento peritiam Respondentis, quasi tentando explorare; ut solent in exercitu levi aliquâ velitatione, velut præludio, hostem prius tentare, quâ res justo prælio cernatur.

§ 9. *Debitè Cōcludere.*

Sed frustrà Conclusio probanda præno-scitur, & Argumenta conquiruntur; nisi ex Argumentis Conclusio debitè inferatur. In eam rem consulerem tyronibus, donec assuetudine promptiores evaserint, syllogismos suos in chartulâ describere iisdem formâ, & verbis, quibus urgere debent; annotatis ad oram singulorum Syllogismorum nominibus modorum, ad quorum normam efformati sunt. E.g. si tibi disputandum esset adversus dictam infimæ speciei definitionem, ex priore duorum illorum argumentorum quæ Par. 8. afferuntur; sic formandus esset progressus disputationis, & in charta describendus.

Da- *Quæ definitio convenit alteri à definito, ea est vitiosa:*
ri *Sed dicta definitio infimæ speciei convenit alteri à definito.*
i ergo *est vitiosa.*

Major est manifesta ex legibus definitio-

nis: minor probatur Syllogismo Hypothetico sic

à posit. Si *dicta definitio conveniat Generi, tum convenit alteri à definito.*
Ant. ad posit. Conf. *Sed convenit Generi:* ergo *Convenit alteri à definito.*

Minor probatur Syllogismo de termino obliquo sic

Da- *Animal est Genus:*
ri- *Dicta definitio convenit Animali:* ergo
i- *Convenit Generi.*

Minor probatur.

Bar- *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in Quid, ei dicta definitio convenit:*
ba- *Sed animal prædicatur de pluribus, &c.* ergo
ra. *Dicta definitio convenit Animali.*

Minor probatur Syllogismo expositorio, & de termino obliquo sic

Bar- *Socrates & Plato sunt plura differentia numero tantùm:*
ba- *Sed Animal prædicatur de Socrate & Platone in Quid:* ergo
ra. *Animal prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in Quid.*

tædet

tædet ista puerilia tanto conatu: sed qui in minutioribus hisce aliquandiu semet exercuerit, sentiet brevi cum suo magno fructu, quas vires habeat ad promptitudinem exercitatio.

§ 10. *Vrgere ad responsionem.*

Postquam eò perducta res est argumentando, ut nihil ultra negari posse videatur; Opponentis proximum officium est, urgere adversarium ad Responsionem. Si *fugiat*; ut repetatur argumentum: si *hæreat*; ut vel negetur aliquid, vel respondeatur: si *Fallaciam clamet*; ut ostendatur quæ sit Fallacia, & ubi lateat: si *diverticula quærat*; ut punctim respondeatur alicui propositioni, aut termino: si *minùs apposite distinguat*; ut distinctionis membra utrique propositioni applicentur in quâ terminus ille reperitur quem distinguit: si *absurdè negat*; ut rationem aliquam ostendat negationis: si *tergiversari pergat* impudenter; ut astantium judicio stetur, quem illi victū pronunciarint.

§ 11. *Replicare*

Si respondens occurrat argumento responsione non prorsus alienâ; Opponens aliò se vertat oportet. *Repetat* primò responsionem, ut eam pensiculatiùs dijudicet: tùm verò id agat maximè, ut ex eâ, si fi-

eri possit, Respondens cogatur in aliquod *absurdum*, aut *inconveniens*; id negando sc. quod prius posuerat; vel concedendo id quod prius negaverat. Si id nequeat efficere; saltem si quid habeat quod replicare possit, *replicet*: sed non sufficiet utrivis parti distinctionis contravenire replicando, (quod scioli faciunt nonnunquam & Sophistæ, ut Respondentem longiùs à Quæstione abducant:) sed adversus illam tantùm distinctionis partem replicandum est quæ magis conjuncta est cum statu quæstionis, propiusq; ad rem pertinet. Quod si nec habeat, quod directè replicet; nec sciat argumentis argumenta sic artificiosè attexere, ut replicationes videri possint magis ad responsionem, quàm novæ objectiones adversus principalem Thesin: Opponenti consultius multo fuerit datæ responsioni palam acquiescere, & novo argumento uti, quam ubi abunde satisfactum est, usq; contendere, & ne victus videatur pertinaciter instare, quasi instar nihili essent quæ Respondens dixisset omnia.

§ 12. *Officia Respondentis, Repetere.*

Respondentis officia sunt etiam tria: *Repetere*, *Negare*, *Solvere*. Repetat primò quæ

quæ objiciuntur ab opponente iisdem terminis, si sint commodi & ritè disposîti; quòd si Opponens per *imperitiam*, aut *oscitantiam*, aut disputationis *æstum*, vel terminos adhibuerit minùs commodos, vel forma minus accuratâ usus fuerit; poterit Respondens pro suo candore inter repetendum terminos & formam aptiores reponere. Nec inutilitèr consumitur tempus ejusmodi Repetitione; quæ necessaria est in omnium gratiam; *Opponentis* imprimis, ut agnoscat ille suam Objectionem, & si quid in formâ peccari aut materiâ animadverterit, id corrigat priusquam fiat progressus ulterior; tùm ipsius etiam *Respondentis*, ut vim rationis altiùs figat animo, & moram aliquam lucretur responsioni; *Auditorum* denique, ut ipsis exploratior sit totius disputationis progressus, & quid ab utroque disputantium sit præstitum judicium certius.

§ 13. *Negare.*

Postquam repetierit objectum Respondens; aut negare aliquid debet, aut rationem solvere. *Negari* autem possunt tria: *Conclusio*, *Forma*, *Propositio*: Cóclusio, si sit *aliena*; forma, si sit *vitiosa*; Propositio, si sit *falsa*. Si opponens aut in primo syllogismo

non contradicat Thesi Respondentis, aut in reliquis non inferat propositionem ab eo proximè negatam: Respondens habet negare *Conclusionem*, rejiciendo ipsam ut ἀπροσδιόνυσον, vel (quod idem est) admittendo totum argumentum, ut dictum est in superiore *cap.* Par. 8. Si opponens peccet in aliquam legem Syllogisticā: Respondens negabit *Syllogismum*; vel *Formam* argumentationis. Si opponens proponat aliquod falsum in altera præmissarum: Respondens illam *propositionem* simpliciter negabit, sive ea Major sit, sive Minor: sed *Maior*, quia ferè nititur axiomate aliquo generali, rariùs neganda venit; *Minor* frequentiùs. Quod si utraq; Præmissarum sit falsa, poterit quidem Respondens obiter admonere Opponentem geminæ falsitatis, & utramq; negare: sed non optimè fecerit, si ei det optionem probandi utram voluerit: ipse potiùs unam è duabus ei imponat probandam, quæ sc. est quæstioni conjunctior: *Maiorem* quandoq; multò sæpius tamen *Minorem*. Solent enim sæpenumero Sophistæ datâ operâ ejusmodi argumenta proponere, in quibus utraque præmissa sit falsa; ut concessa ipsis proban-

di

di optione, incautum Respondentem à proposita quæstione ad insolitas speculationes, in quibus proclive est incommodè loqui, abripiant.

§ 14.

Sed Respondenti, ubi aliquod negandum deprehenderit, satis erit simpliciter negasse. Nec enim ab eo exigenda est *ordinariè* ratio negationis: cujus est *defendere*, non *probare*; & rationes alterius *solvere*, non suas *assignare*. Sed quia, ut dici solet, *stultus quivis unus plus negare potest quàm decem sapientes probare*; nec finis ullus esset disputationis, si liceret Respondenti pro libitu suo negare sine fine: propterea Respondens in aliquibus casibus tenetur assignare rationem suæ negationis, si ab Opponente requiratur; ut

Quãdo & rationem reddere negationis.

1°, *Quando negat propositionem aliquam quæ videtur manifesta.* Non enim sunt temerè rejicienda quæ sunt admodum verisimilia, sine gravi aliqua ratione: & Auditores mirari solent quoties audiunt talia negari; quorum mentibus iste scrupulus est eximendus assignatâ ratione negandi.

2°, *Quando pertinaciter negat formam argumentationis.* Oportet enim ut particulare illud vitium detegat, quo putat laborare

borare Rationem ab Opponente adductam.

3°, *Quando negat multiplicatam Hypotheticam*. Solent nonnulli, quò molestiam creent Opponenti, Hypotheticas semper negare, ineptissimo sanè compendio non quòd negandæ sint, (parùm id illis curæ est) sed quòd Hypotheticæ sint: &, si denuò ostendatur eas ex Antecedente manifestissimò necessariò sequi, negare tamen iterùm Consequentiam, & sic dejinceps in infinitum. Si quando res fortè postulet negari sic multiplicatam Hypotheticam; Respondens suspicione pessimæ consuetudinis se liberabit non alitèr, quàm si assignatâ ratione palàm faciat omnibus, id ab eo factum judicio, non proterviâ.

4°, *Quando negat inductionem sine instantiâ*. Quæ est Aristoteli aperta tergiversatio *lib.* 8. *Top. cap.* 8. Sed potest fieri, ut ubi multæ instantiæ adduci possent in contrarium, nulla tamen subitò occurrat Respondenti; in eo casu, ne videatur tergiversari non instando, debet rationem aliquam reddere negatæ Inductionis; ex quâ probabile reddatur, non omnia particularia esse ejusdem rationis cum illis, quæ apertè

pertè afferuntur ab Opponente in illâ Inductione.

Sunt fortassis & alii casus in quibus Respondens tenetur assignare rationem Negationis: sed fecerit cum aliquâ candoris laude', si assignare velit rogatus ab Opponente, etiam ubi non ex necessitate tenetur id præstare. § 15.

Solvere Argumentum.

De Solutione non antè cogitabit Respondens, quàm opponens vim Obiectionis suæ in medium adduxerit. *Præmaturæ Solutiones*, præterquàm quòd Respondentem arguant formidinis, ingratæ sunt semper Auditoribus: proinde Respondens negabit quamdiu viderit aliquid quod negari commodè possit; ubi verò nihil amplius negari potest, tum demùm solutionem adhibeat, qualem ipsa Obiectio requirit. Si ex *Loco Topico* disputetur, limitanda est Maxima illius loci, quâ niti videtur Obiectio: si *Terminus* aliquis sit *ambiguus*, ut ferè fit, is est distinguendus, & distinctio applicanda eo modo, quo dictum est superioris cap. Parag. 10. Si *Authoritate* pugnetur; locus authoris inspiciendus; scopus expendendus ex præcedentibus & sequentibus; genuinus verborum sensus inde

inde afferendus, & cum noſtra defenſione conciliandus. Poteſt autem rejici authoritas nonnunquam, præſertim ſi oſtendi poſſit, quid authorem in id erroris impulerit: cæterùm non eſt hoc temerè faciendum; ſed parciùs, & modeſtè, & oppoſitâ vel gravi aliquâ ratione in contrarium, vel teſtimonio alterius cujuſquam non contemnendi authoris. *Directa ſolutioni* poteſt ex abundanti addi & *Indirecta*; retorquendo ſc. Objectionẽ in ipſum adverſarium: ſed indirecta ſine directa non ſufficiet, ut quæ ſit reſponſio *ad hominem*, non *ad rem*.

§ 16. *Leges diſtinctionis*

Sed quoniam ſolvuntur pleraque argumenta non aliter, quàm diſtinctionibus: intererit vel plurimùm cuiuſvis diſputaturi, præcipuas aliquot Diſtinctionis leges cognoviſſe.

1. *Diſtinctio non ſit nimiùm generalis.* Multi, cùm nodum ſolvere non poſſunt Obiectionis, ut tamen videantur reſpondiſſe, diſtinguunt de aliquo eius termino: dicuntq; aliquid in genere quod quidem verum eſt, & fortaſſis illi termino congruum; ſed non appoſitum ipſi (ut loquuntur) *puncto* præſentis argumenti. Tunc autem cog-

cognoscitur distinctio esse nimis generalis, cum applicari possit ipsi termino separatim, sed non accommodari utriq; propositioni Obiectionis ubi ille terminus reperitur.

2. *Distinctionis membra sint opposita.* Vitiosa proinde illa est, cuius una pars cum reliqua coincidit, aut in ipsa includitur.

3. *Distinctio terminis propriis & Scholasticis concipiatur.* Videre est plurimos etiam ex eruditorum numero (qui vim Obiectionis penitus perspectam habent, sciuntque omninò quid sit respondendum quantùm ad substantiam rerum ipsarum) infeliciter tamen versari in hac disputandi palæstrâ: dum ob insuetudinem Scholasticorum terminorum, coguntur animi sui sensa longis verborum ambagibus vix ægrè indicare, quæ aliquis mediocriter in istis studiis versatus duabus facillimè dictionibus, & multò pleniùs expediviſſet. Rideant elegantuli licèt Barbariem Scholasticorum; unus tamen *Scotus*, aut *Thomas*, obiectas difficultates brevi eiusmodi Barbarismo faciliùs dissolvet, atque etiam feliciùs; quàm centum *Cicerones* aut *Lipsii* aliquot pagellis.

Ad

§ 17. *Sylva Distinctionum Cõmuniorũ.*

Ad distinctiones comparandas, quæ nobis inter respondendum quoties opus est inserviant, utilissimum fuerit Terminorum celebriorum distinctiones in libro aliquo huic rei destinato seorsim atq; ordine Alphabetico annotâsse, cum brevi earum explicatione. Tentavit aliquid in hoc genere utilitèr non ita pridem *Henr. Ludov. Castaneus in sua Synoph distinctionũ:* cuius exemplo potest quivis studiosus Alphabetum de suo texere, quod sit in proprios usus multò commodius. Sunt tamen quædam distinctiones communiores, quæ sunt longè amplissimi usus: quarum sylvulam in iuvenum gratiam hoc loco subiicere visum est.

I LARGE; & STRICTE Vsum habet potissimùm in vocum & phrasium ambiguitate aperiendâ, quas sæpe contingit nunc laxiùs significare, nunc angustiùs.

II PROPRIE; & IMPROPRIE Vsum habet, ubi voces & phrases cùm propriam significationem habent, tùm tropicam.

III MEDIATE; & IMMEDIATE. Vsum habet in Actionibus, Passionibus, & quæ sunt instar Actionum & Passionum: uni

universim in iis inter quæ aliqua reperitur subordinatio sive *Causalitatis*, sive *Predicationis*. Huic cognata est ly *Proximè*; & *Remotè*.

IV ABSOLVTE; & RESPECTIVE. Vsum habet in terminis Relativis, aut iis quibus respectus aliquis attribuitur aut adhæret.

V PRIMARIO; & SECUNDARIO. Vsum habet in iis inter quæ est ordo, aut in iis quæ alteri qualitercunque conveniunt.

VI MATERIALITER; & FORMALITER. Vsum habet & in *Substantiis* ex Materiâ & Formâ constantibus; & in *Accidentibus Concretis*, præsertim *Respectivis* de prædicamento Relationis, & *Artificialibus* de quarta specie Qualitatis, aliisq; nonnullis; & in *Obiectis rerum*; & in *Terminis prime & secunde Intentionis*. Est hæc distinctio etiam alias latissimi usus, propter variam Analogationem ly *Materia & Forma*.

VII SIMPLICITER; & SECUNDUM QUID. Vsum habet in iis, quæ alteri qualitercunque attribuuntur cum, vel sine limitatione.

VIII PER

VIII PER SE ; & PER ACCIDENS. Vſum habet in Cauſis & Effectibus ; in Actionibus,& Paſſionibus ; in eis denique quæ alteri qualitercunque convenire dicuntur,aut attribui.

IX ACTU; & POTENTIA. Vſum habet in rebus materialibus & corruptibilibus; inq; eis quibus potentia aliqua competere poteſt,ſive *Activa*,ſive *Paſſiva*.

X PERFECTE ; & IMPERFECTE. Vſum habet in eis, quæ variantur ſecundùm gradus,& incrementa.

Alias nonnullas juvenes annotare poſſunt,atq; iſtarum fortaſſis alios uſus; ſed iſtas probè qui calluerit,& quoties opus eſt, expeditè noverit adhibere; poterit earum ope,plurimis illarum objectionum,quibus veritas ordinariè impugnatur,rectà ire obviam.

§ 18. *Officium Moderatoris.*

Officia *Moderatoris*, ſive *Præſidis*, ſunt iſta; I. *Formam tueri legitimæ diſputationis* inter Opponentem, & Reſpondentem: hoc eſt rixas & tumultus compeſcere, curare ut utraq; pars ſemet intra debitas metas contineat, ut in quæſtione permaneatur, ne termini mutentur, ne diverticula quærantur; aliaq; id generis. II. *Adjuvare dif-*

disputantes ubi opus fuerit; *Opponentem*, quandoque formando eius *Argumentum*, aut confirmando, si ille aut frigidè urgeat, aut indebitè concludat. Sed *Respondentem* præcipuè adiuvare debet, *Corrigendo* eum, si aliter neget quàm oporteat.; *Explicando* eius responsionem, si sit obscurior; *Addendo* ei aliquid, si non sit satis plena; *Illustrando* eam, ut firma & appositâ appareat auditoribus; *Aliam afferendo*, si data à Respondente non satisfaciat obiecto. *III. Disputationem concludere*: idque si tempus patiatur, cum brevi aliqua decisione quæstionis, & repetitione summariâ totius disputationis.

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Disputatione Sociali in genere; eiusq; fructu.* p.
2 *De Modestia, Ingennitate, & Candore Disputantium.* p.
3 *De Conditione Materiæ disputandæ.* p.
4 *De Propositione Materiæ disputandæ.* p.
5 *De Suppositione.* p.
6 *De Oppositione.* p.

7 De Officiis Opponentis, & Respondentis in genere. p.
8 De Officio Opponentis circa conclusionem. p.
9 De inveniendis Obiectionibus. p.
10 De Obiectionibus ritè formandis. p.
11 De officio Opponentis in Vrgendo. p.
12 De Replicatione. p.
13 De Officio Respondentis in Repetendo. p.
14 De negatione. p.
15 De reddenda ratione negationis. p.
16 De Responsione ad authoritatem. p.
17 De Solutione Argumentorum. p.
18 De Legibus Distinctionis. p.
19 De Distinctionibus quibusdam generalibus, & earum usu. p.
20 De officio Moderatoris. p.

CAP.

Cap. 4.

De Genesi Methodicâ: sive de Constitutione integrâ Disciplinæ.

§ 1 *Methodi Disciplinarum.*

Genesis Methodica est, Tractatio integræ alicujus Disciplinæ (aut notabilis partis ejus) secundùm leges Methodicæ dispositionis. Multis præceptionibus hac in re opus non est: quæ sunt necessaria, eorum pleraque ex retrò dictis *Lib. 3. Compend. cap. 30. & 31.* satis perspicuè haberi possunt. Illud præcipuè repetendum, quod habetur *cap. 30. parag. 8.* Disciplinas *Contemplativas* quæ scientiæ dicuntur, quales sunt *Physica*, *Geometria* & earum partes, quales sunt Tractatus *de Cœlo*, *de Anima*, *Cyclometria*, *Trigonometria*, disponi debere Methodo Compositivâ. *Operatrices* verò quæ sunt Artes, ut *Logica*, *Medicina*: & Prudentiæ, ut *Politica*, *Theologia*: earumque partes, quales sunt Tractatus *de Prædicamentis*, *de Symptomatis Morborum*, *de Principe*, *de Ecclesia* Methodo Resolutivâ. Quæ tractanda sunt in quavis Disciplina, aut *Præcognita* ejus

sunt, aut *Systematis Partes*; & in instrumentalibus etiam *Usus*: tractantur autem ista per *Præcepta, Commentarios*, & *Quæstiones*.

§ 2. *Præcognita.* *Præcognita* in omni Disciplina præmittenda sunt. De ipsius Disciplinæ *Nomine*; De ejus *Genere*, & propriâ sede ἐν τῷ κύκλῳ τῶν παιδείας, in universo illo Orbe & Circulo Disciplinarum; De ejus *Differentiâ* à cognatis disciplinis, sumptâ ut plurimùm à *Subjecto* ejus proprio tùm Materiali, tùm etiam Formali; De *Notione* illius Subjecti, saltem quoad Quid nominis. Atque ista sunt communia omnium Disciplinarum, sive *Theoreticarum*, sive *Practicarum*: alt in Practicis, præter *Subjecti* notionem, haberi debet etiam tùm *Objecti* aliqua, tùm maximè proprii *Finis* multò uberior Præcognitio.

§ 3. *Systema.* Habitis Præcognitis, *Partitio* Disciplinæ mox instituenda est, & per *Subpartitiones* continuanda: quæ, ut commodè fit, aut secùs; perinde recta ferè erit, aut vitiosa tota Methodus in reliqua tractatione. In plerisque Disciplinis prima Partitio debet esse in partem *Generalem*, & *Specialem*: Pars Generalis agit de Principiis, & Affe-

Affectionibus *Subjecti*, aut *quasi-Subjecti*, in Genere: ut in *Physica*, de Corporis Naturalis Principiis Communibus, *Materiâ*, *Formâ*, *Privatione*; & Communibus affectionibus, *Motu*, *Quantitate*, *Loco*, *Tempore*: in *Ethica*, de virtutum Principiis Communibus, *Consultatione*, *Electione*, *Fugâ*, *Assuefactione*; & Communibus Affectionibus, *Mediocritate*. *Discretione*, *Stabilitate*, &c. Pars Specialis agit de Speciebus *Subjecti*, vel *quasi-Subjecti*, & Specierum speciebus; atque deinceps, dum ad infimas perveniatur: Considerando in Singulis Principia & Affectiones secundùm rationes suas communes aut speciales, ut ipsarum specierum conditio postulabit. Quæ omnia ut legitimè fiant, teneamus oportet animo Leges Methodi Generales & Speciales; Leges dico, *Brevitatis*, *Harmoniæ*, *Unitatis*, *Generalitatis*, & *Connexionis*. Methodicam hanc tractationem partium alicujus Disciplinæ per legitimas partitiones, & Subpartitiones Neoterici *Systema* appellant, non novo vocabulo. Cui subtexendum docent (sed in disciplinis Instrumentalibus tantùm) *Gymnasium*: eâ appellatione complexi ejusmodi Tra-

ctatum, in quo ostendatur *Vsus* & *Applicatio* illorum Instrumentorum, quorum *Natura*, & *Explicatio* in ipso Systemate tradita est. Exempla Methodicæ dispositionis & in Scientiis, ut *Physicâ*; & in Prudentiis, ut *Ethicâ*; & in Artibus instrumentalibus, vt *Logicâ*, facile erat hic subjecisse per Tabulas Methodicas, ὡς ἐν τύπῳ: sed quod est à tam multis antè præstitum, nolo molem addat huic libello.

§ 4. *Præcepta* Porrò tractanda sunt tùm *Præcognita*, tùm Systematis *Partes* & *Vsus*, per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæstiones*: quorum Præcepta sunt simpliciter necessaria; Commentarij verò, & Quæstiones, non nisi ad benè esse tantùm. Præceptorum nomine continentur *Definitiones*, *Divisiones*, & *Axiomata*. *Definitiones* naturam rei tractandæ declarant. *Divisiones* rem tractandam, si sit generalis, in *Species*; si integra, in *Partes* tribuunt; *Axiomata* verò proprietates rei tractandæ aperiunt. Axiomata si eo tantùm fine tradantur, ut cognoscantur, sicut in Disciplinis Contemplatricibus, *Theoremata* potiùs dicuntur: sed ubi præcipiuntur, ut sint nobis rerum agendarum aut faciendarum norma; sicut in Displi-

ciplinis Operatricibus, rectiùs *Canones* seu *Regulæ* appellantur. Præcepta sint 1°, *vera*: ne pariant errorem in judicio vel praxi. 2°, *Necessaria*; & quàm fieri potest, *Pauca*: minutiora enim, & quæ utilitatis vel nullius sunt vel modicæ, aut resecanda erunt, aut certè Commentariis potiùs inferenda. 3°, *Methodicè disposita*: aliàs turbata reddentur omnia, & confusa. 4°, *Brevia*: si quid enim fusiùs explicandum sit, Commentariis reservetur, aut Quæstionibus.

§ 5. *Commentarij.*

Commentarios dicimus, quæcunque Præceptis subjiciuntur, ut illis lucem aut authoritatem præstent. Suntque inter alia præcipuè ista.

I *Declaratio & Defensio Methodi nostræ*; Quæ ut utilis est aliàs; ita est omninò necessaria, ubi novâ methodo insistimus, diversâque ab aliis, qui antè nos tractarunt res eadem.

II *Explicatio Præceptorum*: si propter termini alicujus ambiguitatem, aut obscuritatem, vel ipsius præcepti brevitatem fusiore explicatione indigeant; quod sæpissimè contingit.

III *Allegatio Testimoniorum*. Firmabit

enim valdè assensum nostrum, si præcepta quæ adducuntur viderimus clarissimorum virorum vel niti authoritate, vel suffragiis & calculis comprobari. Iuvabit hîc etiam & illa notare, sicubi fortassis occurrant nobis inter legendum eadem Præcepta sub aliis terminis; præsertim si dextrè, novèq; & subtiliter concipiantur. *E.g.* Theorema hoc est nobile Physicum; *Natura semper agit ad ultimum sui posse.* Hoc alii variè sic expressêre. *Natura est indocta. Natura nũquam agit prævaricatorem. Natura non est dissimulatrix virium suarum, Natura sic agit propter finem, ut non deliberet de mediis, &c.* Ista & similia, adjecto authoris nomine, refer in Commentarios illius Præcepti.

IV *Illustratio per Exempla.* In præceptis Paucitatem laudes & Brevitatem: abest in Exemplis difficile est esse nimium. Hæc enim & usum Præceptorum ostendunt, & memoriam firmant. Suaderem singulis Præceptis tria quatorve minimùm Exempla subdi: eaq; ex illustrioribus, quæ aut multiplex Lectio aliorum, aut propria seriaque meditatio suppeditare poterit. Id si nos in istoc opusculo non præstitimus, sciat velim bonus Lector non hoc incuriâ factum

ctum aut penuriâ exemplorum; sed consultò: tùm quòd compendium meditabamur; tùm potissimùm ut parcitas nostra excitaret industriam studiosorum ad conquirendam undique uberiorum Exemplorum segetem, quæ locis idoneis disponant in libris suis subtitulis Quæstionum, quas propterea singulis capitibus subjiciendas curavimus.

V *Exceptiones à regulis.* Quæ necessariæ sunt potissimùm in Disciplinis Operatricibus: in quibus Regulæ & Propositiones rarùs sunt κατὰ παντός; fræquentiùs ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, *Communiter* verè non *Universaliter*. Cum exceptiones dico, intelligo etiam & quascunq; propositionum necessarias Limitationes: quamvis *Exceptiones, & Limitationes* ipsis præceptis fortassis coniungi poterint, vt eorum pars: non in commentarios rejici, secundum illud nescio cuius: *Excepta addita Præceptis faciunt Regulam universalem.*

VI *Solutio Dubiorum.* Leviorum sc. & quorum non est gravis aliqua inter eruditos controversia. Maiora enim illa digna sunt de quibus peculiares instituantur Quæstiones. Si quis tamen etiam omnia

ista,

ista, quæ commentariorum esse diximus, velit ad Quæstiones referri, aut quæ Quæstionum sunt ad Commentarios; non pugnabo multus: concinnius tamen fecerit, qui illa distinxerit.

§ 6. *Quæstiones.* Materia nobilior controversia, Quæstionibus pertractanda servabitur. Ratio autem Tractandi Quæstiones declarata supra est *cap.* 2. ubi de Tractatione Problematis solitaria, satis multa. Ratio vero Colligendi Quæstiones opportuniùs in alterâ appendice ostendetur *cap.* 3. quò lectorem mitto. Atque hactenus de eo usu Logicæ; qui in *Genesi* consistit.

Subtituli Capitis quarti.

1 *De Genesi Methodica in genere.* p.
2 *De Præcognitis Disciplinarum.* p.
3 *De Systemate Disciplinarum.* p.
4 *De Systemate Disciplinæ Contemplatricis.* p.
5 *De Systemate Disciplinæ Operatricis.* p.
6 *De Gymnasio* p.
7 *De Præceptis Disciplinarum.* p.
8 *De Commentariis Præceptorum.* p.
9 *De Quæstionibus.* p.

CAP.

Cap. 4.

De Analysi Logica.

ANalysis est *Operatio Logica* (*Grammatica* enim & *Rhetorica* alius sunt rationis) quâ artificiosè tractata secundùm præcepta Logica, pari artificio recognoscuntur, & resolvuntur. Pendet *Analysis*, atque intelligitur ex *Genesi*: nam ut eâdem itur Thebis Athenas, & Athenis Thebas; ita ejusdem artificii est res componendo tractare, & resolvendo recognoscere. Quod resolvendum est supponitur esse Compositum: itaque erit *Analysis* perpetuò alicujus *Textus*; qui quasi retexendus est. Ejus usus est in omni vitâ cùm frequentissimus, tum etiam maximus: quoties quicquam vel legimus vel audimus, quod est aliquo artificio compositum; è re nostra fuerit, illud vel *expressè* in chartis, vel saltem *tacitè* in mente resolvere: mirum dictu est quantum inde & *Iudicium* firmetur, & juvetur *Memoria*. § 1. *Resolutionis Definitio & usus.*

Plerumque ante ipsam Resolutionem Textus propositi, quædam veniunt præmit- § 2. *Præcognita de Textu.*

mittenda: quibus ratio & fructus futuræ operationis oſtendatur. Eorum explicationem, *partem* Reſolutionis *externam* aliqui dixerunt: rectiùs fortaſſis *Præcognita*, voces; quæ non tam pars eſt Reſolutionis, quàm præparatio ad ipſam. Præcognita, illa verſantur circa *Textum* reſolvendum; ſuntque præcipuè tria: *Argumentum*, *Cauſa*, *Adjuncta*.

I *Argumentum*, ſive *Materia Textûs*, ante omnia eruenda eſt, cujus conſiderandum 1°, *Genus*: ſitne Thema Simplex, vel propoſitio, vel Syllogiſmus, vel integræ diſciplinæ Syſtema, aut Syſtematis Methodica pars? 2°, *Conditio*; ſi *Thema ſimplex*, utrum ſit ſubſtantiale, an Accidentale; ſingulare, vel univerſale, &c? Si *Propoſitio*, utrum ſit Categorica, vel Hypothetica; pura, vel modalis: univerſalis, vel particularis: una, vel plures, &c? Si *Syllogiſmus*, utrum ſit medij neceſſarij, vel Probabilis, & ex quo Loco ducatur, &c? Si *Syſtema*, aut Syſtematis *pars*: utrum ſit Contemplatrix, vel Operatrix, &c? 3°, *Sedes* ἐν τῷ κύκλῳ: ad quamnam ſc. Diſciplinam pertineat.

II *Cauſa Textûs* præcognoſcendæ, ſunt

sunt potissimùm duæ. 1. *Efficiens Principalis*, qui est *Author* ejus. 2. *Impulsiva*, qui est *Occasio Scribendi*. Vtrumque enim explicari debet, sed paucis; & quis fuerit author illius Textûs, quem resolvendum suscepimus; & quid authorem impulerit ad delectum istius Argumenti.

III. *Adjuncta*, sive *Effecta Textûs*: ubi ostendetur Tractationis resolvendæ, aut *Necessitas* (siqua fuerit) aut *Utilitas*, aut *Dignitas*, aut *Jucunditas*; ne videamur in re tenui, & parum necessariâ, quæque nec fructum habitura est, nec voluptatem, inanem operam sumere.

§ 13. *Analysis Simplex.*

Analysis ipsa aut *Simplex* est, aut *Methodica*, *Simplex Analysis* est, quâ propositio aliqua aut Syllogismus in suas partes resolvitur. Ratio Analysis Simplicis satis aperta est; præsertim si propositio aut Syllogismus Resolvendus plenè & apertè disponatur: ubi verò dispositio non est aperta, & manifesta, (quod fit vel propter *Defectum* aliquem, vel propter *Redundantiam*, vel propter *Cryphn* debiti ordinis in partibus;) Resolvens habet istis occurrere *Supplendo* quod necessariò subintelligitur; *amputando* quicquid partibus essentialibus

alibus amplificationis aut illustrationis ergô superadditur; atque inversa seu transposita *in ordinem* debitum *redigendo*. Quotum nulla difficultatem parient studioso, in Propositionum & Syllogismorum doctrina vel leviter versato.

§ 4. *Analysis Thematica.*

Analysis *Methodica latè* est, quâ longior aliqua tractatio resolvitur: estq; triplex; *Thematica, Problematica*, & *Methodica strictè*. Analysis Thematica est, quâ recognoscitur Logicum artificium in textu Thematico adhibitum. *Analysis Thematica* sic instituenda est.

I *Thema Principale investigetur, & constituatur*. Ipsum enim, sicut est scopus universæ Tractationis, sic fundamentum etiam est totius Resolutionis. Hoc tamen si factum fuerit priùs in Præcognitis, non est hic agendum denuò. Si sint in Textu proposito plura Themata, ut in capite aliquo sacræ Biblix; partitio Textus imprimis est faciendæ, juxta numerum Thematum Principalium in eo contentorum.

II *Termini omnes, per quos Thema illud in Textu explicatur, enuantur*. Tractaturus Thema aliquod Logicè ex instituto, adhibere curabit omnes terminos per quos

quos ipsum explicari potest; salvâ conditione suâ: ast Resoluturus astringitur ad illos Terminos præcisè, quos Author in textu adhibuit; omissis, quos ille omiserit. Certè Authores in scriptis Exotericis & popularibus rarissimè explicant Thema simplex per omnia instrumenta Logica.

III *Terminis explicantibus Thema Logicæ Intentiones imponantur.* Solent Authores res ipsas ponere, putà Thematis *Genus, Efficientem, Objectum, Effecta*, &c. nec timen dicere, quod hæc sint talia: sed Resolventis erit hoc præstare, revocando terminos Authoris ad secundas notiones, quæ ijs competunt respectu subjecti Thematis. Quin istoc qui præstabit dextrè, nisi cognitas habuerit *notas, phrases*, & *formulas*, quæ peculiares sunt terminis certarum intentionum; v. g. *Causa Finalis, Objecti, instrumenti*; & similium? Ejusmodi ergo formularum farraginem sub titulis Capitum & Quæstionum, ad quas ritè pertinebunt, in libris suis Logicis adnotabunt juvenes; vel ex propria observatione, vel aliunde descripta. Vtilis est hoc saltem nomine liber decimus systematis Logici *Joh. Henr. Alstedii*: quo in libro vide *n-*

sum

ſum declarationis doctrinæ de causâ finali, *cap.* 5. Eum virum hac una in re, ſi velis imitari; facilè illud exorabis, ne in reliquis imitere.

IIII Amplificantia accuratè ſecernantur ab Explicantibus. Explicatio enim ſola Logica eſt: quæ explicationi accedunt ornatûs gratiâ, aut amplificationis, *heterogenea* ſunt, & ad Rhetoricam pertinent. Apud Authores ferè conjuncta ſunt iſta: ſed qui Logicè Textum reſolvit, ejuſmodi heterogenea aut reſecabit penitùs, aut certè diligenter ſeperabit ab iis quæ propriè Logica ſunt.

§ 5. *Analyſis Problematica.*

Analyſis Problematica eſt, quâ recognoſcitur Logicum artificium in Textu Problematico adhibitum. Textum autem Problematicum dico, non in quo meræ Propoſitiones ponuntur tantùm aut explicantur ſine ullis Probationibus, (reſolutio enim ejuſmodi Textûs pertinet ad *Analyſin ſimplicem*, de quâ paulo antè diximus: par. 3,) ſed eum, in quo problema aliquod ſeu quæſtio tractatur per argumenta & probationes: unde & nonnullis *Textus Syllogiſticus* dicitur. Analyſis Problematica ſic inſtituatur.

I *Pro-*

I. *Problema principale ex Textu eruatur.* Si plura problemata in uno Textu æquè principaliter tractentur, fiat partitio: & de singulis ordine dicatur.

II *Explicationes terminorum afferantur.* Idq; ex Textu, si author eas expresse adhibuerit: si non; saltem resolvens ipse addat, quæ sunt necessariæ.

III *Conclusio vel Conclusiones; quibus Author sententiam suam complexus est, proponantur.* Cum suis quæq; limitationibus necessariis.

IV *Argumenta, quibus probantur Conclusiones, per certas classes distribuantur.* Rejectis omnino, vel saltem sejunctis, amplificationibus, & ornatu. Classes verò argumentorum sic distinguendæ sunt, ut Argumenta ejusdem, vel cognati medii in eadem classe collocentur: *Testimonia* ab argumentis *Artificialibus*; *Nominalia* à *Realibus*; *Medii Necessarii* à Medii *probabilis*; *Externi* ab *Internis*, &c. separentur classibus.

V. *Loci indicentur argumentorum, & Syllogismi inde formentur.* V. g. dicatur quod tale argumentum sit ductum *à Genere, à Causa Finali, ab Effecto, à Minore,*

vel alio loco. Formatio autem argumentorum in Syllogismos fiet per *Additionem* propositionis, non expressæ in Textu, sed latentis in terminis; & per debitam *ordinationem* Terminorum, & Propositionum, quæ in textu crypticè disponuntur.

VI *Objectionum solutiones ostendantur.* Sive Objectiones expressè in Textu ponantur; sive tacitè, & κατ' πρόληψιν ex solutionibus subintelligi cognoscantur: quibus formatis, responsio in Textu data Logicè adhibeatur alicui termino, aut propositioni; vel ex textu ostendatur peculiare cujusq; Syllogismi in Objectione vitium in formâ, aut Materiâ.

VII *Corollaria proponantur.* Si qua Author in textu alicubi ex Thesi aut Thesibus collegerit: indicatâ simul ratione deducendi ea ex illis.

§ 6. *Analysis mixta.*

Analysis mixta est, artificiosa Resolutio Textus mixti. *Textum* autem *mixtum* intelligo, in quo conjunctim tractantur & Themata Simplicia, & problemata: quæ tamen non sunt confundenda; quod constat fecisse plurimos illorum, qui in aliorum Tractatus & opera Tabulas Analyticas in lucem dederint. Quoties Textus istiusmodi

istiusmodi venit resolvendus, Partitio oportet fiat, quâ separentur Simplicia Themata à Problematibus: utriusq; verò partis Resolutio seorsim instituatur, secundùm rationem jam antè proximè exhibitam.

Analysis Methodica strictè (quæ & *Systematica* dici potest) est, quâ recognoscitur Logicum artificium in tractatione integræ alicujus disciplinæ, aut ejus integræ partis adhibitum. Ea sic instituenda est. § 7. *Analysis Methodica.*

I *Præcognita Disciplina indicentur.* Sitne Contemplatrix Disciplina, an Operatrix; aut hujus, illiusve pars.

II *Partitio Textus fiat methodicè.* In Contemplatricibus, quoad *subjectum* in genere, & species ejus; *principia* communia, & specialia; *affectiones* etiam generales, & speciales. In Operatricibus, quoad finem & ejus subjectum; media ad finem conducentia, eorumq; principia & adjuncta necessaria in genere & in specie. Si Textus in *libros & capita* distinguatur; sic instituetur Partitio (idq; in tabulis Analyticis) ut libris & capitibus sit accommodata.

III *Præcepta Commentaria & Quæstioni-*

ſtionibus accuratè diſtinguantur. Quod Amplificationes ſunt Explicationibus & Probationibus; id ſunt Commentarii Præceptis: proinde, ut illæ in Analyſi *Thematica*, & *Problematica*; ſic iſti in *Methodica*, aut amputentur prorſus, aut cautè ſeparentur ab ipſis Præceptis.

IV *Connectiones partim notentur.* In iis enim potiſſimùm vis Methodi poſita eſt: nec aliter conſtabit, quomodò partes Tractationis inter ſe cohæreant.

§ 8. *Materia practicãdi.*

Exempla ſingularum ſpecierum Reſolutionis nimis Longum eſſet hic ſubjicere. Eorum loco *Silvulam Textuum* exhibeo; quibus reſolvendis exercere ſe poterint, qui volent. Sunto ergo exempla.

I *Textus Thematici*

1° *Acroamatici*. libri quarti Ethicorum Ariſtotelis tria prima capita; ubi Thema ſimplex tractatur, *Liberalitas*.

2° *Exoterici*. Dialogus Ciceronis de Amicitiâ; ubi tractatur Thema ſimplex, *Amicitia*.

II *Textus Problematici*

1° *Acroamatici*. 1. Caput octavum libri primi Phyſicorum; ubi tractatur Problema, *An natura agat propter finem?*

nem? 2. Liber Zabarellæ de quarta Figura; in quo agitatur Quæstio, *An detur quarta Syllogismorum figura.*

2° *Exoterici* 1. Dialogus Ciceronis de senectute; ubi disputatur, *An Senectus sit misera?* 2. Liber Senecæ de Constantiâ sapientis: ubi disputatur, *An in sapientem cadit injuria?* Textus brevioris exempla possunt esse singula Paradoxa Ciceronis.

Textus Mixti

1° *Acroamatici.* Tractatus Aristotelis III de loco lib. 4. Phys. in quo & Loci natura *Thematicè* explicatur, & Quæstiones nonnullæ de eodem discutiuntur *Problematicè.*

2° *Exoterici.* Senecæ liber primus de Irâ: in quo *Ira Thematicè* explicatur per *subjectum, causam efficientem, objectum, effecta*; aliquot etiam *Quæstionum* circa illam materiam agitatione interfertâ. *Concionum sacrarũ*, quæ in Templis habentur, pleræq; sunt *mixti Tractatus* ex Thematibus & Problematibus. Explicationes enim singularum vocum, aut partium in Textu aliquo Biblico, sunt *Tractationes Thematicæ:*

Propositiones verò Doctrinales, quas ex partibus eruunt, & rationibus firmant, cum Corollariorum (quos *Usus* vocant) deductione, *Tractationes Problematicæ*. Vtinam in istiusmodi Concionum Logicâ analysi juvenes se assiduè exercerent! ingens inde brevi sensuri incrementum cùm pietatis, tum artis.

IV *Textus Systematici*

1° *Disciplinæ Contemplatricis.* 1. *Integræ*; Aristotelis universa opera Physica. 2. *Partialis*; Libri Aristotelis de Cœlo: ejusdem de animâ.

2° *Disciplinæ Operatricis.* 1. *Integræ*; Ethica Aristotelis. 2. *Partialis*; Pars aliqua hujus Compendii, putà secundus ejus liber; vel Tractatus de Demonstratione in tertio libro à cap. 11. ad cap. 16. inclusivè.

Subtituli capitis quinti.

1 *De Analysi in genere.* p
2 *De Præcognitis circa Textum.* p
3 *De Simplici Analysi Propositionum.* p
4 *De Simplici Analysi Syllogismorum.* p
5

5 De Analysi Thematica. p
6 De Analysi Problematicâ. p
7 De Analysi Mixtâ. p
8 De Analysi Methodicâ. p

Finis Appendicis prima.

APPENDIX POSTERIOR.

MISCELLA.

CAP. I.

De Quinq; Habitibus mentis.

Appendicem hanc Miscella quædam generalia complectentem (illa quidem pleraq; non propriè Logica, sed quæ tamen juvenibus studiosis speremus fore nec inutilia prorsus, nec ingrata) visum fuit præsenti opusculo comitem adjungere; velut supernumerarium quoddam ἐπίμετον. & reliqui operis Corollarium. In quâ qnatuor ista totidem capitibus adumbranda suscepi, sed breviter. 1. *Numerum & Naturam Habituum Mentis.* 2. *Disciplinarum Universum Circulum.* 3. *De Adornandis Locis Communibus Consilium.* 4. *Historiam Logicæ.*

§ 1. *Summa hujus appendicis.*

§ 2. *Communia de Habitibus Mentis.*

Nulla potest tractatio ritè institui, nisi ad

ad propriam ſuam diſciplinam revocetur; nec Diſciplinæ dextrè diſtingui ab invicem, niſi priùs conſtet ad quem habitum mentis quæque ſit referenda. Eſt autem Habitus mentis, *qualitas multis actionibus acquiſita, per quam intellectus proximè diſponitur ad aſſentiendum alicui veritati infallibiliter.* Excluduntur ergo per iſtam definitionem 1°, *Habitus infuſi*; ut Fides divina: quia non acquiruntur multis actionibus. 2°, *habitus morales*; ut virtutes & vitia: quia eorum *ſubjectum* eſt facultas Volitiva, non Intellectiva; *objectum formale*, Bonum & Malum; non verum & Falſum; *Propria Operatio*, Electio aut fuga, non Aſſenſus & Diſſenſus. 3o, *Habitus vitioſus*; ut error: quia per eum mens aſſentit falſitati, non veritati. 4°, *Habitus indifferentes ad verum & falſum*; ut Opinio, Suſpicio, Fides Humana: quia aſſenſus, quem iſti pariunt in mente, non eſt infallibilis; ut cui poteſt ſubeſſe falſum. *Habitus diſtinguuntur invicem per ſuos Actus: Actus vero per Objecta.*

§ 3. *Habituum Numerus.*

Iſtis excluſis, numerus Habituum mentis eſt præcisè quinarius, prout eorum ſpecies enumerantur ab *Ariſtotele lib. 6. Eth. cap.*

cap. 3. sc. Intellectus principiorum, Scientia, Sapientia, Prudentia, & Ars. Quorum *Intellectus* est circa Principia; reliquæ circa Conclusiones: sed *Scientia* & *Sapientia* circa Conclusiones in Materiâ Speculabili; *Prudentia* verò & *Ars* in materia Operabili. De singularum naturâ, & proprietatibus dicendum ordine.

§ 4. *Intellectus.*

Intellectus est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter & immediatè principiis immediatis.* Actus Intellectus proprius, est *Assensus Immediatus*: & Objectum proprium, *Principium Immediatum*. Sicut enim id in quod tendit Intellectus est veritas immediata, immediatè sc. causæ; (de quâ vide *l.* 3. *Compend. cap.* 12. *parag.* 11.) sic actus per quem tendit in ipsum, est assensus immediatus propter evidentiam in re ipsa sine aliquo discursu. Hinc fit ut ex omnibus habitibus mentis iste facillimè eliciat suum actum: dictus propterea (nomine ipsius facultatis translato in habitum ejus) Aristoteli νοῦς, Latinis vel simpliciter *Intellectus*; vel adjecto, (distinctionis ergò) proprio ejus Obiecto, *Intellectus Principiorum*. Cùm autem tria sint, quæ promiscuè passim *Intellectus*

tellectus nomen ſortiuntur, ipſa nimirum *Potentia* intellectiva, *Actus* intelligendi, & præſens *Habitus:* poterint tria hæc cõmodiſſimis appellationibus ſic diſtingui, ſi potentia *Intellectus* vocetur, Actus *Intellectio*, Habitus *Intelligentia*.

§ 5. *Speciei ejus.*

Principia immediata alia ſunt θεωρητικὰ, quæ *Cognoſcitiva*, alia πρακτικὰ, quæ *Activa*, alia ποιητικὰ, quæ *Factiva* Latinè verti poſſunt. Ex qua Principiorum diverſitate totidem oriuntur ſpecies Intelligentiæ. Intelligentia *Theoretica*, quæ & κατ' ἐξοχὴν ſimpliciter *Intellectus* Principiorum dicitur, verſatur circa principia *ſciendi*, quale eſt illud Metaphyſicum, *Impoſſibile eſt idem eſſe, & non eſſe.* Intelligentia *Practica*, quæ & *Syntereſis* dicitur, quaſi conſervatrix legis naturæ, verſatur circa principia *Agendi*; quale eſt illud Ethicum, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Intelligentia *Poëtica* (quam Alſtedius, quòd novo ſed nimis affectato vocabulo *Intellectum Organico-Mechanicum* primus nominaverit, non eſt quod glorietur) verſatur circa Principia *Efficiendi*; quale eſt illud Logicum, *Ex veris nil niſi verum ſequitur.* Sed iſtæ omnes ſpecies conveniunt in

in una communi ratione univoca secundùm quam formaliter distinguuntur à reliquis quatuor speciebus habitus, ut una tantùm species ejus.

§ 6. *Scientia.*

Scientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati necessaria propter evidentiam quam habet in suis causis proximis.* Objectum Scientiæ est veritas necessaria, necessitate sc. non solùm *prædicationis* in se tota, sed etiam *existentiæ* ex parte subjecti, unde nec *Singularia*, nec *Entia per accidens*, nec *Contingentia* possunt cadere sub Scientiam: & per hoc distinguitur scientia ab Artibus & prudentiis; quarum subjecta non habent esse per se, nisi solùm per operationem nostram. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ proximæ; & per hoc distinguitur à sapientia, ut mox videbitur. De duplici certitudine talis assensus vide *lib. 3. Compend. cap. 11. parag. 2.*

§ 7. *Sapientia.*

Sapientia est *Habitus quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter conclusioni necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis primis & supremis.* Objectum Sapientiæ idem quod Scientiæ; nisi quod restrictius sit propter quasdam requisitas con-

conditiones mox declarandas. Proprius eius Actus est assensus certus propter evidentiam causæ universalissimæ & primæ. *Aristoteles lib. 1. Metaph. cap. 2.* ponit sex proprietates sapientiæ; quæ omnes Metaphysicæ Scientiæ conveniunt.

1. *Versari circa omnia.* non secundùm proprias rationes, sed secundùm rationes communes omnibus, inquantum sunt Entia.

2. *Versari circa difficillima.* Vniversalissima sc. & à vulgi cognitione remotissima; qui vix vltra sensum sapiunt.

3. *Versari circa certissima & evidentissima.* Non contradicit hoc superiori: imò verò nititur eodem fundamento; nam certiora sunt & evidentiora naturâ, quæ sunt propinquiora primis principiis, qualia sunt vniversaliora.

4. *Aptissimam esse ad docendum.* Non quòd tradat modum docendi, sed quòd causas maximè cognoscat, ex quibus maximè docetur.

5. *Maximè esse expetendam, & per se.* Per se quidem, quia habitus est Theoreticus; maximè verò, quia inter Theoreticos dignissimus.

6 *Præsse*

6 *Praesse reliquis Disciplinis*, ex quâ &c. reliquæ habent probare sua principia.

Ex istis proprietatibus patet Sapientiam esse habitum non aggregatum ex Intellectu & Scientiâ, quod nonnulli docuerunt; sed ab utraq; per propriam suam rationem formaliter & specificè distinctum.

Prudentia est habitus rectâ cum ratione Activus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati practicæ ex principiis practicis.* Diciturque Prudentia Intellectualis, ad differentiam Prudentiæ Moralis: quarum *Moralis* est in voluntate & appetitu, *Intellectualis* verò in intellectu practico; etsi utraq; praxin respiciat & circa res agibiles versetur. A reliquis verò intellectualibus distinguitur Prudentia per Objectum suum proprium; quod est *Veritas circa agibilia.* § 8. *Prudentia.*

Ars est Habitus recta cum ratione effectivus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati poëticæ ex principiis poëticis.* Objectum ejus proprium est veritas poëtica, h, e. *conclusio circa effectibilia.* Ars interna est; vel Externa: *Interna*, quâ intellectus dirigit semetipsum § 9. *Ars.*

ipsum ad aliquid efficiendum circa voces aut res in ipso conceptas; *Externa*, qua intellectus dirigit organa corporea ad aliquid efficiendum circa materiam ad extrà. Hanc aliqui discriminis ergô *Mechanicam* dixerunt; & priorem illam *Organicam*.

§. 10. *Fides Divina.* Est quidem præter dictas, & alia etiam species habitus, quæ *Fides Divina* dicitur. Sed ea est toto genere diversa ab illis quinq;. Nam illæ sunt *Acquisitæ*, & suo quodam modo *Naturales*, in quantum sunt ab homine comparabiles per solum exercitium virium naturalium. Fides verò Divina non habetur nisi per infusionem supernaturalem & divinam; unde & Habitus *Infusus* dicitur, & *Supernaturalis* Estque *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati inevidenti propter authoritatem revelantis Dei*. Objectum ejus est veritas inevidens; inevidentiâ sc. vel *materiali*, quæ est terminorum, & ex parte rei creditæ; vel *formali* saltem, quæ est Subjecti, & ex parte hominis credentis. Actus verò proprius est assensio firma tali objecto propter authoritatem Dei revelantis. Nam & Conclusionibus de fide assentis

assentit credens, proximè fortassis & immediatè per discursum ex principiis, ultimatè tamen propter solam revelationem divinam; in quam unam omnes tàm Conclusiones, quàm Principia, quæ sunt de Fide finaliter resolvuntur.

In prædictis habitibus universis & *Veritas* est, & *Infallibilitas:* sed dantur alii etiam habitus, quos tamen propter defectum alterius ex istis Aristoteles non curavit enumerare; suntq; *Error, Opinio, Fides humana, & Suspicio.* Errori deest *Veritas;* reliquis *Infallibilitas.* Error semper de falsis est; reliquis non repugnat subesse falsum. § 11. *Habitus imperfecti.*

I Error est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum sine formidine falsitati.* Objectum Erroris semper est *falsum:* Actus verò est assensio tali falso *sine formidine:* per illud distinguitur ab habitibus dictis, per hunc à dicendis. Error errorem continuò parit; nec datur status: unde illud ex Aristotele desumptum, *Uno absurdo dato mille sequuntur:* & illud aliunde satis tritum, *Erranti nullus terminus.*

II Opinio est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui*

cui propositioni propter probabilitatem quam videtur habere: Obiectum Opinionis est Propositio Probabilis (saltem *ad hominem*) sive sit in se vera, sive non. Propositio autem redditur probabilis alicui, vel ratione *Medii* cùm sc. infertur ex medio probabili; & hoc facit *Opinionem Mediatam*: vel ratione *Terminorum*, cùm scil. mens prona est ad assentiendum ei etiam sine medio, auditis tantùm terminis; ut *Quòd omnes parentes diligant liberos*; & hoc facit *Opinionem Immediatam*. Actus proprius est assensus tali propositioni cum formidine Oppositi. *Opinio & Scientia* eiusdem non possunt simul esse in eodem; possunt tamen in diversis.

III Fides humana est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter authoritatem humanam*. Obiectum Fidei humanæ est Propositio seu vera, seu falsa, proposita ab homine fide digno. Actus eius est assensio tali propositioni propter authoritatem proponentis, cum formidine oppositi.

IV Suspicio sive dubitatio, est *Habitus, quo mens inclinatur ad assensum indeterminatum circa aliquam propositionem.*

In

In reliquis habitibus mens amplectitur alteram partem contradictionis determinatè, cum vel sine formidine alterius: aut in *Dubitatione*, sive *Suspicione*, (istas enim non distinguo specificè, quæ vix differunt omninò, nisi fortè *secundum gradum*, aut saltem *Objecto partiali*;) mens indeterminatè se habet ad utramq;, quandoq; propensior in alteram, sed valdè leviter & sine notabili aliqua inclinatione.

Prædicti Habitus omnes *Simplices* sunt: quibus accenset *Mistos* ex Theoreticis & Practicis duos, Naturalem unum, *Philosophiam*; alterum supernaturalem, *Theologiam* Alstedius lib. 2. præcog. philos. cap. 18. Perperam. Nam 1°, non potest ex pluribus simplicibus specificè distinctis resultare aliquod mixtum specificè ab illis distinctum. 2°, multò minùs mixtus habitus ex *Theoretico* & *Practico*; sic enim idem habitus qui ordinatur ad solam contemplationem, ordinaretur etiam ad operationem, quod implicat. 3°, Simplicibus Habitibus contra-distinguuntur quidem Habitus, non *Mixti*, sed *Aggregati*; quales sunt singulæ disciplinæ (de quibus mox in capite proximo) inq; his sacra Theolo-

§ 12. *Habitus Mixtus.*

gia: Philosophia verò est ipsa aggregata ex pluribus disciplinis; sicut quælibet Disciplina aggregata est ex pluribus Habitibus. Sed ista satis de habitibus; de quorum numero & distinctione ita accuratè disputavit Aristoteles, ut fit omninò defendendus, non tantùm excusandus, saltem non exagitandus.

Subtituli Capitis primi.

1 *De definitione Habitus mentis.* p
2 *De distinctione habituum per Actus & Objecta.* p
3 *De Numero habituum mentis.* p
4 *De Intelligentia Principiorum in genere.* p
5 *De Intelligentiâ Theoreticâ.* p
6 *De Synteresi.* p
7 *De Intelligentiâ Poëticâ.* p
8 *De Scientiâ.* p
9 *De Sapientiâ.* p
10 *De Prudentia.* p
11 *De Arte.* p. 12 *De Fide Divinâ.* p
13 *De Errore.* p. 14 *De Opinione.* p.
15 *De Fide humanâ.* p
16 *De Dubitatione & Suspicione.* p
17 *De Habitibus Mixtis & Aggregatis.* p

Cap. 2.

De Circulo Disciplinarum.

§ 1.

EX multis simplicibus habitibus circa varias conclusiones, quæ quidem ad unum aliquod *Subiectum* vel *Finem* principalem pertinent, oritur Habitus aggregatus, quæ *Disciplina* dicitur. Disciplinæ singulæ nomen induunt eorum habituum, ex quorum complexione oriuntur: ut Disciplina quæ est de Corpore Naturali, *Scientia* dicitur quia complectitur particulares scientias multarum conclusionum, quæ sunt de corpore naturali ut de principali subiecto, aut ad ipsum referuntur. Disciplinarum communissima divisio est in *Theoreticas*, sive Contemplatrices; quarum finis est *Contemplatio* sui subjecti: & *Practicas latè*, sive Operatrices; quarum finis est aliqua *Operatio* nostra, Actio sc. vel Effectio. Vniversitatem Disciplinarum ἐγκύκλιον vocant, sive τὰς ἐν κύκλῳ παιδείας, quasi Circulum quendam & Orbem, omnia scitu digna intra suum ambitum continentem; *Encyclopediam.* *Encyclopedia.*

§ 2. *Disciplinæ Instrumentales.*

Disciplinas *Mechanicas*, & Sellularias, quas docuit *Magister artis Venter*; ut animo liberali indignas, ad eos relegamus qui lucrum ex arte quærunt, non animi fructum. *Liberales* Disciplinæ, aut *Instrumentales* sunt; aut *Architectonicæ*. Keckermannus *Directrices*, & *Obiectivas* vocat: veteres προπαιδείαν, & παιδείαν: poteris, si voles, *Serviles*, & *Regias*. Serviles, sive Instrumentales sunt *Grammatica*, *Logica*, *Rhetorica*: quas Scholastici partem Philosophiæ *Sermocinalem*, vel *Rationalem* faciunt, quòd in sermone aut ratione rectè instituendis versentur. Barbari *Trivium* vocant, nimirum quòd sint tres ex septem illis quas vocant artes liberales: sicut quatuor reliquas ob eandem rationem *Quadrivium*. Ex his *Logica* rationem dirigit, & ordinatur ad intellectum perficiendum: *Grammatica* vocem, & ordinatur ad formandum sermonem: *Rhetorica* utramque suo modo, magis tamen vocem, & ordinatur ad movendum affectus. Istis aliqui addunt *Mnemonicam*, quæ sc. Memoriã haud aliter juvet, quàm Logica Mentem: sed vereor, ut sit illa Mnemonica *Impostura* magis, quàm *Ars*; siquidem tradatur aliqua

qua, quæ sit ab ea Methodo distincta, quæ in Logicâ docetur. Instrumentales istæ sunt omnes Operatrices per *Effectionem*; & proinde sunt in genere *Artium*.

§ 3. Disciplinæ Regiæ sive Architectonicæ, quibus Instrumentales inserviunt, sunt partim *Philosophia*; partim *Professio* Philosophiâ superior. Philosophia est Disciplina ex Scientiis, & Prudentiis aggregata. Scientiæ Philosophicæ sunt tres; *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica*. Quarum Physica est de rebus immersis in materiâ sensibili: Mathematica & Metaphysica, de rebus abstractis ab eâ; sed Mathematica de abstractis ratione tantùm, non autem re; Metaphysica de abstractis partim re, partim per indifferentiam. Physica est vna tantùm scientia, cujus subjectum est *Corpus Naturale*. Metaphysica est una tantùm Scientia, vel potiùs Sapientia, cuius Subjectum est *Ens quà Ens*.

Physica & Metaphysica.

§ 4. Mathematicarum appellatione variæ Disciplinæ veniunt intelligendæ, sed quæ sunt omnes de Quantitate secundùm rationem abstractâ à Materiâ sensibili. Abstractio autem talis vel est *pura*, sine omni concretione cum Materia; vel *impura*, quæ pa-

Mathematica pura.

titur aliqualem cum ipsa concretionem: unde Mathematicæ aliæ sunt *Puræ*, aliæ *Mixtæ*. Puræ sunt, quæ considerant Quantitatem purè abstractam à Materia; Mixtæ, quæ considerant Quantitatem abstractam quidem plurimâ ex parte à Materiâ, cum aliquali tamen concretione: unde nonnulli Mathematicas puras, *Abstractas* dixerunt; Mixtas, *Concretas*. Puræ, sive Abstractæ sunt duæ; *Arithmetica*, & *Geometria*: quarum Arithmetica considerat *Quantitatem Discretam*, habetque pro subjecto *Numerum*, sive *Multitudinem*; Geometria verò considerat *Continuam*, habetque pro subjecto *Mensuram*, sive *Magnitudinem*.

§ 5. *Mathematicæ Mixtæ.*

Mathematicæ Mixtæ sive Concretæ, quodam medio modo se habent inter scientias Naturales & purè Mathematicas; *ideoque* propterea dictæ Peripateticis, quasi scientiæ Mediæ, nec sc. purè Naturales, nec purè Mathematicæ: Mathematicis tamen potiùs accensendæ, quàm Naturalibus; quia Abstractio in ipsis prævalet Concretioni. Sunt autem Mathematicæ Mediæ; *Cosmographia*, *Optica*, & *Musica*: quarum Cosmographia & Optica considerant *Magnitudinem* & subordinantur Geometriæ

metriæ; Musica vero *Numerum* considerat, & subordinatur Arithmeticæ. *Cosmographia* considerat Quantitatem aliqualiter concretam Materiali corpori: *Optica* & *Musica* Materiali Qualitati; Optica sc. *Visibili*, Musica *Audibili*. Cosmographia considerat Mensuram in toto Mundo & partibus ejus; cui subordinantur *Astronomia*, de Mensura in Orbe cœlesti; & *Geographia*, de Mensura in Orbe terræ. *Optica*, seu perspectiva, considerat Mensuram ut est in Luce & Colore. Musica denique Numerum considerat ut in sono est; h. e. *Numerum sonorum*.

§ 6: *Mathematica Practica.*

Mathematicæ Disciplinæ Theoreticæ sunt omnes: sed tamen illis accidit indirectè Praxis; non ut *Finis* per se, sed ut *Utilitas* emergens. Hinc aliquæ artes verè *Mechanicæ*, propter tamen principia Mathematica in quibus fundantur, & utilitatem insignem quam eorum praxis (à posteriori) præstat studio & profectui Mathematicarum disciplinarum; & ipsæ etiam Mathematicarum appellatione frequenter censentur, nec indignæ æstimantur, in quarum studio liberalia ingenia operam nonnullam collocent. Quales sunt præ cæteris. 1. *Geometica*

datica, de mensurandis quibuscunque corporum dimensionibus. 2 *Statica*, de ratione ponderum. 3 *Nautica*, de arte navigandi. 4 *Pictura*, de ratione exprimendi figuras Hominum, Rerum, Regionum &c. 5 *Architectura*, de ratione fabricandi omne genus ædificii.

§. 7. *Disciplinæ Morales.*

Prudentiæ Philosophicæ, aut sunt πρῶται & primarò sic dictæ; & sunt *Ethica*, *Oeconomica*, *Politica*: aut secundariò, & sunt *Historica* & *Poetica*. Illæ Prudentiæ Methodicæ dici possunt, istæ Exemplares. *Ethica* est Prudentia de moribus, & officiis in vitâ communi. *Oeconomica* est prudentia de moribus, & officiis in familiâ. *Politica* est Prudentia de moribus & officiis in Civitate vel Republicâ. Nec est quod quis addat Prudentiam *Ecclesiasticam*, *Scholasticam*, &c. istæ enim sunt species Politicæ; sicut *Ecclesia*, *Academia* &c. sunt species Reipublicæ.

§ 8. *Historica & Poetica.*

Prudentia Exemplares, sunt Historica & Poetica: quarum Historica tradit Methodum Exemplorum, *Gestorum & Realium*; Poetica, *Fictorum & Idealium*. Vt enim Historia narrat res gestas à veris personis; sic Poesis narrat res geri solitas in vitâ

vitâ communi sub fictis personis: ita ut Poesis nihil aliud esse videatur, quam *Historia Idealis*. Historicæ inserviunt præ reliquis *Chronologia* & *Chorographia*: sc. ut famulæ, non ut partes; nam Chronologia Astronomiæ pars est, & Chorographia Geographiæ. Poeticæ vero potissimùm inservit *ars versificatoria*, quæ pars est artis Grammaticæ.

Professiones, seu Facultates Philosophiâ superiores, quibus (*ratione usus*) Disciplinæ Philosophicæ velut ancillantur; sunt tres illæ supremæ; *Medicina, Jurisprudentia, Theologica*. Medicina & Iurisprudentia unanimes facilè Theologiæ dant primas: sed neutra alteri cõcesserit lubẽs. Æmulæ facultates utræq; sunt: quia utræq; summæ: quarum *Medicina* tendit in bonum corporis humani Naturalis; *Iurisprudentia* in bonum corporis politici. Et Medicinæ quidem artes ferè omnes manuales aliquo modo subserviunt, ut quarum pleræq; ad curam humani corporis (quâ propinquius, quâ remotius) pertinẽant; ratione sc. *victus* aut *vestitus*: Iurisprudentiæ verò reliquæ Prudentiæ subjiciuntur, Politica præsertim; cujus in gratiam *Magistratus*

§ 9. *Medicina & Iurisprudentia.*

stratus & Curiæ & Officia publica constituta sunt. Ad Medicinam spectant *Botanica*; de simplicium medicamentorum naturâ, viribus & usu: *Anatomica*; de corporis humani fabricâ & partibus: *Pharmaceutica*; de compositione medicamentorum: *Chirurgica*, de curatione partium externâ: aliæque artes nonnullæ, ut partes vel species ejus. Ad Iurisprudentiam spectat *Ars Notaria*, aliæquè. Sed de istis satis.

§ 10. *Theologia.*

Sacra *Theologia* omnium Disciplinarum meritò suprema habetur & dignissima: ut ad quam cura pertineat immortalis animæ: estq; *methodica aggregatio plurium principiorum & conclusionum, quæ sunt de fide divina*. Qui eam ex Sapientiâ, Scientiâ, & Prudentiâ volunt esse mixtum habitum incommodè sentiunt: etsi enim *Sapientiæ* nomen propter dignitatem Theologiæ tribuatur aliquando, non tamen id fit univocè; sed ut per hoc Theologia distinguatur à reliquis Prudentiis, quæ sunt *Morales* seu *Naturales*, cum ipsa sit Prudentia *Supernaturalis* & *Religiosa*. Est ergo Theologia una tantùm Disciplina, eaque in genere *Prudentiæ*: cùm habeat pro fine suo *Actionem*, sc. Fruitionem Dei, quò pervenitur

nitur per media activa ad fidē, Pœnitentiam, Vitæ Sanctimoniam.

Subtituli Capitis secundi.

1 *De Disciplinis in genere.* p
2 *De Encyclopædia.* p
3 *De Disciplinarum partitione in Mechanicas & Liberales.* p
4 *De Instrumentalibus Disciplinis.* p
5 *De Philosophia.* p
6 *De philosophia Contemplativa.* p
7 *De Mathematicis puris.* p
8 *De Mathematicis Mixtis.* p
9 *De Mathematicis practicis.* p
10 *De Philosophia Morali.* p
11 *De Historica & Poetica.* p
12 *De tribus professionibus supremis.* p
13 *De Ordine Disciplinarum inter se: & de ratione studii rectè instituendâ.* p

Cap. 3.

De Colligendis Locis Communibus.

Loci Communes, sunt *Tituli ad quos omnia, quæ inter legendum aut meditandum utilia occurrunt, velut ad quasdam classes revocantur: inde quoties nium utifacto lite-* § 1. *Locorum commu-*

facto est usus depromenda. Loci Communes sunt memoriæ & necessarium simul, & firmissimum subsidium: habenteq; alias fructum ingentem; quem experiare facilius, quàm eloquare.

§ 2. *Adversariæ Collectionis Modus primus.*

Locorum Communium Collectio, vel *Adversaria* est; vel *Methodica*. Adversaria Collectio est, quâ ut quæq; priùs posteriùsve occurrunt, ita in libris notantur, neglecto naturali ordine rerum ipsarum. Ejusmodi adversariæ collectionis triplicē ferè rationem est observare.

I Cum diversæ materiæ à principio libri continuò sibi subnectuntur, nullo relicto spacio chartæ puræ inter ipsas, nec servato ordine vel saltem Alphabetico; sed annotatis tantùm in margine ad oram singularum materiarum titulis, ad quos ipsæ pertinent, & instituto tandem seorsim indice Alphabetico, qui ostendat qua in paginâ quidq; reperiatur, estq; hic modus omnium confusissimus.

§ 3. *Modus secundus.*

II Cùm singulis Alphabeti literis certus paginarum numerus destinatur; sed res ipsæ confusè scribuntur, nisi quod quæq; referatur ad literam initialem sui Tituli; ut *Avaritia* ad *A*, *Suspitio* ad S. adnotato in margine

margine peculiari ejus Titulo, unà cum notis numerorum ordinem Tituli indicantibus; ne sit necesse eundem Titulum margini sæpiùs inscribere, si sæpiùs occurrat: v.g. si in Alphabeto literæ A. sexto loco aliquid occurrat de *Avaritia*, vicesimò fortassè de *Astutia* &c. res ipsas ubi descripseris, scribe in margine Titulos cum numeris sic, 6. *Avaritia.* 20. *Astutia.* Inde si quid denuò occurrat de Avaritiâ, aut Astutiâ, notandum; percurre titulos in margine: reperiesq; *Avaritiam* sub numero 6. *Astutiam* sub numero 20. collocari. Noli ergo Margini denuò *Avaritiam* aut *Astutiam* inscribere; sed numerorum tantùm notas 6. aut 20. Sed & hic modus est admodùm confusus.

§ 4. *Modus tertius.*

III Cùm singulis Titulis singulæ paginæ destinantur, vel secundum Alphabeti ordinem (qui mos est plurimorum) vel (quod est aliquantò consultius) eo ordine, quo quiq; occurrerint: facto seorsim Indice Alphabetico Titulorum, ut in primo modo, adscriptisq; margini *Subtitulis* cum notis numerorum eâ ratione, quâ de Titulis dictum est in secundo Modo. v. g. si inter legendum quod primum notatu dig-

num

rum occurrerit, sit *de voluptate*; proximum *de Anima*, &c. Esto *Voluptas* Titulus primæ paginæ; *Anima*, secundæ &c. Est hic modus longè optimus omnium eorum qui sunt Collectionis Adversariæ.

§ 8. *Usus adversariorum.*

Collectio adversaria, etsi Methodo careat & Arte, habet tamen suum usum penè necessarium: Inservit enim partim *Præparationi*: partim *Compendio*. *Præparationi* quidem: ut sc. juvenes non interea patiantur lectionem suam perire, plurimaq; notatu digna labi è manibus, dum sunt adhuc imparati à methodo accuratiore, quâ lecta auditaq; commodiùs digerant: *Compendio* verò; ne qui peculiari cuiquam professioni studia sua dicarunt, cogantur plurimùm temporis in rebus à suis studiis multùm alienis collocare, si curent in singulis disciplinis esse accuratè Methodici. Logica quidem, quia est ea Ars omnium Disciplinarum Instrumentum, è re fuerit studiosorum omnium Methodicè collegisse; ut etiam cujusvis studiosi Loco: cõmunes in eâ facultate, cui nomen suum dedit, illisq; Disciplinis quæ cum ea sunt cõjunctiores; in reliquis verò poterit adversariâ locorum collectione contentus esse.

Quorsum

Quorsum enim aut Medicus *Moralia*, aut Iurisconsultus *Mathematica* nimis anxiè Sectaretur?

§ 6. *Collectio Methodi Popularis.*

Collectio Methodica Locorum Communium est, in qua relucet aliqua Methodicæ dispositionis ratio. Estque ea rursum vel *Popularis*, vel *Accurata*. Popularem dico, in qua servatur Methodi ratio minùs accurata: hujus varii sunt modi. Alii enim secundùm *Tabulas* decem *Prædicamentorum* locos disponunt; alii omnia ad *præcepta Decalogi* referunt; aliique aliter pro suo quisq; ingenio & judicio. Sed *angustiores* sunt omnes isti modi, quàm ut universa complectantur; & *turbatiores*, quàm ut satis distinctè.

§ 7. *Collectio Methodica Accurata.*

Collectio Methodica Accurata est, in qua Tituli Locorum disponuntur accuratè secundùm propriam Methodum uniuscujusque Disciplinæ. In quem finem suadent nonnulli authoris alicujus opus Methodicum, quale sc. ipsi maximè comprobamus, nobis ob oculos ponere, ejusque vestigia sequi; singulorum capitum Titulos in libris nostris ordine describentes, paginasq; aliquàm multas singulis *Titulis* relinquentes; ut & *Subtitulis* pariter

ſuo ordine ſpatia majora, vel minora, pro ratione ipſarum materiarum.

§ 8. *Conſiliũ Authoris*

Benè quidem illi: nec reprehendo. Cæterùm quandoquidem Collectio Locorum Communium non eſt ipſa rerum tractatio, ſed apparatus ad ipſam, ſive congeſtio rerum tractandarum; & Methodus accurata in *diſponendo* quidem neceſſaria eſt, in *colligendo* non item: quid ipſe ſentiam hac in re utiliſſimum, ſi non ingratum fuerit, *bone Lector*, paucis accipe.

I Initio libri *Tabula Methodica*, quæ Generales tantum Titulos complectatur, unâ aut alterâ paginâ deſcribatur. Illa enim totius Diſciplinæ fabricam & Methodum unâ quaſi Synopſi ſemper repreſentabit.

II *Tituli* ſingulis, eo ordine quo deſcribuntur in Tabula, *Subtituli* ſui ſubjiciantur. Sed Tituli vel rubricâ, vel majuſculâ characterem formâ, vel aliâ aliquâ inſigni notâ, à ſubtitulis diſtinguantur.

III Subtitulis ſingulis numerorum notæ præficiantur; relinquaturq; ſpatiolum ad finem lineæ, in quo annotari poſſit peculiaris pagina libri noſtri, in quâ aliquid pertinens ad talem vel talem Subtitulum diſpo-

disponitur. Relinqui etiam debet spatium 6, aut 7, linearum post subtitulos singulorum Titulorum; in quibus describantur, si fortè alii aliqui Subtituli inter legendum nobis occurrant, præter eos, quos hactenus descripsimus.

IV Singulis Subtitulis pagina una relinquatur, prout res notandæ occurrerint. Methodus, si fit in Tabulâ Generali, *accurata*, & in Speciali Indice Subtitulorum, *Mediocris*, non est exigenda in ipso libro; Sed ut materia aliqua prima occurrerit, ita subtitulo ad quem illa materia pertinet prima pagina detur; secunda secundo, & deinceps: numerus tantùm paginæ adscribatur suo loco, in *Indice Subtitulorum*.

§ 9. *Praxis huius cõsilii.*

Exemplum penè exhibuimus in hoc *Compendio Logicæ*, cujus singula *Capita* possunt esse singuli *Tituli* Locorum Communium in hac disciplinâ: *Quæstiones* verò capitibus subjectæ singuli *Subtituli*. Spatium reliquimus post singula capita, cui inserantur & aliæ Quæstiones sive subtituli, si qui alibi occurrant ad materiam illius capitis spectantia. Spatiolum etiam reliquimus in fine lineæ post singulas quæstiones, unà cum literâ p. quæ *paginam*,

significat; eo consilio, ut juvenes appositis ad literam numerorum figuris peculiares paginas indicent suorum librorum, in quibus reperiuntur materiæ ad dictos Subtitulos sive Quæstiones pertinentes. Si quis velit colligere Locos Communes Logicos; *Index Capitum & Subindices Quæstionum* præsentis compendii, possunt esse ei pro Indice. In reliquis etiam Disciplinis, Indices istiusmodi in suum usum concinnabit, quos præfiget libris suis Locorum Communium pro illis Disciplinis.

§ 10. *Locorum adornatio*

Loci Communes sic instituti *adornandi* sunt diligenter. Si quid Lectio, Auditio, Meditatio, suggesserit, quod memoriâ dignum censeatur, illud in locis communibus, ut mella apes in favis, studiosè collocabis: diemq; deperditum duces, in quo non est aliud in locos Communes relatum. *Sententias* authorum breves, illustres & nervosas: *Voces artis* & rerum appellationes: *præcepta* disciplinarum: vocum *distinctiones*, aliaque similia, ipsius authoris verbis & αὐτολέξει consignabis: adjecto ad finem aut in margine libro, capite, sectione, paginâ, ubi illa reperiuntur. Cætera tuis verbis notabis. Si quid propriâ

priâ meditatione consecutus fueris quod sit illustre; peculiari aliquâ notâ id ab alienis distingues: si materiam alicujus Tituli aut Subtituli reperies ubivis ab aliquo fusiùs tractari, non erit necesse ex authore quicquam transcribere: satis erit locum ipsum, ut priùs, indicasse.

Subtituli Capitis tertii.

1 *De Utilitate Locorum Communium.* p
2 *De Locis Adversis.* p
3 *De Locis Methodicis.* p
4 *De Locis Communibus commodissime instituendis,* p
5 *De Locis Adornandis.* p

Cap. 4.

De Historia Logica.

§ 1.

LOgicæ Naturalis usum ante *Aristotelem* plurimi exercuerũt; nec enim aliter quicquam potuerunt in aliis facultatibus cum laude commentari. In ipsa etiam arte aliquid ausi sunt è veteribus *Pythagoras*, *Parmenides*, *Architas*

Logici ante Aristotelem.

Tarentinus, Zeno, Socrates, Plato, Xenocrates, Chrysippus; aliique ex Stoicis & Academicis. Sed *Stoicorum* Logica non aliud quicquam fuit, quàm confusum quoddam Chaos præceptorum, sive potiùs Exemplorum de captionibus Sophisticis, aliisque ad ostentationem magis comparatis, quàm ad usum: unde illa monstra argumentationum profluxêre, *Antistrophon, Crocodilites*; *Utis*, &c. Academicorum verò Logica, in quibus *Plato* familiam ducit, multò illa utilior fuit quidem & magis seria; sed tamen nihil ordinatè docet, aut Acroamaticè; præcepta tantùm obiter immiscet Exotericè, & in forma Dialogorum. Primus mortalium *Aristoteles*, & Logicæ finem certum constituit, & præcepta in ordinem redegit, & singulari artificio integræ artis methodum contexuit; rejectis heterogeneis, & exotericis, & inanibus subtilitatibus: ita ut *Logicæ inventor* optimo jure dici mereatur.

§. 2. *Post Aristotelem ad Scholasticos.*

Post Aristotelem deferbuit nonnihil Peripateticæ doctrinæ studium. Succedentibus enim sæculis Oratoriis magis quàm Philosophicis, Logica à fine suo proprio & genuino, quæ contemplatio est & cognitio

nitio rerum, inflexa est propemodum omnis ad usum forensem; à docendo ad movendum; ab instruendo intellectum, ad mulcendum affectus. Sic *Cicero*, & Ecclesiæ doctores Græci Latinique, *Augustinus*, *Hieronymus*, *Chrysostomus*, alii. Non defuêre tamen, qui & illis sæculis libros Aristotelis Logicos commentariis illustrarent, aut ipsâ aliquid in re Logicâ tentarent; Græci præsertim, *Porphyrius*, *Aphrodiseus*, *Simplicius*, *Ammonius*, *Themistius*, *Philoponus*: & duo summi Arabes *Avicenna*, & *Averroes*; sub quibus potissimùm Logica Peripatetica neglecta jamdiu vires pristinas colligere & reflorescere cœpit denuò.

§ 3. *Scholastici.*

Insequutum est brevi sæculum *Scholasticum*, in quo Logica & Philosophia Peripatetica à plurimis fuit illustrata; stylo quidem inelegante nec elaborato, sed quem abundè compensavit admirabilis judicii profunditas, & in rebus perscrutandis omninò felix subtilitas. Post *Alexandrum ab Ales* Anglum (qui Pater Scholasticorum habetur) Logicalia scripsêrunt *Albertus Magnus*, *Thomas*, *Scotus*, *Burlæus*, *Occam*, &c. Qui hos secuti in varias postea sectas

sunt diuisi: dum alii *Scotistæ*, alii *Thomistæ*; *Nominales* alii, alii *Reales* dici voluerunt. Sed Scholasticis istis præsertim vetustioribus (degeneres enim illi, qui in *Summulis & Sophistria* omne ævum ineptierunt, indigni sunt qui locum inter Logicos sortiantur) tantum debet Logica, quantum ferè aliis hominibus nullis. Sanè illud optandum fuisset ut non heterogenea sæpiùs infarsissent; & Quæstiones Theologicas, Physicas, Metaphysicas in Logicâ determinandas proposuissent.

§ 4. *Quorundã Scholasticorũ cognomẽta.*

Scholasticorum plerisq; qui reconditioris subtilitatis aut judicii habebantur, cognomina quædam indita sunt à discipulis suis: quæ quoniam celebria sunt in scholis, facturi videbamur rem non ingratam si hic attexerimus; etsi non sint omnes Logici.

1. *Alexander ab Ales.*
2. *S. Thomas Aquinas.*
3. *Ioh. Dunes Scotus.*
4. *S. Bonaventura.*
5. *Henricus de Gandavo.*
6. *Gualterus Burleus.*
7. *Willelmus Occam.*
8. *Ægidius Romanus.*

1. *Irrefragabilis.*
2. *Angelicus.*
3. *Subtilis.*
4. *Seraphicus.*
5. *Solennis.*
6. *Planus.*
7. *Invincibilis.*
8. *Fundatissimus.*

9. *Pro-*

9. *Thomas Bradwardinus.*	Doctor	9. *Profundus.*
10. *Iohannes de Baccone.*		10. *Resolutus.*
11. *Franciscus Marronis.*		11. *Illuminatus.*
12. *Adamus de Mariſco.*		12. *Illustris.*
13. *Petrus Aureoli.*		13. *Facundus.*
14. *Iohannes Baſſolis.*		14. *Ordinatiſſimus.*
15. *Alexander Saxo.*		15. *Illibatus.*
16. *Gerardus Odonis.*		16. *Moralis.*
17. *Antonius Sisretus.*	Magister.	17. *Formalitatum.*
18. *Petrus Lumbardus.*		18. *Sententiarum.*
19. *Petrus Comeſtor.*		19. *Hiſtoriarum.*
20. *Petrus Hiſpanus.*		20. *Summularum.*
21. *Averroes.*		21. *Commentator.*
22. *Petrus de Abano.*		22. *Concsiliator.*
23. *Suicetus.*		23. *Calculator.*

Prodiit è mediâ Barbarie vir magna professus *Raymundus Lullus*; qui opus Logicum, quàm speciosо titulo insignivit *Artem Magnam*, commentus est: cujus ope pollicetur trimestri spatio hominem, quamvis vel ipsa literarum elementa nescientem, totam Encyclopædiam perdocere; idq, per circulos & triangulos & literas Alphabeti sursum vorsum revolutas. Habuit & iste tamen suos assertores, & sequaces, *Bernhardum*, *Lavinhetam*, *Cornelium Agrippam*, *Paulum Schalichium*, *Petrum Gregorium* § 5. *Lullista.*

Gregorium Tholosanum, *Iordanum Brunum*, & paucos alios. Sed insignem vanitatem artis Lullianæ satis luculenter ostendit Keckermannus, *tract. 2. pracogn. log. c. 2. Parag. 39.*

§ 6. *Ramei.* Pulsâ tandem Barbarie, *Petrus Ramus*, politioris literaturæ vir ausus est (post *Ludovicum Vivem*) Aristotelem acriùs ubiq; & liberiùs incessere, universamq; Peripateticam Philosophiam exagitare. Ejus *Dialectica* exiguo tempore fuit apud plurimos summo in pretio, maximè eloquentiæ studiosos; idque odio Scholasticorum, quorum dictio & Stylus ingrata fuerant auribus Ciceronianis. Certè illud attulit Reipublicæ Logicæ emolumenti industria Rami, quòd excitarit bona ingenia ad Methodi rationem diligentiùs excolendã. Sed tamen multa sunt quæ in Logicâ Rameâ eruditis meritò displicent: ut 1°, *innovatio terminorum artis*, & vocum jamdiu receptarum in Scholis Logicorum; 2°, *Mutilatio Logicæ multiplex*, quam Ramei limitibus nimiùm angustis definierunt, & partibus quibusdam integris spoliarunt; 3°, *explicatio usûs Logicæ* ex Poëtarum & Oratorum scriptis, qui tamen res Logicè non

non tractarunt, sed Exotericè; 4°, *præscriptio unica Methodi* ubique adhibendæ, ejusque nimium exilis & morosæ, quâ Disciplinas omnes tradi volunt, per definitiones tantùm & dichotomias. Sunt & alia plurima, quà vitia, quà defectus, in Rameis justâ reprehensione dignissima: quæ accuratè & gravitèr persequutus est Keckermannus, *tract. 2. Pracogn. Log. cap. 4.* per totum.

§ 7. *Systematici.*

Produxit novissimum sæculum nonnullos Logicos, qui mediâ quadam viâ Peripatericos inter & Rameos incedere gestierunt. Invehuntur ipsi palam in *Rameos*, laudant *Peripateticos*: sed tamen in Systematibus suis Logicis Ramei magis sunt quàm Peripatetici. Nam & terminos receptos in Peripateticâ scholâ immutarunt, & luxuriant nimis in Methodo, dum sic omnia minutatim *in* frusta dividendo & subdividendo concidunt, ut succum rerum & substantiam interea amittant. *Philippo-Rameï* hi dici possunt, vel *Systematici*; quorum præcipuus est *Keckermannus*: quem insequuti (non passibus æquis) *Timplerus*, *Alstedius*, & alii nonnulli. Habet ille usum suum sanè magnum, & perutilem; sed

sed iis qui judicio sunt maturo, & probè subacto in schola Peripateticâ. Qui enim illius viri scripta cum Scholasticis, delectu facto *Terminorum & Methodi*, dextrè conjungere poterit; is meâ sententiâ in omni Philosophia utilissimè versabitur. Optarim tamen ut minùs tereretur Keckermannus in manibus juventutis: qui sunt assuefaciendi potiùs terminis Peripateticis ac Methodo simpliciore instituendi; nec tantum pollent judicio, ut norint inutilia ab utilibus secernere.

Subtituli Capitis quarti.

1 *De Logica veterum ante Aristotelem.* p
2 *De Organo Aristotelis.* p
3 *De Logicis post Aristotelem usq; ad Scholasticos.* p
4 *De Scholasticis.* p
5 *De Logica Lulli.* p
6 *De Logica Rameâ.* p
7 *De Systematicis.* p
8 *De præstantiâ Logica Peripatetica supra Rameam & Lullisticam.* p

FINIS.